

Xc. 52.

COLLECTIO
OPVSCVLORVM
SELECTORVM

AD
MEDICINAM FORENSEM
SPECTANTIVM,

CVRANTE

DR. IOAN. CHRIST. TRAVGOTT
SCHLEGEL

MEDICO APVD LONGO-SALISSENSIS.

VOL. II.

LIPSIÆ,
IMPENSIS CAR. FRIEDER. SCHNEIDER.

1787.

COLLECTIO
OPUSCULORVM
SELECTORVM

AD
MEDICINAM FORENSEM
SPECTANTIVM

CVRANTE
Dr. IOAN. CHRIST. TRAVSGOTT
SCHLEGEL

MEDICO VRAD. LOBDO. SALISSINSE

VOL. II.

LIPSIÆ
IMPENSIS CAR. FRIEDR. SCHNEIDER.

V I R O
ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO,
CELEBERRIMO
EDVARDO
SANDIFORT
MEDICINAE DOCTORI,

MEDICINAE, ANATOMES, CHIRVURGIAE IN ACA-
DEMIA BATAVA, QVAE LEIDAE EST, PROFES-
SORI, COLLEGII CHIRVURGICI, OBSTETRICII
VT ET PHARMACEVTICI LEIDENSIS PRAESIDI,
ACAD. NAT. CVRIOS., HOLMIENSIS, EDIN-
BVRGENSIS, BASILEENSIS, CHIRVURG.,
PARIS., SOCIET. MED. PARISINAE,
LVNDINENSIS, EDINBVRG., HAR-
LEMENSIS, ROTTERODAMENSIS,
VLISSINGANAE CET. CET. SOCIO

HOCCE VOLV MEN SECVNDVM

D. D. D.

VNAQVE

SE RESQVE SVAS DE MELIORI NOTA

COMMENDAT

EDITOR.

VIRI
ILLUSTRISSIMI EXCELLENTISSIMO
CELEBRISSIMO
EDUARDO
SANDIFORT
MEDICINAE DOCTORI

MEDICINAE ANATOMES, CHIRURGIAE IN ACADEMIA
DEMIA NATATA, QUAE LEIDAE EST, PROFESSOR
SOCI, COLLEGIUM CHIRURGICUM OBSTETRICUM
UT ET PHARMACEUTICUM LEIDENSIS PRÆSIDIUM
ACADEMIAE NAT. CURIOS., HOLLANDENSIS, EDINBURGHENSIS, RASLENSIS, CHIRURG.
PARISI., SOCIET. MED. PARISIENAE
LONDINENSIS, BEROLINENSIS, HAMBURG.
LEIPZIGENSIS, ROTTERDAMENSIS,
ALPHINGIANAE CIVIT. SOCIUS

HOCCE VOLVMEN SECVNDVM

D. D. D.

AMST.

SE HESSE SVAS DE HESSEI NOTA

COMMENTAT.

EDITIONE

PRAEFATIO.

Volumen primum huius collectionis,
quod duos ante fere annos in publicum
prodire iussi, communi applausu, quan-
tum enim reseivi, ab omnibus arbitris
fuit exceptum: id quod me ad telam
coeptam strenue pertexendam excitavit.

Sequitur nunc secundum volumen,
itidem comprehendens opuscula varia,
quibus res, e scientia medica forense scitu

necessariae, fuerunt docte tractatae atque
demonstratae. Qua de re sum certus,
hocce quoque volumen censorum aequo-
rum applausu fore dignum.

Vt aris itaque hisce mecum, Lecter be-
nevole, yelim; si meliora autem occurre-
rint, mecum, quod iamiam perhumaniter
petii, ea, vt opus perficere possim, beni-
gnissime communices, et conatui meo in
posterum etiam faveas. Dab. Longo-Salif-
sae, die XX. Ianuarii, MDCCLXXXVII.

CONT

CONSPECTVS

CONTENTORVM

Voluminis secundi

VIII.

Laurentii Heisteri diss. qua partus tredecime-
stris pro legitimo habitus proponitur, et si-
mul, partui nullum certum tempus in vni-
uersum tribui posse, ostenditur. Resp. *Ioan.*
Gerard. Wagner. Pag. 1

IX.

Rud. Augustin. Vogel. diss. de partu serotino
valde dubio. Resp. *Ioan. Christoph. Harrer.* 114

X.

Ioan. Zacchariae Platneri progr. quo ostendi-
tur, medicos de insanis et furiosis audiendos
esse. 156

XI.

Ioan. Christophor. Pohlii progr. de lethaltate
vulnerum lienis, 185

XII.

Phil. Conr. Fabricii diss. de lethali-
tate vulnerum
ventriculi secundum principia anatomica et me-
dica expensa. Resp. **Aegid. Iungen.** 196

VIII.

Petr. Imman. Hartmanni diss. sistens medicam tor-
mentorum aestimationem. Resp. **Frider. A-**
dolph Detleffsen. 227

VIII.

LAURENTII HEISTERI

Differtatio,

*qua partus tredecimestris pro legitimo habitus
proponitur, & simul, partui nullum certum
tempus in vniuersum tribui posse, osten-
ditur.*

Secundum editionem alteram.

Helmst. 1753

Resp. & auct.

IOAN. GERARD. WAGNER.

P R O O E M I U M.

Tametſi multa in phyſiologicis occurrunt val-
de dubia, multaque contentione in vtram-
que partem a naturae ſcrutatoribus diſpu-
tari ſolita; tamen nulla fere res maiores ex omni
aetio rixas ac diſceptationes inter eru-
ditos mouit, quam, *de foetus hu-
mani in lucem pro luctationis legitimo
tempore*, quaestio. Quod quidem
eo minus ſubit mirari, quo plura
ſunt in hoc negotio obſcura, longa
demum experientia cognoscenda, ac diuerſo modo
in quibuslibet fere hominibus comparata. Plane
A enim

enim abstrusa ac nulla non ex parte plurima caligine tecta hæc est disputatio. Ad quæ obstacula tamquam cumulus aliquis accessit, quod illi, qui de his veritatibus alios erudire suscipiebant, plane a re aliena in eandem inuehebant. Vires verbi causâ numerorum et aspectuum sic dictorum coelestium, de quibus CENSORINVS *libro de die natali cap. X.* conferendus. Quæ res duplici de causâ magnam huiusmodi veritatum indagationi moram interposuit. Primo, quod, dum de eiusmodi alylis cogitarent, de viis ad eruendam veritatem solliciti esse non possent. Dein, quod magna auctoritate pollentes talium errorum parentes, plane suas nugas, solo auctoritatis sensu discentibus commendarent, ne dicam obruderent. Quid enim, obsecro, erat causæ? quam ob rem pro octauî mensis ad superfuturi foetus productionem ab HIPPOCRATE asserta ineptitudine tantopere digladiarentur: quod ultra vndecimum mensem partus protrahi posse negarent, quoniam ARISTOTELES hos terminos quasi ac limites fixerat. Non libris hic et auctoritatibus; sed exemplis curate ac crebro obseruatis pugnandum erat, non ratiociniis meris atque cerebri, intempestiuis sæpe, foetibus, sed experientiæ erat inhaerendum. Quod quo magis spretum superioribus fuit sæculis, eo minus est mirandum, in harum veritatum cognitione eo nondum peruentum esse, vt omnia, quantum eius fieri potest, et tot sæculorum obseruationes spondere videntur, sint ploratissima: licet inter vetustissimos iam philosophos hæc de re quaestiones sint propo-

propositae, ac per omne tempus, at nostram vsque aetatem agitatae. Vt sententiae huius veritas clarius eluceat, legat mihi aliquis varias hac de re quaestiones disceptationesque COI *senis*, verbi causa, libris *de septimestri et octimestri partu*, quem alii ad POLYBIUM auctorem referre malunt. Legat GALENI *de septimestri partu librum*, in Opp. eius T. I. reperiundum; HORATIVUM porro AVGENIUM *de incerto partus tempore libro*, epistolis et consiliis eius medicis, annexo. Legat CONRADIAXTII *de septimestri partu dialogum*, in HARTVNGII *de septimestri et undecimestri partu dissertatione*, Ienae habita, vna cum FED. BONAVENTURAE *de octimestri partu libro*, et ARNISAETI, splendidi quondam huius Academiae sideris et anatomici, *de legitimis partus terminis disquisitione* excitatos. Legat SPERON SPERONII *de partus tempore dialogum*, et ANDR. SPIGELII perquam docte, *de incerto partus tempore ad studiosos Germanos in academia Patauina scriptam epistolam*. Legat denique P. BARRAE, medici Lugdunensis, anno 1666 *de veris humani partus terminis*, ex Hippocrate editos libros tres, ne plures commemorem ex instituto de huiusmodi disceptationibus agentes, (eos enim, quide hac quaestione in physiologicis suis libris egerunt, et quorum numerus iniri vix potest, non commemoramus,) plane ita vt diximus comparatum esse reperiet.

Ordo disputationis indicatur.

Vt tamen rem ipsam adgrediamur, et debito nosmet nostro, quo in prima

A 2

huius

huius schediasmatis fronte nos obstrinximus; casum illum liceat loqui, cuius occasione haec potissimum exercitatio instituta est ac suscepta; proponemus, et simul incertitudinem partus termini, non praeter naturam rerum solum, sed et secundum eandem, argumentis sane grauib; impugnatam, vindicabimus, atque demonstrabimus, omnibus etiam recte se habentibus, non tamen certum prorsus ac perpetuum humano partui terminum constitui posse. Quae quidem tribus a nobis explicabuntur capitibus, quorum primum casum hunc, cum sententia hac de re lata, proponat, ac nonnulla ad reliqua probe intelligenda necessaria, contineat: alterum, argumenta pro nostra hypothesei probanda adferat: tertium argumenta nostrae sententiae opposita confutet.

CAPVT I.

Exponens historiam foetus posthumi tredecimesfris, et nonnulla alia ad reliqua rectius intelligenda pertinentia.

I.

Proponitur
historia par-
tus tredecimes-
fris.

Anni huius saeculi decimi noni mense Sextili, virgo temperamenti melancholico cholerici, anno aetatis trigésimo viro nupsit LIX. fere annos nato, cui mense Decembri praecipite eodem anno funus facere coacta fuit. Iauolena, (hoc nomine mulierem hanc denotare placuit) cum se praegnantem, nec temere, arbitraretur, id quod, diem obeunte marito,

marito, statim medico suo aperuit, paullo post menstrui fluxus, siue rectius, haemorrhagiae uteri, indicia persentiscens, huius rei, ne abortus fieret, auxilium ab eodem prudenti excercitatissimoque medico petiit, qui, debitis medicaminibus ac venae sectione adhibitis, id dedit operam, ne quid damni inde futuro homini oriretur. Quum autem et moerore graui et ira interea temporis saepe afficeretur, commoti sanguinis indiciis post aliquod tempus rursus infestata, consilio medici iterata venae sectione, foetui opem ferre iuduit. Tandem mense Aprili sequentis anni 1610ccxx se motum infantis percipere, medico refert. Exinde sensim ventri tumor tantis accessionibus singulis mensibus auctus adparuit, vt partus tempus imminere mense Septembri, tum ipsa, tum alii, iudicarent. Perstitit vero ex illo tempore tumor, nullo, quod sentiri posset, incremento auctus, ad anni 1610ccxxi primos vsque dies, quibus infantem perfectum quidem, debilem tamen et futuris cranii hiantibus, admodum difficili puerperio, est enixa. Ad vitae vero, quae grauiditatis tempore ipsi contigit, genus, quod attinet, illam parco victu usam, multo ob mariti ex hac vita inopinatum discessum moerore ac tristitia excruciatam, plurimis animi perturbationibus, iraque crebriori infestata, omnes qui eandem illo tempore viderunt, vno ore vnaque voce sunt testati. Bis venae sectionem suadente id medico, symptomatibus iubentibus, passa est, ita, vt nullum calamitatis genus, quo infantis sanitas in discrimen summum adduci posset, relictum videretur

6 *Qua partus tredecimēstris pro legitimo*

II.

Hac de re quum inclytus medicorum in academia Iulia ordo iudicium ferre rogaretur, an hic partus, his positis circumstantiis, pro legitimo haberi possit? singulis adiunctis aequa iudicii lance expensis, sententiam tulit, cuius summam, qua fieri poterit breuitate, exponemus, Quae quod ad manus nostras peruenerit, singulari beneuolentia viri experientissimi atque celeberrimi, LAVR. HEISTERI, praeceptoris mei omni pietate suspiciendi, factum est. Is enim, cum in scholis suis quibus in BERGERI *de natura humana librum* commentabatur, ubi de partus legitimo tempore agebatur, negotium hoc, quo conieueit candore, qua doctrina, (plura dicere viri modestia, cui grauis esse vereor, verat,) explicasset, memorabilis huius exempli mentionem simul iniiciebat. Ac, cum penes se sententiam hac de re a se cum reliquo medicorum corpore latam teneret, cuius summam paullo ante exhibuimus, copiam eius, roganti mihi liberalissime faciebat. Comitabatur haec tanta ex instructissima eius bibliotheca, librorum farrago, vt, quidquid fere de hoc negotio celebrioris quidem nominis viri litterarum monumentis consignassent, illud omne euoluere ac rimari plane liceret.

III.

Sententiae vero hac de re latae praecipua capita haec sunt: Infantem hunc, ex indicato in consultatione tempore, quo et vir mortem obierat, et in hanc lucem ab utero infans prodierat, pro duodecim

habitus proponitur, & simul, partui &c. 7

decim menses et dimidium circiter gestato esse habendum. Ex veterum quidem placitis et consuetudo de partibus iudicandi modo infantem hunc vix, ac ne vix quidem, pro legitimo, ac eiusmodi, qui ante mariti obitum conceptus sit, habendum fore, ad illam enim normam vndecimestres ad summum pro legitimis haberi. Verum his semper fidem haud tribuendam esse, cum quae illis fidem superare saepe visa sint, sensus postmodum atque experientia confirmarint. Adde, quod succedente tempore, naturaeque mysteriis curatius exploratis, huiusmodi, miraculis antea similia visa phaenomena, grauib; rationibus causisque solidissimis explicare licuerit. Neque dubitandum, quin clementius de eo, quod Iauolena; contigit, si res rite ac sine pra;iudicio perpenditur, sit statuendum. Experientia enim teste multa sunt, quae partus terminum insignem in modum aut accelerare queant aut retardare, Hippocrate, aliisque eruditis medicis id quam clarissime euincentibus, ita, vt sexto, septimo, vndecimo, duodecimo, decimo tertio, et quarto, mensibus, qui primam lucem aspexerint, sint reperti, vt videre est apud SPIGELIVM *de format. foetus part. III. cap. VII.* CODRONCHIVM *de methodo testificandi* p. 205. Quid? quod decimo sexto demum, decimoque nono mense natorum exempla habeat SPIGELIVS *d. l. et Zodiacus Gallicus A. I. p. 25.* TH. BARTHOLINVS *de insolitis partus viis. p. 8.* et TIM. a GÜLDENKLEE *in opp. medico pract. Resp. 36. p. 974.* disertis verbis quam verissime pronuntians: *Et si plerique foetus nono vel*

decimo mense in lucem edantur, certum tamen est aliquos etiam undecimo, duodecimo, decimo tertio nonnullos sexto, septimoque vitales nasci, quemadmodum apud PLINIVM L. VII. *histor. nat. c. V.* CARDANVM L. I. *Contradiet. VIII. Tractat. XXXI.* AMATVM LVSITANVM *Centur. I. Curat. LXXVII.* AVICENNAM *de natura animal. Lib. IX.* FRANCISC. VALLES *de philos. sacr. Cap. XVIII.* HORATIVM AVGENIVM *Epist. et Consult. Lib. VI.* SCHENCKIVM *Lib. IV. Obseru. XLI.* ADR. SPIGELIVM *de format. foetus Cap. VII.* SPERONIVM *in dialogo de partu et alios indubitatae fidei auctores reperire licet.* Proinde si is, qui frequentius observatur, decimestris partus terminus, per trium mensium interval- lum certis de causis possit maturari, vero fieri simile, miratu haud magnopere dignum esse, sed concipi posse, subesse causas, quae eundem per tres menses protrahant: imo, ante dictas medicorum relationes, id factum fuisse, plane euincere. Iam vero sic ea, quae de Iauolena^{ae} casu relata sint, ita se habent, ut re vera se habuisse testes sunt idonei, maximum honestissimae mulieri patrocini- um pariunt. Primo enim Iauolena ex mensibus non succedentibus statim moriente marito graviditatis suae signum cepit; et animaduversa rursus uteri haemorrhagia, eiusdem, damnum utpote embryoni illaturae, medelam a medico poposcit; Dein, fluxus ille in usum vocatis venae sectione aliisque abortui contrariis remediis, cessauit, ac denuo rediens, scienter a medico fuit cohibitus. Tum Iauolena
mense

menſe Aprili, qui quartus a mariti obitu fuit, ac ſolito proinde tempore, incipientem in vtero infantis motum medico indicauit. Poſt, menſe Septembri anni c1510ccxx ventre adeo intumuit, vt partui admodum vicina iudicaretur. Denique, illa ex eo tempore notabile incrementum haud cepit, ſed in eadem conditione vterus permanſit, donec menſis Ianuarii c1510ccxxi initio in lucem infans ederetur. Quae certe plane id ſuadent, diem ſuum obeunte marito, Iauolenam iam re vera fuiſſe grauidam. Medico enim ſuo breui poſt indicauit reditum haemorrhagiae vteri, ac exinde abortum metuens, eundem quae auerruncarent flagitauit: perceptum infantis motum eo tempore medico aperuit, quod eundem ante mariti obitum conceptum eſſe teſtaretur. Vteri tumorem, quod praecipuum, ac inprimis memorabile eſt, eiſmodi perpeſſa fuit ſolito tempore, qualis eſſe ſolet mulierum puerperio admodum vicinarum. Ex quibus elucet, Iauolенаe vtero concluſum foetum, tametiſi maximam augmenti ſui partem menſe circiter nono fuit conſequutus, ob matrem tamen omnis generis ingratis animi pathematibus excruciatam, pauciſſimo per geſtationis tempus cibo uſam, haemorrhagiis crebris, iteratiſque venae ſectionibus eneruatam, non potuiſſe tantum alimentum, tenello corpori adpoſiti recipere, quin partus hora magnopere protraheretur. Quid? quod infans, vicioſo, ac, nunc ira nimis aeſtuante, nunc ex moerore non citato ſatis curſu fluente, ac infeſtiſſimis motibus agitato ſanguine nutritus, non potuit non, de

huiusmodi siquidem turbis participans, aliquo morbo adfici. Quod quemadmodum fieri et observationes medicorum aliorum, et celeberrimi HOFFMANNI industria, *dissertatione de morbis foetuum in utero*, clare demonstrarunt; ita, cum parentem natus fuit infans hicce, senem, non admodum bene valentem; unde ex primo iam conceptu debilis exstiter, quod futurae hiantes ac nondum perfectum cranium aliquo modo monstrare videntur, vero fit simillimum, ipsum in utero morbo qualicumque fuisse correptum. Iam vero cum morbosos foetus non solum magno temporis intervallo nihil incrementi capere, sed magna pristini incrementi parte fraudari, inde colligere liceat, quod id in infantibus iam natis, morbisque adficiis, siue adulti iidem sint, siue tenelli adhuc, ad oculus liceat perspicere: ita facile adparere, infantem hunc aut proprii corporis aut materni sanguinis vitio in morbum coniectum, aegrotasse, et sui, ut vigoris, ita et magnitudinis iacturam fecisse, oblanguisse, et proinde non potuisse, quin longiorem in utero moram traheret. Quemadmodum enim maturior foetus perfectio ac vigor infantis, maturioris exclusionis auctor est; ita re contrarium in modum sese habente, non potuit non partus termino insignis mora interponi: suffragantibus TRIMAEUS *supra dicto loco*, et BONETO *Thesauri practici lib. V. de morbis mulier. pag. 287.* Proinde si ultimis gestationis mensibus foetus morbo fuit correptus, potuit eodem laborasse usque ad anni MDCCCXXI initium, ex quo sanitati redditus, primis

primis mensis Ianuarii eius anni diebus exitum est molitus. Nullum itaque dubium amplius relinqui, allatis potius ex causis, et exinde quod vitae integerrime semper actae testes haberet, quotquot ipsam norant, omnes, sole clarius meridiano elucere, marito adhuc superstite illam concepisse, infantum vero ob paucum viciosumque ipsi suggestum nutrimentum in morbum qualemcumque coniectum, non potuisse exitum moliri, donec fractae vires aliquo modo essent restitutae. Datum Helmstadii in acad. Iulia III. Non Augusti ccccxxxj.

IV.

Expectas fortasse, lector beneuole, ut proposito hoc partu miratu digno de causis disseramus, quibus, ut adeo producto tempore in lucem edantur homines, contingit. Et sane spatiosus est, in quem disserendo excurrere possemus, campus, siue enim, quid de his veteres aequae ac recentiores statuerint, colligere; siue exemplis singula illustrare ex auctorum monumentis placeat: siue alias quascumque lites in hoc negotio mouere, animus foret; omni ex parte integrorum voluminum conscribendorum materies sese obferret. Verum, quoniam satis multi in his studiis iam defudarunt, ut partus aut nimis protractos, aut iusto citius maturatos vindicarent, et causas quam id ob rem contingere queat, explicarent; (conf. VALENTINI *Pandectas dicas Part. I. Sect. I.*) eiusmodi argumentum eligere potissimum placuit, in quo quod actum egerimus iure haud possemus inculari. Nimirum,

Explicatur Nimirum, ut partus humanicertum
dissertatio- tempus, secundum naturam quoque non
nis scopus. determinatum esse demonstramus, ac
contra secus existimantes vindicemus. Quae enim in
simili causa commentati sunt HORATIVS AVGE
NIVS, SPIGELIVS, alique, supra dictis libris, ea id
fere agunt, ut causas maximam partem praeter na-
turam, seu morbosa symptomata in medium adfe-
rant.

V.

Non recens
excogitata
nostra est sen-
tentia.

Vetus iam est ARISTOTELIS
pronunciatum. *Hist. Anim. lib. VII.*
cap. IV. τὰ αἰδὰ ζῶα μακρὸς ποιεῖ τὴν
τέτοκον τέλειωσιν, (εἰς γὰρ ὥρισται τὸ
τοῦ χρόνου πᾶσιν) ἀνθρώπων δὲ πολλοὶ μὲν
τῶν ζῶων καὶ γὰρ ἑπτὰ μῆνα καὶ ἐννεαμῆνα
γίνοινται, καὶ δεκάμηνά το πλείον, εἰς δὲ ἐπι-
λαμβάνουσι καὶ τὸ ἑνδεκάτῃ μηνός. h. e. reliqua
animantia omnia uno modo partum perficiunt (unus
enim omnibus praefixus est partus terminus,) soli ve-
ro homini, ex animantium numero multi. Etenim
et septimestres et nonimestres eduntur infantes, et
ut pherimum decimestres: quaedam vero undecimo
quoque mense pariunt. Quae verba velut summa
eorum sunt, quae HIPPOCRATES suis de partu
septimestri et octimestri, ac aliis, ut de natura pue-
ri, libris, tradiderat. Non inquiremus iam, num
quid vere de partu animalium iudicavit philoso-
phus; nec de eo erimus solliciti, an iuri octauum
mensem ex hoc negotio excluserit; (cum infra his
de

de rebus nobis sermo sit futurus;) in illam solum humani partus indolem animum conuertemus, qua diuersi admodum eius termini proponuntur, cui quidem sententiae fides diu fuit habita, nec qui de eius veritate dubitarent, sunt reperti. Postea vero quam renatis litteris in veritates altius inquireretur reperti sunt quibus hypotheseos huius veritas vacillare videretur.

VI.

Non dubita-
tur an di-
uersum sit
partus tem-
pus.

Nolumus autem quemquam in ea esse opinione, ac si homines alios septimo, octavo alios, nonnullos, eosque plurimos, nono, decimo ac sequentibus aliquot mensibus, in lucem fuisse editos, valde sit dubitatum. Plane enim coecos, ac eius quod vbiuis obuium est, negligentes, fuisse oporteret. Verum de eo magnas litteres mouerunt, annon reliqua omnia partus tempora, praeter nonum mensem ac decimi initium, pro spuris, ac a causa quadam praeternaturali profectis, sint habenda.

VII.

Vocamus vero cum HIER. MERCVRALI Praelect Pisani, tractatu de generatione hominis cap. XXI. X. illud tempus legitimum partus momentum, in quo foetus non modo iam absolutus est et confirmatus secundum totum et omnes sui partes; (saniori quidem sensu)

14 *Qua partus tredecimesis pro legitimo*

cundum totum et omnes sui partes, (saniori quidem sensu) verum aptus est, vt extra vterum viuere et diu et sanus valeat; et proinde cum experientissimo DE LA MOTTE, in *Traité complet des accouchemens liv. I. chap. XXVII* dicimus infantem termino legitimi, *quand il est en etat, de se conserver la vie, et de prendre le sein de sa nourrice en quelque tems que la mere accouche: si eiusmodi est, qui vitam sibi conseruare possit et nutrimentum accipere a nutrice, quocumque tempore mater puerperium subierit.*

VIII.

Quid mensis vocabulo denotetur veteribus.

Attingenda quoque, ut omnia eo rectius explicari queant, illa lis est, cui mensium discrimen originem praebuit. Disceptatum nempe ex omni post

HIPPOCRATEM fuit saeculo, quodnam mensium genus, lunariumne an solarium, HIPPOCRATES in suis monumentis intellexerit. Si GALENO in *Epidem. Comm. VII. c. 29.* fidem habemus, in partus negotio intelligi mensē, qui triginta dies capiat, constabit. Verum, vt haec ita haud comparata esse doceamus, duo HIPPOCRATIS loci sufficient, Alter horum ex libri *de septimesfri partu* initio desumptus sic se habet: οἱ δὲ ἑπταμήνιοι γίνονται ἐκ τῶν ἑκατὸν ἡμερῶν καὶ οὐδομήνιοι, καὶ δύο, καὶ πρὸς τοῦτος μηνὸς. Quibus nonnisi lunares siue eos periodicos seu synodicos seu illuminationis, seu adparitionis accipias, intelligi, facile adparet. Alter ex libro *de principiis*, vbi εἶχει δὲ, αἰτ, καὶ τὸ ἑπταμήνιον γενομενον

habitus proponitur, & simul, partui &c. 15

μενον τρεις δεκαδας εβδομαδων, ες δε την δεκαδα εκατην εβδομηκοντα ημερας, τρεις δεκαδας δε εβδομαδων, αι συμπασαι δεκα και διακοσιαι. Quo quidem loco solares, seu triginta dierum menses, indicari, adeo clare patet, ut si haec ulterius illustrare animum inducerem, diei lumen inferre velle merito existimarer.

VIII.

Hippocrates Sed inquires, aut fallendi alios studio; aut sibi ipsi non constante animo, HIPPOCRATES *αμφιβολικος* mensis voce usus est. Verum, fallendi studii crimine alias consuetus et ubiuis obuius ac perspiciendus candor ipsum facile, spero, absoluet. Nec sibi quod ipsi non constiterit, in hoc incusandus videtur homo grauissimus, cum alia subsit causa, cur diuersa mensis genera admiserit. Falsa haec nititur hypothesi. Videlicet cum lunae olim ac soli, tum generatim, tum in partus praesertim negotio, magnam in humana corpora vim tribuerent; alios foetus sole, luna alios *ζυντροφόμενους*, *connutritos*, adpellabant. Cuius rei testes plurimi sunt HIPPOCRATIS loci. Ac lunae quidem dominio subiectos esse, huiusque vi in vtero incrementum, putabant post menstruas statim purgationes conceptos. Illos vero, qui alio quocumque tempore conceptionem subierant, sole regi sibi persuadebant; indeque horum partus tempore solaribus, illorum, lunaribus mensibus metiebantur, egregie id explicante P. BARRA *de veris partus humani terminis lib. I. C. V.* qui certe tantum, quantum vllus medicorum, operae in eo posuit,

posuit, vt verum HIPPOCRATIS sensum in hac materia erueret, et pugnari visa loca inter se conciliaret.

X.

Quot dies
nos mensis
voce de-
fignemus.

Non quidem instituti nostri ratio postulauit, vt horum mentionem iniiceremus, tamquam de iis in hac dissertatione pluribus exposituri; sed quoniam haec P. BARRA expositio rarior esset inuentu, multum tamen lucis HIPPOCRATI foenerans; ac vt declarandi nobis ansa praeberetur, nos mensis vocabulo triginta dies complecti, et ab eo mense qui vltimus in gestationis mensium numero est, licet ille aut inchoatus, aut fere completus sit, infantem nunc septimestrem, nunc decimestrem, etc. adpellare. Quibus generatim nunc praemonitis, ad ipsum nos negotium conferimus, vt, quam animo concepimus sententiam, explicemus. Perficiemus id eo ordine, vt primum argumenta, quibus commoti sic statuimus, proferamus atque exponamus; dein argumenta eorum, qui pro contraria comparent sententia, adferamus, et pro ingenii viribus confutemus.

CAPVT II.

De caussis, secundum naturam quoque partus terminum incertum reddentibus.

I.

Quo grauius molimur negotium, quoque acutioribus ac pluribus cum aduersariis nobis congruendum

diendum est; eo magis operam nobis dandam esse intelligimus, ut tot dubiorum ac contentionum phalangis obviam ituri, non figmentis ingenique lusibus pharetras nostras instruamus, sed veritatibus ex ipsa rerum natura depromitis, ac, quantum obscurissimi negotii indoles permittit, in apicum prolatis, aciei ac conflictui nos committamus.

Et foetus et Rite itaque de tantae in partus negotio varietatis causis cogitanti mihi, matris conditio expendenda est. duorum momentorum praecipuam rationem habendam esse, vero factum est simillimum; nimirum, quo mater primo, dein, quo embryonis seu tenelli in vtero foetus partes sint habitu. Et quidem adeo utriusque conditionem obferuandam esse semet mihi magnopere probavit, ut, si potior alterutrius habeatur ratio, iam nullum sani coloris iudicium enitere possit. Non vereor, lectores, ne eruditi criminis reus peragar, quod nullum coeli constellationibus locum tribuerim; aut vim numerorum ad idem aduocauerim; cum, si quis credulus aut superstitiosus hanc me ob causam accusare audeat, facile vnius criminationes mille defensoribus me retundere posse confidam, et haec eius sint generis, ut prudens quilibet non possit, quin summo eadem habeat ludibrio. Vnum fortassis est quod haud paucos patronos inueniat; masculini in hoc negotio seminis symbola, masculini qua ex eius, femineique seminis, in futuri hominis coitu confluentis ac mixtionem subeuntis, materia, foetum prodire nonnullis visum est. Etenim, cum multa

B

in

in liberis saepius patribus similia tum corpus tum
animum deprehenderent; ac liberos nonnunquam
ad illos morbos valde pronos conspicerent, qui-
bus patres laborant: quod praecipue vrget cum
aliis VIDVSSI, mox citando libro pag. 132 sq.

a multis de- cap. IV) non dubitarunt pro certo
fensa habere, aliisque rationibus confirmare,
suam, quoad molem seu materiam in

partu humano symbolam maribus deberi. Asser-
tionis huius patronos semet cum DIEMERBROE-
CKIO in *Anatomia*, professi sunt Galli Italique non
ignobiles, VTLAMI, *Traité contre les Ovaristes*,
DELA MOTTE in suis *dissertations sur la genera-
tione etc.* cap. II. quod inscripsit *de la conception
par l'assemblage des deux semences* pag. 41. sq. 10.
HIER. SBARAGLI in dubiis de viuipara genera-
tione, passim. VIDVSSI in suis *Motivi di dubi-
tare intorno la generazione de' viventi sensitivi se-
condo la commune opinione de' moderni.* Verum

a multis ve. vt horum argumenta aliquot praecipua
ro rationi- facile ac paucis conuellit acutissimus
bus graui- BOHNIVS, *circuli anatomico-physiolo-
gici progymnasmatum I. c. l.* (cum quo fa-
cta. ciunt F. MAR. NIGRISOLI *considerazio-*

ni intorno alla generazione de' viventi etc. GRAA-
FIVS de mulierum organis, BERGERVS de natu-
ra humana libro, PAITONVS in *discorsi della
generazione dell' uomo*, VALLISNERIVS in *hi-
storia generationis hominis et animalium*, Italice
scripta, quae in *Tomo diuersor. oper. eius III* (cio
continetur) ita reliqua quae in eius patrocinium ex
cogitari

cogitari posse videntur, confutata sunt facillima.

Leeuwen- Mutata vero nonnihil ratione, eam,
hoeckii sen- qua ad futuri foetus materiam a mare
tentia pro- symbolam conferri creditur, sententi-
ponitur. am, tuetur cum affectis suis LEEUWEN-

HOECKIUS, cuius placita illustriora fortassis sunt,

quam quae silentio praeterire liceat. Is enim,

quum in semine masculino oculo armato vermicu-

los conspexisset, non dubitat pro certo adfirmare,

ex his, velut *ex nucleo seu medulla pomi, arborem,*

recito verba eius, *prodire hominem.* Iungit his

eas a se institutas observationes, quibus e vix ine-

undo bestiolarum seminalium numero in matricem

delato, post aliquod temporis intervallum vnum

tantum alterumue, (reliquis haud dubie deuoratis)

superstitem vidit. Ne illam quidem litem nunc at-

tingemus, numquid vere ita comparatum sit vt ver-

miculi illi adsint, magnis vtpote hominibus pro ad-

firmante, nec incelebribus pro negante parte com-

parentibus: nec, an facetissimae illae deuorations,

de quibus modo diximus, quasque LEEUWEN-

HOECKIUS in *Anatomia sua et contemplationi-*

bis in epist. ad regiam societatem Londinensem

(quae incipit pag. 149. quaeque tota de ouariis

et de vermiculis feminis masculini agit) proponit,

apud animum concipi possint, expendemus: nec

Leeuwen- denique lectu admodum iucunda, quae

hoeckii a ANTRY libro *sur la generation des*

Andryo cor- vers chap. XI. p. 196. sq. narrat, ver-

recta sen- miculi masculini ad ovarium iti-

sentia ex- nera; noui hospitis ingressum

plicatur. portae

portae per quam ingressus fuerat per caudam renitentem factam obfirmationem, et ad uterum descensum, morabimur; cum haec ita ab ipso narrentur, ut vix iudicare possis, serione rem, an per iocum, tractet auctor ingeniosissimus. Etenim, cum ipsi systema Leeuwenhoeckianum mirifice placuisset, non tamen ouaria muliebria negare posset, quum LEEUVENHOECKIO vsu saepe venerit, ut, quae alii manibus palpare ob magnitudinem poterant, ipse ne oculo quidem armato perspicere quiverit: dicto libro, *Il n'est point nécessaire, ait, de se déclarer avec LEEUVENHOECK contre la doctrine des ovaires, et des oeufs, et de dire, qu'il n'y a ordinairement dans toute la matrice qu'un seul point propre à entretenir et à nourrir le ver spermaticque; en sorte que de tous ces vers, il n'y a que celui qui vient à rencontrer ce point, lequel croisse et devient foetus; et que les autres meurent enfin faute de nourriture, comme des grains qui ne sont pas en bonne terre. Il est plus naturel de supposer le système des oeufs, et de leur donner seulement un autre usage, qui est premièrement de recevoir, et puis d'envelopper et de nourrir le ver-misseau.* hoc est breuissimum; Non est quod cum Leeuwenhoeckio oua et ouaria reiiciamus, et statuamus, unum tantum aliquem in tota matrice locum aptum esse ad retinendum nutriendumque vermiculum, ad quem qui perueniat horum, foetus evadat, reliquis, deficiente nutrimento, haud secus ac grana in sterile solum coniecta, perire coactis: sed, vero longe similis est, admittere oua, alio ipsis vsu tributo, ut videlicet recipiant
nutri-

Leeuwenhoeckiana et Andryana sententiae ex observationibus nutrantque bestiolam hanc. Solum quae ad Leeuwenhoeckianam hanc tam, quam Andryanam hypothesein euertendam, longe clarissima est, quam RAIUS in sua synopsi methodica animalium quadrupedum, ubi de animalibus in genere agit, p. 40. memoriae prodidit, historiam, ex *Actis philos. reg. societatis Lond. Num. 147. Sect. 4* eius verbis huc adscribemus. Caniculae cuiusdam grauidae foetus utero inclusi, ictu violento exanimantur, subsequitur carnis, aliisque putridae materiae et purulentae sat ampla per pudenda euacuatio. nec ita multo post eadem canicula denuo grauida facta, ventrem deformem habere obseruabatur. Mortuam, (nec enim diu superuixit, dominus eius, vir generosus Oxonium mittit diffecandum. Uteri aperti cornua, ossibus, musculis firmioribus, et crassiori cute foetuum mortuorum, (quorum nonnulli naturali situ collocati, sceletis adhuc integris restabant, ossum duntaxat interstitiis carne musculosae et cute repletis) adeo suffarcinata reperiuntur, ut impossibile plane esset ullam omnino, non dicam materiam crassiorem, sed vel vaporem quidem aurumne seminalem ad ouaria penetrare aut aditum inuenire. Oua itaque foecunda, secunda hac ingrauidatione foecundata, cum nullum in uteri cornibus locum inuenirent, in abdominis cauum compulsa sunt, ubi mesenterio, renibus, affixa reperiuntur; duobus tantum folliculis, tenui ductu intercedente, utero connexis. Hi, ut conicio, in

B 3

cornua

cornua primo delapsi, et magnitudine aucti, ob loci angustias iterum expulsi et retrocedere coacti sunt. reliqua tria ova seu foetuum folliculi, cum nullus omnino initio in cornibus locus superesset, admissa non sunt, sed in abdomen prolapsa. Membranae, embria continentes, tenuissimae erant, et animalcula in iis contenta, ob inopiam, fame enecta. Qui plura desiderat Obseru. 110. An. 1. Ephemer. Germani. nec non Acta Phil. Anglic. Num. 192 p. 479 legat. haecenus RAIVS. Quae sane historia ad veritatem reperiendam tanti est, quam quae maxime. Tubae enim Fallopianae, hunc in modum infarctae, nihil seminis masculini ad ovaria pervenire demonstrant, cum canis, his viis accuratissime clausis, tamen denuo foecundata fuerit. Ex ovario itaque, quae sola hic via est relicta, prodierunt, proinde vermiculus materiem ipsis haud suggerit, siue Leeuwenhoeckianam siue Andryanam hypothese aduoces, et ante admissum canem in semina adfuerunt catuli, nec e virili semine prodierunt. Quibus si satisfactum haud esse aduersariis, aliquis existimet, legat RVVSCHIVM obseruat. anat. chirurgicarum XXIIIda de muliere quodam narrantem, quod cum grauissimis partus laboribus fere enecata esset. RVVSCHIO in auxilium vocato, repertum sit, membranam hymenem, sunt verba RVVSCHII, esse integram, valde crassam, et a foetus capite exitum quaerente foras extensam. Hoc viso, ait porro RVVSCHIVS, incidendam esse dictam membranam iudicavi, quam operationem institui etc. sed frustra exclusionem foetus expectauimus,

aimus, propter alteram membranam crassam, vul-
nam profundius claudentem, foetusque exitum im-
pedientem. his disiectis sanus vegetusque prodit
infans. Legantur porro quae *Ephemerides Germa-
norum anno III obs.* 173 narrant, puellam carbo-
nibus viuis insidentem, somno captam, inque car-
bones delapsam, inguina ita ambussisse, vt vix, per
quod vrinam excerneret, foramen; post curatam
ambustionem, esset relictum. quae tamen, licet
vix primis vaginae labris admittere marem potuerit,
impraegnata, foetum in lucem edidit rectissime se-
met habentem. Vt taceamus foetus in ouariis
haerentes repertos, magno numero obseruatos. Sed
vt nunc pateat, quibus persuasi argumentis tantum
foetui eiusque partium conditioni deberi in expli-
candis tot discriminibus statuamus, age, ordine
singula proponamus.

II

Tota futuri foetus deli- neatio iam in ouulo ad- est.	Primum vero in his exponendis locum, merito tribuimus sententiae tot acutissimorum virorum institutis sectio- nibus, curatisque tenerrimorum foetu- um inspectionibus, referendae, qua to- tam futuri foetus delineationem non longo admo- dum temporis a conceptione interuallo conspex- runt, et inde in ouulo, omnia et singula vel mini- morum artuum stamina, iam adesse, confecerunt. Microscopiorum visusque nostri imperfectioni tribu- endum est, quod rudiores, atque artubus destitu- tae primae foetus staminum lineae fuerint conspe-
--	---

tae; cum semet mihi magnopere probet, in ouuli huiusmodi humani angustissimo ambitu, si femella ex eodem sit proditura, denuo delitescere ouula, sui similia rursus continentia, adeo, ut hic in infinitum fere progressus pateat. Habemus nobis plane suffragantem ANT. VALLISNERI in *Parte III Oper. diuersor. Part. II cap. XIV* initio hanc sententiam neruose admodum describentem, cuius descriptionis verba digna sunt quae hic adscribantur. *Pare a prima vista incredibile cosa, et piu de bizzarri poeti, che de' savi filosofanti degna, il dire, che dutto il genere humano ch' è stato, ch' è, e che sarà sino al finire de' secoli, stesse rinchiso nelle Ovaie d' Eva, di manierachè, quando l' Altissimo creò la gran Madre dalla costa d' Adamo, ponesse in essa nello stesso tempo un numero d' uova, al nostro intendimento, infinito, altre delle quali i maschi, altre, le femmine contenesse ro: e di più nelle uova delle femmine nascondesse altre uova, e poi altre, che conservassero in se l'uno, e l' altro sesso, e così di mano in mano nelle seguenti; di manierachè in questo sistema conchiudere si possa, che Eva nelle sua ovaie tutta quanta intera la posterità tenesse inuilupata, e ristretta, l'ò che parimenti si dice di tutte le piante. hoc est breuissime: Incredibilis, ac poetis quam philosophis dignior est primo intuitu res, dicere quod omne praeteritum, praesens, et ad saeculi usque consummationem futurum genus humanum, in Euae contentum fuerit ovario. ita, ut Deus ex costa Adami Euam creans, in eandem reposuerit infinitam*

tam nostro captu ouulorum tum masculinorum tum
femininorum seriem, ac, quod maius, in feminis natis
rursus alia oua vnius alteriusue sexus, et sic ulterius.
Quo quidem modo conficere licet quod Eua in ovario
suo omnem quae interiit posteritatem continuerit,
quod pari modo de omnibus bestiarum primis fe-
mellis ac omnibus plantis licet promuntiare. In cu-
ius rei argumentum, si fidem superare nostra videat-
ur hypothesis, adferemus incredibilem illam ver-
miculorum bestiolarumque paruitatem, qua oculo
armato quidam academiae regiae Lutetiensis socii
conspexerunt corpuscula viuentia adeo parua, vt,
si eorundem septem circiter et triginta millia in v-
num congerantur, magnitudinem acori non exce-
dant. vt silentio inuoluamus quod VALLISNE-
RIVS dicto loco numero 6. p. 219. adposite ad-
modum; *ogni, ait, corpo è diuisibile in infinito*, et
observationes microscopicas LEEVWENHOE-
CKII dicto capite num. 3. p. 217 prolatas, qui-
bus ad acad. regiam Lond. in epistola die 13 Ju-
nii 1686 data, scribit, se in vno frumenti grano
vidisse tres distinctas plantas cum foliis et radici-
bus, et quod maius adhuc, sibi diligenti observati-
one exploratum esse, singulum secalis granum qua-
tuor principiis recentium plantarum instructum es-
se; et in alia quadam, LEEVWENHOECKIUS,
die XI Iunii 1686 data, in praecedenti, ait, mea
epistola dixi, me in vno hordei grano, quinque di-
stincta plantarum principia obseruasse. Notum vo-
bis facere omittere nequeo, me post illud tempus
multiplicata, et in vno hordei

B 5

hordei observasse grana, in quibus septem plantarum principia observabam, ac inter multa unum habebam hordei granum, in quo octo distincta plantarum principia observabam. Mitto admirabiles illas, passim in LEEVWENHOECKIO obuias, bestiolearum, granis arenae infinite minorum, observationes. Sed ne longo nimis a foetibus ex ovariiis prodeuntibus digrediamur, nunc observationibus cel. RVYSCHII, qua in delineandis embryonibus, qui haud diu extra ovarium erant commorati, diligentem admodum se praebuit vir celeberrimus; *Theaur. Anatomicor. Vito, Tab. I. et III* fruemur: priori quidem exhibente rudimentum tenelli embryonis humani, pediculi magnitudine; dein aliud rudimentum ad seminis anisi magnitudinem accedens, cui similem inter praeparata sua, admirabili industria nec paruo numero collecta, asseruat Praeses celeberrimus, tum alium, eiusdem fere magnitudinis; cuius tamen caput adhuc cum reliquo corpore confusum; post alium, paullo maiorem, cuius caput a reliquo corpore iam distinctum, cuiusque artuum rudimenta in conspectum prodeunt adinstar minimorum tuberculorum; (qualem aliquoties, me spectante ex praeparatis suis praetiosissimis produxit ac monstravit, quem honoris causa modo nominavi, HEISTERVS experientissimus, et cum antecedenti foetu in noua compendii sui anatomici mox proditura ecdoxi aeri insculpi curavit;) denique quemdam digiti transuersi magnitudine, in quo praeter caput a reliquo corpore distinctissimum, artuum rudimenta tuberculorum
ad

ad instar maiorum, prominent. Posterior Tabula visui obsert embryonem praecedenti paullo maiorem, in quo manuum aequae ac pedum digiti adparent distinctissimi, ita, ut huius perfectionis causa hunc se pro foetu habere adiungat RUYSCHIVS. Quo quidem vocabulo ille, prout ex his adparet, secus ac fieri solet, utitur, dum homunculum, cuius artus nondum omnes in conspectum prodeunt, *embryonem* adpellat. Quod tamen discrimen, quoniam nec alii in his vocibus obseruarunt medici, sed hominem utero conclusum, nunc *embryonem*, nunc *foetum*, nonnunquam *partum*, adpellarunt; nos subinde etiam posthabuisse, nemo arbitror, aegre feret. Sed mirabere forsitan, lector, nos Ruysehianos hosce embryones pro nostra proferre sententia, cum prima fronte iidem huic non leuiter aduersentur. Etenim, hi rudem primo indigestamque molem, dein eandem paullo magis elaboratam, ac denique perfectam, ostendunt, ita, ut velut ex chao hocce formentur, seu eidem quasi adnascantur, singula membra. Sed primum respondemus, notabilem hic paruitatem omnibus partibus cognoscendis haud leuiter obesse: dein, partium mollietatem ac teneritudinem singularem, perficere, ut minimae partes in conspectum prodire et ab inuicem discerni haud possint. hac enim fit, ut omnia marceant quasi, flaccida sint, ac collabascant, cum haec praesertim foetuum stamina ab humorum motu sint destituta, quippe quae vitale robur, pro illius vitae ratione, iam deseruit. Denique largiemur, extremas hasce a corde longius distantes partes, non aequae cito,

ac

ac braccia, femora, aliquam, eamque notabilem recipere magnitudinis augmentationem; unde aliis quidem serius perficiuntur, non creantur tamen, aderant enim iam antea. Sed, quod longius a corde aberant, nec ad vitam agendam magnopere pertinebant, inde tardius easdem perfectionis suae fastigium adsequi embryonis non magnopere intererat. Haud secus ac in plantis comparatum esse videmus, ut v. g. in fabis, tota iam conspici possit futurae plantae figura, licet ea nondum sit expansis omnibus ramulis, ac foliis explicatis conspicienda, quae accedente leuissimo succi nutritii adpulsu, iustam et formam adipiscuntur et magnitudinem. Quae quidem productio tam similis est nostrae, quam quae simillima. Etenim simulac illa ex solo caput exeruit, seque pristinis exuit carcëribus, statim in conspectum cotyledones insignis prodeunt magnitudinis, ita, ut de reliquo in altum exereturo plantae corpore, si horum magnitudinem respicias, nihil cernatur; cuius tamen delineatio, antequam legumen illud solo crederetur, iusto adhibito artificio, clarissime semet visui obferebat. Plane enim nullam olim creditarum coagulationum, nouarumque creationum, ideam, me apud animum concipere posse fateor, neque eandem aliis conceptu facilem, futuram arbitror.

III.

Constitueramus iam apud animum, data occasione eorum argumenta prolixius expendere, qui pro foetu in ouulo ante conceptionem haud existente

stente pugnant: sed quoniam haec disputatio prolixior videbatur quam quae paruo exponi possit spatio, hoc loco sententiam nostram indicasse sufficiat, cum alia fortassis haud ita multo post semet obferet occasio his pluribus exponendis apta. Consulto enim prolixitati studentes videri veremur. Nostra cum praeterea non magnopere intersit, vtrum

Foetus ha- Leeuwenhoeckiano Andryanoue, an
bitus a ma- Hippocratico, aut alio quocunque sy-
tre diuersum stemate posito, foetus a matre distin-
ac seorsum ctissima indoles explicetur, cum eam-
consideran- dem certo certiozem esse, obseruatio-
dum esse. nes omni dubio eximant, nunc foetus

habitu eiusque diuersam a materni corporis indole distinctissimamque saepe conditionem contemplabimur. *παραδοξον* quidem ab initio videtur, cum, quidquid recipit alimenti, foetus, a matre accipiat, perhibere, aliam esse corporis infantilis atque materni conditionem, et a matre, corporis habitu dissimillimum infantem in lucem prodire posse. Sed quemadmodum videmus optimo semini vsu venire, vt, tamen in deteriozem detur segetem, tamen non degeneret in aliquod a sua bonitate alienum, vtque, licet aridissimae saepe effoetissimaeque concedatur telluri, suam sibi nihilo secius vindicet praestantiam; ita in hominibus rem pari modo euenire conspiciamus. Etenim primo, sunt, qui a robustissimis sanissimisque matribus nutriti, debiles tamen miserieque in lucem prodeunt: sunt tamen quos omnes languentibus vtpote morboisque matribus edendos, miseros imbecillesque futuros augurantur, qui
robusti

robusti ac sine ullo morbi sensu eduntur postmodum obseruatio- atque adoleſcunt. Dein obseruatio- nes id eui- nibus plurimis euiſum est atque de- cunt. monstratum, gemellos vna gestatos, partim diuerso temporis interuallo perfectos in lucem fuisse editos, aut certe edendos, cum alter horum perfectionis suae culmen nondum sit adsequutus, partim quod simul quoque editi gemelli tam dissimilis fuerint roboris, vt, cum alter vegetus ac optime se habens huius lucis vsura frui ceperit, alter aeger prodierit ac mortis insigni modo adfectus. Historiam haec egregie illustrantem memoriae prodidit obstetrix non ignobilis, et vltra sui sexus ac vitae generis conditionem docta, LOUISE BOVRGEOIS in arte sua *obſetricia*, gallice primum scripta, dein nostro idiomate aliquoties edita, (*edit. ger. Hanouiensis part. I Obseru. VI*) quae est huiusmodi. Se ad mulierem septimo eius gestationis mense fuisse accersitam, et cum partus dolores horam exclusionis imminere docuissent, primum filiulae caput exitum fuisse molitum, cuius totum corpus adeo durum tactu erat, vt LOUISA petrefactum foetum in lucem proditurum esse suspicaretur. Quae cum tota prodisset, filiola fuit, viua quidem, sed plane hydropica, ita, vt ex aquis iam putrefactis gangraenosum colorem contraxisset. Ac licet satis magna esset, tamen vteri tumore alium adhuc foetum intus latere suadente, derepente, ac vix debito modo hoc foetu focillato, aquae profluxerunt denuo, quas confestim sequutus est puer robustus ac vegetus. Tanta autem flauae, ac quae putredinem

putredinem iam contraxisset, aquae copia hunc est comitata vt fere amphoram repleret. Ac puella quidem breui post diem suum obiit, sed puer per aliquod temporis spatium superstes mansit. Quae historia magni sane ad ea, quae diximus, illustranda est momenti. Ostendit siquidem, cum mater gemellorum, hydrope vere laborarit, quem, vt ipsa confitebatur, immodico aquae potu sibi contraxerat, foetum, suum sibi aduersus materni sanguinis iniurias robur vindicare, nec puerum hunc quidquam morbi ex infectissimis quibus innatabat humoribus, contraxisse. Haud secus ac videmus homines imbelles ab ijs alimentis male haberi, quae homini rustico aut alii cuius robusto, non solum non obsunt, sed in nutrimentum quoque abeunt. Vnum fortassis, ne quid dissimulasse videamur, est, quod nos premere prima fronte suspicamur; videlicet quod BOVRGEOISIA referat, vasa ad puellam abeuntia referta fuisse sanguine flauo, quum ea, quae cum puero cohaerebant, sanguine florido essent turgentissima. ex quibus fere confici potuisset, hic partialem quemdam vteri hydropem fuisse, nec ad puerulum eundem pertinuisse. Sed cum doctissimorum medicorum disputationibus demonstratum sit, ex liquore amnii alimenti sui partem foetum recipere, adeo, vt P. STALP. van der WIEL, ex duobus quibusdam exemplis editorum absque funiculo umbilicali infantum, peculiari ad nutritionem foetus dedicata dissertatione foetum per os solum nutriri iuerit euictum; dein insignis humorum ad putredinem iam summam inclinanti-

um

um quantitas adfuerit, adeo, vt exercitatissima obstetrix tantam aquarum molem stupuerit; longe est euidentissimum, etiam in alterum hoc foetus habitaculum, hydropem suam exercuisse ferociam; foetum autem, quod vasis esset robustioribus, non absorbuisse hoc venenum, seu in minima admisisse vascula. Quare hic liquor in tunicae amnios cauum se exonerare fuit coactus, vnde tanta eius moles dubio procul est deriuanda quae in puellulae partu non animaduertebatur. Miratū proinde dignissimum, ex insensissimo liquore, et cui vix admixta laudabilis feri portiuncula esse potuisse videtur, sanam tamen carnem potuisse confici. Hoc autem fieri posse, tam hic, quam alii foetus, demonstrant, et exemplis clarissime doceri potest. Ita enim in toto humano corpore ex vno liquoris genere infinita alia segregari posse animaduertimus, et cum perspiciamus, ex sanguine, cui reuera particulae vrinosae, biliosae, chylosae, aliaeque infiniti discriminis una in mixtione insunt, tamen suo loco vrinam, bilem secerni, ita, vt nec ad musculos bilis aut vrina, nec ad vesicam vrinalem serum alibile abeat; in hoc negotio solum vasorum colatoriorum indolem respiciendam esse, intellectū est facillimum. Cuius rei rationes, aut quo eandem modo concipere liceat, vt proponamus, non magnopere videtur necessarium, cum cel. BERGERVS id sibi sumserit negotii *de natura hum. Lib. I. c. VI. p. 120 sqq.* ne BOHNIVM, BOERHAVIVM, MICHELOTTVM aliosque commorem, et nobis, ne ad res aliunde demonstrandas temere

temere dilabamur magnopere sit cauendum. Ac ne corollarium quodpiam posthabuisse videamur, etiam hic a LOVISA prolatus puer in exemplum partus septimestris est allegandus. Sed, infaustum, inquires, exemplum, etenim non ita multo post factus est. At vero primum, hunc per suum robur, si matris morbus ipsi non obfuisset, (quod, quam magnum sit ad hanc rem momentum paullo post docebimus) rectissime viuere potuisse, diserta LOISAE verba indicant, quando, *post tres*, ait; *dies, curate inspexi tenellum puerum, et notavi in toto corpore cutis flauedinem, quae tamen ea aetate frequentissima infantibus esse solet, cum ceterum functiones corporis naturales quam rectissime se haberent.* Dein etiam mortis causam subiungit. *sed tanta, inquires, repletum erat humorum viscosorum colluue, ut viuum eundem seruare, omni licet opera adhibita, plane esset impossibile.* Facile est etenim intellectu, ex tanta putridorum humorum mole, inque tanta vteri pressione, fieri non potuisse, quin et immane quantum distenderetur ventriculus, et fibrillae eius adhuc tenerrimae, ex putredine, quem humores isti contraxerant, ingratis modis adficerentur. Neque hoc solum, licet satis memorabili atque graui, exemplo, causae nostrae patrocinium quaerimus, sed alia etiam ad manus sunt, quae eandem tuentur P. PORTAL in arte sua obstetricia gallice quidem scripta, sed cuius traductio belgica nobis tantum ad manus pervenit, sub titulo *de Praettyck der Vroed-Meester en Vroed Vrouwen, Amstelod. 1690. 8.*

34. *Qua partus tredecimestrus pro legitimo*

Obferuat. LXXIV. habet exemplum hydropicae grauidae, gemellosque nono circiter mense gestante, quorum prior fuit puella, quae ex PORTALII relatione, ad finem perfecta et bene formata, candida, sed mortua, attamen sine ulla corruptione: posterior vero, filiola itidem humoribus innatans, quod quarto iam quintoe gestationis mense eam extinctam fuisse ex membrorum magnitudine iudicareliceret, erat, eius verbis, *vergann, dat de deelen nit meder aan malckanderen bongen. Ik haalde et by de Voeten, en trok de stuken van een als verrot. Plas. h. e. consumta, ut ne partes quidem inter se cohaerent. Apprehendens illam pedibus, lini instar putridi partes dissolvebantur.* Quod quidem phaenomenon non potuit non caussarum huiusmodi rerum ignarum PORTALIVM in summam admirationem abripere, vt in haec verba p. 290. erumpat: *'t is egter verwonderlyk te sien, dat in een holligheyd, als de Lysmoeder, two kinderen kunnen upgesloten zyn, dar het eene van verrot is, en het andere gesond in alle syn deelen, en nogtants dood. h. e. mirabile est, in vna vteri cavitate, duos foetus contineri posse, altero putredine infecto alter oomnes partes perfecto et tamen mortuo. Habet idem auctor obseruationt LXXX exemplum mulieris trespembryones gestantis, quorum vnus fuit filiola, quae primo loco viua ac vegeta prodiit, reliqui duo, quorum funiculi umbilicales in vnam placentam terminabantur post a P. PORTALIO in lucem sunt producti, ita quidem, vt vtroque mortuo ac tenello, altero tamen liceret*

ceret annotare, primo, quod altero insignius iam augmentum cepisset, dein, magis iam minore, a putredine corruptus esset. Quae omnia iterum diuersissimum ac peculiariem foetuum habitum animaduertendum esse, clare monstrant. Pari modo multi obseruationum scriptores referunt de pluribus liberis vno partus termino exclusis, quorum aliqui paucis a partu diebus fuere extincti; aliqui vero vitam ad plurimos dies prorogarunt. Narrat ex. gr. F. MAVRICEAV *Obseruatione CLXV.* feminam quandam, nemine obstetricante, fuisse gemellos septimestres enixam, quorum prior statim post partum obiit, alter vero superstes mansit. Prae reliquis vero omnibus memorabile est illud exemplum quod idem habet, dicti libri *Obseru. DXXII Le IV Fevr. 1688.* in quiens *J'ai accouché vne femme de deux enfans, qui vinrent naturellement, et qui avoient chacun son arrierefaix separé. Le premier de ces enfans, qui etoit plus gros, etoit vne fille, et le second etoit vn garçon, qui etoit plus petit et plus foible. J'avois deia accouché cette même femme le 4 Mars de l'anné 1683. des deux autres enfans de sa premiere grossesse, qui etoient pareillement vne fille et vn garçon. Mais ces deux enfans n'avoient qu'une même arrierefaix qui leur etoit commun, et la fille qui etoit venue aussi la premiere, etoit tout au contraire plus petite et plus foible que le garçon, qui vint le dernier. La varieté de ces deux exemples fait voir, que lors qu'il y a deux enfans que ce n'est pas toujours le plus fort, qui se presente premier pour sortir, ni le garçon deuant la*
C 2 *fille;*

filie; car cela depend seulement de la situation des enfans. Iunge his si placet, eiusdem auctoris obseruationem DXXXVII et DXL. Quibus licet res omnis satis videatur confecta, tamen quod memorabiles admodum sint prae reliquis omnibus obseruationes duae, quas in suo libro *de arte obstetric.* edito Paris. c*1713*ccxxii. 4 habet DE LA MOTTE numero XCIX et C, illas huc adponemus. Refert is de duabus mulieribus, quarum prior, cum vtero gestaret, quinque saepe dies, alimenti absque vllius assumptione, transigit, dubio procul ob ciborum nauseam, vnde emaciata, omnes ad partus labores sustinendos et foetum nutriendum ineptam iudicabant. Altera, praeter insignem ciborum abstinentiam, etiam ea, quae assumserat, per continuos vomitus semper eiecit, ac praeterea insignem alui adstrictionem quadraginta tres dies sustinuit, quae omnia tam imbellem eandem viribusque destitutam reddiderunt, vt tandem lecto semet suis viribus leuare haud posset, ac non nisi tristem grauiditatis exitum ominari. Sed praeter omnem spem, vtraque infantem edit et vegetum, et quod mirearis, mole magnum, ita, vt ne minimum tantae matrum imbecillitatis vestigium in iisdem liceret annotare. Vide *scholion obseruationis C.* eiusdem Autoris. Quae omnia si equa iudici lance expendantur, credo neminem non esse intellecturum, foetum, a matre, et inter se, diuersissimum esse habitum. Est denique ex omni iam aetate animaduersum, mares citius femellis in lucem vt plurimum prodire, ita, vt si citius paullo partus tempus im-
mi-

mineat, grauidae marem se parituras esse coniecturam faciant. Quum vero praeter haec notare liceat, robustioribus vasis, musculis, ossibus, mares esse donatos, et foetus qui robustioribus sunt partibus, reliquis citius in lucem prodire, animaduertatur; iure nobis pronuntiare videmus, foetuum in ouulo adhuc et simulac in vterum deuoluuntur, indolem corporis, longe ab inuicem esse distinctissimam. Quae res, vt noua prima fronte videatur, cum, quantum ego quidem sciam, eandem pluribus explicandam sibi huc vsque non sumserint eruditi, atque exponendam; ita nullus dubito, si, quanto rectius ex hac hypothese, cerebri figmentis haud superstructa, omnia explicari quaeant dissimillima parruum phaenomena, consideretur, nos plures causae nostrae patronos esse consequuturos. Omnia enim fere, quae hucusque in tutelam varii, secundum naturam quoque, partus termini, sunt excogitata, ad matrem pertinent. Nam, quae de morbis embryonis ab aliis prolata sunt, non magnopere ad nostram dissertationem adtinent, cum nobis rerum secundum naturam comparatarum rationem tantum habere sit constitutum.

IV.

Quid e
parte ma-
tris partus
terminum
vari-
ct,

His ita expositis, nunc illa etiam in
medium proferemus, quae ab iis, qui
e nostris stant partibus, ita sunt excogitata, vt ad diuersitatem materni corporis habitus respiciant, Primum horum

rum est, quod notabilis temperamentorum varietas non possit non diuerso modo, embryonibus vteri cancellis conclusis, alimentum suggerere. Vocamus vero temperamentum fluidarum potissimum in corpore animali partium habitum ac conditionem. Varietatem horum, quod alius homo sanguine seroso, tenui, bilioso, atque nunc leniori, pro vasorum indole, nunc fortiori impetu moto; alius aquoso ac pituitoso, crasso alius, ac difficulter per corpus ac eius minora praecipue vascula semet mouente, sit praeditus. Ex qua temperamenti varietate cum pendere conspiciamus, quod alius homo longe citius lactiusque altero nutriatur atque adolescat et rectius se habeat; num dubitandum videtur, pari modo in foetibus rem se habere? ut videlicet mater sufficienti meliorisque notae sanguine turgens, accedente vegetiori cordis sanguiferorumque vasorum pulsu, foetu quoque totum corpus recte constituto, embryoni suo largius nutrimentum suggerere possit, atque illa, cui iusto aut aquosior aut spissior sanguis venas permeat. Itaque sic statuendum esse videtur, recta quippe ratione dicente, matrem sanam et florido vegetoque sanguine praeditam, si embryonem nacta sit sanum, eum ut insigni temporis intervallo citius in lucis auras prodeat, aptum reddere, atque ea, cui sanguis morbosus est, minus mobilis et nutritio succo destitutus, cum praesertim deficiens cordis machinae vigor, eundem in vascula, serum ex sanguine ad partes deriuantia, insinuare haud valeat. Quod si tamen eueniat, ut mater *δυσχερής* vegetio-

tiorem infantem citius in lucem producat, illud aptitudini euidam embryonis ac habitui singulari effribuendum, qua vasa nutrimentum vehentia rectius in embryone se habent, quam in ipsa matre. Sed huius thesios clarius proponendae occasionem consequemur, si ea, quae ab aduersariis contra eandem sunt excogitata, proponemus, confutabimus.

V.

Multi, *Magnum esse eorum numerum, qui vnum quendam humano partui terminum, omnibus secundum naturam comparatis, praefixum iudicant, nemo fortassis, qui in huiusmodi litibus cognoscendis aliquantum est versatus, ignorat. Acerrime omnium, quantum ego quidem sciam, pro hac sententia pugnavit P. et praere-* *ZACCHIAS, quem si confutauerimus,*
liquis P. non erit iam fere quod amplius in quo-
Zacchias, quam refutatu dignum sit auctore. Ete-
pro vno nim is in Quæstionibus medico legalibus
naturali lib. I. Tit. II. Quæst. I. acute ad-
partus termino modum ac copiose contra hanc thesin
pugnant, disputavit, adeo, ut omne in hac dis-
putatione punctum tulisse a plerisque
censeatur. Nolumus autem quemquam in ea esse
opinionem, nes omnia illorum argumenta, qui pro
diuerso pugnant partus termino, nostra facere.
Sunt enim in iis quæ non probamus, sunt quæ
ad statum præter naturam pertinent, de quo nos
planè tacituros pronunciamus. Ea solum quæ me-

lioris notae sunt, a P. ZACCHIA vero exturbantur, pro ingenii modulo vindicare conabimur. Primum horum est; non posse in partus negotio temperamentorum diuersitatem vllius esse efficaciae, cum animalia bruta, licet inter se temperamento sint diuersissima, tamen certum habeant partus terminum. Sed, hanc argumentationem nos nulla ratione et plurimos eorum, qui eandem nobiscum tuentur sententiam, ferire, facile patebit; si primo indicauerimus, nos neque vnum toti cuiusdam animantium brutorum generi, felium e. g. canum, etc. temperamenti genus tribuisse, nec vnumquam hanc sententiam veritati reperisse consentaneam. SPIGELIVS certe, in *supradicta epistola*, plane hoc veritati non esse conforme demonstrauit, docuitque, ex solius veteris hypotheseos inconsiderata veneratione hoc dogma in recentiorum scholis adhuc obtinere. Atque mirum sane est, non videre illo loco ZACCHIAM quam pugnancia loquatur et argumenti loco rem proferre, decius veritate se aliter edocum. *Lib. I. Tit. II. Quaest. I. Num. 106.* non solum non dissitetur, sed prolixè demonstrat, ita, vt eo loco vno velut conspectu quotquot de hac varietate explicarunt in medium proferat et exponat. At quod illustrandum, recentissimum, quod domi suae hoc anno habuit, exemplum, experientissimum Praesidem narrare mihi memini. Capra videlicet, ex bubulci calculo circa initium ieiunii quadragesimalis paritura censebatur. Peperit tamen in fine demum earundem, adeoque sex hebdomatibus tardius quam debuerat. Pone iam caprae IV. mulieri IX. menses ad pari-

pariendum. Tum hoc XLII. circiter dierum interval-
 lum, ad rationes IX. mensium in homine rela-
 tum, pluris censendum erit, quam si tribus men-
 sibus tardius mulier pariat. Ita quoque in plantis
 comparatum esse hortorum cultores norunt. Sic
 in horto Heisteriano *Ricinoides* duae, *Turnesol*
Gallorum dictae, in vno fideli simul mense Aprili
 huius anni satae, adeo diuerso tempore prodierunt,
 vt, cum altera mense Augusto florere inciperet,
 altera e terra primum caput tollere cepit. Quod
 in eodem horto in *Ketmie* variis speciebus, item-
 que in *colutea aethiopica*, non hoc solum anno, sed
 antea quoque saepius licuit annotare.

VI.

Obiectio.
 Quod ab ac-
 cidenti est,
 non valet im-
 mutare id,
 quod est a
 natura.
 Confutator
 argumenta-
 tio.

Haec vbi satis euicta putat, ali-
 ud contra hanc thesin argumentum
 necit, nimirum, quoniam haec eua-
 riatio temperamentorum ab accidenti
 est, (victus enim ratio animique pa-
 themata eadem mirifice valent immu-
 tare) fieri nullo pacto posse, ut id,
 quod ab accidenti est, illud quod
 a natura prouenit, valeat immutare.

Pulcre sane ita argumentaris, o ZACCHIA, ac
 si temperamentorum varietas plane ab accidenti
 pendeat, et cholericus e. c. sanguineus, melanco-
 licusque ab accidenti tales fiant. Necessum itaque
 est, vt vnum aliquod generalius in rerum natura
 existat temperamentum, quod fundamentum qua-
 si reliquorum sit omnium, et ex quo cetera su-

am trahant originem, pro ratione superuenientis eidem victus rationis, animi motuum. etc. Sed hoc est ejusmodi, vt id nullo vnquam pacto sis euictus. Non quidem negamus, ea, quae modo prolata sunt, insigniter homines mutare posse, ita, vt homo sanguineus, melancholicus postmodum euadat, si aut motus ipsum deficiat, aut grauioribus curis succumbat: quod etiam homo, tardioris alioquin ex indole sua sanguinis, si motu ipsi ac rebus animum oblectantibus, et mutato victus genere succurratur, vegetior alacriorque reddi possit, cum solo fere diaetae rite ordinato genere, homines saturninos ac ad delirium tristes excitatos esse ac mutatos, medicorum obseruationes abunde doceant. Verumtamen nullo vnquam pacto ZACCHIAS demonstrauerit, hoc temperamentorum discrimen, a solis externis, educatione e. g. victus genere, aliisque pendere. Finge iam homines aliquot iisdem procreatos parentibus, eodem victu, nec diuerso educationis aërisque genere vsos, nullis grauioribus ac diuersis animi pathematibus turbatos; horum tamen alios ad seueriora animum adplicare videbis, aut equos alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos ire placet, vt SIMO ille Terentianus recte pronunciat: animaduertes alios alacres et ad quosuis labores subeundos promptissimos; alios autem timidos, segnes, torpidos, ac toto coelo moribus, (quorum fundamentum in temperamentis requirendum esse), magnus ille medicinae rationalis instaurator IO. FR. HOFFMANNVS in
differ

dissertatione de temperamento fundamento morum
solidissime demonstravit,) inter se distantes. Di-
ces, diuerso tamen tempore hos homines, ma-
trisque corpore mutato, editos. Non equidem
hoc exemplum iam vrgebo hanc ob causam, (cum
alio tempore tibi idem pulere in memoriam reuo-
care possim, cumque hoc ipso iam multum mihi
concesseris, videlicet, ab vtero statim diuersam
esse temperamentorum indolem, quorum tamen
similitudo tibi pro tuenda sententia tua magnopere
est propugnanda;) proponam tibi vero caru-
los ab vna eademque cane simul nutritos. Ho-
rum tamen alios, simulatque firmatum erunt
corpus adepti, lentos tardosque, alios agiles,
audaces, mordacesque sua sponte fieri deprehen-
des. Dein gemellos quoque humanos tibi con-
templandos obseram, quorum vix e millenis duo
simul editi eiusdem erunt corporis, et ex hac,
animi, indolis ira, vt sole pateat meridiano cla-
rius, quemadmodum pro diuersa vasorum, nunc
maiorum, nunc minimorum subtilissimorumque
indole, diuersus ipsis in venis sanguis fluat; ita non
ab accidenti temperamentorum diuersitatem, sed
a natura, hominibus obtingere, inque ea huius
varietatis fundamentum plane delitescere. Ac si
tandem ab accidenti hanc varietatem euenire con-
cedamus; quis partus varietatem ex eodem fonte
manare negauerit? numquid et iam temperamen-
torum antea demonstratam immutationem nega-
bit, a se supra assertam, Zacchias? In quibus
plane

44 *Qua partus tredecimesis pro legitimo*

plane clarum est, id, quod a natura est, ab acci-
denti posse immutari.

VII.

Non proce-
dit argumen-
tatio; si in-
finita tem-
peramento-
rum sint ge-
nera: iufini-
ti quoque
esse debe-
rent partus
termini.

Nunc ex infinito temperamen-
torum discrimine elici posse ZAC-
CHIAS perhibet, quod, si tempe-
rumentum in partus termino consti-
tuendo vires suas exerceat, cum
tanta temperamentorum ac infinita
prope sit varietas, maxime incertum
esse debere partus terminum. Putat,
cum hoc discrimen adeo late pateat,
nihil esse quod impediat, quo minus,
tertio verbi causa, quarto, septimo, duodecimo,
decimo sexto, mensibus, biennio triennique, et,
nescio quo non tempore, legitime pariatur. Sed
si magnam temperamentorum varietas inferre par-
tui varietatem potest; quis tibi, O ZACCHIA,
infinitos terminos elicere permisit? Vt enim ne-
mini umquam nostrarum partium a priori, ut vo-
cant philosophi, licuit pernuntiare, tantam vari-
etatem partus termino temperamenta inferre vale-
re; ita quoque intra iustos limites observationes
te continebunt, et infinitorum temperamentorum
iusto fortio rem ideam ex animo tuo exturbabunt.
Observatum nimirum est ex omni aetate, a sexto
finito ad undecimum usque mensem, sanis matri-
bus, vegetisque infantibus, partus terminum in-
cidisse. Quid causae sit quamobrem hoc inter
ipsos partus terminos discrimen intercedas, diu
dis-

disceptatum est, aliis ineptis, aliis pro temporum ac doctrinae ratione atque incremento, ieiunis causis in medium proferentibus. Corporis autem humani conditione rectius paullo explorari cepta, saniora dogmata inter eruditos obtinuerunt. Videlicet, multis permoti et rationibus et observationibus, statuerunt, magnum in partus termini discrimine efficiendo momentum, temperamento deberi. Animaduertentes quippe, ut plurimum, vegetas, ac succi plenas optimi, mulieres, agilioresque, citius suos foetus perficere iis, quae pituitosi sint tenaciorisque sanguinis. Tot illud se ipsis probauit et rationibus et rite obseruatis exemplis, ut iam non possent, quin magnam huic hypothese inesse veritatis vim, iudicarent. Animaduertuerunt autem, cum temperamentorum rationem haberent, quatuor in iisdem potissimum discrimina, ex quibus diuersum in modum temperatis, ac variis, ut ita dicam, gradibus, nunc auctis, nunc diminutis, infinitum temperamentorum numerum emergere deprehenderunt, haud secus atque ex quibusdam primariis coloribus infinitos alios produci a pictoribus videmus. Possemus quidem de his, ac fortassis non temere, hoc loco pluribus exponere, sed quod praeter spem labor increuisset, eaque omnia pluribus disputata atque explicata disci possint ex peculiaribus ad hanc rem dictis STAHLII, HOFFMANNI, GOELICKII, DE LA CHAMBRE, aliorumque libris et disputationibus, ut ne breuis quidem horum a nobis iniiceretur mentio, necessarium nobis fuit
visum

visum. His ita sese habentibus, ratio suadet, cum intra certos terminos infinita haec temperamentorum compositio contineatur, et quatuor tantum extantiora discrimina sese prodant; etiam certo modo certos partus termino limites non deesse. Ut planius mentem nostram exponamus, rem exemplo illustrabimus. Ponamus mulierem sanguineam et vegetum embryonem nactam, et per gestationis tempus sanam. Haec positis hisce conditionibus quo minus infantem sanum perfectumque septimo mense in lucem edat, nihil est quod aut sana ratione, aut observationibus praecedentibus, prohibeat. Cum contra melancholico-cholerica, ob melioris alimenti defectum, non raro tardius perfectum infantem in lucis auras producat, nono v. g. decimoque mense. Quod si vero ad optimam sanguinei temperamenti indolem accedat, ut largior generetur sanguinis copia, quo non possunt non vascula minima distendi, unde iam crassius aliquod ac minus perfectum subactumque nutrimenti genus infanti (nisi suum sibi robur peculiari quadam *ευσχία* vindicet) obtruditur, inde quidem mole externa, non vero curata minimarum partium elaboratione, increfcit, et ob deficientem perfectionem, longiorem in utero moramnectere cogitur, aut, si citius prodeat, aegre in viuis conservatur. Itaque sibi finxit tantum hypothesein hanc ZACCHIAS, quodlibet minimum, quod inter temperamenta intercedit, discrimen, a nobis insigni quadam efficacia pollere, existimari, ita, ut integrorum mensium spatium aut addere idem, aut demere

demere valeat. Et quid? si ad dies aut horas illam efficaciam reducamus? Nonne sic satis multa temperamentorum discrimina vno complectemur ambitu? cum calculus grauidarum ipsas tantopere fallat.

VIII.

Offenditur,
qui fiat,
quod sub di-
verso clima-
re, tamen se-
ptimo aliis-
que mensi-
bus pariatur.

Sed, pergit ZACCHIAS, cum coelum diuersum maximam temperamentis varietatem inferre constet; eccur Hispanus quia Gallo calidior, non absoluitur citius in vtero atque Gallus? seu, ut rectius explicemus, quoniam Galli aliaeque gentes diuersis sunt inter se temperamentis, cur non pro diuersitate populorum diuersa quoque sunt partus terminorum genera? Infert, fateor, varia caeli facies discrimen aliquod temperamentis, et calidiorem plagam calidioris indolis homines producere, obseruatum est. Exinde omnino, si curate animaduertamus, citius, eosdem perfici debere videtur atque breuius temporis spatium in vtero consumere. Verum vt haec confutemus anxie quaesitis refugiis non magnopere indigemus. Concedemus, Hispanos v. c. aliosque calidioris Zonaee accolas, indolisque calidissimae homines, eodem vt plurimum temporis intervallo ex vtero in lucem prodire, quo ii qui arcticas plagas incolunt. Largiemur, vtroque et nono et octauo, et septimo, mensibus nasci; cum toto tamen coelo distans aëris genus vterque hauriat, quod magnū est

est ad varietatem temperamenti momentum. Non tamen exinde quidquam confici poterit, quo thesis nostra subplantetur atque iuguletur. Etenim si respiciamus, primo frigidioris plagae incolas, (loquimur de eo, quod saepissime fit) succi pleniores habitioresque, calidioris vero, graciliores minusque obesos esse; dein, matres Hispanas eam ob causam largius alimentum præbere haud posse, unde non possit non, deficiente succo alibili, quem fortius pellat acceleratio motus, tardius incrementum calidior foetus capere; facile patet, quantum fortior sanguinis motus in promouendo, Hispani v. c. foetu, valet, tantum largius alimentum in Germani e. g. aut Sueci partu maturando posse,

IX.

Obi. Diuersitas temperamenti in animalibus non variat partus tempus E. nec in homine.

Argumentari pergit *Zacchias*, et pro euertenda temperamenti efficacia in partu variando, hunc in modum ratiocinatur, si v. g. asinus, equus, et camelus, quos temperamento diuerso esse constat, ita, vt hic sicco, ille calido, iste frigidus praeditus temperamento sit, omnes tamen duodecimo mense foetus suos in lucem edunt: si capra sicca, humida ovis, nihilo tamen secius utraque quarto mense pariunt: certum est atque indubitatum, nullas esse temperamenti hac in re vires. Pulerum argumentum! bellum ratiocinium! Quae, obsecro te, inest vis isti conclusioni, quae in diuersis

uerfis animantium generibus vnā aliquam rem eodem modo comparatam esse debere postulat. Procederet, si in vna quadam brutorum, v. c. equorum, specie, monstrasset, equas eiusdem pro-sapiae, eodem pabulo nutritas, similibus semper laboribus adsuetas, alteram sequirem; ac, liceat ita loqui, phlegmaticam, alteram igneae naturae generosioresque, eodem temporis intervallo foetus suos perfecisse. Sed ubi diuersas animantium brutorum species inducit, res diuersis legibus indoleque dissimillima ab opt. max. conditore factas, vni cuidem legi adstringere audet, quod tamen nulla ratione procedere sanus quisvis perspicit. Quaero ex te, Z A C C H I A, cur capra non aequae mense duodecimo pariat atque camelus? sunt enim vterque ex tua hypothese calidi. Taceo innumera alia, quae huic argumento opponi possent, nisi eidem iam sit vberime satisfactum.

X.

Quod autem ab iis, qui nostram tuentur sententiam, altero loco prolatum est argumentum, vterorum videlicet diuersam magnitudinem, quo altero alter sit capacior spatiosiorque, multum ad partus termini varietatem conferre, illud a Z A C C H I A conuelli ac subuerti, aequissimo ferimus animo. Exemplis quidem feminarum quarundam grauidarum, quae quoties grauidae sunt factae, quinto semper aut sexto mense redeunte foetus suos

D

suos

suos excusserunt, DE LA MOTTE supra dicto libro vero fit simile, certam quandam saepe extensionem esse, ad quam ubi uteri peruenerint, non possint, quin ex continuis doloribus ob nimiam tensionem ad pariendum adigantur, ac nos, nisi praeter spem atque expectationem labor hicce nobis videretur excreturus, totam huius argumenti rationem, a re non plane alienam, ex DE LA MOTTE explicaremus *Liv. II. chap. XIX.* Verum, quoniam et haec hypothesis nonnullis adhuc grauius videtur obnoxia disceptationibus, tam in thesi ipsa, quam ad nostram dissertationem hypothese, (licet huiusmodi historiae longe plures sint ac frequentiores, quam quae DE LA MOTTE annotauerit,) potius id damus operam, ut tertium argumentum in libertatem vindicetur. Pendet illud aliqua iam ex parte ab eo, quod modo defendimus, temperamentorum discrimine, et hac ratione ab iis, qui incertum partus tempus statuunt, proponitur: temperamentorum diuersitas, alias matres pluri, alias pauciori sanguine praeditas, cum demonstret; necessum esse, ut alius embryo altero vberius nutriatur, et exinde cum partus diuersitate in lucem prodeat. Quo in argumento vindicando, ut recte nos geramus, primum in id directa ZACCHIAE tela, proponemus, dein ipsum argumentum paululum emendabimus, rectiusque explicabimus; denique ista ZACCHIAE argumenta, si poterimus, auerruncabimus. ZACCHIAE argumenta haec sunt: *si sanguinis copia aut inopia ad foetus nunc tardiores, nunc celeriores*

habitus proponitur, & simul, partui &c. Et

leriolem perfectionem multum confert; in brutis autem pari modo sanguis nunc copiosior est, nunc paucior; bruta vero vno tempore pariunt, ergo nutrimenti copia aut inopia nullum continet ad hanc rem momentum. Dein pergit, si sanguinis copia citius embryonem ad perfectionis fastigium perduceret, sequeretur, mulieres aetate proeectiores, septimestres, iuniores vero, nonimestres, semper parere debere; sunt enim, ex HIPPOCRATIS mente, aniculae multo prae iuenculis sanguine praeditae. At vero compertum esse, iuenculas, aniculas, multo a paucio sanguine praeditas mulieres, promiscue, nunc nonimestres, nunc septimestres foetus in lucem edidisse; exinde non posse temperamenti varietatem quidquam ad partus termini discrimen conferre. Sed primo tenendum est, non plethoram sanguinis sine discrimine ad foetus citiorem perfectionem facere; sed matres, quibus bene nutriens in venis sanguis fluit, ad meliorem embryonis bene dispositi nutritionem longe esse reliquis aptiores. Tantum enim abest, vt generatim hoc plethoricis tribui queat, vt potius easdem ad hoc negotium ineptiores esse, sana dicet ratio, atque experientia frequens confirmet: et animaduertimus, nimia sanguinis copia foetum vel obrui, ita, vt ne debitum ipsi quidem suppetat alimentum, vel etiam prorsus dissolui et saepissime abortu exturbari. Ex his quodammodo patet, (quoniam argumentum, a brutorum partus termino certo ductum, supra iam confutauimus pag. 33. sq. vbi animantia bruta eodem semper

D 2

tempo-

tempore parere, falsum esse demonstrauius,) quid de secundo argumento sit futurum, vt, etiam si concedere velimus, aniculas prae iuenculis esse plethoricas, tamen si hae illis tardius pariant, suum argumento nostro a temperamenti discrimine ducto robur perstet. Negamus enim, quolibet plethoricas ad cito nutriendum aptas esse, neque iudicari statim posse; plethorica haec, ergo multum alimenti embryoni subministrare aut eundem citius perficere valet. Si modicus sanguis sit, meliorisque notae, facile ad embryonem nutriendum sufficit. Si ille praestantioris indolis sanguis maiori adsit copia, facilius adhuc embryonem nutriet; modo nimia eius copia non sit corruptionis auctor. Et sane in hoc negotio notatu sunt dignissima, quem supra honoris causa nominauimus, HOFFMANNI experientissimi, verba, quae in *diaeteticis* eius p. 645. leguntur. Vbi enim de diaetia grauidarum praecepisset, eas, primis praesertim grauiditatis mensibus, a cibis crudioribus abstinere oportere; *frequenti*, ait, *constat obseruatione*; *nimiam ciborum satietatem debitae infantis nutritioni esse impedimento*, et videmus obesae mulieres frequentius edere infantes imbecilliores; quum contra pingues ac robusti a macilenta matre saepe prodeant. Haec ille. Adde FR. MAURICEAV in suis *Obseruationibus* scribentem: *Obstetricatus sum feminae duos magnos infantes parienti, qui rectissime se habebant, licet mater tenerima esset ac ita macilenta, vt plane haeclica videretur.* Non attingam nunc, an HIPPOCRATE
fultus

sultus, iure asserat ZACCHIAS, vetulas iuuen-
culis matribus sanguine turgidiores esse, cum sen-
sus et experientia haec erroris facile conuincant.
"Mouebo solum, nullo iure ZACCHIAM sibi per-
saussisse illas, quibus multae purgationes men-
struae sunt, ob plethoram ad citius pariendum
magis compositas esse debere. Contingere enim
crebrior hicce fluxus, primo ob plethoram vitio-
si, dein vitio quodam nimis aestuantis sanguinis,
potest. Quum vero huiusmodi excretionem, si ni-
mis frequens eadem sit, valde debilis mater eua-
dat, (quae eneruatio in embryonem quoque, nisi
id alia quadam causa impediatur, redundat, ex-
emplo partus nostri tredecimestris; (inde apparet,
quo iure ZACCHIAS, saepe purgari solitas, ad
citius nutriendum aptiores pronuntiet. Adde
quod crebrius et copiosius contingentes purgatio-
nes, cachexiae vt plurimum sint initium.

XI,

Quas praeter has in medium profert causas
a nostrarum partium propugnatoribus excogitatas
e. g. de facultate formatrice, &c. eas non faci-
le quidem meas fecerim. Sunt enim erroneae
magnam partem et nullius valoris. Quo aequio-
ri animo illas ab eo conuelli ac pessumdari patior,
ac ne iis allegandis quidem tempore spatioque in-
temperanter abutendum esse censeo. Superfunt
etiam adhuc in quibus confutandis nos ex promissis
nostri ratione exerceamus. Videlicet, *vt illa ar-
gumenta erroris conuincamus, quae vnus natu-
ralis*

54 *Qua partus tredecimestris pro legitimo*

valis partus termini propugnatores excogitarunt. Quae hic iterum ex ZACCCHIA, a quo praesertim maximi nostrae aetatis et Medici et Icti sese conuictos fatentur, proponemus, ac pro ingenii (quod quam exiguum sit, sentio) modulo confutabimus.

C A P V T I I I.

Argumenta eorum, qui certum humano partui terminum praefigunt, continens ac refutans.

I.

Antiquorum opinioniones ut olim summo in pretio habitae;

ita postmodum repudiat.

Tamet si ea semper fuisset antiquorum et philosophorum et medicorum ante aliquot saeculorum sparium veneratio, ut piaculi loco haberetur, si quis eorum placitis subscribere recusaret; bonis tamen liberalibusque artibus caput paullo ex ignorantiae caligine exerentibus, reperiuntur, qui non modo ab iisdem paululum dissentirent: sed in contraria dogmata manibus pedibusque descenderent. Neque tamen id ea semper ratione peregerunt, ut veritati magis congruentia proponerent; sed nescio, quo disputandi furore, noua semper pro illis refutandis proferre atque excogitare studerent, licet eorum futilitatem omnis experientia demonstraret. In cuius rei exemplum merito mihi proferre videor HIERONYMUS MERCVRIALIS pro unico partus mense, nono videlicet, argumentationem. Cum enim vetustis
simi.

fimi et medici et philosophi, diuersum secundum naturam humani partus terminum, a septimo ad undecimumensem (vid pag 8.) constanter et sine dubitatione defendissent, ac ne repertus quidem contra qui sibilare auderet, diu esset; HIERONYMVS in praelectionibus suis Pisanis, tractatu de generatione hominis, cap. XXXII. ab hisce placitis discedit et mulieres, ait, ac viri quilibet passim fatentur, humanos partus fieri nono mense. Quantum autem apud medicos et philosophos aestimantur huiusmodi communes hominum notiones et assensus, ad verum veritatem confirmandam, nemo ignorat, et dicere soleo, CHRISTVM, hominem perfectissimum, voluisse nono mense completo nasci, vt doceret, verum ac communem hominibus terminum esse ipsum mensem nonum. Sed HIERONYMVS argumentis hisce contentus esse videtur, cum ipse paullo ante, capite nimirum XXX. causas vniformis partus termini in brutis, difformis in homine, tradidisset. Acrius autem pro hisce disputat PAVLLVS ZACCHIAS, dum Quaestionum medico legalium L. I. Tit. II. Quaest. I. vt ipse loquitur, demonstrare suscipit, hominem, quoad nascendi seu pariendi tempus, habere cum aliis animantibus quoddam suae speciei determinatum congruum nascendi tempus, decenti latitudine, vt in ceteris, minime destitutum, quod nonum aut decimum mensem comprehendat. Quem omissis reliquis omnibus etiam hoc loco confutationi nostrae proposuimus, quoniam aliorum

56 *Qua partus tredecimestris pro legitimo*

tentias, seu argumenta potius, et collegit, et prolixè illustravit, atque ab omnibus, qui in eadem sunt opinione, ita allegatur, ac si nullum dubitationis scrupulum hac in materia fecerit reliquum. Prima eius argumentatio est huiusmodi: *si partus variatio esset homini in nascendo naturalis, sequeretur, quod non solum in iis terminis, verum in plerisque aliis, homo nasceretur, et esset semper vitalis.* At haec confectario hoc fulta argumentatio, neutrquam, ut ipse quidem sibi persuasisse videtur, procedit. Hic enim generatim tenendum est, cum veteribus et experientia, ut supra iam aliquo monimus modo, causas esse, quibus humani partus terminus longior breuiorque reddi possit. Harum alias naturales dicere, alias non naturales, siue extrinsecus accedentes, liceat. Illarum mihi nomine veniunt, indoles sanguinis ex quo foetus nutritur, dein habitus embryonis ad facilius aut difficilius recipiendum alimentum: harum autem, morbos, aut matris aut infantis, undecumque illi suam nanciscantur originem. Quae omnia ita se in homine habeant, ut causas secundum naturam a septimo ad decimum mensem operari, ex observatione constet, (quamquam nonnulla quinquemestrium et sex mensibus perfectorum exempla apud HARVEVM et SCHENKIVM l. IV. observationum prostant. Sed, quoniam haec raro nimis eveniunt, horum rationem non aequè ac reliquorum habemus,) non naturales vero aut infra minimum, id est, septimum, aut ultra postre-

postremum terminum, seu vndecimum, vim suam exercere fuerit compertum, siue, vt clarius dicam, si homines in lucem ex vtero prodeant, si id a septimo ad decimum vndecimumue mensem eueniat, obseruatum esse, id sanis matribus, nec morbum passis infantibus, factum fuisse, si vero aut citius aut tardius id acciderit, a non naturalibus causis idem profectum esse, qua in opinione vberissime confirmamur experientia. Itaque hos terminos huius vniuersi optimum maximum conditorem, cum eisdem huic rei conuenientes esse infinita sua sapientia in mundo hoc perspiceret, huic negotio tribuisse, obseruatione docemur. Qualis autem, quaeso, argumentatio est? aut quem idearum nexum inuoluit syllogismus? si vnus aliquis mensis (nonus quippe, quem ipse tamen ex aliquali obseruationum frequentia se determinare fatetur,) pro certo nascendi tempore homini non est a natura constitutus; sequitur spatium a septimo ad decimum mensem illi constitutum esse non posse, sed debere quoslibet hac ratione terminos ipsi naturales esse. Non perfunctorie falleris, o ZACCHIA, hoc modo vbi argumentaris; cum nec tua argumenta eiusmodi sint, vt extra omnem dubitationis aleam id collocare possint, nec quisquam homo sit, qui humano, aut alii cuidam animalium, generi, fixum aut vagum partus terminum propositum esse, pro diuino quodam ac infallibili pronuntiato adstruere potuerit, cum, quidquid de his determinatur, sola obseruatione seu experientia praeeunte, aut pronuntietur, aut pronuntiari certe debeat.

Neque nos negamus, esse aliquem humanis partibus terminum praefixum, seu, ut planius dicam, esse aliquod tempus, quod pro adiunctorum ratione, in statu naturae vegeto, sit constitutum: sed illud nimis arctum a *Zacchia* determinari credimus, cum, quae ille sibi ratione et experientia edoctus videtur, illa nos ab iisdem magistris secus acceperimus. Neque est quod tuam obiectionem metumamus, qua, si adfirmas mihi, ais, hoc homini naturale esse, ut non habeat determinatum ortus sui tempus, cur dehinc illud ipsum determinas, et non, nisi supra septimum et infra undecimum, cum nasci posse adfirmas? cum tota haec disceptatio ad litem de verbis inclinet, qua tu determinatum tempus accipis arctissime pro unius mensis intervallo, nos vero quod sextum inter et undecimum intercedit tempus, experientia et pluribus observationibus edocti, partu terminum vocemus. Et cur tandem ipse aliquam huic determinato tempori latitudinem concedis? et hoc modo teipsum iugulas? tum eo loco, qui modo disquisitioni nostrae est propositus, tum *Lib. I. Tit. II. Quaest. III. Num. I;* ubi, terminas hicce, inquis congruam habet latitudinem, neque ad praescriptas horas aut momenta, sed neque ad dies aut hebdomadas determinatur, cum tanta esset individuorum multitudo, et consequenter temperamentorum variatio. Quae vero ulterius pro huius argumenti robore, ex libro, qui inscribitur, *la Commare del* SCIPIONEMERCVRIO, profert, ex centum septimestribus vix vnum superstitem manere, illa obser-

observationibus SCHENCKII lib. IV. obseruationum rariorum, titulo de partu, aliorumque, imo frequenti experientia, erroris poterunt convinci. Et praecipue attendi merentur, quae idem auctor ex LEMNIO, diligentissimo illo obseruatore, libri IV cap. XXII. de occultis naturae miraculis (edit. locuplet.) habet, dum, noui, ait, quod ad septimum mensem adtinent, apud Belgas maritimos complures, etiam gemellos, qui ad extremam deuiexamque aetatem crudo ac viridi corpore, mentisque vegeta deuenerunt. Quocirca futile est, nulliusque momenti, illorum persuasio, qui septimi mensis partum inabsolutum minusque vitalem statuunt et non, nisi exactis nouem mensibus, infantem omnibus membrorum numeris consummatum in lucem producendum. Porro HIPPOCRATES, libro de principiis siue carnibus. Quod septimestris, ait, puer nascatur, ego quidem frequenter vidi. Si quis autem deprehendere vult, facile est obstetrices adire, quae parientibus adsunt, et ex his percunctari. Et, si recentiorum, in his rebus longo annorum usu experientissimorum exercitatissimorumque iudicia ac testimonia desideres, lector, audi quae DE LA MOTTE saepe dicto *Traité complet des accouch. etc. liv. I. chap. XXVII.* experientia dictante, de vno quodam partus termino, quisquis ille constituatur, iudicat. Verba ipsius auctoris lingua producam. *Je suis au même bien éloigné de regarder ce terme (nonum mensem) comme une règle generale pour tous les accouchemens, puisque j'appelle l'enfant être a terme depuis*

puis le commencement du septieme mois, iusque au-
 DIX, DOUCE, ET MEME AVTREIZIEME;
 ce tems avance ou retarde, n'est, selon moi, d'
 aucune consequence, quand cela n'arriue par au-
 cune cause violente, mais parce que le nature est
 obligée de se decharcher d'une surdeau qui l'op-
 presse, et que l'enfant prit plus ou moins de nour-
 riture au ventre de sa mere, dans la pensée, que
 quand ce redardement arriue, ce n'est qu'à cause
 que l'enfant est trop petit ou trop foible, ce qui
 fait que la mere ne se sent point incommodée, ni-
 si la matrice irritée car quelque foible et petit que
 soit l'enfant, dès qu'il irrite par trop la matrice,
 c'est une necessité qu'il en sorte, par ce que cette ir-
 ritation donne occasion aux douleurs, d'où s'ensuit
 l'accouchement, aussi bien à sept et à huit mois qu'à
 dix ou à douze. *Adiungit dein huic capiti DE*
LA MOTTE observations. LXVIII et LXIX
de foetibus duobus septimestribus, ad quarum
primam docet, eum, licet pusillus esset, tamen
lac nutricis rectissime adsumsisse, et post priorum
duorum mensium aliqualem languorem, tantum
roboris esse consequutum atque incrementi, ut
omnes suae aetatis infantes, qui aliquo aut vigore
aut corporis magnitudine essent conspicui, si non
antecelleret, plane tamen aequaret, haud secus
ac is, de quo ad sequentem observationem sit di-
cendum, de quo iunctim cum priori, hoc inter-
ponit iudicium; Ces deux observations sont parfai-
tement bien concevoir, que quand les femmes ac-
couchent à sept mois sans accident qui puisse y avoir,
donne

donne d'occasion, les enfants, quoique fort petits, peuvent vivre, ainsi ce seroit inutilement que je rapporterois d'autres observations pour le justifier, quoique j'en puisse rapporter un plus grand nombre, dont j'ai dans mon pais de temoins irreprochables, malgré ce qu'en a dit M. M. dans plusieurs des siennes. Quibus quidem litteris initialibus Mr. MAVRICEAV, in libro, *Observations sur la grossesse et l'accouchement des femmes*, indicari videtur, qui septimestrium, quoties se ipsi cumque obtulit occasio, imbecillitatem, tum graphice, credo ex proaresi, delineat; delineat; tum, si qui septimestres iudicati essent, ii autem hypothesi suae aduersari viderentur, cum robusti essent et satis magni, errorem in supputatione mensium commissum accusat, haud secus atque id a P. ZACCCHIA factum infra referemus. Cuius rei exemplum vide sis *observatione CCCLXXVIII*. plures enim hic indicare superfedemus. Poterit tamen, 1) hoc nobis aliquod parcere patrocinium, quod magna eorum pars, quos tamquam imbecilles septimestres memoriae prodidit idem, matribus morbo afflictis fuerint editi, cuiusmodi partus ad nos pertinere, alio loco negauimus, 2) quod rarius ad illos casus, ubi ex morbo, lapsu, aut difficili partus labore sibi pariturae non metuunt, sic dicti *Chirurgiens Accoucheurs*, adhibeantur, cum prae pudore, grauidae, obstetricum potius, quam huiusmodi chirurgorum, opem expetant.

II.

Alterius rationis robur nunc in conspectum prodeat. Desumptum illud inde est, quod *cum parens natura, non, nisi ob finem aliquem, agat, huius autem diuersitatis nullus finis proferri possit, inde consiciendum sit, hanc diuersitatem, quoniam sine careat, secundum naturam euenire haud posse.* Et quidem, quod multiplicatio, respectu speciei pro fine haberi haud queat, exinde patere, quod animantia bruta, certo nascendi termino, longe multiplicentur insignius atque humanum genus. Nec, si perfectionum individuorum pro causa habere placeat, h. e. quod incerto termino nasci homini vni prae reliquis animantium generibus, splendorem quemdam perfectionemque conciliet, processuram esse argumentationem, cum natura semper intendat perfectissimum terminum, quem si forte non consequatur, id causarum adiunctarum culpa euenire. Verum ad hanc argumentationem euertendam ad tria potissimum momenta vt animaduertamus, necesse est. Primum, naturae vocem hic sano sensu accipiendam esse, nec concipiendum eius vocabulo rem quamdam seorsim existentem, sed illum ordinem, quem res a Deo creatae observant, qui quoniam a perfectissimo creatore originem suam ducit, vtique illud semper intendit, perfectissimum quod iure possit appellari. Cum enim ex infinitis mundis, pro infinita sua sapientia, summus conditor optimum elegerit, huius quoque thescoos veritas, sua luce radiat.

diat. Verum, quod alterum est, negamus in his positivam dari perfectionem; hoc est, esse argumenta, quae nobis persuadeant ac clare monstrent, perfectionem quandam inesse, aut vario aut certo partus termino, ex supra enim cap. II. demonstratis hanc perfectionem mere respectivam esse elucet, ita, ut embryone vegeto ac incolumi, sanguine bene sano floridoque nutrito, matre nullis rebus aduersis afflicta, perfectus sit septimus e. g. octauusque mensis, quod secus in embryone minus robusto, sanguine tardo, nec optimae indolis sero nutrito, est comparatum. Is enim quoniam longiori ad legitimum terminum mora opus habet, imperfectus prodit, si septimo octauone mense nascatur: non quidem externas, sed, ut mentem meam explicem, internas potissimum partes, haud rite perfectus. Valde enim se probat, frequentissimam, quod infantes in viuis retineri nequeant, causam hanc esse, quod nondum vasa chyliifera ac reliqua serum ex sanguine ad partes deuehencia, eam sint perfectionem ac magnitudinem consequuta, ut lac nutritium sine laesione vasculorum, quae ob teneritudinem valde sunt ad obstructionem aliasue laesiones prona, possint permeare, nonus enim his decimusue mensis, ex adiunctorum legibus conueniebat. Ex quibus hanc perfectionem mere respectivam esse facile adparere nullus ambigo. Ad tertium denique quod attinet, quo perfectionem aliquam certus partus terminus prae incerto habere perhibetur, exinde, quod bruta in procreationis multitudine

rudine superent homines, et tamen vno quodam partus suos perficiant temporis intervallo, illud valde leve est. Corruit enim ex parte inde, quod supra iam negauimus, vnum animantibus brutis semper esse terminum: cum experientiae id repugnet: ex parte vero, quod multa animantium brutorum genera sint, quae singulos tantum foetus vt plurimum edunt, vt vacca, capra, equus, ovis, ne plura commemorem, quae tamen vniformi partus termino esse ZACCHIAS numquam negauit. Quae omnia satis euincunt, vagam fuisse perfectionis hoc in negotio ideam, inanissimis quippe argumentis superstructam.

III.

Tertii argumenti confutatio ex secundi argumenti confutationis priori parte pendet. Summa huius haec est: *In vnoquoque rerum naturalium genere necessum est dari perfectum quoddam. E. etiam in partus terminis.* Hinc si nonus aut decimus mensis perfectum continet terminum, reliqui erunt imperfecti; aut si partum nonimestrem v. g. lubeat perfectum adpellare, reliquos omnes a perfectione abfuturos. Verum, paullo ante eiicimus, perfectionem hanc, non, nisi referendam esse ad certas adiunctorum rationes. Exinde, quantum matrum ipsorumque embryonum robur in statu sano ab inuicem differt, tantum etiam inter se diuersi sunt humanorum partuum termini perfecti.

IV.

IV.

Quarta ratio est, quod a natura alienissimum sit, temere et sine ratione agere. Proinde si septimus mens iam sufficeret, frustra, ac sine ulla causa, ab eadem nonum serioresque expectari menses. Imo impie operatam videri eandem, si hominum nollet, cum posset, trium mensum intervallo citius a materni carceris molestiis liberare. Sed frustra ac impie in hoc naturam adulas, & A C H I A, dum quod plane improbari nequit, vitio ipsi das. Ordo rerum ab optimo maximo conditore aliter non est creatus, quam ut diuerso matres polleant robore ac vigore, aequae ac idem de ipsis foetibus supra euicimus; et quas tu apud animum concepisti perfectiones, cerebri tui intempestiui foetus sunt. Is enim ordo, suadente ratione, observationibus testantibus, ille est, ut embryones robustiores ex ipso iam ouario melioris habitus stamina in uterum deferentes, matrem dein sortiti valentem, citius illis, quibus contrariae sunt conditiones, perfectionis suae terminum valeant attingere. Omnia haec ex male obseruatis conditionibus, quae et matribus et embryonibus solent esse communes, ortum trahunt. Ac praecipue quidem huc facere videtur vetus illa de hominis in utero materno falso concepta accretione, opinio, cuius breuem delineationem, DIOGENIS LAERTII verbis, lib. VIII. in vita PYTHAGORAE edit. Genev. p. STEPHANI p. 585. exhibebo. Haec est eiusmodi: το σπέρμα είναι τὰ γονα ἐγκέφαλος, π

E

ἐχέει

ριγχασαν εναυτη θερμον ατμον. Ταυτην δε προσ-
 φερομενην τη μητρα, απο μεν τς εγκεφαλης ιχω-
 ραι και υγρον, και αιμα προϊσθαι, εξ αν σαρκας
 τε και νευρα, και οσα, και τριχας, και το ολον
 συνισσασθαι σωμα απο δε τς ατμς ψυχην και αισ-
 θησιν. μορφασθαι δε το μεν προτον παγην ημε-
 ραις τεσσαρεκοντα. Κατα δε τς της αρμονιας λο-
 γυς εν επται η ενια, ηδ και το πλειστον ησιν τελευ-
 δενα πεκυϊσκεισθαι το βρεφος h. e. semen esse gut-
 tam cerebri, inque semetipso calidum vaporem
 continere. Quae cum a cerebro ad uterum sit delata,
 succum chylosum, aquam, et sanguinem emittat,
 ex quibus dein carnes, nerui, ossa, et crines effor-
 mentur. Formari vero primum compactum aliquod
 quadraginta diebus, ad rationes autem harmoni-
 cas, aut septem, aut nouem, aut decem ut pluri-
 mum mensibus, perfectum infantem nasci. Qui-
 bus recentiores superaddiderunt, triginta mascu-
 lum feminam quadraginta duobus in vtero diebus
 articulis donari et in vtero efformari. Conf. HIP-
 POCRATEM, cum alibi passim, tum de natura
 pueri libro. Licet negari nequeat, eundem alio
 loco longe sanius rectiusque de his statuere, de
 qua re alibi explicauimus. Adde ZACCHIAM Tit.
 II. Quae est. II. Num. XLI. praeterea a septimo
 mense osium et neruorum confirmationem, ab
 octauo vero complementum perfectionis pendere.
 Confer sis SORANVM EPHESIVM Isagoges
 cap. XVII. quem se sequutum fatetur ZACCHI-
 AS. Quae opinio, quin insigne errori fulcrum
 praeberet, fieri haud potuit, ut septimo mense e-
 ditos

ditos omnium partium perfectionem nondum esse adeptos, ac proinde ad vitam ineptos, iudicarent. Sed totius negotii rationem secus comparatam esse supra iam docuimus, unde hoc loco spatio operaeque lubentes parcimus, et sine terrore duas historias partuum septimestrium, in suae sententiae patrocinium prolatas, contemplamur. Depingit hos ZACCHIAS misere flaccis ac pendulis membris, et futuris cranii magnopere hiantibus, in lucem productos. Sed, a particulare ad vniuersale conclusionem valere negant philosophi, cum centenos homines, nono mense, miseros tamen ac imperfectos editos, observationes doceant, atque indubitatum sit, hos foetus aut morbosos aut abortiuos fuisse. Si abortiui fuerunt, illos vltiori perfectione seu in vtero incremento opus habuisse; si morbofi, eos ad dissertationem nostram haud pertinere certum est, si denique ex grauibus partus laboribus, ex situ ad exitum inepto, vel obstetricis in hoc negotio aut negligentia aut imperitia periere, nulla ratione nostram hypothesin feriunt. Non enim veremur, ne male adcommo- datum ad prodeundum situm, inter mala seu casus, qui nondum perfecto foetui sint proprii ex imperfectione, adnumeret. Narrat enim FRANC. MAVERICEAV in Observationibus suis obseruat. XXII. se adfuisse in partus negotio mulieri gemellos gestanti, puerulo altero, altero puella, quorum prior, licet notabile quantum et maior esset et robustior, infesto partus situ, utpote qui pedes primo obferret, comparuerit, cum illum antecedens femella, ma-

xime adcommodato ad partum situ esse animadu-
uertetur, nimirum capite primum semet in vteri
orificium insinuante. Quo loco exercitatissimus
his in rebus homo, ac quo paucos alios in huius-
modi negotio exercitatiores crediderim, illud con-
fectarium quam rectissime subiungit: *L'on peut
connoître, ce qui m'a été confirmé par beau-
coup d'autres semblables, que la bonne, ou la
mauvaise situation des enfans ne depend point
de le vigueur plus ou moins grande. Et que
ce n'est pas aussi toujours le plus fort, qui se
présente le premier pour sortir dans l'accou-
chement. Car si cela étoit, le garçon auroit
pris la place de la fille, et seroit venu le pre-
mier en bonne situation, et non pas le dernier
en la mauvaise qu'il avoit.* De his septime-
stribus etiam, ut rite ferri possit iudicium, plu-
rium adiunctorum mentionem ZACCHIAM in-
ieciſſe oportebat. Si vero istiusmodi exemplis
rem omnem confectam putet ZACCHIAS, sugge-
remus ipsi quam liberalissime aliud exemplum
partus septimestris, de quo disserit LEMNIVS
lib. IV. de occultis naturae miraculis, edit. locu-
plet. De quo refert, quod infans septimo mense,
eoque inchoato potius, quam absoluto, editus fu-
erit, nondum perfectis vnguibus adpendicibus.
Sed adiungit LEMNIVS, *hos observamus in noni
etiam mensis partu nonnumquam deesse ac desi-*
derari. Cum ceteroquin hic partus membris omni-
bus exacte elaboratis esset productus. Atque
ipse foetus, qui dissertationi huic ansam praebu-
it,

it, haec ex parte refutat. Foetus enim ille tredecimestris (fortassis etiam quatuordecimestris quoniam terminus, a quo posthumorum aetas computatur, nimis brevis a Ictis constituitur,) ex relatione, futuras magnopere hiantes habuit: vnde patet, non temporis angustia, sed penuria nutrimenti, ac morbo potius retardante, foetum has partes imperfectum fuisse. Ac praeterea hoc loco fontem quemdam generalissimum, eius, *quod nonimestribus maturiores, seu citius nouem mensibus editos, pro minus perfectis habuerint*, indicandi oblata videtur occasio. Videlicet, cum inter plerosque ex praeiudicio obtinisset noni mensis valor, exinde ipsos ad septimestres octimestresque magnopere animaduertisse, ac, si monstrosi, aut debiles nono mense citius prodirent, statim id in suae hypotheseos tutelam litterarum monumentis consignasse. Et mihi se valde probat, multos pro nonimestribus haberi acdecimestribus, qui re vera septimestres octimestresque, fuere, quod conceptio non in primo concubitu, sed sequenti quodam euenerit. Videlicet valde fieri posse, vt indicia, quae a mensibus aut succedentibus aut suppressis petuntur, insignem in modum se obseruantes fallant. uide quae *infra cap. III. §. VIII* diximus.

V,

Uterius nunc et ad specialiora progreditur
ZACCHIAS, *Tit. II. Qu. III.* demonstraturus,

E 3

septime-

septimestrem non ex naturae instituto viuere. Primum argumentum est: quod septimestris semper imbecillis sit. Fidem huic opinioni facit ARISTOTELIS verbis *Probl. XXX. sect. X. et de generatione animalium l. VII.* ac relationibus LALAMANTII *Commentario in librum II. GALENI de diebus decretis*, ac FORTVNATI FIDELIS; *libro III. de relationibus medicis cap. VII.* et praesertim inde, quod nondum omnibus partibus perfectus sit embryo. Sed ut haec confutemus, solis opus est obseruationibus id annotantibus, foetus sanissimos in lucem septimo mense, ac quos perfectissimos adpellare fas sit, fuisse producos. Quas quoniam supra pag. 50, non paruo protulimus numero, ea inde repeti volumus. Quibus non inepte iungentur, quae nonimestrium decimestriumque imbecillum praestant exempla,

VI.

Secunda argumentatio, veteri illi, de causis foetum ab utero expellentibus hypothese, est superstructum. Nimirum, duce et auctore HIPPOCRATE *in fine libri de natura pueri*, alimenti penuriam, foetum ut nutrimentum alibi quaerat, adigere, credunt. Persuadent vero sibi aliquando naturalem hunc defectum oriri, quando nimirum infans perfectionis suae culmen est adeptus; nonnumquam autem eundem ortum trahere a causis non naturalibus, matre morbis eneruata, aut alia quacumque de causa sanguine orbata. Hinc itaque

itaque hunc in modum argumentatur ZACCHIAS: *septimestris foetus debilis et imperfectus nascitur, seu ob alimenti defectum in lucem prodit, ut paulo ante dictum est; prodit autem iniusto tempore. E. fames haec non naturalis fuit, et partus proinde intempestivus.* Verum ubi singulorum momentorum robur tentare ceperimus, vereor, ne totum argumentum corruat, quemadmodum colapsa ruunt subductis tecta columnis. Primo enim penuria alimenti ad exitum ab utero haud stimulari foetum, si poterimus, planum faciemus; dein, num septimestris partus generatim debilis nascatur, dispiciemus. Ad primum quod adinet, utique gravis ac multis semper disceptationibus obnoxia fuit visa quaestio: quidnam pro causa partum ut ab utero exeat sollicitante, sit habendum? Non postulat nec permittit instituti nostri ratio, ut causas in hac re ab omnibus excogitatas in medium proferamus. Inquirere satis nobis erit in Hippocraticae huius causae robur. Huic autem primo obstat, quod viri eruditi, cum SPIGELIO, doctissima de incerto partus tempore epistola, iam adnotarunt, quod non solum gemellis, ac pluribus interdum foetibus, sufficiens alimentum matres suggerere valuerint; sed post partum etiam singulis alimentum praebuerint. Dein infans noster tredecimestris, alique similes ab auctoribus litteris consignati, insigne confutationis argumentum subministrant. Videlicet, si certum sit, nutrimenti defectu ab utero expelli infantem, hunc septimo mense iam exturbatum fuisse oportere. Etenim, red-

euntibus vteri, haemorrhagiis, venae sectione bis perpetrata, matrem cholericum melancholicum, hoc est *δυτρεφωτάτη* temperamenti, non potuisse non insignem in modum extenuari, patet; et certum est, fame stimulatam infantem septimo minimum mense exitum debuisse moliri. Quum vero nihilo secius sex supra hos, et quod excurrit, menses, sit commoratus, esse non posse, ut famem, seu nutrimentum parcius, inter partus causas sit alleganda. In nostrae porro causae partem venit, quod uullo tempore, pro temperamenti ratione, sanguine magis abundant feminae, atque illo quo vtero gerunt; quodque observationes doceant, non aliunde pendere crebras gravidarum lipothymias, abortus, aliaque symptomata, quam a plethora. In cuius rei plenior fidem non male fortassis nonnullas C. STALPARTI VAN DER WIEL observationes in medium proferimus. Refert ille *observationum rariorum Centuria I. Obseru. LXP*, matronam quamdam vegetam ac robustam, cum prima vice vtero gereret, accedentibus animi deliquiis crebrioribus quinquies ut venam sibi secari pateretur, adactam fuisse; nihilo tamen secius illam filiam sanam esse enixam, Quae cum secundo gruida esset, tam crebrae eandem inuaserunt lipothymiae, ut, medicis optimis in consilium adhibitis, quadragies novies venam secare habuerit necessum. Refert idem dicto libro plurima exempla foetuum in vtero ob nimiam sanguinis copiam extinctorum et ab aliis adnotatorum, quae inter in primis memorabile est, quod idem

ex

te obstetricia p. 238. *ed Amst.* 1690. 8. Cum denique obseruationes doceant, non in ipso solum exclusionis ex vtero seu partus actu, sed proxime quoque partum antecedentibus diebus, multum ad vteri vasa sanguinem ablegari, ex stimulis excretoriis, quos instante partu sentiunt pariturae; plane nihil est, quod vero simile amplius reddat, alimenti penuriae hoc negotium esse tribuendum, (cum eodem tempore, quo sanguine foetum putat orbatissimum, maxima eius copia ad eundem ablegatur atque deriuetur;) sed potius vteri laboribus, ex diuino ordine tunc temporis reliquis semet causis iungentibus, et in quorum partem postmodum diaphragma et abdominis muscoli veniunt; quibus, si placuerit, BOHNII doctissimi sententiam, quam in *circula physiologico anatomica* hac de re protulit, adiunges; nempe respirandi summam necessitatem, qua ipsi videtur sanguinem foetus non posse absque huius regimine debito modo circulare: incommoda ex fecibus siue meconio etc. Quibus omnibus rite expensis non possumus quin statuamus, mere mechanicum alui conatum esse ad foetum in lucem protrudendum: nec famis, quam embryo sentiat, metum, quidquam ab eundem conferre; nec embryonem multa in his agere, nisi forte ipsi tribuere velis in vtero inuersionem et ad partus actum semet adcommodantem situm. Etenim, vbi hoc ipso ex motu et calcitationibus foetus vterus vellicatur et irritatur, fieri nequit quin sensiles admodum carnosaeque vteri fibrae, hunc semet vellicantem hospitem magna vi domici-
lio

lio suo exturbent. Confer haec egregie explican-
tem BERGERVM *de natura humana l. II. cap.*
III. BOERHAVIUM, FR. HOFFMANNVM,
quibus iunge sis verba DE LA MOTTE, S. I.
huius capituli adscripta, ex eius *Traité complet de*
accouchem. Chap. XXVII. lib. I. Alterum ar-
gumenti huius columen est: partum septimestrem
generatim imbecillem dici. Sed quoniam hoc su-
pra iam confutatum est, p. 71. S. VI. nihil, ar-
bitror, impedit, quin iam totius argumenti robur
corruat,

VII.

Obst. Ea-
dem femina,
quae ut plu-
rimum IX.
et X, mensi-
bus peperit,
interdum VII,
mense parit,
E, contra
naturam.

Tertium argumentum est huius-
modi, ut, cum antecedens baseos ac
fundamenti loco habeat, cum illud
iam sit confutatum, non difficile sit
futurum hoc etiam supplantasse. Esse
nimirum animaduersum, easdem fe-
minas, quae nonimestres decimestres-
que aliquoties edidere, nonnumquam
septimestres peperisse. Ex quo cum
pateat, nonum his decimumque mensem naturales
esse, ergo septimestrem non potuisse secundum na-
turam ab iisdem edi. Sed facilis admodum est hu-
ius argumenti confutatio, cum totum eidem largi-
ri illud possimus, ita, ut thesin nostram non feriat,
si modo caute nonnulla auerruncentur. Etenim,
si feminae huius temperamento fuit conueniens, ut
nono decimoque mense pareret, non negamus prae-
ter-

ternaturalem hunc partum esse, si praesertim, id, quod ut plurimum observare licebit, hic foetus debiliior adhuc in lucem prodeat. Si is vero ianus ac perfectissimus prodiiisse dicatur, multa habebimus, quo temperamenti causam rectissime agere possimus. Primo enim ex supra pag. 34. sq. dictis huc aduocari volumus temperamentorum mutationem. Dein robustiorem potuit foetum concepisse mater, non mutato ceteroquin temperamento, cuius corporis habitus robore ac vigore praecedentes antecelluit. Quae ita satisfacere hisce omnibus videntur, ut non magnopere sit necessum hic allegare superius dicta, de alimenti defectu, tamquam ficta quadam ac commentitia partus impellente causa.

VIII.

Proponitur *Quarta argumentatio est huiusmodi: celeritas nascendi calidiorem, proinde robustiorem perfectioremque foetum monstrat, exemplo puerorum semellis citius in lucem prodeuntium; septimestres citius nascuntur nonimestribus; si proinde secundum naturam citius nascerentur, eos Herculei Achilleique roboris esse oportere. Quum vero id non liceat animadvertere, potius imbecilliores sint, exinde patere, non secundum naturam, sed praeter eandem, adeoque imperfecte, nasci, citius novem mensibus editos. Habet, fateor, hoc argumentum aliquam roboris speciem; non desunt tamen quae pro nostra*

explicatur ista causa defendenda proponamus-
breuiter

Inquiramus itaque primo loco in huius
argumenti robur; hoc est huiusmodi.

Qui citius nascitur, is robustior vegetiorque altero
est; septimestres citius prodeunt: ergo robustio-
res sint oportet. Quum vero non esse tales de-
prehendantur; per se patet eos secundum naturam
editos esse haud posse. Si maioris propositionis

robur inconcussum esse desideratur, pla-
num Zacchiae faciendum est, non da-
et con- ri in quolibet temperamentorum gene-
futatur. re homines vegetos ac incolumes. Sed,

enim hoc nulla ratione, si quoque robur lacerto-
rum respicere velis, euincere possit ZACCHIAS,
cum hoc magnam partem ex fibrarum prima in
foetu conformatione pendeat; et cum vigor ad
quem in septimestribus quibusdam fortassis atten-
dit, multum ex primum oblato nutrimento immu-
tari; cumque vitae postmodum genus ipsorum in-
doli minus conueniens superuenire, potuerit, in-
de fortassis a paucis quibusdam ad omnes argu-
mentatur Zacchias, fortassis etiam a nullis. Lice-
bit etiam quaerere: si acceleratio partus tantum
habeat roboris, eccur mares feminas robore non
tantopere antecellant? quantum herculeum achil-
leumque robur reliquorum hominum vires post se
relinquit, cum multae sint feminae, in simili quo-
dam vitae genere, (hoc est, ne rusticarum robur
feminarum, viribus marium delicio se ac molliter
educatorum, opponamus) ne latum quidem vn-
guem maribus cedentes; et si plures forsân reperi-
antur

antur fortiores mates, hoc illi imprimis tribuendum, quod mares durioribus laboribus fortioribusque corporis motibus a teneris fere vnguiculis ad sue fiant. Vnde hoc missum facientes, ad diluendam ZACCHIAE hypothesin, qua errorem in conceptionis termino commissum accusat, conferimus. Etenim cum nihil habeat, quod ad illa vectorum septimestrium exempla, quae LEMNIUS de occultis naturae miraculis lib. IV. c. XXII. profert, respondeat; errorem accusat matrum, quo a tempore omissorum mensium gestationis menses computent, et cum duobus post conceptionem mensibus ut purgentur, saepe eueniat, duo menses a gestationis vero tempore auferant. Non negamus quidem accidere hoc interdum posse; at uero id semper euenisse plane vero dissimile esse nobis videtur, cum res, si primorum praesertim concubituum ratio habeatur, facile secus comparata esse deprehendatur. Dein notamus, ex signis a mensibus desumptis, multos pro nonimestribus haberi, qui re vera septimestres, aut certe nouem mensibus inferiores sunt. Nam cum obseruetur, uterinam hancee haemorrhagiam parcius interdum fluere atque ut plurimum consueuerat; (exemplum mulieris nullos umquam menstruos fluxus, nec ante, nec in matrimonio expertae, quae tamen quotannis peperit, seque ceteroquin rectissime habuit, annotauit C. STALP. de WIEL *Obs. rarior Cent. posterioris Part. I. obs. 31.*) id, ubi post concubitus quosdam steriles euenerit, hunc difficilem fluxum conceptionis signum censent, quae tamen

men' ex quadam postea perpetrata compressione ortum duxit, unde duobus mēsis post conceptus infans, saepe pro duobus mēsis ante concepto non potest non haberi. Atque hinc facile pater, quam fieri possit, ut nonimestris foetus censeatur, qui in utero ultra septem aut octo menses non est commoratus. Habemus praeter hanc Zacchiani argumenti retorsionem aliam quandam, quam eidem possumus opponere argumentationem. Nimirum, HIPPOCRATE *lib. de natura pueri edit. Linden. Tom. I. 8. p. 159. sq.* rectissime obseruante, saepius euenit feminis, ut turgeant, corpus ex causis praeternaturalibus, ita, ut se utero concepisse existiment. Quae, si post conceperint, hos, quibus utrum turserunt, menses, quin gestationis mēsis adnumerent, fieri nequit. Si graeca desideras, hoc se modo habent: ὁκοταν αἱ μητραι πνευμα λαβωσιν ἐς ἐώυτας, ἀπο τῆς κοιλίης Φυσαν παρεχούσης καὶ ἐξερῶσι. Γίνεται γὰρ καὶ τὸτο. Δοκεῖσι δὲ αἱ γυναῖκες πρὸς σφας εἶναι τότε. Καὶ τὴν καταμηνίαν μὴ χωρεόντα ζυσεῖσθαι ἐν τῇσι μήτρησι - - καὶ δὴ καὶ τότε ἐν γαστρὶ δοκεῖσιν εἶναι αἱ γυναῖκες, αἵ τε τῶν καταμηνίων μὴ χωρεόντων, καὶ τῶν μήτρησι ημενων. Adde ARISTOTELEM *lib. VII. Histor. Animalium cap. IV.* Quae deinceps hac Quaestione ἀνασχία, tum pro sua sententia, tum pro nostra, adferuntur, illa sunt eiusmodi, ut uterque iis nullo damno carere queamus.

Sequenti *Quaestione IV.* octimestris partus causa a ZACCHIA agitur, quod is septimo mense edito perfectior esse debeat. *Non se morari*, ait, quod magni viri hunc supersitem esse posse negarint, se enim demonstraturum esse, septimestribus longe esse robustiores, qui octo mensibus sunt perfecti. Conuenit quidem nos inter et ZACCHIAM, tralatitia prorsus ac commentitia esse dogmata illorum, qui octimestrem vivere laud posse statuunt. Si enim constituatur certus, qui omnibus perfectus sit, partus terminus, nonus v. g. mensis, per se pateret, ratione suadente, octimestribus, quoniam longius a perfectionis termino distant, septimestres esse debere imperfectiores, cuius tamen sententiae ipsimet contrarium tuentur. At vero id nulla ratione ZACCHIAE largiemur; ut octimestres, quoniam a nono decimoque mense adhuc absunt, praeter naturam editos nec perfectos impune pronuntiet. Nam 1) experientia testatur, octo mensium intervallo in utero gestatos saepe robustos esse et ad vitam continuandam aequae aptos, atque illi, qui nono decimoque mense in lucem eduntur. (vide quae supra p. 50. ex DE LA MOTTE protulimus, ab eodem, dictante experientia, litterarum monumentis consignata: et F. MAVRICEAV *Obseru. CXXVIII.* de femina, octauo mense robustos gemellos enixa,

xa,

xa, quae tamen tertium circiter gestationis mensem febris laborarat continua per dies XLII: plura enim, cum infinita prope multitudo huiusmodi historiarum prosteret, commemorare nihil adinet,) dein, cum argumenta illa, quibus ZACCHIAS octimestrium imbecillitatis causas reddit, leuiores sint, quam quae persuadere nobis idem quaeant; nemo, arbitror, mirabitur, si in semel suscepta sententia perstamus. Explorabimus nunc cuius reliqua sint ZACCHIAE argumenta roboris.

X.

Aliud Zac- Primum horum est huiusmodi: Quo
chiae argu- tenerior foetus, eo leuior morbus il-
mentum. lum male potest habere; et contra,
quo robustior embryo, eo grauior morbus sit oportet, qui illum adfligere valeat. Embryones, qui ante nonum decimumque mensem ab utero exeunt, a morbo seu praeternaturali causa expelluntur. Ergo octauis, utpote robustior, a grauiori morbo expellatur oportet, unde fieri non potest, quin magis sit valetudinarius atque septimestris. Accedit, quod, quoniam maiori est mole, exinde in partu, hoc ipso difficiliore reddito, magis laboret ac debilitetur. Primum autem, argumenti huius robur ac sensum, indicabimus, dein idem confutabimus. Robur huius argumenti fultum est illa hypothesi; embryo per morbum ab utero exit. Morbi autem hic voce indicari defectum alimenti, omnia suadent, (vid. §. VI. p. 46.) Etenim, si

F. aliud

aliud quodcumque morbi genus hac voce velit denotatum, observationes illum confutabunt, quibus embryones longiorem, si aegrotent, in utero moram trahere, sumus edocti. Itaque cum alimenti hic penuria ipsi morbi veniat vocabulo, nos vero defectum huncce, tam secundum, quam contra naturam exortum, supra p. 57. sq. ex partus causis exulare iusserimus; eum neque hoc loco ita, ut considerari mereatur, adferri posse patet. Et, quid de nonimestri decimestrique embryone tandem fiet? Siue enim fortiorem esse oportere dicas morbum, qui robustiorem foetum adfligere valeat; siue labores in partu, ex magnitudine oriundos, pro tua causa adferas: usque tuo temet ense iugulare licebit, ZACCHIA. Vtrumque enim insignius sit in afflictione nonimestris embryonis oportet. Hypothesin quoque illam, qua ante nonum mensem editos, ex morbo propelli tibi persuades, paullo antea confutauimus. Finge denique, ac puta concessum tibi esse, ex morbo prodire et septimestrem et octimestrem foetum, et hunc quidem, ob robur maius, grauiori, illum ob imbecillius constitutum corpus, ex leuiori, morbo, utero exturbari; nihil tamen in argumentatione tua proficies. Etenim quanto grauior ad octimestrem foetum adfligendum morbus requiritur; tanto insignius, huius prae septimestri foetu robur, morbi impetum excipere ac sustinere valebit, ita, ut rite subductis rationibus utrosque pari morbi gradu afflictos esse pateat. Ex quibus omnibus cla-

re

re, arbitror, perspicui potest, quantum toti argumento ponderis insit ac praestantiae.

XI.

Ostime-
stris foc-
tus.

Si porro experientiam sibi magistratū elegisset homo acutissimus et non indolus, P. ZACCHIAS, forsitan priori huic argumento alterum adiungere supersedisset, pro demonstrando ac resoluendo illo phaenomeno, quo octimestri partu editi aut plane non vivere, aut si in viuis maneant, non nisi aegram miseramque vitam exigere, omnes credierunt, Cuius quidem erroris fons et productio, si ab ARISTOTELIS et HIPPOCRATIS auctoritate, et, quae omnes ipsos prosequerentur, veneratione, discendas; nihil fuit aliud, atque illa numerorum a PYTHAGORA potissimum exculpta doctrina, qua alios perfectos, nonnullos imperfectos esse numeros pronuntiabant. Sed quemadmodum horum in quibuslibet negotiis efficaciam nullam, sensus demonstravit; ita experientia dudum testata est, nullo iure hisce commentis fidem esse tributam, cum nulla huius rei fere ratio subesse deprehendatur, et exempla nihil fidei huic thesi adferant. Quo minus erat quod imbecillitatem octimestrium fucō obliniret argumentorum, et priori illi alterum adungeret. vide quae superiori §. IX. huius capitis dicta sunt.

F 2

Sed

Exinde a *Zacchia* frustra in huius rei causas inquiri-
tur. Sed animaduertebat *ZACCHIAS* hoc phaenomenon rationibus quibusdam pulcre sibi esse infucandum. Potuisset enim haec octimestrium imbecillitas, si naturalis censenda esset, non

leuem suae hypothesi, qua ex temporis intervallo foetus perfectionem meritur, idum inferre, et inprimis ipsi opponi quaestio, cur, cum septimestres salui prodeant in lucem, octimestres imperfecti sint? cum tamen hi illis sint propiores ad constitutum perfectionis summae terminum. Adiungit proinde isti priori argumentationi alteram huiusmodi. Obseruatum est tam septimestres quam octimestres ab utero nonnumquam exire: quod, ubi se mouent, vasa vteri abrumpant, quibus antea fuerant alligati. Argumento autem est huius motus in septimestribus celeritas prae octimestribus, quod hi sint illis imbecilliores; ad quam imbecillitatem cum partus labores accedant grauiore, ob causas paullo ante allegatas, mirum haud erit, octimestrem septimestri quidem perfectiorem esse, difficilius tamen in viuis manere. Verum, cum ipse *ZACCHIAS* imbecillitatem huius thesios partim intellexit; (argumentum enim quod ipsimet paullo ante retulimus de vi maiori foetus octimestris ad morbum superandum contra suam thesin recti posse perspexit;) partim reliqua huius argumentationis fulcra, ubi antecedens argumentum conuellere institueramus, subduxerimus, nihil, quo minus plane corruat, vetat amplius, quam ut vasorum vteri abruptionem hic locum habere haud

haud posse planum faciamus; quod quidem nullo negotio peragi poterit, si ipsam mulierum gravidarum sectionem et inspectionem testem aduocauerimus. Haec siquidem, nulla amplius vasa esse per quae cum vtero embryo cohaereat, monstrant, quam funiculum umbilicalem placentae vterinae connexum: hunc autem ab vtero non diuelli antequam secundinae sequantur, adeo clare patet, ut luce amplius non indigeat; unde et huius argumenti robur corrui. Ut autem hic exemplo pateat,

Phaenomena partuum explicari quaeant; statue, esse ita, octimestres aut nullos plane, aut certe vix ex multis millibus duo superstites manere; liceat inde id deducere, quod nullum fortasse sit, aut si quod sit, temperamentum, illud quam rarissime inueniatur, quod octauo mense embryonem perficiat. Proinde, si qui prodeant octauo mense, eos, aut sua, aut matris imbecillitate longiorem in vtero moram nectere, et sic imbelles prodire, si septimus fuisset legitimus mensis; aut, si nono demum mense secundum naturam exire debuissent, a maiori sanguinis ad vterum ruentis motu aut copia eosdem exturbatos fuisse.

XII.

Posteaquam hac ratione confutationem argu-

mentorū ZACCHIAE contra diuersos naturales partus terminos confecimus; coronidis loco adiungimus illa argumenta, quibus nonimestres decimestresque, solum, ac vere naturales dicendos esse, idem, quaest. huius tituli Vta, contendit. *Necessarium enim fuisse ut certum nascendi tempus a natura daretur, quia necessarium erat animal in utero materno moram trahens ac augescens, recito ZACCHIAE verba, ad quoddam tempus procedente aetate peruenire, in quo minus alimenti, quam par est, a matre haberet, et in quo perfectum iam omnibus esset sui partibus.* Sed quoniam hanc partus impellentem causam antea iam, si recte meminimus, confutauimus; nec vnumquam negauimus, determinari aliquod, pro rerum abiunctarum conditione, tempus, pro foetus ex utero materno exitu; hunc solum, euidentibus ex causis, non vnum aliquem certum esse posse demonstrauius ac per totam dissertationem exposuimus: omnes arbitror perspicere, quam debile hoc ac infirmum sit argumentum.

Vbi dein ZACCHIAS pergit, non potuisse hunc terminum minorum statui nouem mensibus, neque tamen illum quidem certum, ob diuersitatem victus? coeli aërisque temperiei, atque temperamenti sanguinis, et exinde nascendi latitudinem in homine notari a noni mensis principio ad exactum vsque decimum mensem, vel etiam vndecimi principium: quid quaeso aliud agit? quam quod pugnantia loquatur, et semet sibi

sibi haud constare non animaduertat. Quae enim falsè antea perstrinxerat, ac argumentis demolitus erat, vt ipsi quidem videbatur, grauissimis; nunc non concedit solum, sed in partus termini latitudinis causam allegat, vt supra etiam iam notauimus, p. 48. Sed, vsu ipsi venit, quod in patronis causarum, quarum fides male ambulat, notare licet, qui pugnantes cuiuscumque generis rationes, modo e re sua fuerint, pro causa sua adferre haud erubescunt.

XIII.

Ab his si discedas, nihil fere quod annotari mereatur hac Quaestione profertur, quam illa quaestio, num mensis nonus, an vero decimus magis sit legitimus? Hos pari passu quidem ambulare existimans, decimo tamen, quoniam huiusmodi temporis interuallo Saluator noster aequè ac eius parens castissima in vtero latuerint, ali. quam prae nono mense excellentiam tribuendum esse iudicat. Quod si enim ab octauo cal. Aprilis ad VIII. cal. Ianuarii; et a VI. Iduum Decembris, ad VIII. Idus Septembris numeretur: CCLXXV. et CCLXXVI. dies vtrimque intercessisse patere. Conuenit ZACCHIAE in simili argumento cum HIER. MERCVRIALI, qui supra (cap. II. N. I.) allatis verbis eodem vsus est. Sed miror, esse viros nostra aetate acutissimos doctissimos-

que, qui quam proletarium sit hoc argumentum
 haud perspiciant. Qui enim, quaeso, hos gesta-
 tionis veros terminos recte norunt? Etenim con-
 stat inter omnes, qui historiae ecclesiasticae stu-
 dium curae cordique habuerunt, ne ad ATHA-
 NASII quidem aetatem, seu annum a nato humani
 generis Seruatore CCCXL, de festi conceptionis
 et natiuitatis IESU CHRISTI et MARIAE anti-
 quitate, testimonia pertingere. Quod enim ipsi
 tribuitur *de Deipara Euangelium*, ATHANASII
 haud esse dudum planum fecit BARONIVS, qui
 exinde CYRILLO potius hunc sermonem ad annum
 saeculia CHRISTO nato quinti trigessimum tribuen-
 dum esse iudicat. Confer HILDEBRANDI et
 SCHMIDTI nostri *de diebus festis* libellos. Ex
 arbitrio itaque ciuitatis christianae diu admodum
 post hanc rem dies hicce sacer in huius rei memo-
 riam est constitutus. Ex quo obscurum amplius
 haud erit, quo iure, qua certitudine ex hisce ter-
 minis, quos ex praeiudicio vulgari de nono mense
 sacer coetus constituit, demonstrari possit, quam
 diu in optimae virginis vtero Seruator carissimus
 delituerit; ac quantam ipsa virgo in materno vtero
 moram traxerit. Quod si de iure nostro tantum
 velimus concedere, vt diem conceptionis certum
 nos perspectum habere atque cognitum largiamur:
 bone Deus, quantae lites adhuc de huius partus
 termino supersunt? quot libri eruditissimorum vi-
 rorum summa cura conscripti prostant, qui in *an-
 num diemque IESU CHRISTI natalem* inquisi-
 uerunt, neque tamen plane huic rei satisfacere po-
 tue-

tuerunt. De natalibus MARIAE rem longe adhuc obscuriorem esse, prudentes quilibet iudicabunt. Finge iam, tam certa haec esse quam quae certissima, num putas? si matris, si ipsius Seruatoris corpusculi in utero conditio, aut citius aut tardius eundem in lucis auras producere ex naturae legibus debuissent, eundem aliquid ab humana sorte alienum sibi fuisse tributurum, qui ita humanam naturam induere amore compulsus, constituerat, ut, praeter animum ad vitia prouum, ne minimum quidem humani a se alienum esse cuperet. Ac denique, quidni debuisset carissimus Seruator mense demum nono aut decimo in lucem ex utero prodire? cum matrem nactus sit, quam agiliori floridiorique sanguine numquam, aut eo certe, quod diuinum hocce pignus gestauit, tempore, non tursisse, multa sunt, quae uero reddant simile. Ut enim illam sedatam tranquillamque vitam amasse patet, quae fundamenti loco tardioris sanguinis indolem habere solet; ita obfamae metum, quam non temere timebat, ut et ob paupertatem, aliaque plurima, illo tempore ad citiorem foetus perfectionem haud idonea fuisse uidetur.

XIV.

Illustratur
historia
foetus nostri
ex dis-
sertatione
et aliis ar-
gumentis.

Verum ut nunc ea, quae hucus-
que de incerto partus tempore, deque
diuturniori grauiditate generatim di-
ximus, ad infantem nostrum tredecim-
mensem transferamus, atque indice-
mus, certas, easque graues esse caus-

F 5

fas,

fas, quae mitiorem de Iauolena ferre sententiam iubeant; rationes morales nunc medicis ac physicis iungemus. Ac per illas quidem indignum esse atque ab homine aequitatis amante alienum facinus, existimamus; mulierem honestissimam, quaeque omni vitae integritati tam studuit quam quae maxime, turpissima, et inextinguibili fere, laesae pudicitiae aut scorti nota, commaculare. Quae praeter propriam inculpatae vitae conscientiam, non per illud solum, quod virgo exegerat, aetatis spatium, sed istud etiam, quod viro nupta, quod vidua degerat, praeter totam ciuitatem, in qua vivebat, (quae sedes magni, iusti, piique Principis est) totam aulam vnam iudicio castitatis suae vitaeque bene semper actae testes habuit. Quod adeo late patuit, ut ne quidem sinistre de eius sanctitate suspicandi locus cuiquam relinqueretur, multo minus laesae pudicitiae ream peragendi. Iam, si illa est, homini aequo, iusto, prudenti, atque christiano praesertim dignae, aequitatis indoles, ut de hominibus honestis, et qui semper bene sancteque vixerunt, nisi in ipso scelere ac nefando aliquis facinore deprehendatur, vix leui cuidam suspicioni aditus tribuatur, leuissimi sane impiique animi esset, mulierem optimae famae, quaeque male numquam audiuit, ob dubiam incertamque, imo falsam prorsus, hypothesin, proaeresinque ineptissimam, quasi foetus alio quam nono decimoque mense nasci haud possit, impudicam meretricem pronunciare, atque infamem susceptae fraudis effraenaeque lasciuiae ac

im-

impudentiae rotam inurere. Quorum vitiorum cum ne suspicionem quidem in lauolenam conferre liceat; longe, opinor, iniquissimum est, pleno iure summam infamiae culpam in eandem deuoluere velle. Quis enim, obsecro, iudex, tam iniustus et ab omni aequitate adeo remotus esset? ut hominem, licet leuissimum pessimeque audientem, si nomen eius de furto, homicidio, adulterio, aut alio quouis crimine deferatur, ex sola suspitione aut hypothesi quadam condemnaret, antequam rerum documenta adsint certissima: cum homines aequissimi sapientissimique, in re dubia nec plane exploranda, licet etiam reus boni nominis non sit, semper duxerint satius mitiorem ferre sententiam, atque vindictam occultorum supremo illi, quem nemo fallit, iudici, relinquere; quam suis mentibus nimii rigoris scrupulum iniicere.

XV.

Causae
medicae
et physi-
cae excu-
tiuntur.

Ad causas vero medicas et physicas quod attinet, finge, non extare, quae lasciuiae puram lauolenaem mentem fuisse declarent; hoc tamen magnum huius rei argumentum suggeret, quod eadem, teste medico peritissimo integerrimoque, quem nouimus, tot medicamina assumerit venaeque sectiones sustinuerit; ab his enim mulieres deliciosae et lasciuiae magnopere solent abhorrere. Deinde etiam animo reputabimus, lauolenaem temperamentum, (vid. p. 25.
N. IV.

N. IV.) Hoc enim est eiusmodi, ut moerori ac tristitiae facile se dederit. Huius vero cum tam insignis semet causa obtulerit, inopinatus nimirum mariti obitus, aliaeque res aduersae, facile factum esse existimamus, ut aut parcum nimis, aut illud minus idoneum, nutrimentum, aut infantem deriuaretur. Hinc porro effectum, ut foetus, quem conceperat, quemque ex robustissimorum genere haud fuisse, praeter parentem senem et languidum, multa suadent, solito factus sit debilior, ac sensim aegrotus, nec debitam perfectionem tam cito, atque alii bene valentes, consequi potuerit. Inde vigor atque conatus ad egrediendum, qui in aliis robustis percipitur, defecit, donec post aliquod demum menses, collectis aliquantum viribus, exitum moliri potuerit. Fuisse vero illum debilem aut morbo quodam adfectum, exinde colligi potest, quod ossa cranii, teste medico, laxissime tantum, et non, ut in aliis recens natis infantibus, cohaeserint. De qua re supra p. 7. sq. iam nonnihil dictum est. Dein, quum in statu naturali adeo diuersus sit partus terminus; (vid. sup. p. 30. et 38. sq.) quomodo illud amplius incredibile videri potest? quod in statu praeter naturam, seu morbofo, aliquot quandoque ad consuetum supremum terminum menses accesserint: cum tam arctus inter motus matris et infantis nexus intercedat, quo non potest non, si alteruter ingratius nocivisque adficiatur motibus, siue affectibus, alter ad perniciem abripi, nisi peculiari quadam habitudine suum sibi vigorem contra has iniurias im-

immunem praestet. Plura cuilibet facile licebit ex supra dictis huc aduocare, quae breuitatis studio hic non recoquimus.

XVI.

Obiectio. Sed audio plurimos, quibus impossibile videtur tam longe protrahi partum posse, mihi obiiicientes, valde suspectos huiusmodi partus eo reddi, quod solum *in viduis, proximo ab obitu viri anno, dein in eiusmodi mulieribus, quorum mariti ultra novem aut decem menses ab ipsis adfuerunt, occurrant.* Cum haec, si aliis permixtae fuerint maribus, adulterii notam fugiant, illae vero, aut lasciviae speciem auerruncandi, aut haereditatem adquirendi ergo susceptam subolem, pro legitima velint haberi. Verum huic argumento primum respondere licebit, quod protracti istiusmodi partus termini, praesentibus aut viuentibus maritis, licet saepius occurrant, rarius annotari soleant. Quis enim, superstite praesenteque marito, si femina annum gestavit, aut ultra, lites eam ob causam movet? quis nomen mulieris hanc ob rem defert? Ad hoc tamen statim, ablatis aut absentibus maritis, quibuscumque demum de causis, attenditur. Accedit, quod, si id in viduis, saepius atque alias, notare liceat, viduae maximam partem illud genus hominum sunt, quod in summo moerore, ob dentum coniugem, vitam transigit; ex quo aut graui animi aegritudine corripuntur,
et

et sic, si antea melioris sint temperamenti, ex mutatione eiusdem (vid. supr. p. 34. fin. et 35. initium) ad tardius nutriendum foetum plane disponuntur, (vid. quae N. IV. p. 32. diximus) aut prorsus in morbum coniectae, (quod quam saepissime fit) morbosum infantem, vel qui postmodum tardius prodeat, perficiunt. Quod etiam aliquo modo in partes mulierum, quarum mariti peregre profecti sunt, valere, aequi rerum aestimatores facile perspiciunt. Neque prorsus destitui-
mur exemplis seu historiis eiusmodi, quae, nec profectis, nec fato functis, maritis, protracto admodum partus tempore infantes in lucem productos fuisse, notant. Ut enim sint, qui, licet eadem saepe obseruarint, tamen ex proaeresi semel apud animum concepta, semper innumeras sibi cruces figunt: (qualem se FR. MAURICEAU saepe praebuit, quod ex multis eius Observationibus, in indice sub titulo *Accouchemens au delà du terme de neuf mois* reperiundis, abunde patet; sed ut supra iam p. 50. vidimus, hominem hypothesi addictum, qua omnes ante nonum mensem editos foetus pro non naturalibus habet, quam ob rem merito etiam a DE LA MOTTE vapulauit; ita et in nouem mensibus editis omnis generis argumentis anxie quaerit, quibus suae hypothesi possit aliquod fulcrum adiungere) sic generatim haec confutari queunt ex iis, quae supra p. 49. ex DE LA MOTTE experientia retulimus. Conferri quoque velim eius obseruationes LXXV, LXXVI, ad quas merito le-

gitur adiunctum ab auctore illo *Scholion* seu *Reflection*. Adde quoque observationem LXXIX. et alias. Quae porro ab iis confirmantur, quae experientissimus Praeses, semultoties, alique viri clarissimi, notasse, omni fide retulerunt, mulieres, marito praesente, atque certissimis grauiditatis notis semet prodentibus, XI. XII. XIII. et plures interdum menses vterogessisse, caussis tam diuturnae grauiditatis interdum nullis, interdum multis, semet prodentibus. Instant vero vrgentque, mu-

Alia obie- *lieries tales, quae ultra nonum deci-*
ctio. *mumue mensem gestarunt; errorem in*
calculo commisisse, et, cum serius re

vera impraegnatae essent, citius semet grauidas redditas credidisse. Non negamus hoc contingere interdum posse; (vid. supra p. 65. sq.) sed id semper fieri nullus vnquam medicorum aut legum peritorum planum fecerit, si praesertim id contingat, vt saepe contingit, in mulieribus, quarum nihil interest, num tribus mensibus citius an tardius pariant. Et sane non potest, nisi praecipitato nimis iudicio, huiusmodi Medicorum Ictorumque hypothesis, semper praeserri sensui, feminarum sapientum, ac illarum, quae longo vsu accurate de sua grauiditate cognoscere didicerunt, cum, qui contra illas disputant, mares, solum ex hypothesis sensuum veritatem conuellere conentur. Neque nonnullarum error in omnes partes valebit; cum motus infantis rectissime, solito circiter tempore, (quemadmodum lauolena quoque nostra) perceperint. Quum praeterea (quod supra iam

p. 34. exemplis docuimus) in animalibus aequae ac vegetabilibus, longe insigniora partuum interval- la animaduvertere liceat, cum tamen utriusque, ac praesertim plantarum, incrementa, animi ad- fectibus nullis turbentur: quae magni esse ad hanc rem momenti supra exposuimus: facile patet, ni- mis inconsiderate illos agere, qui ex sola proaeresi, rationibus et experientia maximopere reclaman- tibus, varietatem in partus terminis admittere du- bitant, et hac ratione, licet huiusmodi in feminis honestissimus euenerint, satius ducant suae inhae- rere hypothese, quam easdem impudentiae lasciu- aequae notis liberare.

XVII.

Magna in
huiusmodi
iudiciis cau-
tione opus
esse.

Nolumus autem ea, quae hactenus in fauorem lauolentiae aliarumque optimae fidei feminarum protulimus, generatim ad mulierum impudicitia clararum defensionem atque sine adiutorum curata pensatione adhiberi. Il- lud solum nobis propositum est, ut honestis, castis, pudicisque, si quando istiusmodi casus eue- nerint, aliquod patrocinium pariant, ne illae irreparabili honoris seu famae damno adficiantur, bonis suis priuentur, aut alio quouis modo iniuste puniantur. Cum febris lustralibus vix ex- piandum crimen, quorquot aequitati student, cen- sere debeant, mulierem virtutis amantem inno- centemque, haud secus ac sceleratam adulteram- que, poenis adficiendam censere. vid. L. 10.

§. 5.

§. 5. ff. de Quaest. L. 5. pr. et §. 6. L. 3.
§. 12. ff. de re milit. Plura pro Iauolena ex Re-
sponso Ordinis Medici peti possunt, quae breuita-
tis ergo hic non repetimus.

XVIII.

Apodosis
disserta-
tionis.

Atque haec sunt quae data occa-
sione determini humani partus indole
in medium proferre fuit visum. Rem
pro ingenii modulo explicauimus at-
que experientiae facultate; cuius vtriusque condi-
tio penes illos, quibus arte benigna et meliore luto
finxit praecordia Titan, facile nos excusabit. Ta-
men enim eruditio non plane ipsorum votis respon-
deat; non poterunt tamen nostrum pro veritate e-
ruenda studium aspernari: cum satis habeamus,
si nobis perspicacioribus, materiem suppeditaueri-
mus, in qua pro eruditionis suae vbertate et inge-
nii felicitate elaborent. Fatemur lubentes, multa
esse, quae nisi plane singularibus ad hanc rem in-
stitutis experimentis eruantur, dubiorum atque
ignorantiae nox densa usque caligine obfuscabit.
Hoc tamen ignorare non possumus, multa ex in-
certissimis ac plane obscuris causis, nulla habita
experientiae ratione, pro certis atque indubitatis
habita esse veritatibus; quae, consideratis
iis, quae capite praesertim huius dissertationis se-
cundo proposuimus, cerae in morem liquefcent
atque diffluent. Tuum esto de singulis, lector can-

G

can-

98 *Qua partus tredecimestris pro legitimo &c.*

dide, iudicium, et si qua nos in re allucinos
deprehendes, ac sufficientibus rationibus euice-
ris, nos amice monitos, vt ad quacuis officio-
rum genera, ita ad rectiorem tramitem eligen-
dum, promissimos semper te habiturum esse,
sancte promittimus ac spondemus.

PRAE-

PRAESIDIS
LAVRENTII HEISTERI

Mantiffa

*Ad dissertationem nuperam de partu Tredecim-
mestri.*

Lectori Candido

S. P. D.

IO. GERARDVS WAGNER.

Quamquam illa argumenta, quae pro vindican-
do infante tredecimestri haud ita pridem
peculiari dissertatione a nobis fuere proposita, eius
sunt generis, ut nulli dubitare queamus, fore, ut
ea satis valida a plerisque, rite causam pensanti-
bus, censeantur; tamen nos nihil haud aduros
sumus arbitrati, si te mantiffa hac, de veritate hu-
ius sententiae plenius conuicerimus, Lector bene-
uole. Tanta enim vis est saepe proacresium ac sen-
tentiarum, licet veritati prorsus aduersantium, ut
cum successu temporis altiores semper radices in
hominum animis egisse videantur, et non nisi diffi-
cillime eradicari queant. Ultra undecimum men-
sem pari haud posse, adeo verum et in medicorum

G 2

ac

ac legum peritorum scholis olim est iudicatum, ut non satis doctus, qui contra dicere auderet, haberetur. Et licet essent interdum cordati sapientisque viri, qui veritatis causam agere strenue susciderent; tamen haud secus atque illi, qui ignotos deos Athenis inferebant, nullo fere assensu digni sunt existimati. Quo magis est, quod ad me liberaliter missam venerandi Praeceptoris mei LAVRENTII HEISTERI a se in chartam coniectam huius infantis tredecimestris vberiore defensionem, exosculer, ac tantam veritatis lucem publico haud inuideam. Est enim illa ex tota causa penitus explorata, argumentisque solidissimis, conflata, eiusque generis, ut stupidus sit, qui ea omnem rem plane confectam esse non intelligat. En tibi vero illam ex autographo viri *ιατηρωτατς*. “

II.

Heisteri ad
dissertatio-
nem Mantif-
sa,

„ Postquam de partu Tredecimestri dissertatio typis iam exscripta esset, ego, Praeses, ad aegrum quendam, Wolffenbuttelam, ubi partus ille olim contigerat, vocabar: cumque ibi essem virum, cui mulier illa, quae decimo tertio post mortem mariti mense foetum ediderat, secundis votis nupta erat, adibam, ut rerum harum statum adhuc intimius, pluraque, quam antea noueram, de partu illo cognoscerem, eoque mihi ipsi, aliisque, vberius satis facere possem. Prior huius mulieris maritus erat GODOFR. FREITAGIUS, bibliopola quon-

quondam Wolffenbuteleſis, inter eruditos his in terris et bibliopolas ſatis notus; alter vero 10. CHRISTOPH. MEISNERVS, nunc quoque bibliopola Wolffenbuteleſis, atque ob inſtructiſſimam officinam librariam et eruditis et bibliopolis haud incognitus. Illic FREITAGII in officina libraria miniſter ſive famulus quondam erat, vir iuuenis boni nominis et honeſtus, atque poſt mortem huius, in aedibus defuncti, viduae nomine, bibliopolium continuabat, teſtisque oculatus eſt omnium, quae interea temporis in aedibus hiſce contigerunt. Hunc adivi, et, ne mox, quid vellem, intelligeret, et forte tergiuerſaretur, ſermonem de libris nouis, quos nuper ex vltimis nundinis Lipſienſibus, aliſue peregrinis, regionibus accepiſſet, primum inſtitui. Tandem quaevi, an infans ille, decimo tertio, poſt mortem anteceſſoris ſui FREITAGII, menſe editus, adhuc in viuſ eſſet, et quomodo ſe haberet? Hic mox infantem hunc, qui puella eſt, et iam annum ſeptimum agit, arceſſi curauit, mihiſque eam et viuere et valere monſtrauit. Ego, an reuera huius puellae pater eſſet defunctus FREITAGIUS? ſubridens, et quaſi dubitans, rogabam. Hic nihil hac re certius eſſe per Deum et omnia ſacra mox affirmabat, addendo, ſe ſemper poſt obitum FREITAGII in aedibus et officina hac, vbi colloquebamur, libraria, verſatum eſſe, viduam mulierem fuiſſe piam, caſtam, honeſtam ac ſimul triſtiſſimam, nullumque prorſus interea commercium cum viro quocunſue habuiſſe; ac neminem neque virum neque iuuenem, quamdiu vidua erat,

(si Medicum, quando aegrotaret, excipiat,) eam accessisse; sed matrem solum ipsius, nonnullasque amicas ei continuo adstitisse, seque omnes, qui eam adire voluissent, videre et observare potuisse. Quicumque enim eam adire voluissent, illis per officinam librariam necessario transeundum fuisset: se vero sancte iurare posse, neminem, nisi dictas mulieres, et Medicum, quando male se haberet, ad eam venisse. Et licet forte quidam sint, qui sinistre de se ipso, quasi mortuo marito cum vidua hac incaste vixisset, indicassent, aut saltem suspicati essent; se vero Deum immortalem atque omniscium, testem invocare, quod hoc falsum atque confictum sit: et quod tunc temporis huius viduae castitatem fartam, tectam et illibatam reliquerit, puellam hanc, quam viderem, revera non suam esse, sed ad FREITAGIUM defunctum, cuius etiam haeres aliquando futura sit, pertinere, a quo et aedes et bibliopolium provenirent. Ut vero hoc et ego et alii tanto certius credere possemus, plura narravit, quae persuadebant: ex quibus primum erat, quod affines FREITAGII, malevolorum instinctu, litem quidem puerperae huic tredecimestri intenderent, eamque etiam ad Principem deferrent. Verum re penitus perpensa, vitae semper bene castissimeque anteaetae, rerumque, quae durante ipsius gravidate acciderant, probe conscii atque memores, a lite et haereditate satis larga, quam alias obtinere potuissent, sponte rursus abstinebant: quod profecto homines hoc tempore, ubi vel minimum rei a vidua male actae indicium, vel aliquod, etiam-

etiamsi levissimum adgrediendi haereditatem fundamentum perspiciunt, vix ac ne vix quidem negligere solent. “

III.

Argumen-
tum alte-
rum quod
secundum
eandem
mulier
infantem
tredecime-
strem edi-
derit.

„ Deinde argumentum adhuc fortius pro veritate partus tredecimestris militans, mihi narrauit; quod qui credere nollent, omnem sanam rationem exuisse videantur. Nimirum postquam hic MEISNERVS viduam illam tandem in matrimonium duxisset, atque praegnans reddita esset, iterum circa medium gestationis tempus, mense nimirum quinto calculi sui, qui Februarius erat, et ipsa et maritus alui incrementum motumque foetus in vtero cognoverunt: cumque ex illo consueto praegnantium calculo, mense Junio, circa festum pentecostes illius anni, parere debuisset, omniaque ab ipsa et matre, quae continuo cum ipsa fuit, ad partum parata essent, eumque in dies expectarent; tamen ab eo tempore et ipsa et venter in eodem statu, sine ulteriori incremento, perseverabant, et partus, omnium, quibus haec non ignota erant, et inprimis affinium ac vicinorum admiratione, Octobri demum mense contigebat. “

IIII.

Tertium
argum-
tum, quod
tertium
XIII men-
se eadem
peperit.

5, Verum ne hoc adhuc sufficit.
Nam cum altera vice in hoc matri-
monio grauida redderetur, circa pa-
schatos tempus, secundum calculum
ordinarium ipsi fuisset pariendum; at
in Augusti mensis principio foetum de-
mum edebat. Vnde patet mulierem hanc

menſe decimo tertio non ſolum ter peperiſſe, ve-
rum ſaepeius ſine dubio tales partus in matrimonio
contingere; qui vero, quia nullius intereſt, nec
litis cauſam praebent, negliguntur. (Ilлуſtra hinc
§. XVI. diſſertationis de partu Tredecimeſtri,
p. 60.) Tertium cum in matrimonio hoc im-
praegnaretur, et ad quintum grauiditatis meſem
perueniret; vt valetudinaria, et nephriticis, cum-
primis ſymptomatibus ſubinde obnoxia eſſet, ita ſi-
milibus, iisque vehementiſſimis doloribus tunc
correpta, ingentem ſanguinis corrupti, putridi ac
foetidi copiam per vaginam excreuit, abortum
tandem paſſa, paullo poſt animam expirauit.
Quae omnia ſane euincunt, mulierem hanc non
ſemel, ſed aliquoties, tam diuturnam grauidita-
tem paſſam eſſe; eamque vel ob valetudinarium
ipſius vitae ſtatum, vel ob vteri peculiariem quan-
dam, ac prauam conſtitutionem: quibus denique
effectum eſſe videtur, vt tandem hanc ob cauſam,
vna cum foetu, vitam amiſerit. “a)

V. Ne

a) Simile exemplum refert *Ammannus Medic.*
Critica Caſ. 7. in diſc. Itemque *Axtius lib.*
de partu ſeptimeſtri p. 64.

V.

Quantum
argumentum
a medici gra-
uis testimo-
nio.

„Ne vero MEISNERO soli crede-
rem, viro ceteroquin honesto, et
cui ex mendaciis hac in causa nul-
lum iam amplius lucrum sperandum;
Medicum defunctae, virum, erudi-
tione, candore, usu medico, aliisque multis no-
minibus illustrem, p. 10. HENR. BYRCKHARDVM,
serenissimi Brunsvicensium ac Luneburgensium ducis,
AVGVSTI WILHELMI, consiliarium et archi-
atrum dignissimum, qui, ut sciunt qui ipsum
norunt, nihil minus amat, quam mentiri, aut
turpiter mulieribus assentari; sed qui, ut loquun-
tur, nudam semper veritatem amat, quique etiam
simul tam prudens, cautus atque circumspectus
est, ut non facile a mulierculis eiusmodi in rebus
imponi sibi patiatur: hunc, inquam, virum prae-
stantissimum, tanquam testem oculatum, fideque,
si usquam alius, dignissimum, adii, et num vera
ea sint, quae bibliopola MEISNERVS, cum de
diuturna graviditate, tum de symptomatibus et
morte vxoris mihi narraverat, ipsum particula-
tim interrogavi. Hic igitur pro consueto candore
suo, omnia haec vera esse asseveravit, nihilque
fictum aut falsum hac in re ipsum mihi retulisse se-
rio pronuntiavit; se, una cum matre defunctae,
aliisque honestissimis ac prudentibus mulieribus,
quae ipsi durantibus hisce graviditatibus saepius
ac fere perpetuo adstiterunt, rem, prout acta est,
vidisse: quae etiam omnia examinerunt manibus.

G 5

que

que palparunt ac tetigerunt, quaeque a muliere, ut defuncta erat, candida quidem et honesta, sed neque astuta neque callida, omnes se tam turpiter, tam saepe ac tamdiu falli sane non permittissent; adeoque clarissimus Archiater unicuique, qui id desiderat, adhuc vberius de rei huius veritate testari promptus est atque paratus, ne vlli forte adhuc ullus dubitationis locus relinquatur. Ipse etiam MEISNERVS ultro mihi concessit, ut nomina huic historiae (quod quia multis ingratum est, in ipsa dissertatione omittenda curavi) adderem, quo observationibus hisce raris, ac notatu dignissimis, tanto maius pondus conciliaretur: dum increduli ipsos rei gestae oculos hos testes hoc modo interrogare, atque de omnibus circumstantiis ac dubiis tanto se certiores reddere queant.

VI.

Non solos
Medicos
Helmstadi-
enses hu-
iusmodi pro-
tractos par-
tus prole-
gitimis ha-
bere.

Denique, ne forte existimetur, Helmstadiense nostrum collegium medicum solum esse, quod partum huiusmodi legitimum pronuntiauerit, aut pronuntiaret, (ut Borussiae quidam Ictus et consiliarius aulicus Beringini nuper mihi obiecerat,) dissertatione hac iam impressa, ad manus meas peruenit FRID. HOFFMANNI, Professoris hallensis celeberrimi, fautoris atque amici mei honoratissimi, pars consultationum et respondentium sexta: in qua ipse, collegii MEDICI HAL-

HALLENSIS nomine, partum duodecimestrem, ob graues causas certasque res circumstantes, pro legitimo agnouit ac declarauit. Neque hoc solo causae meae patrocinium quaero; cum in VALENTINI cel. Pandectis Medico-legalibus Part. I, sect. I, Casu 36, (qui ex AMMANNO desumptus) LIPSIENSIS: Casu 37, GIESSENSIS MEDICORVM ORDO, duodecimestres pro legitimis pronunciarint. Habet idem auctor Nouellarum medico-legalium Casu III, responsum ICTORVM INGOLSTADIENSIVM quo puerpera quaedam nobilis, cum qua maritus per integrum annum cum octiduo rem non habuerat eo adulterii absoluitur, quod nullus, neque vicinus nec domesticus, qui illam obseruarent, quidquam in ea perspexerint, quod honesta indignum esset coniuge, quodque hi omnes iureiurando id vellent adfirmare. Sic ZITTMANNVS in medicina forense p. 452, aliud exemplum duodecimestris partus a LIPSIENSIBVS MEDICIS pro legitimo habiti, protulit. Memorabili autem imprimis est quod ex GOTHOFREDO ad *No uel.* 39 habet cel. WILDVOGELIVS, diss. de partu legitimo, Ienae 1710. habita §. XV, iudicium; quo de partu XIV mensium ACADEMIA, quae LVTETIIS (PARISIORVM) floret, honestissime iudicauit, quod

- 1) a morte mariti semper apud haeredes mariti defuncti vixisset vidua,
- (2) perpetuo diligenter ab eis asseruata, nunquam a latere discedens earum vxorum;
- (3) quod haeredes defuncti nihil eius honori ac pudicitiae obicere potuissent.

Qui casus, quoniam omnibus circumstantiis tam accurate

curate ponderatis est decisus, non dubitandum, dari quandoque tales diurnas grauiditates, atque propterea laudatus WILDVOGELIUS iure meritoque affirmat, extendendum aliquando esse ordinarium terminum, ubi aequitas ex circumstantiis colligenda, exceptionem a regula faciendam suaserit. Ita et summus Germaniae quondam ICTUS STRYCKIUS lib. de success. ab intestat. Diss. I. cap. 2. §. 17, monet, in partu feriori diiudicando viduae qualitatem non esse negligendam, an scilicet bonae famae sit, et honeste vixerit, ac nulla in eam sinistrae conuersationis suspicio cadat; ita enim ob easdem causas, partum duodecimestrem legitimum pronunciatum fuisse affirmat, atque in testimonium adducit ICTOS celeberrimos. BEYST. de Matrim. Part. I. c. 36. IOH. a SANDE decis. Fris. lib. 4. tit. 8. def. 10. MYNSING. lib. 6. observ. 6. num. 12. idem pronunciantes. Recte tamen simul monet, caute his in casibus esse procedendum, ne malitiae aperiatur fenestra. Ex quibus videre est etiam alios ICTOS et medicos, praeter Medicos Helmstadienses, agnoscere et statuere, esse subinde causas, ob quas aliquando partus solito diuturniores ac tardiores, ut duodecimestres vel tredecimestres, pro legitimis iure recteque haberi possunt.

VII.

Iunguntur
huic Praef.

Haec sunt experientissimi Prae-
sidis mei industria ad veritatis lucem
adiuncta

dis mantiffae
obfervatio-
nes nonnul-
lae differta-
tionem il-
luftrantes.

adiuncta sunt : quibus quid maius ad-
di poffit, equidem non perfpicio. Pro-
inde folum ad veritates eas, quas fe-
cundo tertioque differtationis noftrae
capite propofuimus, vltcrius illuftra-
das quoniam per fpacium adhuc ali-

quid addere licet, quae interea temporis a nobis
lecta funt, huc adfcribimus. Ac primo quidem
ad verba DE LA MOTTE, p. 39. differtationis
noftrae propofita, illuftranda, proferimus memo-
rabilem admodum hiftoriam, quam obfervatione
79 propofuit homo his in rebus exercitatiffimus.
Narrabimus eam ipfius auctoris verbis. Madame
la Marquife N. paffachez Mad. la Coufine, qui
etait groffe, et fi bien a terme, qu'ayant cru ac-
coucher la nuit precedente. Elle envoya querir
fa fagefemme, qui ne bougea plus d'aupres d'elle.
Mad. la Marquife tomba malade chez cette paren-
te, ou elle fût fix femaines, apres lequel tems,
ayant en partie recouvré fa fanté, elle partit de
chez fa parente, qu'elle laiffa groffe, comme elle
l'avoit trouvé, et qui n'accoucha qu'au commen-
cement de Fevrier d'un garcon beaucoup plus
gros, que ceux dont elle etait accouché aupara-
vant au terme ordinaire. Cette Dame pretend
ne s'être pas trompée, et avoir été groffe TREI-
ZE MOIS ENTIERS. Elle avoit fouffert tous les
accidens, que lui caufaient fes precedentes grof-
fesses, comptant d'accoucher a la fin de feptem-
bre, quoique elle ne foit accouchée qu'au com-
mencement de l'année fuivante. In qua fane hi-
ftoria

storia, quae primae nostrae valde similis, nihil est, quod fidem eius vacillantem possit dubiamque reddere. Fuit enim femina, quae aliquoties iam pepererat, nec proinde falsis signis facile circumiri poterat; fuit nulla causa nullaue necessitate adacta, ut tredecim menses se gestasse profiteretur. Fuit praeterea mense septembri iam eadem, (ut Iauolena nostra,) qua pariens postmodum, tumoris yterini magnitudine. Quantum autem, vel hac historia, lucis, protractis partibus adferatur, prudens quilibet facile iudicabit. Adde, si placet, eundem auctorem, Cap. 28 lib. 1, simili quodam rem pulcre illustrantem: dum, comme il arrive, ait, aux fruits, qui sont aux arbres; car n'en voit on pas qui ont atteint leur parfaite maturité avant de tems ordinaire, et qu'il en reste quelques uns au meme arbre long tems apres que les autres ont été cuillis, parce que les derniers fruits n'ont pas si-tôt atteint leur parfaite maturité. Iunge his scholion eiusdem auctoris ad Observationes 75 et 76, de mulieribus quae infantes suos ad integri anni terminum gestarunt, quarum in dissertatione iam aliqualem a nobis mentionem factam putamus. Quae cum pro partibus protractis magnopere faciant; nunc etiam admodum memorabilibus eiusdem Auctoris historiis, saepe dicto libro prolatis, maturatorum, ex vulgari proacresi, nimis partuum causam agemus.

VIII.

Observationes quatuor septimestrium duarum matrum robustissimorum,

Harum vero historiarum prior continetur saepe dicti DE LA MOTTE libri Observatione 77, et est huiusmodi, Femina quaedam septimo matrimonii mense feliciter puerperium subiit, filium enixa nutrimentum rectissime capientem. Adfligebatur morbo, sed ex eo haud ita multo post convalescens, nullum formae decrementum sentiebat.

Maritus, etsi mala, tam accellerati partus causa, inivisset consilia; tamen oblitus facti, rem denuo cum illa habuit; ex quo statim impraegnata, secundum septimestrem in magnum utriusque solatium, edidit, qui postmodum uterque custodiam corporis Ducis Orleanensis tenuerunt. Fidem autem huic historiae ulterius facit, quod filiae huius feminae itidem septimestres pepererunt. Observatio 78. sequentem continet historiam, quam brevissime ipsius auctoris verbis reddemus. Une Dame accoucha a sept mois, juste du jour qu'elle avoit été mariée, quoique Mr. son mari l'eut épou- sée a la sortie du Couvent. Le mari ayant caché son ressentiment, ne laissa pas de l'approcher aussitot qu'elle fut relevée de ses couches. Elle devint aussitot grosse, et accoucha une seconde fois a sept mois. Ces deux enfants, nés a sept mois, se sont si bien elevez, qu'un a été tué a Ramilly, et l'autre a la bataille de Malplaquet.

IX.

Observatio
de liquore
semen virile
referente,
in utero re-
perto.

Ceterum, quoniam spatium ad-
huc aliquid adiungere permittit, ad
N. VI, p. 15 dissertationis nostrae,
addimus observationem, ex nupera
quadam cadaveris feminini anatome
publica, mense Octobri in hac aca-
demia a venerando Praeside meo habita, haustam.
Erat haec puella ob crebra furta capite truncata.
Cum ad utrum ventum esset, eo dissecto in con-
spectum prodit magna mucosiliquoris copia, se-
men virile plane aequans, quoque totus uterus
repletus erat. Hoc autem virile semen haud fu-
isse, primo ingens eius copia persuadebat; dein,
quod ultimis, antequam neci danda erat, diebus
dumque custodia arcissime teneretur, et ad mor-
tem se praepararet, illam marem admisisse vero
simile haud est, et denique quod nulla ceteroquin
perpetratarum compressionum signa adessent. Di-
dicimus autem eo, qui falli potuerint viri alioquin
his in rebus exercitatissimi, mucosam hanc mate-
riam, in utero mulierum in coitu, vel mox post
coitum, occisarum, pro semine virili, mole sua
ad futuri foetus molem concurrente, habentes,
et varias inde hypothesen aut formantes, aut ful-
ciantes. Ceterum, ut valeas, Lector, opto, mi-
hique sauerere pergas, oro. Dab. in acad. Iulia,
VI. cal. Decembris clolcccxxvii.

CO-

COROLLARIUM

loco in altera huius dissertationis editione hic solum monebo, Virum quondam Celeberrimum NEBELIUM, Professore olim Heidelbergensem, et Archiatrum Sereniss. Electoris Palatini, dissertationem quoque edidisse *de partu tredecimesfri* legitimo. Heidelb. 1731. in qua similem fere casum recenset et in omnibus mecum consentit. Sic ut veritas meae sententiae a viro illo doctissimo nouo adhuc exemplo confirmetur.

I. 2

Q. nonobstantibus consilio de rebus partu-
 ensque tam possibilibus, quam impossibili-
 bus, necesse nostra maiore studio quam nudam
 antea agitari coepit, neque vero ex omni parte
 ea resoluta mihi adhuc videtur; operam me non
 parturum propterea esse existimam, si commodis
 huius data occasione et maiore illi. praesens
 meo. Praeceptorum mandant lata veniendo, quae
 tam ex ipsius ore habui, quam inter tractationes
 concepti habita contra hanc partem argumentationes
 ad ipsius defensionibus proferam, videris dignum
 fore.

II. 2

Tempus fixum ad foetum a natura concessum
 sit in utero, ambulant maximam partem inter
 duo.

H

IX.

RUD. AUGUSTIN. VOGEL.

diff. de partu serotino valde dubio.

Goettingae, 1767. resp. et auct.

IOAN. CHRISTOPH. HARRER.

§. 1.

Quandoquidem quaestio de retardato partu eiusque tam possibilitate, quam impossibilitate, aetate nostra maiore studio quam unquam antehac agitari coepit; neque vero ex omni parte ea resoluta mihi adhuc videtur; operam me non perditurum prorsus esse existimaui, si commoda nunc data occasione et suatore Ill. PRAESIDE meo. Praeceptore nunquam satis venerando, quae tam ex ipsius ore hausi, quam inter meditationes concepì dubia contra hunc partum, argumentaque ab ipsius defensoribus prolata, vberius disputa-rem.

§. 2.

Tempus fixum an foetui a natura concessum sit in vtero, ambigunt maximam partem inter se aucto-

auctores; et diuisa est supra hanc rem eorum sententia. Quidam videlicet animalibus cunctis, hinc etiam homini tempus definitum, quo alatur intra uterum, et deinceps nascatur concedunt. Ab HIPPOCRATE a) notatum est, partum, vt longissime, decimo mense contingere; nec minus brutis ac feris intra determinatum tempus a natura partum ingruere: et alibi b): nouem mensium et decem dierum foetum edi et vitalem esse, numerumque ad hebdomades exacte respondentem habere c). Alii contra animalibus brutis certum tantummodo pariendi terminum concedentes, homini illum denegant; quorum ex numero praepriis recenseri meretur ARISTOTELES d) cuius mentem hisce verbis explicitam legimus: *unum pariendi tempus statutum omnibus est animalibus: homini vni multiplex datum est.* Et alibi: *Ceteris animalibus vnum est tempus, homini vero plura sunt*

a) Libr. de natur. pueri.

b) Libr. de carnibus vers. finem.

c) Egregie in haec loca commentati sunt RODERICVS A CASTRO de vniuers. mulier. med. Part. I. Libr. IV. & Io. PEYSSONEL tract. de temp. human. part. c. 4. p. 50. 51. demonstrantes, in priori loco secundum menses lunares, in altero secundum solares HIPPOCRATEM computasse, idque inito iusto calculo vnum idemque esse.

d) Hist. animal. l. 7, c. 4.

sunte) Eandem sententiam tuetur PLINIVS f). Ceteris, inquit, animantibus statim pariendi et partus gerendi tempus est, homo toto anno et incerto gignitur spatio. Hos duces ac magistros multi posthac sequuti non modo, sed et pluribus argumentis has ipsas opiniones defendere susceperunt g). Atque inter hos ex recentioribus Cl. LE BAS et PETITVM allegasse hic saltem sufficiat. Viro Cl. LE BAS h) vteri fabrica tam diuersimode affecta videtur, vt non possit non pariendi tempus inde permutari: *Déterminera-t-on aussi certainement le terme préfix de la gestation dans une matrice solide et active; que dans une qui sera foible, delicate, indolente?* Aliud dubium contra fixum pariendi tempus Cl. PETITVS i) mouet et existimat, a brutis ad hominem colligi non licere, cum quae partum brutorum praecedunt, necessario quoque alias ante partum foeminarum fieri debeant: *Il est clair que si l'on prétend, que le terme de la grossesse est fixé chez les*

e) de generat libr. 4. c. 4.

f) Hist. natural. l. 7. c. 4.

g) Plures veterum sententias qui scire cupit, adeat SCHVGGII embryol. Sect. IV. c. 2. §. 9. et ALBERTI diss. de partu ferotino. Hal. 1729.

h) Question import: Peut-on déterminer un terme préfix pour l'accouchement. Paris 1764. p. 27.

i) Recueil des pièces concernant les naissances tardive Part. I. obseruat. p. 160.

femmes, par ce qu'il est chez lesⁿ animaux, j'ai droit de prétendre aussi, que les femmes ne doivent point souffrir d'évacuations menstruelles; qu'elles ne doivent avoir qu'un tems dans l'année pour devenir mères et qu'étant une fois grosses, elles doivent répugner à recevoir les caresses de leur mari, et les écarter; puis qu'il est constant que les femelles des animaux ne sont point réglées; qu'elles n'ont dans l'année qu'une saison marquée pour concevoir, et, que l'ayant fait, elles ne supportent plus les approches des males. Quod autem ad certum, quo bruta coire solent, anni tempus attinet, non omnibus vnum a natura concessumprehendimus, sed pro singulis generibus id differre, quid? quod non omnibus eiusdem generis speciebus vnum idemque competere observamus. Ut taceam animalia nonnulla, ad coitum omni tempore exercendum prona. Sic enim annotavit Cel. BUFFON *k*) septem post partum diebus asinam iterum oestro venereo turgentem marem ad coitum inuitare, ita ut perpetuo vtero gerat, foetum edat, prolemque alat. Eodem pariter auctore *l*) constat, equam vtero ferentem marem admittere, et vaccas *m*) sueto tempore mox citius, mox tardius aestu venereo stimulari. Ex quibus efficitur, conceptum illud fixum brutorum tempus coeundi vniuersaliter ve-

H 3

rum

k) Allgemeine Hist. der Natur. Vol. II. p. 201.

l) *l. c.* p. 106.

m) *l. c.* p. 130.

rum non esse. Neque ideo profecto, quod menstruo fluxu destituuntur, fixum, quo prolem in lucem edant, tempus illis competit. Nec in hominibus quocunque tempore coitum exercendi facultatem solis catameniis tribuendam esse, numerosi satis conceptus foecundi testantur, quamvis foeminae lunare, quod vocant, tributum neque virginitate, neque matrimonio vnquam soluerint n). Et *matura virgo*, inquit Perill. VAN SWIETEN o). *Veneris appetitum sentit non tantum dum menstrua instant, sed et postquam fluxerunt; dum cessant, lasciuientes toties videmus iam effoetas mulieres, quae menstruis sane carent.* Nouitque ille plures rite menstruantes, quae in venerem segnes maritorum euitabant complexus morosae. Ceteroquin quorumlibet fere brutorum singularis est oeconomia in rebus venereis; et quemadmodum ab vno horum genere ad alterum non potest conclusio fieri, aut vniuersalis quaedam regula constitui; ita eo minus a singulis ad hominum statum applicatio fieri debet. Illud vnum commune in brutis deprehendimus, quod, quantumcunque ipsorum coeundi ratio et gestationis tempus differat, singulis tamen pariendi quoddam tempus fixum a natura praescriptum sit, quod nunquam superent. Quid ergo

fi

n) Per multa exempla collegit perill. DE HALLER praelect. in Boerh. Tom. V. Part 2. p. 96.

o) Comment. in aphor. Boerh. Tom. IV. §. 1284. p. 407.

si in hoc vno homines cum brutis conueniant? et num necesse est, vt, cum in pluribus differant, in vno conuenire non possint? Atque vt paucis sententiam nostram super Cl. PETITI argumento exponamus, non magis illud rationi consentaneum videtur, quam si quis dicat, ficum arborem nullum fructum producere posse; quia nullos flores in modum mille aliarum stirpium edat, vtpote qui fructificationem praecedere, eamque ipsam perficere debeant. Sunt mulieres nostrae in multis aliis rebus ad foetum suum spectantibus a foeminis brutorum seiunctae, velut cum vnā prolem lactent, alteram iterum concipiant, beneque in ventre alant. Vnde denuo manifestum sit, non placuisse Creatori, iisdem legibus in generationis opere animalia atque homines adstringere, nisi in hoc uno, vt fixum partus terminum obseruent.

§. 3.

Esse autem suum cuique animali certum atque naturali lege sancitum tempus, quo foetus in utero contineant, eorum ipsa exempla commonstrant; quorum vulgatissima tantum in medium proferre sufficiat. Repetitis itaque naturae scrutatorum observationibus p) edocemur, canem nouem hebdomadibus, vulpem et lupam quinque mensibus; grauiditatem absoluerē; fēlem viginti quinque diebus, vrsam sedecim septimanis foetum excludere,

H 4

et

p) Fontes collegit Perill. HALIERYVS Elem. phys. Tom. VIII. p. 427.

et per quinque menses scrofam vtero gerere; porro leporem et cuniculum triginta dierum intervallo ex vtero prodire; ceruam mensibus octo, rangiferum nono et capreolum quinque cum dimidio ventrem ferre; capram mense decimo quinto, ouem tantundem, vaccam nono, equam vndecimo et asinam duodecimo parere. Quorum autem generationis opus huc usque rimari licuit, animalia certum suum nascendi tempus nunquam excedunt; ceterisque etiam eodem modo certos pariendi limites positos esse, maxima cum probabilitate colligimus. Quid? quod et aduersarii nostri terminum fixum brutis haud plane denegant, causamque in eo ponunt, quod singula vno eodemque victu nutrita, simplicem vitam degant q). Nihilominus tamen et bruta foetum suum sueto tempore serius interdum eniti exemplis comprobatum dare student; omnes autem vna voce, si duas illas observationes ex MATTHAEO et ARISTOTELE a Cl. LE BAS r) productas excipias, ad vnum illud a WAGNERO s) communicatum exemplum prouocant, quam bubulci tamen observationem esse simul fatentur; cui an fides habenda, alii inquirant.

§. 4

Quem exquisitum ordinem igitur quum inter ani-

q) LE BAS *Observ. nouvell.* p. 23.

r) *Nouvell. obs.* p. 18.

s) in *diff. de Partu tredecimestri* Helmst. 1727. p. 33.

animalia bruta animaduertamus, atque a veteribus aequae ac recentiorum plerisque concedi illis videamus; quid est, cur homini soli certum suum pariendi tempus denegemus? praesertim cum quotidiana experientia contrarium satis abunde nos edoceat. Equidem ad foecunditatem ac sterilitatem, marisque ac foeminae procreationem plurimum posse locorum differentias, ARISTOTELI iam satis perspectum fuit: at quis hoc argumento, praeter Cl. LE BAS ^t) recte utetur ad diuersum pariendi tempus comprobandum? Nemo sane, nisi qui surdus aut coecus, legitimum nexum unquam inter foecunditatem vel sterilitatem ac partus terminum inuenit: nemo aduertit ab infocundiore foemina partum vel citius vel tardius excludi, quam a foecundiore, Manifestum est potius, in calidissimis aequae ac frigidissimis regionibus partum uno eodemque tempore finiri; licet sub ardentiore coelo menstrua citius paulo erumpant, citiusque nobiles reddantur foeminae ^u). Nec vero inficiamur, quum quis ouipara mox citius, mox tardius incubatum absolueret adfirmet. Quae enim externo calore ova sua fouent, subinde possunt diuersimode exclusionis terminum immutare, prout vel frequentius ova sua relinquunt, vel frigidiori coelo plus exponantur: ut adeo facile ARISTOTELI ^x) largiamur

H 5

mur

^z) Quaest. import. p. 22.

^u) Perill. DE HALLER praelect. Tom. V. p. II. p. 84.

^x) Histor. animal. libr. 6. c. 2.

mur, excludere celerius incubantes aestate quam hyeme; ideo aestate gallinas duodeuigesimo die foetum excludere, hyeme aliquando vigesimo quinto. Quamquam rarissime hoc ipsum contingere, expertum satis matres familias habeant. Constantissima enim et haec animalium classis tenetur lege, ut incubatum intra definitum tempus absoluant. Sic enim compertum habemus, ex anatum genere cygnum duobus mensibus, anserem triginta et anatem vulgarem viginti septem diebus incubare: meleagridem viginti octo, gallinam vulgarem vno deuiginti et passerem canarienses tredecim diebus ouis incumbere y). Quae denique ex regno vegetabili in contrarium afferuntur exempla nullius prorsus momenti esse arbitramur. Quod si igitur WAGNERVS z) memorat, duos Rhinoceroses vno eodemque tempore simul satas tam diuerso tempore prodiisse, ut cum altera Augusto florere inceperit, altera e terra primum caput tollere cepisset: quis, quaeso, ex eiusmodi euentu incertum pariendi tempus in hominibus euincet, et quis non potius alterius seminis arguet inertiam? Sique Cl. PETITO a) placuit, aduersariorum suorum sententiam alio quopiam exemplo, eiusdem farinae, infringere; dum scribit: *Dans les arbres de même espèce l'intervalle de tems qui s'écoule entre*

y) Perill. DE HALLER Elem. phys. Tom. VIII.
p. 428.

z) I. c. p. 33.

a) Recueil de pieces et observ. p. 163.

tre la fleur et la maturité du fruit, n'est pas précisément égal: de deux pêcheurs, par exemple, ou de deux abricotiers, qui donneront leurs fleurs en même tems, celui qui sera en espalier, bien exposé portera de fruits mûrs douze ou quinze jours et quelque fois plutôt, avant qu'on en puisse trouver de pareils sur l'arbre en plein-vent, et mal exposé: lubenter et haec quoque concedimus, sed aliam longe causam evidentem huius discrepantiae agnoscimus. Certe enim maturitas accelerata prioris arboris repercussioni radiorum solis ex muris tribuenda est, et ab artificiali hortulanorum cultu repetenda, quo eam amplius adhuc et cum maxima varietate perficere norunt. Admittunt autem eiusmodi artificia naturae leges quidem in stirpibus; in animantibus vero, iisque in primis ouiparis, talia non admittunt.

§. 5.

Certo pariendi tempore satis superque, ut opinor, in hominibus euictro, superest, ut cum veterum tum recentiorum quorundam suffragia in hanc rem afferamus; quo praefixum illud tempus ultra nonum mensem paucosque dies protrahi non posse eo luculentius appareat. Hippocratem iam iam hosce limites agnouisse, supra (§. 2.) memoratum fuit, longissimum scilicet terminum in die 280. seu, quod idem est, mense nono cum decem diebus absolui. Accuratius hanc rem defini-

nit

nit RODERICVS A CASTRO b) quando inquit: parere mulieres eadem semper diei hora, qua conceperunt, diligentiores nutrices observasse adstruunt, quod etsi a nemine scriptum reperio, tamen experientia confirmari videtur — quod si ita est, non solum dierum, verum etiam horarum certus ac praefinitus numerus ad partum legitimum requiritur. Eandem sententiam tuetur DIONIS c) que le terme de la femme est réglé à neuf mois accomplis; ce terme est une loi si positive qu'il n'y a pas une femme, qui en soit dispensée: celles, qui nous disent, qu'elles ont porté leurs enfants plus ou moins de tems, ont souvent leurs raisons: il ne faut pas, que le chirurgien soit assez credule pour les en croire sur leur parole. Non minus BOHNIVS nostrae sententiae fauet, et reiectis Aristotelicis atque Plinianis circa incertum nascenti tempus opinionibus d) sic pronunciat: Elapsis ab impraegnatione nouem mensibus solaribus aut decem lunae curculis seu mensibus lunaribus civilibus, latebras ac tenebras uterinas foetus relinquit, ac auram liberio rem et lucidam petit. Haud minoris momenti est suffragium summi illius medici forensis HEBENSTREITII e): quocunque autem modo quis praegnantiae durationem sibi sistere velit, certum est, ultra 272. di-

b) l. c. in fine cap. 4. et cap. 2. legitimum tempus nonum mensem esse perhibet.

c) Traité des accouchemens livr. 3. chap. I.

d) Circul. anat. Progymnasm. 3. de partu.

e) Anthropol. forens. Sect. II, c. I. §. 12.

dies saluis matre et foetu, partum differri haud solere, si exemplorum multitudo, quae leges naturae explicat, atque constituit, consilium. HAMBERGERVS f) partus praecocis et abortus mentionem faciens, serotinum reticet et requiritur, inquit, ad partum quam maxime naturalem, et fiat proxime circa finem noni a conceptione mensis. Nec obliuiscendus est b. ROEDERVS g), cuius verba haec sunt: finem trigésimae nonae et nonnunquam quadragésimae hebdomadis partui maturo natura, et accuratior observatio docet, constituit, utraque eum non facile differtur. Plura quidem huius rei afferre possem testimonia, sed rem actam agere mihi videretur, quum fontes eorum praecipuos Cl. LOVIS h) et LE BAS i); cum lectoribus suis iamiam communicarunt,

§. 6.

Naturam omnibus animalibus definitum quoddam, quo foetus suos in lucem edant, praescrip-
sisse tempus, ex superioribus patet; an vero iste terminus iustis ex causis protrahi possit, in quaestione nunc vocatur. Quibus igitur euincere id
flu-

f) Phyl. med. c. 15. S. 5 p. 780.

g) Elem. art. obstetr. §. 217.

b) Memoire contre la légitimité des naissances prétendues tardives. Paris 1764. p. 27, et Supplément au memoire, Ibid. p. 35.

i) Nouvell. obs. p. 67. seq.

student argumentis doctissimi viri, ea nunc sigillatim examini qualicunque subiicere iuuabit. Tantum vero abest, vt tantorum virorum honori ac dignitati quicquam detrahere velim meis obiectionibus, vt dubia solummodo ipsorum argumentis summa cum modestia opponam. Igitur qui serotinum partum propugnant, primum ad monstra et naturae aberrationes quotidie occurrentes prouocant, easque in suae sententiae fauorem trahunt. Breuis autem in huius argumenti refutatione esse possum, cum, aberrationes tam regni vegetabilis, quam, si quae sunt, ouiparorum, externis causis deberi, iam ostendi. Superest itaque, vt, quae a monstris repetant, argumenta executiam. Dicunt autem, quemcunque viso monstroso partu stupore affici; at neminem esse, qui ipsum illegitimum pronunciet, quamquam longissime a naturae legibus recedat. Eodem ergo iure leuiorem illam partus serotini aberrationem defendi posse existimat Cl. PETIT k) *Or ce changement, quoique très-difficile à opérer, frappe cependant nos yeux tous les jours, dans les monstres, qui se présentent assez souvent dans l'espèce humaine, d'où il est naturel de présumer, que le plus difficile se faisant, le plus aisé n'est pas tout à fait impossible, et que, par conséquent, la naissance d'un enfant peut être plus ou moins retardée, suivant le degré de force de causes qui donneront lieu à ce retard. Equidem quocunque modo monstrorum ortus contingat, hoc loco exponere nostrum non est; ea saltem, quoad*

k) Recueil de Consultat. p. 31.

quoad partum, iisdem naturae legibus obnoxia esse, monere velim, nisi ab illo tempore recedas, quod saepe in partu difficili consumitur; quem non solum excitare, sed et matris interitum promovere et possunt et solent. Certe itaque monstrorum existentia non probaret foetuum serotinorum probabilitatem, multoque minus existentiam: argumentumque totum, si dicere verum licet, plane huc non quadrat. Non enim conveniunt inter se monstrorum ortus et partus serotinus, nisi quod utrobique natura a suctis legibus aberrat. Ab una vero aberratione ad alteram siue quoad possibilitatem, siue existentiam concludere, logices praecepta vetant. Non aliter, nisi si partus monstrosi tardius iusto excluderentur, posset inde defendi serotinus partus embryonis recte structi. Sed prius cum falsum sit, ceu iamiam memoravi, posterius quoque inde plane non efficitur. Non magis ergo conclusio a monstrositate ad partum retardatum valere mihi videtur, quam a caeco nato vel surdo ad loquentem natum, et innumerae aliae eiusdem farinae: unde manifestum sit, ab una aberratione naturae alteram non statim firmari vel in adum deduci. Neque denique hoc Cl. PETITO facile concedi possit, quod monstrorum generatio difficilior res sit, quam partus retardatio. Potius ex maiore monstrorum copia, quae natura efformat, colligimus, eam minore longe difficultate haec producere, quam partum retardare; cuius rei exempla, si qua vera prostant, ad digitum fere cuncta enumerare possis.

§. 7.

Alterum, quod mihi obiici lego; argumentum versatur circa partus ex omni parte perfecti accelerationem, quæ fit sexto, septimo vel octavo mense: in qua euincenda omnem operam, iunctasque vires aduersarii figunt. Adstruere id non dubitat Cel. LEVRETUS 1) „La nature, inquiens, peut être tardive, si elle peut être active & si elle peut s' accélérer de deux mois, pourquoi ne pourroit-elle pas être en arrière d'un? En effet, ou il n' y a jamais d'enfant de sept mois, à terme parfait, ou il peut y en avoir à neuf qui ne le sont pas encore: or il est prouvé incontestablement, qu' il y a des Femmes qui accouchent à sept mois d'enfans aussi forts et aussi vigoureux que s' ils en avoient neuf, et que d' autres mettent au monde à neuf mois des enfans si petits et si foibles de constitution, quoique se portant bien d' ailleurs, qu'on seroit tenté de croire qu' ils n' ont que sept mois: donc, si la nature peut être précocce, elle peut être aussi lente dans son opération.“ Eandem sententiam tuetur WAGNERUS m) „proinde, inquiens, si is qui frequentius observatur decimestris partus terminus, per trium mensium intervallum certis de causis possit maturari, vero fieri simile miratu haud magnopere dignum esse, sed concipi posse, subesse causas, quæ eundem

1) Supplement aux ouvrages p. 409.

m) l. c. p. 27.

eundem per tres menses protrahant. “ Suffragatur etiam huic sententiae Cl. LE BAS, n), quando, „ si l’on m’oppose, “ ait „ et l’on me prouve que le terme de la gestation est constamment, universellement et indistinctement le même, je n’ai rien à repliquer ; si au contraire je fournis des exemples d’accouchemens à terme faits avant celui de neuf mois, je n’admettrai pas uniquement ce terme à l’exclusion des autres. “ Idem auctor alibi o) accelerationis causam exponens, eam solito maiori, quo foetus fouetur, vteri materni calori tribuit : „ D’ailleurs “ inquit, “ la chaleur de la matrice étant plus grande qu’elle ne l’est ordinairement, mais toute fois proportionnée à la force du germe viril, elle développera plutôt les parties de l’œuf, et le foetus parviendra en moins de tems qu’il n’arrive ordinairement, au degré de perfection qui lui est nécessaire, supposition faite qu’il ne manque pas de la nourriture propre à cette prompte épédition. Cel. PETIT p) persuadere sibi vult, foetus incrementum pendere maximam partem ab utriusque coniugis constitutione, quae si inuicem sibi respondeat, foetum citius ad perfectum robur et volumen peruenire, atque citius vterum relinquere; sin autem contrarium, diutius in eo remorari. Haud parum quoque vterum vel nimis sensibilem vel vteriore extensionem

I

n) Quaest. import. p. 29.

o) Nouvell. obseruat. p. 12.

p) Consultat. p. 17.

nem haud ferentem foetus accelerationem adiu-
uare. Ita vero vir doctus mentem suam exprimit :
„ Or, si non seulement il est possible, mais si de
plus il est constamment a vérè, que par le concours
des circonstances cis-dessus exprimées, c'est à
dire, par l'excès de sensibilité, de la matrice,
par son défaut d'extensibilité relative, par la crue
prompte et rapide de l'enfant, soit que chacune
de ces causes ait agi en particulier, ou que plu-
sieurs aient exercé en même tems leur action, si
dis-je, il est évéré, que l'accouchement a été
accélééré et avancé de deux et même de trois mois,
pourquoi, par l'effët de causes contraires, ne
pourroit-il pas être retardé d' autant de tems, ou
même de plus. Sunt profecto in hisce sermonibus
permulta rationi haudabsona; ab experientia ve-
ro et quotidiano rerum usu extra modum aliena.
Quaedam momenta equidem videntur ab hac quo-
que deducta; non fidam tamen eam, sed fallacem
esse, haud immerito suspicamur. Quod igitur pa-
rentum vigori ac robori tribuunt maturius foetus
incrementum, ratione equidem assequi possumus;
experientia vero innumera et quotidie obuia nobis
suppeditat exempla parentum eiusdem aetatis, vi-
goris ac roboris, quorum tamen generatione, quo
citius foetus debitam magnitudinem ac propriam
vitam extra vterum vivendi facultatem nanciscere-
tur, plane non efficitur. Sic quoque compertum
habemus, senes iuueniculis nuptos nil contribuere
ad foetus exclusionem neque citiorem neque tar-
diorem. Quibus autem in ytero retardandi partum
acce-

accelerandiue vim quaerere placet, hi extra modum sane philosophantur, vt facile refelli possint, dummodo ad quotidianos euentus attendatur. Tum enim haud difficulter experientia nos de contrario conuincit. Irritabilitatem enim minorem vterini prorsus conferre ad partus retardationem, ex quotidianis rusticorum exemplis manifestum fit, vtpote qui solidioris licet compagis, laboribus duris adfueti, victuique duriori indulgentes, omnisque fere sensibilitatis expertes, nulla impedimenta inde accipiunt, quo minus ipsorum infantes iusto tempore nascantur. Eodemque vicissim modo ex irritabilitatis vteri excessu acceleratio partus haud deriuanda est, nisi abortum vel partum praecocem intelligas. Ponamus enim, vtero definitam quandam extensionem adscriptam esse, ad quam vbi peruenerit, fieri non posse, quin ex continuis doloribus ob nimiam tensionem foemina ad pariendum compellatur; tamen, quomodo fieri possit, vt foetus, si illa sexto vel septimo mense contigerit, iustam hoc tempore perfectionem iam adeptus sit, plane non perspicimus, nec ita deprehendimus. Quodsi vero ad exempla prouocant, turpe quidem foret, si vellem tanti nominis viris omnem fidem denegare; maximopere autem vereor, ne fallacia quadam abrepti aliquid affirmant, et pro vero habeant, quod aliter longe contigerit. Omnes enim rei obstetricariae scriptores in eo consentiunt, quod durante grauiditate interdum menstrua mulieribus fluant; quodsi ergo hae ab illo inde tempore, quo prima vice menstruum tributum non

soluerint, grauiditatis initium computent, an mirum est, si sexto vel septimo mense foetum perfectum peperisse, non sibi modo, sed et aliis perfaudeant, cum tamen iam dudum antea conceperint? Ex quo apparet, quam facile calculi errores et accelerationi et retardationi faueant, vti infra pluribus comprobaturus sum. Nonne vero, vt iterum eo reuertar, vnde paulisper digressus sum, haec accelerationis fauorem proferunt, potius partus omnia, quae in praecocis naturam demonstrant? De hoc autem constat, eum nunquam perfectum esse, et quo magis a iusto termino partus recedat, eo minorem vitalitatem prae se ferre. Nam perfectum et omnibus numeris absolutum foetum sexto vel septimo mense a conceptione sine errore calculi vel anticipatione nuptiarum edi posse, pernegamus, quum in recte formatis calculis non vnum imperfectionis signum in eiusmodi foetibus occurrat, fonticulus pullatilis maior, os maius et ampliori hiatu fissum, capilli pauciores et pallidiores, vngues molles nulliue, flexilia magis membra, somnus frequentior, debilitas, vita brevis, coecitas demum: nam septimo mense membrana pupillaris fere superest, quae mense nono euauit. *q)* Longissime autem abest, vt eiusmodi signa in partu, quem acceleratum vocant, reperiantur: vt ergo, cum perfectus sit pro sex vel septem mensium foetu haberi non possit.

§. 8.

Nouae rationis rober nunc profero, quo nimis

q) Vid. Perill, de Haller, Element. Physf. T. VIII. d. 42. 3.

mirum suffulti, multum ad foetus prima rudimenta facere ipsius seminis conditionem, serotini partus defensores arbitrantur. Mariti enim debilis, vel senio succumbentis, vel etiam coitum ante mortem exercentis semen multo debilius minusque spirituosum censent, quam ut statim post conceptionem legitimum incrementum vel maturationem capere possit embryo. Ita enim SPIGELIVS^r) facultas, inquit, corpus foetus gubernans debilis vel robusta, fit aut ex semine, cui inhaeret tanquam in suo principio, aut ex accidenti, apti scilicet alimenti penuria. — Quod autem in semine insit facultas citius aut tardius maturandi foetum, si uterus bene se habuerit, ex eo manifestum est, quod illi foetus seu masculi sunt seu foeminei, qui maturius solent se mouere in utero, maturius quoque in lucem profecti consueuerint. MICH. ALBERTI^s) neque homini, neque brutis certum nascendi terminum ordinarium denegans, retardationem tamen admittit, et quoad seminis indolem hasce rationes attendendas inculcat: *An mas vel foemina vel utrumque subiectum debili praeditum fuerit natura; quando a mare vel foemina valetudinariis generatio contingit, quando mas vel foemina adultiori aetate gaudent, ut mas senex imbecillus, foemina vero periodo cessantis foecunditatis proxima fuerit.* Easdem causas adducit TEICHMEY-

I 3

ERVS

^r) de incerto partus tempore p. 79.

^s) System. Iurisprudentiae med. T. I. Part. I, c. 7, §. 20. Confer etiam Eius diff. cit. §. 10.

ERVS t) eiusmodi, inquiens, partus retardatio fit ob energiam seminis deficientem, morbosam patris constitutionem debilemque, ut fieri in senectute solet. WAGNERVS u) tredecimestrem, quem describit, partus protractionem senio mariti tribuendam esse non dubitat, ita enim dicit, cum parentem nactus fuit hic infans senem non admodum bene valentem; unde ex primo conceptu debilis existit, quod futurae hiantes ac nondum perfectum cranium aliquo modo monstrare videntur, vero fit simillimum, ipsum in utero morbo qualicumque fuisse correptum. Tuetur eandem sententiam CL. LE BAS x) quando ait: Ne peut-il se faire, que la matrice soit le réservoir d'un germe debile, précieux reste du dernier effort d'un homme presque éteint, et que par sa parfaite constitution elle n'entretienne, foment et vivifie pour ainsi dire, la foible chaleur de la matiere qu'elle aura retenue? En ce cas les progrès de l'embrion seront-ils aussi rapides, qu'ils n'uroient été, si le germe eut eu plus de vigueur. At seminis vero debilitas minime in causa est, quo minus rite succedat generationis opus, quemadmodum nec vigor eius singularem vim in ipsius acceleratione unquam exserit, ceu experientia, ad quam solam iterum hic prouoco, quemlibet quotidie edo cere potest, qui

z) institut. med. legal. c. 9. quaest. 15.

u) l. c. p. 8.

w) Quaest. import. p. 28. Confer etiam obseruat, nouvelles p. 10.

qui velit vel ad debiles vel ad robustos genitores attendere. Sane phthisici hominis semen non debilius, quam robustissimi deprehenditur. Et quis dubitabit de sene, licet imbecillo, quin procreare possit sobolem, iusto termino excludendam; cuius rei laculentissima exempla prostant, quorum vnum saltem ex PLATERO y) hic excitare sufficiat de aucto suo, qui post centesimum aetatis annum, uxore virgine 30 annorum ducta, filium vegetum legitimo tempore ex ea suscepit. Plura exempla de aetatis prouectionis viris ad gignendam prolem aptissimis CL. LE BAS z) collegit. Quod si vero senum imbecilliorum et aegrotantium prolem tardius ex utero progressuram putes; unde sit, quaeso, cur tam pauca huius rei exempla in tanta senum eiusmodi frequentia occurrant? tutumne est, in casu tam oppido raro redartati parvus, et qui ipse, dum incidit, quam maxime dubius et fallax censendus est semper, inertiam senilis geniturae accusare? inprimis, quae, quum potuit foecundare coniugis ouum, energiam suam satis superque inde probauit. Morbus vero si quid alterare vere potest in generatione, omnem seminis praeparationem potius tollit. Aut, si qua inertia vel morbosus geniturae status influxum quandam in generationem habeant, staminibus foetus duntaxat qualitates suas ea infunder, in ipso termi-

I 4

no

y) Obseruat. libr. I. Tit. de vitalis motus defectu p. 222.

z) Quaesl. import. p. 95.

no partus vero nihil mutabit. Siue enim sit debilis vel morbosus infans, imo mortuus, siue sanus et perfectus ac decenti robore moleque instructus, vtrumque videas eodem tempore ex matris vtero excludi.

§. 9.

Omnium porro doctorum medicorum vnanimi consensu grauidarum diaeta extraordinaria, inedia et grauiore animi affectus in quaestionem vocari solent, et pro valida causa retardari partus allegantur, siquidem inde non solum matris economiam valde turbari, sed nec decentem alimenti copiam ex penuria alibilium succorum foetui subministrari posse opinantur *a*). Quamuis vero, quod ad diaetam matris extraordinariam et inediam spectat, nutritionem foetus eo valde impediri concedimus; negare tamen nos oportet, ipsius egressum ex vtero legitimo tempore nunc retardari. Ideo vero quam maxime negamus, quoniam haec causa mere ficta est, et nulla obseruatione

a) Vid. *Henr. Arnisaeus* de part. hum. term. legit: §. 17. p. 24. *Alberti* System. Iurisprud. med. T. I. part. I. c. 7. §. 20. *Teichmeyerus* l. c. cap. 9. p. 63. *Le Pas* obs. nouell. p. 44. Quibus et ipse *Perill*, de *Haller* Elem. phys. Tom. VIII. p. 422. assentire videtur, quum dicit mororem, terrorem, languorem, defectum alimenti, lentumque morbum partum tardare posse.

one indubitanter confirmata. Non igitur necesse est, vt amplius hoc argumentum refellamus. Equidem quod debiles foetus et emarcidi ex hac causa generentur, perspicuum est; quod autem diutius ideo in vtero commorentur, obseruationibus haud responderet. Contrarium potius inde euenire constat, nimirum, quod ex debilitate propter penuriam alimentorum non raro matres abortiant. Nec ex animi commotionibus vnquam redartationem partus expectandam esse existimamus. Excitatur quidem a ZITTMANNO *b)* partus ex terrore et moestitia ad duodecimum mensem protractus, et ex hac causa pro legitimo declaratus: aliudque simile exemplum recensetur a WAGNERO *c)* qui Iauolensae temperamentum moerori ac tristitiae deditum explanans, „huius, inquit, cum tam insignis semet causa obtulerit, inopinatus nimirum obitus aliaeque res aduersae, facile factum esse existimamus, vt aut parcum nimis aut minus idoneum nutrimentum ad infantem deriuaretur. Hinc porro effectum, vt foetus, quem conceperat, quemque ex robustissimorum genere haud fuisse, praeter parentem senem et languidum, multa suadent, solito factus sit debilior, ac sensim aegrotus, nec debitam perfectionem tam cito, atque alii bene valentes consequi potue-

I 5

b) Med. forens. Cent. 2. cas. 37.*c)* l. c. p. 72.

potuerit.“ Nec Cel. PETITVM d) ab hac sententia alienum deprehendimus, quando scribit: „Si donc il est possible, que les maladies de la mere, de quelque cause qu'elles procèdent, soit de chagrin ou d'autre chose, si la seule alteration de la matrice sont capable d'alterer les sucs qui vont a l'enfant, si elles peuvent empêcher qu'il en reçoive la quantité déterminée par l'ordre de la nature, comment se pourra-t-il faire qu'elles ne retardent point les progrès de son accroissement? Non diffitemur quidem animi pathematum in corpus nostrum potestatem; et quamquam nos non fugiunt subitaneae ex panico terrore mutationes, nervoso systemati grauiter lacessito tribuendae: tamen nullibi legimus, ab hoc affectu vnquam partum esse redartatum; nec id sane per hunc fieri potest, cum eius primaria vis sit spasmodica partium externarum constrictio, vnde anxietates intensae, palpitaciones, spirandi difficultas, aliaque mala pro diuersitate locorum a congesto intus sanguine et inaequaliter moto proficiuntur, inter quae apud grauidas in vtero abortus non infrequens numeratur e). Hunc ergo a terrore metuendum certe habemus, retardationem partus nequaquam; vtpote quae a spasmodica vteri strictura, vnico et vero terroris effectu, prouenire non potest. De moeroris ac
tristi-

d) Consult. p. 23.

e) Vid. Fr. Hoffmanni Med. Syst. Tom. II. part. II. c. I. §. 22.

tristitiae potentia in corporibus grauidarum non alios effectus, quam a terrore obseruabis: quos cum Cl. COOPERVS nuper succincte proposuit f), ipsius verbis hoc loco aptissime recensere iuuabit: *In his conditionibus vasa cutanea corporis magis coarctata, et vasa vteri magis a sanguine distenta sunt, hinc in eandem effusionem sanguinis et inde consecuturas abortiones pronissimae sunt foeminae, memoratis potentiis percitae.*

§. 10.

Eodem modo reiiciendam atque conuellendam putauerim sententiam, quam de morbosa cum matris tum foetus constitutione tamquam efficaci causa retardatae partionis ipsius assertores fouent. Matribus nempe grauiditatis tempus in morbo consumentibus, omnes necessario secretionibus dicunt insigniter turbari, foetusque alimentum iusto minori copia parari: sub eius autem defectu foetus nutritionem non posse non sufflaminari, eiusque incrementum impediri, ad quod restituendum deinceps mox maior, mox minor hebdomadam series requiratur. Quum igitur quaestio de partu agitur, an naturalem suum terminum transcendere is possit, inter alia ALBERTI g) incul.

f) diff. de abortionibus. Lugd. Batav. 1767.

g) System. Iurisprud. med. Tom. I. part. I. c. 8. P. 167. n. 8. Conf. etiam diff. Eius cit. §. 11. n. 5.

inculcat, ut ratio habeatur, an gravida sub gestatione gravi morbo correpta fuerit. TEICHMEYERVS h) ita pronuntiat: Partus retardatur ob matris dispositionem phthisicam, hecticam ubi foetus alimento sufficienti destituitur, ob statum matris cachecticum, ob fluxum mensum tempore gestationis contingentem, ob diarrhoeam aliquam fluxam et morbum. Idem statuit Cl. LE BAS i) his verbis: Lorsque le foetus sera parvenu au terme de neuf mois sans avoir encore reçu la qualité des sucs nourriciers propre à sa perfection eu égard aux maladies de l'enfant, à celles du placenta, de la matrice, et sa sortie sera différée jusqu'à ce qu'il ait reçu la quantité de nourriture suffisante pour réparer la perte qu'il a faite pendant ce tems: et alibi k): Les maladies survenues à la mere troubleront l'harmonie de la nutrition du foetus. Quodsi autem natura nullus foetui posuerit limites, isque tam diu in vtero morari possit, vel debeat, donec debitum suum incrementum a morbo matris hactenus impeditum recuperaverit; miratio subit, cur tot debiles ac infirmi infantes nihilominus in lucem prodeant. Quamquam vero nil magis rationi consentaneum esse videatur, quam ut languidae matres et graviori morbo conflictatae suis foetibus eundem languo-

h) loc. cit. n. 2. 3. 4. 5.

i) Observat. nouvell. pag. 44.

k) Ibid. p. 54.

guorem cum ipso morbo necessario infundere debent; siquidem a matris succis infans in vtero alitur: tamen, si experientiam consulas, rem aliter deprehendes; ceu in multis aliis rebus ad medicinam spectantibus fieri adsolet; et videbis, non solum morbos, et ne contagiosos quidem, non semper in foetus transferri a matribus suis, sed et imbecillimas matres saepe robustissimos infantes in lucem edere, et vicissim a valentioribus et valetudine et natura imbecilliores nasci. Exempli eiusmodi aliquot expertissimus DE LA MOTTE *h*) ad memoriam mandavit et duarum gravidarum mentionem iniicit, morbis eo tempore laborantium, quae nihilominus foetus sanos, mole magnos nec imbecillitatis signa prae se ferentes enixae sunt. Atque adeo matres phthisi vel cachexia conflictares videas, quae infantes crassos, torosos, et mole sua admirationem mouentes pariant, quod sollicitis b. ROEDERERI *m*) observationibus, ut alias taceam, debemus. Quodsi vero vnquam detrimentum quoddam foetus ex grauiore matris morbo conceperit; tunc praemature illum nunc potius excludi, quam retardari, experientia docet; perinde ac malus vel pyrus, quae propter laudabilis succi

- h*) *Traité complet des accouchemens.* Paris, 1765.
Tom. I. obs. 117. et 118.

m) *Opusc. med.* p. 41. Confer etiam Cl. *Hafsenest.* *Acta phylico medica forensia.* Part. IV.
P. 131.

succi inopiam vel ob spontaneam quandam intestinam labem ante maturitatem suam etiam ex arboribus decidunt. Metuerunt hinc antiqui iam medici, ne ex diarrhoeis vel ex febre partus intempestive elidatur *n*). Prorsus autem fictum falsumque esse monemus, quod menstrua purgatio intra grauiditatem ex sententia TEICHMEYERI partum retardare valeat. Aut enim nihil haec circumstantia mutat in partus tempore, docente rerum usu, aut insidias ad abortiones struit.

§. II.

Solent et inter causas partum retardantes referre duorum vel plurium foetuum in vtero conceptionem. Pro his enim matris, quod suggeritur, alimentum saepe non sufficere credunt, ut singuli ad iustam perfectionem intra nouem menses perueniant, et finito hoc tempore alacres et vegeti ex vtero excludantur: vnde fiat, quo alter hilarius enutritus, acquisitis ad natiuitatem debitis viribus, sub finem noni mensis matricem deserat, altero manente, quandoquidem ad vitam in aere agendam sufficienter enutritus nondum sit. Nasci adeoque secundo aliquo partu, altero forte post praecedens puerperium mense, ex gemellis eodem tempore genitis alterum posse, decimestrem vel vndecimestrem *o*). Equi-

n) Hippocrates aphor. V. 34. Celsus de medicin. L. II. c. 7.

o) Attulerunt hanc rationem Alberti, in Iurisprud. med.

Equidem scite ac litterate haec quoque disputantur; at minus vere. Primo enim, vt ne quid in medicina affirmetur, quod usu non veniat, quam maxime cauendum est; sed valde vereor, ne perperam de quodam non ente hic disputetur a doctis viris. Et si qui forte casus ad eius demonstrationem adduci queant, longe facilius alia ratione explicationem illi admittunt, hanc nempe, vt si gemellos vna concepit, et diuerso tempore peperit mulier, ex illis alter abortu perierit, alter, vt pote qui absolutus nondum sit, suum vitae in utero agendae stadium decurrerit. Deinde vero observationes loculenter docent, naturam gemellos, etiamsi inaequaliter nutritos et diuersae magnitudinis ac roboris. exacto nouem mensium spatio vna expellere, eosdemque minoris molis ac ponderis esse, ac vnicum foetum alio tempore ab eadem matre conceptum; et iuncta gemellorum pondera simplicis foetus maturi pondus fere aequare; et si qua denique natura in partus gemellorum tempore immutet, eos duabus vel tribus septimanis potius ante vltimum grauiditatis terminum edi p). Vt adeo et haec causa, prout ceterae omnes ad

retar-

med. p. 167. n. 8. *Teichmeyerus* l. c. p. 67. n. 10. *Hebenstreit* Anthropol. forens. Sect. II. c. I. p. 209. et *Chirol* lettre où l'on prouve la possibilité des naissances tardives etc. Vid. III. *Vogelii* Neu. Med. Biblioth. Tom. VI. p. 498.

p) *Roederi* Elem. art. obst. §. 706. 707.

retardationem partus efficitur, foetus moram in vtero non tardet, sed potius acceleret.

§. 12.

Vltimum denique, quo sententiam aduersariorum, retardationem partus negantium iugulare credunt, argumentum ut examini subjiciamus, superest. Naturale nempe nascendi tempus differri posse ex vteri capacitate maiore CASP. AREIES *q*), facultas medica Lipsiensis, referente AMMANNO *r*) et TEICHMEYERVS *s*) affirmare non dubitant, praesertim si foetus paruus et debilis sit. Quum autem huius phaenomeni neque legitimam et fundatam explicationem, neque obseruationem vllam in medium proferant, ecquis obsecro non videt, ex luxuriante ingenio hoc argumentum esse extortum? atque eo minorem promereri attentionem, quod constans obseruatio indubie probat, vteri capacitatem embryonis moli semper respondere, ita, ut quo minor ille sit, eo minus vterum extendi, et contra: idque eo magis comprehensibile esse, cum vteri capacitas maior vel minor non ab ipso vtero dependeat, sed vnice a foetu, eiusque secundis, quibus pro maiore vel minore mole plus minus cedit? Sin autem maiorem quam pro ratione foetus amplitudinem posse aliquando vterum habere, et ob hanc causam diutius istum com-

q) Elysius iucund. quaeft. camp. quaeft. 90. n. 3. p. 1162.

r) Med. crit. p. 288.

s) l. c. n. 6.

complecti fingans; nonne saepius in hisce imprimis foeminis, quae iam multoties pepererunt, et gemellos etiam subinde enixae sunt, eiusmodi partum expectares? cum laxissima in his vteri compages sit, et maximae extensionis capax. Sed vide, ne te expectatio fallat! Ridiculum ergo hoc argumentum et plane fictum, ac a natura alienum mittamus. Et quidni ridiculum et fictum dicemus? cum ipse AMMANNVS, quem supra citavi, antecessorum suorum iudicium de partu tredecim dies supra annum in vtero viduae commorato, quem pro legitimo declararunt, non approbaverit, sed responsionem datam esse in fauorem matrimonii et litteras ipsas fuisse subornatas, merito suspicatus sit; atque ipsa etiam mulier in litteris confesssa sit, se in pristinis conceptionibus, quarum septem contigerant, plerumque errorem calculi manifestum commisisse, dum duos menses integros ingravidationem citius numerare ceperit.

§. 13.

Atque ita, quibus ferotini partus possibilitatem euincere alloborarunt egregii viri, argumenta principaliora enarravit, et quantum licuit, refutavit. Proximum est, ut, quid reprehendendum habeamus in exemplis foetuum vndecim, duode-

K

cim,

2) Meditate omni maleficia, aliasque frivolas et nugatorias ferotinarum partionum causas, quas ipsi harum defensores ex merito suo hodie adspernantur.

cim, tredecim, et ultra mensium, quae proferre in rei demonstrationem solent, libere profiteamur. Quorum magnam cohortem collegerunt SCHENCKIVS^{u)} SCHYRIGIVS^{x)} et Perill. DEHALLER^{y)}; qui vero ne decimestribus quidem, multo minus tardioribus fidem integram adhibendam censet. Et profecto, si conditionem harum mulierum, quae sero peperisse dicuntur, in considerationem trahimus, praemagna suspicio de illegitimo partu subire animum debet, quoniam maximam partem vel viduae fuerunt, vel in absentia mariti prolem generarunt. Harum omnium castitatem ac honorem nos sane tueri nolumus, neque tam faciles alios peritiores iudices fore credimus, ut pro legitimo partu tales agnoscant, nisi in matrimonii fauorem pronuntiare velint. Equidem nostro aequo fauorem istum (quo ipso tamen sententia nostra de partus humani termino non infringitur) arctioribus limitibus multo, quam antehac inclusum reperies, cum peritissimi Medici, qui in his rebus respondere debent, non nisi usque ad vndecimi mensis principium, necessitate aliqua mechanica, differri partum putent, si nempe testium fide constet, acri morbo fuisse matrem, durante graviditate, correptam, aut grauem ex morte vel absentia mariti luctum eam afflixisse, aut offensa sanguinem profudisse, hinc ille abortum prope fuisse, ut sub his-

^{u)} Libr. IV. obseru. n. 156. vsque ad 160.

^{x)} Embryolog. Sect. IV. c. 2.

^{y)} Praelect. acad. in Boerhaav. Tom. V. part. II. p. 493.

ce conditionibus, ob virium matris foetusque iactu-
ram naturae opis tardius procedere oportuerit 2).
Sed vere tamen dico, etiam in hoc casu fauorem
duntaxat pro sententia stare, cum necessitas me-
chanica, de qua dixi, nonnisi in suspectis personis
se offerat, in coniugatis autem fere nunquam; ut-
pote in quibus natura, quod iterum mireris, ex
hac formula haud responderet, sed magis properat
et praecurrit vota. Merito igitur AMMANNVS cul-
pat antecessores suos, quod posthumum vndecim
mensium pro illegitimo, duodecim mensium vero
pro legitimo declarauerint; cum huius mirabilis de-
cisionis fundamentum non aliud reperire potuerit,
quam quod prior fuerit *ἀνάπτυς*, es warein ar-
mer Teufel; alter vero posthumus *ἐνάπτυς*, seu
πλάσιος a). Sed et posthumi sunt eidem erro-
ri calculi obnoxii, quam ordinarii partus; et si ci-
tius duobus mensibus integris talis mulier ingraui-
dationem inchoet, incurrere ignominiam potest,
quam posthumus attinget mensē vndecimum.
Licet igitur et partum decimestrem plane in du-
bium vocare, et vel fraudem suspicari in mulieri-
bus, vel ignorantiam iusti conceptionis termini;
quam deinceps pluribus adhuc exponemus. Quan-
documque enim in honestis mulieribus partum a

K 2

na-

2) *Hebenstreit. anthropol. forens. S. II. c. 4. §.*

a) Vid. *rius Medicin. crit. cas. XXIX. et XLIV.*
et *Iren. Numae Pompil. cum Hippocrat. p.*
78. 79.

natura tardari audias, nullam sane facile occurruram esse spondemus, nisi quae ad summum vnam vel alteram hebdomadem citius partum suum expectauerit. Sed quam expectatio sic fefellerit, an putas, naturam eius ideo fuisse lentiores? Concipere enim foeminae non ipsa fluxus menstrui nunc cessantis periodo solent, ut quidam putant; sed vacuo plerumque et binis periodis interposito spatio, quod tres saltem hebdomades aequat *b*). Quodsi vero nec historiae desint, quae foeminas honestas et maritatas decimo tertio vel quarto et pluribus post conceptum mensibus, quin annis, peperisse, memoriae tradiderunt *c*); ipsas foeminas falsas fuisse cum HEBENSTREITIO *d*) arbitramur, quoniam cum maritis iunctae essent, inanem graviditatis opinionem habuisse, et iusto termino concepisse, putandae sint: ita enim in longum extendi haud potest nascendi terminus. Et certe risui nos hodie exponeremus, si quos olim defenderunt patres nostri, hos retardatos partus pro veris ac legitimis habere vellemus; neque aliter defendere istos liceret, quam ad modum parlamenti Gratianopolitani, quod ita olim conclusit: *prolem, quam mulier protulit, a qua maritus per quadriennium abfuerat, esse legitimum partum, siquidem possibile*

b) Vid. Roederi opusc. p. 33.

c) Extant eiusmodi casus apud Donarum, Salmuthum, Schenckium, Sennerum, Timaeum aliosque observatores.

d) l. c. §. 14.

le esse potest, ut mulier per fortem imaginationem putauerit, se in insomniis rem habuisse cum marito, atque sic concepisse. Potius credendum est, praeeunte AMMANNO, e) eiusmodi historias naturalibus nequaquam esse annumerandas, quoniam omnem fidem physicam superant; et alium bonum virum rem habuisse in absentia mariti cum hac muliere; etenim si tam efficax foret phantasia, tunc plures (si non omnes) extra matrimonium sic concipere possent, et sic coniunctio viri nullo modo esset necessaria.

§. 14.

Sed ad errores illos nunc propius accedimus, quos mulierculae in calculo de conceptione sua formare possunt. Vsitatissimum quidem, vnde grauiditatis initium illae petunt, signum est *suppressio mensium*; quam vero fallaciis suis haud carere et experientia et omnes rei obstetricariae auctores testantur. Foeminam enim grauiorem morbum superantem, ideo quod insequenti periodo lunare tributum non soluerit, quis audeat grauidam pronuntiare? Non opus autem est, ut ad morbos confugiamus, quum quicumque error diaeteticus et quaecunque animi affectio catamenia suppressere possit; quae et sponte absque omni praeeunte morbo aliquando cessant, et grauiditatis suspicionem apud mulierculas faciunt. Quae igitur ab ultimo mensium fluxu grauiditatis calculum ineuntes vno

K 3

al-

e) Iren. p. 38:

alteroue mense diutius se vtero gessisse putant; insignem in computatione errorem committunt. Quam ob rem MAVRICEAV *f*) de duobus foetibus vndecimestribus recte iudicauit, eos vltra nouem menses in vtero matrum suarum haud esse commoratos, et fallaciam vel in morbo praegresso vel in mensium anomaliisprehendit. Quod grauiditatis suspicionem confirmat alterum signum est *intumescencia abdominis*; neque hoc tamen pro certo ac infallibili haberi potest, siquidem menstrua cessare, mammae turgescere, et abdominales dolores percipi possunt, intumescente simul abdomine, et nihilominus tamen foemina nondum concepit, licet grauidam se censeat. Non solum enim menstrua retenta, sed et ovariorum et vteri hydrops, huiusque tympania, atque mesenterii scirrhus, praecipue autem mola abdomen tumidum reddunt, vanamque ingrauidationis spem iniiciunt, quae aliquot mensibus demum post contingit, durante adhuc horum malorum quibusdam, vel iis iam iam sanatis. Neque *mammis lacte turgidas* grauiditatem certissime significare exinde patet, quod et virgines suctu continuo lactis ad mammam affluxum inuitare possunt. Omnium autem auctorum testimonia hoc loco excicare nimis longum foret: reticemus igitur HIPPOCRATIS *g*) ARISTOTELIS *h*) et RODERICI A CASTRO *i*) aliorumque

f) Obseruat. sur la grossesse, obs. 339. et 556.

g) de natur. puer. p. 27.

h) histor. animal. l. 7. c. 4.

i) l. c. Part. l. 1. 4. c. 3.

sententias, qui flatu uterum saepe distendi docent. Digna vero sunt, quae adscribantur SYDENHAMI *k*) verba, ubi abdominis tumores hydropem mentientes explicat. Altera, inquit species flatibus ortum debet, qui non tumorem tantum, sed et alia ingrauidationis signa pariunt. Haec viduas et plurimum exercet, vel etiam mulieres, quae non nisi prouectiores aetate nupserunt: atque hae tam suo ipsarum, quam obstetricum iudicio, quarum oracula hac ipsu dere consuluerit motum infantis iam a tempore consueto usque ad legitimum tempus pariendi persentiscentes, quin ad eundem modum, quo grauidae solent, subinde aegrotantes, sororitantibus insuper mammillis, et lacte exstillant, de fasciis haud raro, ceterisque ad excipiendum infantem necessariis, sibi prospexerunt; donec tandem venter pari quo increuerat gradu sensim detumescens, spem vanam eluserit. Placet, quam HEFENSTREITIVS *l*) hac de re tulit, adiiungere sententiam: Quae foetum distenditur, quamvis inquiet, menses mihi deficiant, venter intumescat, liquor lacti similis intra mammas sit, manus etiam admodum aliquid subesse deprehendat, quod motum spontaneum exercet, et propterea grauida videri poterim, attamen cum hi effectus ex morbosa aliqua plenitudine uteri similiter consequi possint, me utero gerere convinci propterea haud potero. Apparet itaque foeminas sibi ipsis aliisque imponere;

K 4

cum

k) Tract. de hydrop. p. 484.

l) Anthropol. forens. Sect. II. c. I. §. 5.

cum a primo tempore, quo incommoda haec affligere ceperunt, grauiditatis suae initium aestimant, cum tamen foetus sanato morbo demum conceptus debitoque tempore sit editus. Quodsi vero mali genius conceptionem non impedit, eaque durante eo contigerit, tunc etiam abdomen ante conceptionem tumidum post partum subsidere non solet. Falluntur quoque mulieres, quum doloribus illis abdominalibus, quos interdum statim post conceptionem sentiunt, nimiam fidem tribuunt, semperque sese concepisse sibi inde firmiter persuadent: qui tamen subito et sine omni praegresso concubitu oriri queunt. Ersi denique mulierculas vere concepisse, manifestissimaque suae grauiditatis signa habere largiamur, nihilominus erroneum computationis calculum eae committere possunt. Saepissime enim contingit, tales foeminas primis diebus vel hebdomadibus abortum et quidem iis infectis exire: quum igitur a prima illa conceptione grauiditatis calculum incuentes paullo post abortiantur, iterumque aliquot septimana um spatio elapso concipiant, quibus erroribus, quibusque fallacis ipsarum computatio sit obnoxia, facile est ad intelligendum.

§. 15.

Desideramus porro qualitates quasdam partui ferotino iure meritoque adscribendas; in superioribus enim euicimus, morbosam cum matris tum foetus ipsius constitutionem aut abortum moliri, aut, quo

quo minus foetus iusto tempore licet debilis in lucem edatur, non impedire, aut matris morbum in foetus detrimentum plane non cedere. Quae quum ita sint, requirimus ad partum serotinum, ut pondus atque magnitudinem solito longe maiorem ostendat infans; ultimis enim graviditatis mensibus maximum incrementum capere foetum, idque in dies primis post partum hebdomadibus augeri, edocemur. Quo longius igitur foetus in utero moratur, eo magis moles eius increseat necesse est, ita ut naturali partu vix unquam nasci possit. Refert hinc, eximiae magnitudinis, maximique ponderis, hinc sectione Caesarea excludendum foetum quendam b. ROEDERERVS *m*) ad serotinos, in istiusmodi partuum doctrina alias difficillimus. Anne vero et hic aliquis in computatione, quae ipsa in praesenti casu vaga et ambigua fuit, error? an reliquarum, quas exposuimus, fallaciarum nulla irrepsit? in quaestionem vocari omnino meretur. Non diffitentur quidem plures alii auctores foetuum serioribus mensibus natorum proportionem, naturalem longe superantem, eamque potius in suae sententiae fauorem vertunt; quemadmodum et ipse ROEDERERVS, quem adduxi, foetum suum propter vastam molem et pondus octo librarum inter serotinos numerandum putavit. Hanc notam vero mere coniecturalem esse, quis non intelligit, in primis cum ipsae mulierculae iustum conceptionis ignorent terminum? Alias, quas sibi vindicat partus seroti-

K 5

nbs

m) Opuscul. med. p. 41.

nus, notas, praeunte Perill. DE HALLERⁿ⁾ indicasse saltem sufficiat; utpote qui merito desiderat, ut in foetu retardato sint nimiae perfectionis signa, fons pulsatilis arctior, os melius clausum, capilli longiores; magisque colorati, ungues perfectiores. dentes nudi, statura maior, vox melior, visus perfectior, ossa duriora.

§. 16.

Quae huc usque disputauimus, concernunt foetum retardatum cum viuum, tum mortuum, quatenus nempe in utero conceptus est, et partu vel naturali, vel difficili, vel artificiali extrahitur. Quodsi vero a partus notione recedas, infantemque ultra suetum tempus retineri tum posse affirmes, nos consentientes habebis. Semper tamen statum praeternaturalem tunc adesse, nec unquam graviditatem partu terminari, sciendum est. Contingit autem talis retardatio ouulo extra uteri cavitatem post conceptionem, vel in tuba o) Fallopiana, vel in ouario haerente, ibidemque decenter explicito ac enutrito. Cuiusmodi singularem ingruuidationem eadem phaenomena, ac alias, etiam comitantur; menstrua nempe deficiunt, abdomen intumescit, debitoque tempore dolores ad partum foetus exterminationem minantur. Foetus

ⁿ⁾ Elem. phys. Tom. VIII. p. 425.

^{o)} Vid. Camerarii diss. de partu XLVI. annorum §. 6. ubi plura exempla collecta inuenies.

tus autem iis non obtemperat, sed vel putridus per insolitas vias naturae ope demum eliminatur, vel induratur et quasi in lapidem conuertitur, p) vel denique e ventre exciditur. q)

p) Huc spectat 1) Foetus *Senoniensis*, quem descripserunt IOH. ALBOSIVS, PROVANCHE- RIVS, in peculiaribus commentariolis, et PARTHOLINVS hist. 100. Cent. 2 2) *Ostentum Dolanum*, de quo vid. ARNOLD. SEN- GVERDI discursus Amstel. 1662. 3) *Foetus Mussipontanus*, de quo vid. HENR. EYSSO- NII diss. med. de foetu lapidefacto &c. Groe- ning. 1661. 4) *Foetus Tholosanus* a FR. FAY- LE in Zod. med. Gall. & 5) *Foetus* a CAM- MERARIO diss. cit. descriptus. De putrido- rum exitu per insolitas vias vid. BARTHOLI- NVS libr. de insolitis partus viis.

q) vid. ABRAM. CYPRIANI epistola, historiam exhibens foetus humani, post XXI. menses ex- vteri tuba, matre salva ac superstite, excisi. Lugd. Bat. 1700. 8.

T A N T V M.

JOAN. ZACCHARIÆ PLATNERI,

*Progr. quo ostenditur, medicos de insanis et
furiosis audiendos esse.*

Lipsiae, 1740.

Si medentium Ordini sententia dicenda est de hominibus, qui, postquam truculenta horrendaque facinora patrarunt, iudici, cui de his cognoscendum est, insaniae suspicionem mouent, id non raro perarduum esse ac difficile, fateor. Scellessi enim homines, ut furoris simulatione culpam poenamque a se auertant, omnibus machinis adhibitis eniruntur, quibus saepe tela subministrant rabulae atque latratores, vel inani gloriola, vel mercedula, inducti, qui nummis vendere verba solent. In eiusmodi casibus, ubi de vita atque salute hominis decernendum, illud nobis verendum est, ne infons, et qui ex lege aliquid excusationis habere possit, ad vltimum supplicium rapiatur, ne vero etiam facinorosus grauibusque flagitiis contaminatus fraude sua atque malicia impunitatem consequatur. Quapropter cordato medico, cui haec oculis obuersantur, nihil minus optabile videtur, quam, ut frequens de eiusmodi infestis casibus pronuntiandi sit

sit neccssitas. Nec certe opus est, vt quis nos officij commonefaciat, cum id, quod vulgus haud ignorat, nec nos lateat, homicidam propter criminis atrocitatem et ipsam rei publicae securitatem, id etiam iubentibus diuinis humanisque legibus, morte esse puniendum. Caueant modo illi, qui omni data occasione magnifica atque verbosa exhortatione vtuntur, qua alios quasi ex somno excitare, et in suam, quam defendendam sibi sumserunt, sententiam perducere manibus pedibusque conantur, ne in *αὐθαιστας* reprehensionem incurrant, et videantur res suas adeo diligere, vt nihil, ab aliis profectum, ferre, ne dicam, probare possint. Absit enim, vt in honestos grauesque viros, si forte quaedam varietas inter eorum nostramque sententiam fuerit, suspicionem conferamus, eos aliquid ex vana incertae mentis leuitate dixisse. Est enim haec imbecillitas humana, vt de rebus, quibus non omnis perspicuitas atque *ἐνσυνεσία* est, alius aliter sentiat, id quod etiam ab vtroque ex optimaе mentis conscientia fieri quandoque potest. Omni potius cura atque opera enitendum est, vt, si forte in his rebus quaedam occultata tenebrisque circumfusa sint, ea, quantum fieri potest, indies magis patefiant ac illustrentur. Atque id a rerum peritis fieri oportet, et, vt Stratonici, citharoedi verbis vtar: *ἀδοι τις ἢ ἐκαστος ἐνδὲν τέχνην.* a) Qui enim in alieno choro pedem ponunt, in hoc eius-

a) V. *Arbenaci* Deipnosoph. L. VIII. C. X. p. 351.

eiusdem boni viri dictum quadrare videtur: Μη αὐτὸν
 τῶν τῶν σφουδρῶν). Igitur, si de insania eiusque
 variis generibus iudicium ferendum est, hoc ab
 iis potissimum fieri oportet, quibus omnia, quae
 ad omnem hominis naturam propius perspecta sunt
 atque cognita, pertinent. Haud quidquam vale-
 re possunt leges, et qui putat, in legum nonnul-
 larum verbis latentes notas hominis, non simulato,
 sed vero, furore agitati inueniri posse, si non re-
 cius sentiunt, quam, si quis ex HIPPOCRATIS
 verbis leges excuteret de puniendis foeminis, quae
 grauidae partum in utero enecauerunt, et variis
 adhibitis auxiliis abortum fecerunt. Medici igitur
 de dignoscendis insanis audiendi sunt, id quod,
 iam argumentis certis atque distinctis probare, o-
 perae pretium erit. Non vero aliam ob causam
 haec a me scribuntur, quam, ut ostendam, Me-
 dicos, si de actionibus, quae ex insania profectae
 sunt, iudicium ferunt, rationes habere apertas cer-
 tasque, alios vero, qui id, quod maiores sapien-
 ter instituerunt, iam abolendum esse, sine ullo
 argumento contendunt, nullas. Necessarium ve-
 ro videtur, ut quaedam altius, et quasi a capite,
 repetam, quibus probari poterit, omnis verae
 amentiae atque furoris sedem in corpore esse, at-
 que eam etiam aliunde ortam huius affectioni-
 bus, vel commutationibus, ali atque sustentari.
 Esse

b) c. l. conf. PLINII Hist. Nat. L. XXXV, C.
 18. T. I I. Ed. Hard. p. 696.

Esse in nobis aliquid, quod cogitat, g) a corpore distinctum, nemo dubitabit. Quae enim corporis physici, vel, ut alii vocant, materiae, proprietates cognitae sunt, eas omni cogitationi repugnare, et ab hac toto coelo differre, certum et omnibus exploratum esse opinor. Nec vero etiam existimandum est, illius, quod cogitat, naturam omnem cogitatione absolui; sed illud ex hac potissimum facultate cognoscitur, quod cogitando etiam discendoque quasi ali ac sustentari deprehenditur. Anima enim sine corpore et sine illa cogitatione, ad quam corporis ministerium requiritur, existere potest, quamvis ea, quamdiu corpori juncta et hoc quasi circumretita est, se ipsam aliter cognoscere non possit, adeo, ut eius etiam se ipsam intuentis acies quasi hebecere, et illa, dum de se ipsa cogitat, perturbari videatur. Omnis enim cogitatio per sensus, veluti per interpretes ac nuntios rerum, oritur, et, si anima etiam suas cogitationes percipit et de iis cogitat, illas tamen, de quibus cogitat, ex sensibus primum ortas esse, concedendum est. Sensibus vero, quos externos vocant, mirifice ad hos usus factis, atque in corpore, capere potissimum, collocatis intexti sunt crebri multique nervi, ex cerebro educti; quibus mediantibus omnem sensum atque perceptionem fieri, nemo, qui in physicis non plane plumbeus est, ignorat. Nam duo-

e) Vocabulo cogitationis omnem animae functionem intelligo,

duobus potissimum humoribus vita corporis nostri tenetur, sanguine et neruorum succo. A corde enim arteriae, a cerebro et cerebello nerui ad omnes corporis partes ducti atque directi pertinent. Per priores sanguis omnisque calor et succus, quo omnia aluntur, in visceribus confectus atque prae-
paratus in vniuersum corpus diffunditur, sanguis vero iterum per venas in cor influit. A neruis autem, et vitale robur, et omnis sensus, omnisque etiam motus, proficiscitur. Sine neruis nullus in corpore sensus esse potest, qui etiam, si ii ex varia causa adducuntur, multum intenditur, et, si infirmi fiunt atque resoluti, hebescit ac penitus amittitur. Neruis vero, quorum admirabilis quaedam implicatio est, dum iis mediantibus anima sentit, nihil aliud accedit, quam, ut a rebus, quas sentimus, earumque mole, figura, duritie, motu, aliisque, quibus corpora inter se discrepant, afficiantur, ita, ut minima saltem mutatio in iis atque eorum extrema externaque parte fieri videatur. Nolo nunc ad illam philolophorum controuersiam descendere, vtrum anima vbique in corpore praesens in ipsis neruis sentiat, an hoc fiat in cerebro, ita, ut ille in neruo factus motus ad cerebrum per neruum, veluti chordam tensam, et ad id pertinentem, vel per fluidum perniciosissimum motum habens, quod in neruis esse ex multis indiciis cognoscitur, adferatur. d) Hoc notum ac medentium obseruationibus

d) Nouis experimentis priorum sententiam haud
ita

nibus manifestum est, compresso ab humore, aliisque rebus, vel praeciso in animali viuo cerebro, et omnibus eius partibus, omnem sensum amitti, id quod etiam incidit, si nervus, qui sensum praestatur, a quacunque re pressus, vel, si is disruptus, dissectus, et a cerebro diuisus est. Ex hac vero nervi commotione in nobis excitatur idea, seu prima et inchoata intelligentia, ac quasi species quaedam, quam etiam in nobis percipimus. Haec autem species, siue idea, quae illa nervi commotione in nobis gignitur, differt, tum ab ea nervi ac cerebri affectione, tum etiam ab illa rei, quam sentimus, natura eiusque motu. Homines enim, quamvis oculis videant, profundissime, nisi id aliunde acceperint, ignorant, qui fiat ut refulgens radiis suis varium colorem habentibus lux in nervo optico hanc commotionem efficiat, qua anima sensum accipit. Etiam sonus humanae linguae, seu articulata vox, in homine, qui sermonem intelligit, ideam gignit, quam non raro vehementes animi perturbationes sequuntur, cum alius, idiomatis ignarus, sonum, et praeter hunc haud quidquam, percipiat. Igitur obsecrum nobis est, unde sit, ut certae ideae animo comprehendantur, dum in sensibus, quos natura

ita pridem confirmare studuit ALEXANDER STUART de structura et motu musculari. Lond. MDCCXXXVIII. p. 24. *unde videtur sensus magis et lucidius esse, magis* *Lucet, sensus magis*

rura singulari artificio machinata est, quidam nervi aliqua ratione commouentur. Illa species, seu idea, esse solet clara, distincta, viuida atque perfecta, si talis fuit illa nervi sentientis a re, quae sentitur, affectio, et haec etiam aliquoties fuit repetita, et si ceteroquin sensui, nervis et cerebro integritas est. Iam vero quasi transitus fit huius mutationis, quae in corpore accidit, in ipsam animam, quippe quae illam speciem, siue ideam, per sensum aduenientem eique obiectam percipit, id quod, quomodo fiat, me ignorare profiteor. Illud noui, a corpore eiusque motibus cogitationem oriri, a cogitatione corpus moueri, et saepe vehementer commutari. Si tamen existimandum est, id aliquo loco fieri, illud in cerebri medulla contingere a vero propius vel eam ob causam esse videtur, quod omnes nervi sensum praestantes ad eam feruntur, et quod, cerebro compresso, aboletur omnis ideam gignenti percipiendique facultas. *Sensorium commune* vocant illam cerebri partem, ad quam omnes illi nervi pertinere videntur. Idea vero sic ex sensu genita et huic cum aliqua *εὐεργεία* quasi impressa manet, ita, ut etiam aliis ideis postea ortis non facile deleatur. Ea potius subinde non solum ipsius nervi hunc sensum praestantis, sed etiam aliorum aliqua affini commotione repetitur, id quod nobis, id volentibus, aequae ac inuitis, accidere, constat. Igitur ideae nobis obuersantur, repetuntur, imo gignuntur aliae, rerum etiam, quae procul a sen-

sensibus absunt. Cum autem potestatem habeamus, has, rerum non solum olim perceptarum, sed etiam aliarum ex his compositarum fistarumque, ideas producendi, facultas oritur, quae *imaginatio* vel *phantasia*, dicitur, cuius maximae vires sunt, et quae non raro a variis rebus, quibus alii, etiam visceribus innexi, nervi, atque ac his cerebrum afficiuntur, non minus excitatur, quam a rebus, quae sensus feriunt. Si imaginatio illa quacunque occasione ex idea vivida et saepius repetita excitata et quasi inflammata est, accedit opinio firma et persuasio, rem, quam homo percipere sibi videtur, etiam existere. Quoniam idea non solum retinetur, sed etiam, si iterum repetitur, nos iam olim illam a nobis fuisse perceptam, recordamur, imò quoniam per affines, atque quasi propinquiores ideas eam, quam iterum, ut reuertatur, optamus, possumus revocare, alia est facultas, quae *memoria* dicitur. Tandem etiam idea rerum sensibus perceptarum *voluntatem* incitat, vel non incitat. Si posterius accidit, illa idea *αδιάφορος* est, si vero ea voluntas incitatur, oriuntur *τα πάθη*, animi perturbationes, seu affectus, qui omnes amore atque odio continentur. Si vero illa *πάθη*, vel re, median-
 tibus sensibus percepta, atque inde genita, vel per memoriam repetita idea, incitantur, ea etiam corpus conuellunt, et ita afficiunt, ut in eo insoliti motus cieantur. Inter hos tamen motus discrimen est. Nam quidam affectus subito, magisque cum vehementia, tempestatis ad instar, or-

ri, ita corpus quatunt, ut quandoque etiam subitus et insperatus vitae finis sequatur, alii vero, qui magis cunctanter procedunt, corpus etiam valde, et nonnunquam adeo, affligunt, ut illud, longis desperatisque morbis obnoxium factum, etiam ad mortem perducere quandoque soleat. Nec omitendum est, a quibusdam affectibus certos quosdam musculos cieri, id quod vel risus atque fletus testantur. Illos musculorum motus pictores norunt, qui hominum affectibus commotorum faciem positumque arte sua exprimere atque imitari solent. Id etiam magno adhibito studio moliantur, qui ad pietatis imitationem, et aulici, qui ad principum magnatumque mutationes, vultum totumque corpus componere student. Superest illa palmaria ac princeps facultas, quam, reliquarum omnium praesidem atque moderatorem, *rationem* vocamus. Haec, ut CICERONIS *e)* verbis utar, *causas rerum et consecutiones videt, similitudines transfert, disiuncta coniungit, et cum praesentibus futura copulat, et omnem vitae consequentis statum complectitur.* In bestiis, praecipue praestantioribus, quae etiam sensibus instructae sunt, quibus imaginatio atque memoria denegari haud potest, et quae ira aliisque perturbationibus incitatae, saepe furentes ac violentos impetus faciunt, est rationis *ἀνάλογον*. Homo enim, adhibita alia facultate, quam *attentionem* vocare licebit, non solum de cogitationibus atque actionibus

e) de Finibus L. II. C. XIV.

bus suis cogitare, res, quae reapse ita iunctae sunt, ut separari nequeant, diuidere et quasi abstrahere potest. Oritur ergo ex ea facultate illa intelligendi vis, qua res diuidere, ad classes et genera reuocare possumus, quam cognitionem alii *notionem vniuersalium* vocant. Numeros omnemque quantitatem nos homines nouimus atque aestimamus, quamuis res, in qua illa est, nulla sit: Quae mentis nostrae facultate nititur logica et mathesis. Dum etiam actiones hominum plurium intuemur et inter se comparamus, vel diuidimus, nascitur notitia virtutum atque vitiorum, nec non, quae his constituuntur, praemiorum atque poenarum. Homo igitur, adhibita illa attentione, se ipsum contueri et ideas in se genitas atque ab his orta desideria perpendere, eas ad praescriptam legem normamque dirigere et omnium rerum euentorumque, praecipue propriarum actionum, consequentiam praecuidere potest. Haec si diligentius adhibita illa attentione excutiuntur, a viuida, quae nascitur, atque distincta cognitione gubernatur voluntas, ita, ut praecipiente ratione nobis imperare, appetitus, etiam eos, qui ex corporis constitutione oriuntur, alimentorum atque voluptatis venereae desideria regere, animi motus atque affectus coercere, possimus. Nam, si quid ego sentio, illi, qui, omnibus his appetitionibus motibusque abrepti, iis consentaneas actiones suscipiunt et flagitiose ac turpiter faciunt, scelus conantur, inconsideratae temeritatis pleni, nulla necessitate pressi, summa, et capitis pericula adeunt,

vel aliud quid prauum atque peruersum produ-
cunt, illi, inquam, omnes eam adeo necessariam
attentionem haud adhibuerunt. Hac enim si vñ
fuissent, omnibus recte perpensis atque excussis,
intellectus dilucidam notitiam consecutus esset, qua
post etiam ipsa voluntas ad meliora flecti potuif-
set atque dirigi. Hanc attentionem aliorum mo-
nitis, consilio, adhortatione, praeceptis et legi-
bus excitari, iuari atque roborari, nemo ignorat.
Quemadmodum verò corpus in omnibus motibus,
sic etiam mens in suis actionibus, exercitatione
multum firmatur. Igitur etiam homo, hac diligen-
tius adhibita attentione, per consuetudinem, et quasi
exercitationem, experitam facultatem firmamque
facilitatem habitumque consequitur, se suasque a-
ctiones regendi, quare is prudens a providendo re-
cte omniumque consensu dicitur. Stultus enim,
neglecta egregia atque diuina hac facultate, atten-
tione, solis appetitionibus ex corpore ortis atque
inde natis animi commotionibus obedit, quibus is a-
gitatus, iis similis, qui in mari sine gubernaculo flu-
ctuant, scopulos euitare nescit, sed omnia stulte at-
que incaute agit, et tandem saepe fortunarum, ho-
noris, omniumque rerum, aeternae etiam felicitatis,
naufragium facit. Homo ob id legibus guber-
natur, bestia sensu, et sensus, quo ea olim affecta
fuit, memoria. *f)* Sed dices, quorsus haec omnia
spectant?

N Ne ambiguitas in verbis sit, quilibet videt,
me hic per sensum significare ipsum motum
nervus

spectant? quo tendit haec ambagibus plena molitio? Id, quod in homine accidit, qui integro statu et omni valetudinis prosperitate utitur, me exequi oportuit, ut nunc ostendere possim, omnes has animae cogitantis functiones, et inter has etiam illam principem ac praesidem, rationem, turbari atque everti rebus, quae in corpore incidunt, et si hoc aliquo morbo impeditum vel oppressum fuit. Duo autem sunt, ex quibus frequentius graues longaeque valetudines nascuntur, si fibrarum omnium naturale et illud neruorum vitale robur resolurum est, et, si sanguis, nec bonus est, nec suo, quo decet, motu per ei accommodatas arterias venasque perlabitur. Naturale fibrarum robur ab elementorum cohaesione dependet, ex qua etiam oritur illa, in quibusdam veluti prae caeteris in arteriis tendinibusque conspicua vis, qua fibrae, alia vi extrinsecus superueniente, pressae cedunt, adduci flectique possunt, mox vero, illa sublata, in pristinam sedem ac figuram reuertuntur atque se contrahunt. Nervi vero habent aliam virtutem, quam ex illo succo, qui in cerebro et cerebello praeparatur, eosque permanat, consequuntur. Si utrumque hoc robur, et praecipue arteriarum, ad cogendum mutandumque ac quasi concoquendum omnem humorem adeo necessarius renixus, valde imminuitur, succus crudus manet, nec

L 4

ad

neruis impressum atque perceptionem, supra autem eodem vocabulo denotavi illud in corpore organon, quo medio sentimus, videmus, audimus.

ad alios teneriores succos, inter quos etiam ille est, quem in nervis esse dixi, consiciendos satis idoneus. Cordis motus si turbatur, et cum sanguis non satis subactus est, vitiatur omnia humida, et illud etiam, quo fibrae aluntur, quae debiles laxaeque fiunt et corpus infirmum reddunt. Etiam, si sanguis, nec bonus, nec eo, quo decet, motu ad cerebrum profunditur, nervorum succus non perfici potest, quare etiam in nervis illa vitalis vis resolvitur. His ita positis, non dubitari poterit, ad sensum atque cogitationem haec duo, quibus omnis fere corporis valetudo tenetur, etiam requiri. Certe ad omnem sensum et cogitationem necessarium est, ut sanguis, qui ex toto corpore in cor confunditur, bene confectus sit, utque is ex hoc in omne corpus suo sedatoque motu perlabatur, ut vero etiam fibrae nervique habeant aequabilem suam firmitatem. Atque igitur existimandum esse, opinor, has animae facultates turbari inuerti, si motus illi in corpore, vel languidi sunt, vel concitiores, vel alia ratione turbati ac inconditi, et si humores corrupti sunt. Crebra etiam animadversione haec perspecta sunt, ita, ut de his nemo dubitare possit. Quod enim ad sensus extrinsecus in corpore collocatos attinet, oculis, in aere quasi volitantes conspiciuntur bullulae, fere pellucidae, si in tunica choroidea sub retina venae minores lymphae accommodatae intumuerunt, maculae vero obscuriores et nigrescentes, si id accidit arteriis venisque, per quas sanguis ducitur g)

g) V. *Archibaldi Pircarnii Elementa Medicinae*
phy-

lis obseruantur micantia ac corusca fulgura, quibus omnia, quae homo videt, collucet. Ex convulsis nervosis fibris ligamenti ciliaris, forte etiam ex celeriori humorum motu per retinam, et si huius fibrae summam teneritudinem habentes non aequaliter intenduntur atque etiam conuelluntur, nascitur illud imbecillitatis genus quod *αμβλωπία* vocamus. *h*) Homo enim videt, sed minus distincte, ita, ut res, quas ille cernit, vacillare, moveri, numero etiam augeri atque multiplicari, videantur. Ebriis, et qui vertigine caduca laborant, hoc frequens est. Nihil dicam de eo valetudinis genere, quo homo rerum, quae sub aspectum veniunt, non nisi dimidium cernit, reliquum non cernit, quod etiam oritur, si nerui optici pars resoluta fuit. *i*) Quemadmodum vero anima per oculos videt, per aures audit, sic etiam illa per cerebrum et huius fibras percipit et cogitat. Nolo repetere, cerebro a quacunque causa compresso, perire omnem sensum atque cogitationem. Infantibus nulla fere cogitatio, nec rerum sensibus perceptarum memoria, est, quia fibrae nimiam teneritudinem habent, quae, vergente aetate, iterum torpescunt.

L 5

Phys. mathem. L. II. C. XIII. et *Eiusdem*
Diff. med. p. 121.

h) V. *The Medical Essays published by a Society in Edinburg*, Vol. IV. Obs. XIV. pag. 207.

i) *Abrahami Vateri* Diff. de Visus vitis duobus rarissimis, duplicato et dimidiato, Witteb. MDCCXXIII.

Illud vero non modo mirabile, sed etiam portentri simile, nonnullis visum fuit, foeminam, quae per viginti annos suae mentis haud fuerat, (*subiect to the Fits of Lunacy*) de alta praeruptaque rupe delapsam, et ita prostratam, ut ei humerus etiam fractus fuerit, ex hoc casu illa valetudine fuisse leuatam: k) non aliam certe ob causam quam, quod in cerebro hoc vehementi motu mutatio facta fuit. Vanas igitur imagines accipit anima, et ideae excitantur alienae, non solum, si externi sensus mutati sunt, sed etiam, si cerebrum aliter affectum est, id quod quilibet deprehendere potest in homine, qui, somno vinoque merfus, vel febrem habens, aliena loquitur. Cum vero illae saepius commemoratae species, vel ideae, in cerebro, per nervos, et horum aliquam commotionem, gi-gnantur, fieri potest, ut, si vel ipsi sensibus accommodati, vel alii nervi, ad cerebrum etiam pertinentes, simili ratione fuerint commoti, etiam simili efficiatur idea. Melancholiae enim atque insaniae, cuius plura genera sunt, prima origo non semper in cerebro est, sed saepe in visceribus. Nihil dicam de variis venenorum, generibus, quae in cane rabido, tarantula aliisque animalibus et herbis soporiferis, hyoscyamo, stramonio, aliisque sunt, sed ex innumeris fere vnum, in vulgus etiam notum, adducam. Foeminae non raro desipiunt, si iis

k) V. Nicolas Robinsons *New System of the Spleen-Vapours and Hypochondriack Melancholy* a London, MDCCXXIX.

si iis menstrua non proueniunt, l) viri, si haemorrhoides, alias sanguinem fundere solitae, suppressae sunt, m) cum utrumque sanguinis profluuium aliquam purgationem habeat. Virgines quandoque insaniunt, si iis, voluptates appetentibus, non licet venere uti. Tale vero omnes breui ad sanitatem perueniunt, et mens componitur, si illis humoribus, qui, ad viscera inclinati, horum nervos adficiunt, exitus datur n) Nam humidis, quae in corpore

reliqua

l) Co. ff. *Hippocratem* de Virginum morbis, Edit. Lind. T. II. p. 356. et *Eundem* de Superfoetatione §. 24. T. II. p. 660.

m) V. *Hippocratem* de morbis Epidem. L. V. §. 31. T. I. p. 766. Hoc ego olim expertus sum in homine rustico, ad quem me adduxerat Doctissimus Vir *Benjamin Gottl. Garmannus, Chri- stiani Friderici* filius, arte quam facit in patria quae nobis communis, Chemnitium, est nobilis et clarus, mihi vel propter amicitiam, quae inter nos a teneris contracta cultaque fuit, diligendus. Homini illi agresti, cum malis intestinorum torminibus excrucietur, persuasio erat, intestina omnia ab vxore, etiam non praesente, magna vi adhibita, ex abdomine educi et in orbes glomerari. Atque observauimus, tormentum, prodeunte in conspectum vxore, multum intendi. Iam plures, morbum ex veneficae mulieris fascino ortum esse clamitauerant, sed, cum ex certis indicis deprehenderimus, ora haemorrhoidum sanguinem fundere solita suppressa esse, dedimus medicamentum, quo alius ducta fuit. Deiecit cum sanguine multam atque tenaciorem pituitam, et omni infania discussa, conualuit.

n) Mulier insaniens, per urbem Italiae peragrans,

in-

relicta corrumpuntur, partes nervosas, et per hos cerebrum, affici, ut anima etiam vanas imagines accipiat, a vero propius est. In nulla tamen cogitationis specie maiores mutationes fiunt, quam in phantasia, praesertim, si aliae ideae memoriae infixae repetuntur, et multo magis, si phantasia vehementioribus et cum impetu erumpentibus, vel animo pertinacissime insidentibus, $\pi\alpha\theta\epsilon\iota$ concitatur, et quasi incenditur. Vanas enim imagines, quas tales miseri accipiunt, ita inhaerent, et mens illis adeo addicta est, ut nulla adhibita ratione deleri et ex animo euelli queant. Sed vero hic obloquentes audio: igitur, si phantasia per $\tau\alpha\ \pi\alpha\theta\eta$ incitatur, concedendum erit, hanc mutationem non a corpore, sed a voluntate fieri, cum omnis affectus in voluntate consistat. Sed, qui ita sentiunt, eos oportet et nosse, qualis haec sit, ubi ea sibi relicta et sine animi perturbatione est, et quoque considerare illa $\tau\alpha\ \pi\alpha\theta\eta$. Phantasiam quibusdam corporis motibus excitari, docent Poetae, qui, postquam vino incaluerunt, plena grauique carmina fundunt. Nam

Ennius ipse Pater nunquam nisi potus ad arma
Prosiluit dicenda, o)

Ad incidit in tabernam meritoriam, et una nocte plurimum venere defatigata fuit. Ei, cum per multos annos menstruis purgata haud esset, accidit multi sanguinis prosternium. Mane, non sine magno pudore, menti restituta, discessit. Vide *Alexandrum Benedictum* de re medica L. I.

p. 23.

no) *Horatius* L. I. Epist. XIX. v. 7.

Ad vinum etiam et inter pocula plures diferti fiunt, qui ad aquam et in foro magis muti sunt, quam pisces. Si igitur ingenium rebus, quae in corpore sunt, acuitur aliturque, minor dubitatio erit de $\pi\alpha\theta\epsilon\sigma\iota$. Corporis habitus, et sic dictum temperamentum, aetas, victus homines ad nonnullas animi commotiones perturbationesque haud minus proclives reddit, quam ad varias corporis aegrotationes. Totum vero discrimen inter homines in illa humorum mobilitate atque in fibrarum partiumque solidarum robore esse videtur. Ad animum abiectum iacentemque hominis meticulosi erigendum saepe plus valet vini Opimiani potio, quam rationes argumentaque grauissima et ad persuasionem maxime apposita. Animi quoque ferocitas deprimitur audacia et bellica virtus frangitur, sanguinis profusione, aliisque quibus corpus exhauritur. Quod contra magno etiam et expertae virtutis Duci MARLEBORVGHIO ante obitum accidisse legimus, p) et, quod ipse in aliis aliquoties obseruauit, viri olim strenui atque firmiores, imo cello et erecto animo praediti, si eorum corpus neruorum resolutio infestat, hunc animum adeo abiciunt, ut, re fere quauis, quae vel mediocrem, tum voluptatem, tum dolorem, adferre potest, commoti, lacrymas profundant. Etiam medentibus notum est, quosdam aegros, praecipue, qui hypochondriaco malo conflictantur, vix non omnes, adeo timidos et nullius fere animi esse, ut vitae

p) *Robinson c. I. P. I. C. VI, p. 83.*

tae salutisque suae desperent, alios autem, inter quos ii prae caeteris sunt, quod periculosius aqua inter cutem et tabes male habet, quamuis extremus spiritus iis in primis fere sit labris, optima felicis euentus spe teneri atque sustentari. Huius rei causam cum NICOLAO ROBINSONIO q) esse existimo, quoniam in priorum valetudinis genere nervi sensum habentes maxime affliguntur, in altero vero humores vitiiati sunt horumque minora receptacula. Nec ob haec et alia, opinor, quenquam inficiaturum esse, τὰ πάθη, quae iure animi morbi dici possunt, ex corporis habitu atque aegrotatione nasci, augeri, roborari inuerti ac deprimi. Id vero etiam de memoria confitendum est, sine qua phantasia vix consistere potest, quae varia etiam corporis valetudine aboletur. Si nullus sanguis ad cerebrum confluit, id quod in syncope, quiescente corde, et in apoplexia, compressio cerebro, fit, perit omnis sensus, et nulla rerum, quae ille tempore contigerunt, recordatio est. Si in epilepsia teneriores cerebri fibrae, et cum his musculorum nervi, vehementius distenduntur, aeger nullum, tum ex hac distentione, tum ex vrente etiam igne extrinsecus admoto, dolorem sentit, nec etiam quid sibi acciderit, nouit. Caeteroquin innumerae prostant observationes, memoriam ex nimia venere et usu medicamentorum calidorum, r) ex

q) c. I. P. II. C. III. p. 194.

r) JV. Georgii Wolfgangi Gilgii Diss. de Memoriae laesione ex nimio veneris usu, Altd. mbxcxi.

ex febre maligna, s) ex colica spasmodica, t) aliisque, intercidisse. Id olim ex pestilentimorbo, qui Graeciam depopulatus est, contigisse, et conualescentes tantam rerum suarum obliuionem cepisse, ut, neque se ipsos, neque necessarios, agnouerint, ex THUCIDIDE u) discitur. Equidem, ut propius ad exitum perueniam, ex his concessis concludi poterit, omnem phantasiam, ex sensu et memoria nasci, eam vero mirifice excitari, tum illis animi perturbationibus, tum variis morbis atque rebus, quae in corpore praeter naturam existunt. Supernacuum foret, mirabiles et non raro furiatas phantasiae vires multis iam exsequi, et praestantissimorum Medicorum historiis illustrare. u) Phantasia enim, rebus, quae in corpore sunt, excitata, arripit nonnunquam aliquam ideam, praecipue, haec

s) V. *Hermannii Pauli Iuchii* Diss. de Singulari memoriae imbecillitate ex febre maligna, Erf. MDCCXXI.

t) V. *Christiani Vateri* Diss. de Memoriae et capitis laesione grauiissima ac colica spasmodica, Witteb. MDCCXXII. conf. ibe. *Posthumous Works of Robert Hooke*. p. 140.

u) *Histor. L. II. Cap. L. p. 129.*

x) Iam *Hippocrates* de Virginum morbis c. l. de puellis viro maturis varia morborum genera, et inter haec etiam illud recensuit, quo miseris voluptas est qua mortem veluti bonum aliquod, amant. *Alexander Trallianus* l. l. CXVI. p. 35. de melancholicis, inter plures alios etiam retulit

si haec, vt supra retuli, per τὰ πάθη, vel aliquam consuetudinem, viuiddior facta et cerebro cum aliqua ἐνεργεία impressa fuit. Qui libidine et amore incensi sunt, si illis ex alia occasione animus perturbatur, effrenata etiam libidine agitantur, qui in rerum sacrarum contemplationibus atque lectionibus multum versati sunt, tandem incitata phantasia, vaticinantium in modum, voces tristificas magno cum impetu promunt, et fatale patriae excidium produnt, tandemque etiam cum his nervorum distentionem passi inconditis plane ac concitatissimis corporis motibus agitantur x) Non parum con-

fert eos, qui Φιλοῦσι τὸν Θάνατον, et alios, qui Φιλοῦσι τὴν Σφαγὴν, seu, qui vt id interpretes reddunt, iuguluri optant. Plura alia egregia habet Trallianus qui de Philodoro Medico etiam prodidit, eum quendam, qui sibi caput praecisum esse putauit, imposito repente plumbeo pileo, curasse. Conf. inter alios Marcelli Donati Hist. med. mirabiles L. II. c. I. Ex Robinsonio P. II. c. 2. p. 191, illud addimus, fuisse virum nobilem doctumque et in philosophia etiam exercitatum, qui putauit corpus suum esse a Hobby, Horse, Steckenpferd, vel id quod Poeta his verbis exprimit:

equitare arundine longa.

Hic omnes inuisentes amicos, oblato tergo, inuitauit, vt id conscenderent.

x) Vid. *Le naturalisme des convulsions dans les maladies de l'Epidemie convulsionnaire, a Soleure* (Lutetiae) MDCCXXXII. cuius Autor fuit PHILIPPUS HECQVET, Medicus Parisiensis, pluribus scriptis editis clarus. Aliud genus insaniae de-

fert ad haec omnia, si cerebri medulla tenerior
 et ad has species recipiendas magis accommodata,
 et quasi nimis irritabilis est. Quemadmodum enim
 nervi ex varia occasione, praecipue, si illi aliquan-
 tum adducuntur, magis sentiunt, ita etiam illae
 tenerrimae cerebri fibrae, quibus interni sensus
 praestantur, ex variis causis, plus, minusve, his
 aptatae sunt, et aliae fibrae, quae ad musculorum
 nervos pertinent, etiam maiorem habent mobili-
 tatem. Phantasiae autem ex alieno sensu falsaque
 idea ortae, suis causis incitatae, ac his manenti-
 bus quasi corroboratae, accedit tandem, ut PLI-
 NIUS) verbo utar, attonita persuasio, quam mise-
 ri, qui ita affecti sunt, sibi de re, quam sibi sen-
 tire videntur, induunt. Haec longe validior est,
 quam omnis ratio, et superat etiam ac deprimit
 illam

describit ARETAEVS de Causis et signis mor-
 borum diuturnorum L. I. C. VI. Quidam mem-
 bra sibi conscindunt, Diis suis, quos id a se ex-
 poscere credunt, ex religiosa quadam opinione
 gratificari se existimantes. Id genus furoris in
 persensione quadam omnino consistit, cum in aliis
 rebus sapiant. Excitantur autem, aut tibiae
 cantu, aut hilaritate, aut remulencia, aut prae-
 sentium hortatu. Furor hic a Diis immittitur.
 Postquam autem conquiescunt, bilares, et cura
 soluti sunt, Deorum sacris se initiatos esse cen-
 sentes, decolores tamen, et extenuari, et infirmi
 ex vulnere doloribus diu remanent.

2) H. N. L. XXV. C. I. T. II. p. 498.

M

illam diuinam attentionem, et cogitationum propriarum actionumque intelligentiam; Quare in aëre piscantur, qui argumentis, etiam dilucidis ac grauibus, hanc phantasiā impugnare et iis vanam persuasione[m] auertere atque ex animo euellere conantur; quibus omnibus nihil aliud plerumque obtinent, quam, ut ea per repetitam his argumentis ideam maiores vires acquirat. Qui sacro furore cientur, hanc viuidam ideam et incitātam phantasiā cum persuasione lucem vocant sibi intus obortam, haec omnia ad numinis diuini instinctum afflatumque referunt, atque sic saepe, et se ipsos, et alios, nimis credulos, fallunt. Vbi ideo anima his vanis imaginibus pertinaciter addicta est, morbus est, cui occurrere, vel mederi, non possumus, nisi is, et omne, quod illam phantasiā alit atque incitat, tollatur. Si vitium in humidis est, id, quod corruptum fuit, educi, vel inuerti, oportet. Si, quod frequens lienosorum virorum et hysteriarum foeminarum malum esse opinor, a) totum corpus infirmum est, et fibras atque nervos perquam imbecillos habet, corpus exercitatione, frictione, salubri victu, abstinentia, firmandum est, quibus rebus diu multumque adhibitis morbus interdum desperatus vincitur. Morbus vero etiam dicendus est illa cerebri affectio, quae ex aliis causis orta fuit. Nemo enim negabit, plures desipere, qui

a) Id singulari studio executus est saepe iam adductus ROBINSONIYS c. l.

qui caeteroquin corpore salubri sunt, qui vero vel ex vehementioribus desideriis et animi perturbationibus, vel ex acri literarum studio ac meditatione, de omni mentis sanitate deturbantur. De illis animi perturbationibus, vel *passionibus*, iam constare arbitror, illa maximam vim in perturbando conuellendoque corpore habere. Qui vero incitatus ad studia incumbentes ex intenta longaque meditatione atque ingenii exercitatione vere desipiunt, horum cerebrum etiam male affectum est. Nam, huius ministerio animam cogitare, supra retuli. Laeso enim et exulcerato sicco et arido facto, et multis aliis modis vitiato cerebro mentem etiam mutari omnemque praecipitari, corpora post obitum incisa Medicos docuerunt. *b)* Et verisimile est, cerebri teneriores fibras, quae ad omnem cogitationem necessariae sunt, nimia exercitatione infirmari, conuelli, aliaue ratione mutari atque affici, quemadmodum in aliis corporis sedibus nervi facultatem sensus praestantes per nimium sensum suam facultatem amittunt. Si vero ex

M 2 ubique superius
b) Vid. plures observationes in *Theophili Boneti* Sepulchreio *Anatom. L. I. Sect. X. p. 206.* sq. conf. *Henrici ab Heer* *Obs. med. c. Spadacrenae* editas *Observ. III. p. 45.* aliam *Theodori Zuingeri* in *Ephem. Nat. Cur. Dec. II. A. VI. Obs. 234. p. 450.* et *Iohannis Domini Santorini* *Obs. Anat. Cap. III. P. 33* quo etiam referre possum id, quod in huius verbis *valerudinario* aliquando observaui, vide *Compendium Chirurgiae §. 531.*

eiusmodi occasionibus labes cerebro illata fuit, illa plerumque manet, et raro permittit, ut animus possit iterum componi. Nam et hoc observatio docuit, eos, qui ex literarum studio desipere coeperunt, longe difficilius ad sanitatem redire, quam illos, quibus infania ex vitiato aliquo humore, aliaue corporis valetudine, quae tolli potest, enata fuit. Iam vero etiam illud patefieri arque illustrari poterit, in quo potissimum totius rei cardo vertitur. Cum enim homines, qui, cupiditatibus ardentes, illisque *πάθει* et vehementioribus perturbationibus incitati, parum ab insanis ac furentibus discrepare videantur, illud quaeritur, qualis inter insanum furentemque et inter ira incensum sit distinctio, cum et hic de potestate, id est de consilio, de ratione, de mente, exiisse videatur. Sed discrimen exitu et temporis longinquitate atque breuitate potissimum, deprehenditur. Qui enim animo, ira, libidine, aliisque cupiditatibus, percito, rabiose agunt, illi, posthabita mentis attentione, dominatum permittunt *τῷ πάθει*, sed ad breue tempus. Nam, postquam ira, aliaque cupiditates, deferbuerunt, id quod celerius plerumque accidit si valde vehemens fuit ac praeceps animi commotio, mens iterum componitur, et hominem, qui se ipsum contuetur, dedecentis malique facinoris poenitet, pudet atque piget. De iis loquor, qui incitata per *τὰ πάθη* voluntate contra rationem agunt, non de aliis, quibus animus iam obfirmatus et assuetudine mali efferratus est. Homo vero demens, et cuius anima

anima vanis imaginibus addicta est, si is ex furore egit, post commissum etiam flagitium sibi plerumque applaudit, maxime, si, patrato facto, id, cuius cupiditate is inductus fuerat, consequi potuit, vel illud se consecuturum esse sperat. Nam in tali iam ab impressa viuida ac saepius repetita idea immutatum est cerebrum, per hoc corrupta phantasia, et ab hac quoque concitata voluntas, ut idea semper fere homini obversetur, quae omnem rationem deprimit, et quasi exstinguit, hominem vero vrget, cogit, et ad id, quod in turbato animo habet, exsequendum compellit. Ratione igitur haec idea in vere desipiente superari nequit, quae in aliis, sanis, animi vero perturbatione commotis, modo adhibere velint illam homini diuinitus datam attentionem, leuato illo primo illius impetu, nouas iterum vires colligit, et animum ad meliora conuertit. Nec illud ommittendum esse sentio, egs, qui vanis imaginibus addicti sunt, et corrupta phantasia laborant, minime in aliis ratione carere. Tales prudenter de omnibus loquuntur, et, ut Celsi *b)* verbis illud exprimam, *etiam artes adhibent*

M 3

sum-

b) De Re medica L. III. cap. 18. *Aristoteles* de Mirabilibus Auscultationibus in Edit. *Petri du Val* de anno MDCXXXIX T. I, p. 1152. retulit, de caupone Tarentino, eum nocte quidem insaniuisse, interdiu vero vina vendidisse, sed clauiculam domus suae in zona ita conseruasse, ut eam, quamuis plures surripere tentauerint, nunquam amiserit. Et *Galenus* de Symptom. different. Cap. III. Edit. *Charterii* T. VII.

summamque speciem sanitatis in captandis malorum operum occasionibus praebent. Dolus itaque insanientium est, qui etiam, post commissum flagitiosum factum, huius, et omnium, quae illo tempore inciderunt, recordantur, imo, qui eodem CELSO teste, dum leuari vinculis cupiunt, sanos se fingunt, et prudenter, ac miserabiliter loquuntur. Hoc vero unde sit, ex haecenus dictis intelligi existimo. Idea enim illa infixata non totum cerebrum omnesque huius fibras, sed pauciores saltem, laedere videtur. Insania itaque morbus est corporis, quo hominis cerebrum ita afficitur, ut is, vel de omnibus, vel de nonnullis demum, rebus recte cogitare et voluntati suae imperare nequeat. Is vero insanire dicitur, qui intra verba desipit, aut leuiter etiam manu peccat, furere vero alius, qui se violentius gerit, et, vel sibi, vel aliis, nocet. In causam vero, ex qua haec valetudo orta fuit, nullam discrepantiam conferre possumus. Nam furor ἐνθουσιαζόντων, ex acriori rerum sacratissimarum meditatione ortus, non minus urget et homines compellit, ut sibi aliisque manus in perniciem armatas adferant, quam is, quem effrenus et libidinosus amor peperit. Etiam insanus est,

VII. p. 35. prodidit de Theophilo, Medico aegrotante, cum in caeteris omnibus prudenter differuisse, et praesentes, exacte nonnisse, sed tamen ei illud persuasum fuisse, tibicines quosdam in angulo quodam domus assidue tibis modulari ac sonos edere. Eum igitur precibus obtestatum esse omnes, ut hos domo eicerent.

est, cuius dementia non continua est, sed inter-
nalla habet, quibus mens interdum redit. Nisi
enim hoc concedas, sani, mentisque compotes
dicendi sunt omnes, qui ex febre desipiunt. Hi
enim, ubi spatia inter febris accessiones sunt, dum
haec vel ex toto in remissione desistit, vel leuior
fit, ad se sanamque rationem redeunt, quod illo
intermissionis tempore sanguis minori impetu et ma-
gis composito motu per cerebri arterias diducitur.
Tales vero nihilominus, aucta febre, et dum altera
accessio accedit, iterum aliena loquuntur, insurgunt,
et saepe violenter, etiam manu, agunt. Atque
ut tandem vela contraham, si insania morbus est, non
animae, sed ipsius corporis, plerumque etiam ex
alia corporis valetudine natus, quis quaeso alius de
hoc morbo num is verus sit, num simulatus, statu-
ere poterit, quam Medicus, qui, ut corporis natu-
ram et morborum abditas continentisque causas
perspectas habeat, omni data opera enititur, et qui
etiam harum valetudinum, quibus is non raro mede-
tur, noticia iudicem instruere melius, quam quis-
quam alius, potest. Quocirca huius iudicio res o-
mnino permittenda est, id quod, ut iis satisfiat, a-
pud quos nonnunquam plus valet aliorum autori-
tas, quam ratio, ex praestantioribus Iureconsultis,
praeter IOHANNEN BRÜNNEMANNUM ^{c)} et BE-
NEDICTVM CARPZOVIUM ^{d)} etiam iubet vir acri-

M 4

oris

^{c)} De Inquisitionis Processu Cap. VII. §. 86. p. 65.

^{d)} Quaest. Criminal. P. III Qu. 95. p. 323.

oris iudicii, CHRISTIANVS THOMASIVS. e) Haud aliena, neque illud, curabunt medici, num insanis poena irrogari queat, num vero illi debeant vinculis coerceri. Illi modo, qui medicis de his rebus omnem fidem derogare conantur, videant, ne iis accidat, quod ante non ita multos annos, lurium Doctoribus, qui, si IOHANNIS WIERII, IOHANNIS WEBSTERI, aliorumque Medicorum, monitis obtemperassent, non tot miseros, pauperulas imprimis anus, veneficii damnatas, sagarum nomine, ad miserrima et crudelissima supplicia dedissent. Nam corruptae phantasiae labem, aliqua quasi contagione, etiam interdum in alios homines, atque latius manare, historia de virginibus Milesiis, f) aliaque innumerae, docuerunt.

e) In Dissert. de Praesumptione furoris atque demetiae, Halae, MDCCXIX.

f) Vide de his PLUTARCHVM de virtutibus mulierum T. II. p. 249. et A. Gellium Noct. Atticar. L. XV. Cap. X. p. 678.

XI.

JOAN. CHRISTOPHOR. POHLII.

Progr. de lethalitate vulnerum lienis.

Lips. 1772,

Et si multae sunt magnaeque profecto utilitates, quas accurata corporis animalis cognitio physiologiam, pathologiam et chirurgiam tractantibus afferre solet: non minor tamen ea videtur esse quam huius cognitionis comparandae cupidi, vel eiusdem comparatae laude insignes exinde percipiunt, ut nimirum in munere publico physici rite administrando, imprimis in consideratione et examine vulnerum, atque in iudicio de maiori vel minori gradu lethalitatis ferendo, quo fere omnis poenarum et suppliciorum ratio in foro nititur, certam ac firmam regulam et veluti normam teneant, ad quam indagationis et sententiae suae modum referre possint atque exigere. Nisi enim viscera solidaque corporis in genere penitus cognoscimus; nisi diuersitatem structurae vel crassioris vel subtilioris nobis perspectam et quasi familiarem reddimus, non possumus ad officium varium ab iis praestandum, nec adeorum maiorem vel minorem usum concludere. Ad haec momenta vero omnia redeunt, quaecunque medici physici in recensione

laesionum enarrare debent, si ex iis iudicem nonnulla repetere oporteat, quae reum quaque ratione tangerant. Quomodo enim iudicium ferri potest, utrum vulnus lethale sit, nec ne, nisi structura intima nos doceat, in hoc vel illo viscere humores praeparari, qui ad vitam conservandam maxime requirantur, vel nisi definire audeamus, ob nexum singulare cum alio viscere, illud quod laesum est, ad vitam trahendam fuisse necessarium. Notum enim est, omnia viscera corporis nostri esse quidem necessaria, per laesionem cuiuscunque eorum quaedam negotia corporis plane cessare, vel saltem ad tempus interrumpi, interim tamen et hoc scimus, unum prae altero ad primaris officia in corpore praestanda desiderari. Sic e. g. pulmo, hepar, lien, quanquam diversae sunt structurae, tamen vulnera horum viscerum semper cum discrimine vitae sunt coniuncta, multoque adeo periculosiora quam laesiones partium e. g. genitalium, quae subtilitate structurae illa profecto, longe superant, quoniam sine illis homo non vivere, sine his vero vitam omnino protrahere potest. His itaque principiis artis si constanter inhaeserimus, ea, quae communiter in libris ad hanc partem medicarum doctorinarum spectantibus, recensentur, probe a nobis diiudicari possunt. Exhibetur in omnibus, quotquot eorum extant, idea lethalitatis, distinguitur lethalitas et, ut multi auctores putant, satis accurate eius gradus describuntur, ut iunior chirurgus vel medicus exinde determinare posse videatur, utrum vulnus lethale fuerit, an minus periculum

at-

attulerit. Attamen hac in re experientia nos ſaepe docet, locum quidem et viſcus, quod laeſum fuerit, notatum, lethaliſſitatem ſecundum praecepta doctorum et fundamenta ab iis poſita definitam eſſe, ea omnia tamen non ſufficere, vt certum iudicium ferri poſſit, vtrum hoc ipſo vulnere aliquis fuerit mortuus, an aliae cauſſae mortem produxerint. Ex quo demum apparet, ex cognitione ſtructuræ partis non idonea et ſufficienti hanc obſcuritatem oriri poſſe, quæ iudicem magis confundat, quam doceat. Quod enim ad diuiſionem lethaliſſitatis, quam ab auctoribus receptam inuenimus, attinet, eam, ſaepe tam mancā eſſe intelligimus, vt vix, ſi eam ſtriſſe ſequamur in enarrandis laeſionibus, ad certum quid enunciandum conferat. Diuidunt nimirum vulnus alii in lethale per ſe, ſiue absolute et ſimpliciter, vel de neceſſitate lethale, et opponunt ei lethale per acciſſens; alii in maxime lethale, in valde vel non neceſſario, ſed vtplurimum lethale ſeu frequentius tale. Quid vero ex his diſtinctionibus omnibus in ſuum uſum et ad dilucidandam rem deſumere poſſit medicus, ego certe non video. Etenim hac diſtinctiones a iunioribus confundantur neceſſe eſt, ſi mere illas ſequantur, nec, vti decet, vulnus ipſum attente inſpiciant, partem quæ laeſa eſt, plenarie cognoſcant, neceſſitatem huius vel illius viſceris ſciant, et ex illis et reliquis circumſtantiis definire audeant, vtrum hoc vulnus, quo afflicta deprehendunt partem, ſtatim mortem contraxerit, an exinde alii morbi orti mortem ſenſim paulatimque produxerint.

rint. Sunt itaque, vt equidem puto, plura synonyma distinctionis vulnerum ratione lethalitys certe superflua, quoniam dubios nos reddunt et ancipites, neque euidentiā et certitudinem perfectam nobis prae- bent. Subsistamus nunc in describenda lethalitys vel absolute vel per accidens tali, et iuniores medicos ad id amandemus, vt ex partium structurae maiori vel minori nobilitate ac necessitate, accurata descriptione visceris eiusque vulneris vel ipsi tandem sub finem relationis iudicium rei conueniens addere possint, vel collegiis medicis, a quibus iudicium de vulnere exhibendum est, ordinem causae diiudicandae facilem reddant, normamque suppeditent, secundum quam nunc certo possit definiri, vtrum vulnus ita comparatum et vtrum siue viscera, siue aliae partes laesae, tam subtilis structurae et tam necessariae fuerint, vt, his non saluis, mors sequi debuerit, an causa accidens mortem produxerit? hanc duplicem lethalitys differentiam ad causas forenses, medicorum consilio subiectas, rite examinandas, equidem puto sufficere, ad quam constituendam accuratae relationes medicorum iusta artis suae peritia instructorum et imprimis anatomica atque physiologica doctrina probe imbutorum requirantur, per quas quippe confirmatur, quod antea proposuimus. Reliquae distinctiones lethalitys ortae esse videntur ex eo, quod medici vel non satis distincte partem laesam inspexerint, cognouerint ac descripserint, vel quod collegia medicorum ipsa vnum vel alterum exemplum curationis pro argumento assumserint, quo
nixi

nixi nunc omnia eiusmodi vulnera vel curanda penitus, vel ratione lethalitatis variis dubitationibus adhuc obnoxia statuerent. Rectissime BOHNIVS in libro de officio medici pag. 617. inquit. „po-
„test et solet a plaga ut plurimum lethali vulneratus
„conualescere, perinde ac alii morbi, quamvis sua
„natura ut plurimum lethales sint, interdum et a
„quibusdam superantur, utrumque per singularem
„corporis texturam a naturae robur, dum alius
„per morbosum corporis apparatus ac huius tex-
„turam teneriorem etc. propter simile vulnus ac
„eundem morbum diem supremum obiit. Taedet
„me haec prolixius edisserere cum alios prudentio-
„res idem sentire, non dubitem; propter tyrones
„tamen ea monere necessarium duxi, an forsitan se-
„niores quoque praeconceptis suis opinionibus ob-
„rutos, iustitiae causa leuem.“ Hoc vero haud
paulo confirmatur, si diuersorum collegiorum sen-
tentias, interdum super eodem vulnere prolatas,
inter se comparamus, ubi facile inuenimus, utrum-
que laesiones visceris e. g. hepatis vel lienis lethales
quidem declarasse, sed alterum pro vulnere per ac-
cidens lethali habuisse. Quod si igitur huius dis-
sensus causas curiose perquirimus, eas in praecon-
ceptis opinionibus latere reperimus, cum vni colle-
giorum talis vulneris curati exempla non occurrerent,
alteri vero eiusmodi vulnus curatum fuisse historia
morborum aut experientia demonstrarent. Multo
autem magis et saepius non satis accurate factam a
medico physico relationem laesionis in causa esse,
quod lethalitas certa non possit enunciari, sed ut li-
mita-

mitationes et dubiae decisiones insequantur, iam antea diximus, id quod etiam experientia et responsa medica ab auctoribus collecta euidenter comprobant. Adeat, si cui forte lubuerit, ea de causa PAULI AMMANNI medicinam criticam, ALBERTI Iurisprudentiam medicam aliosque scriptores in hoc genere claros, in quorum libris exempla hanc in rem commemorata, id quod proposuimus clare demonstrabunt et firmiter stabiliunt. Nunc quidem ad illustranda et confirmanda ea, quae diximus, in unico exemplo illarum laesionum subsistamus, quae inter viscera abdominis in primis lienem tangunt, quaeque a violento plerumque ictu, iactu etc. oriuntur, cum eiusmodi exemplum quod ad finem huius scriptiunculae adiciam, licuerit obseruare. Constat inter recentiores, viscera abdominis in genere adeoque et lienem neutiquam tali fungi officio, quod proprie dici vitale, interim tamen ad vitam continuandam requiri, quapropter laesiones et rupturae eorum non solum ob magnum sanguinis fluxum, sed ob defectum elaborationis nutrimenti et effusos eorum humores in cauum vicinum absolute lethales dicendae sunt, quae cum non raro obueniant in liene, et frequentius quam in hepate, ut b. PLATNERVS *a*) et nuperrime Excellentissimus BOSSIVS *b*) declararunt, mortemque celeriter profectant, sicuti experientia docet, tamen interdum pro vulne-

a) in Institutionibus Chirurgiae, p. 454.

b) in program. de hepate rupto, anno 1776. edito.

vulneribus vtp plurimum lethaliſſimis vel per accidens lethaliſſimis declaratae ſunt. Sic inuenimus exemplum huius rei, vbi deſcriptio laeſionis vel rupturae lienis manca et imperfecta fuit, vnde reſponſum ſuper hac re a collegio medico quam maxime dubium exhibitum eſt c), ita vt hoc neſcitum pronuntiare audeat, hac ruptura ab ictu in liene effecta, hominem illum mortuum fuiſſe. Extat alia obſeruatio d) lienis mutilationem ſine periculo fieri demonſtrans, id quod exinde probatur, quod HANNEVS quidam ſe obſeruauit dicit, ruſticum verberatum eſſe ab altero et vulnus accepiſſe, e quo ſauciati ac rupti lienis portio propendiſſet, quam palmam manus aequantem chirurgus abſciſiſſet et aegrum ſanauit. Quae ſi vera eſſent, multum ſane momenti in diiudicatione vulnerum lienis haberent, vnde deſenſor rei, vel ipſum collegium medicum per eiusmodi obſeruationem dubii reddi, et argumentum pro minori lethaliſſimè gradu deſumere poſſent. Sed fortasſe, vt mihi videtur, chirurgus et medicus partem omenti pro ſubſtantia lienis habuerunt, atque curationis plane alius vulneris deſcriptionem et obſeruationem publici iuris fecerunt, quae cum rei natura non conuenit, ac nemini niſi principiorum anatomicorum plane ignaro perſuaderi poterit. Nam ſi pars lienis diſrupta ipſa propendiſſet, curatio nullo pacto fieri po-

c) Alberri iuriſprud. Med. Tom. I. p. II. pag. 383.

d) in Ephemerid. Med. Phyſ. Acad. N. C. Decad. 2. anni 1668.

potuisset, curatio nullo pacto fieri potuisset, cum vasa et cellulae, ex quibus lien componitur, semper rumpantur, et sanguis in cauum abdominis effluat, quo facto partes cum liene connexae, hepar ac ventriculus praecipue laeduntur, et putredine corrumpuntur, quapropter nil nisi mors statim sequatur necesse est. Saltem si exempla affectionum lienis ex ictu, lapsu etc. ortarum ab idoneis auctoribus collecta diligenter consideramus, clare intelligimus multitudinem eorum, qui talibus laesionibus afflicti obierint, longe maiorem esse numero illorum, qui sanati vitam produxerint. Referunt eiusmodi laesiones vt lethales TVLPIVS *e*) FONTANVS *f*) BOHNIVS *g*) VATERVS, *h*) aliique. Nec vero eorum sententia fundamentis anatomicis ac physiologicis caret. Nam si substantiam lienis mere cellulosa[m] et vasculosa[m] consideramus, si ramum arteriae coelicae ad lienem abeuntem et ibi distributum respicimus; si porro connexionem cum hepate, ventriculo et omento perpendimus, non possumus non perspicere ac largiri, hoc viscus quanquam non vitale dicendum sit, tamen ad vitam conseruandam, quoniam ad praeparandum

san-

e) Lib. II. Observ. 29.

f) in Vesal. epit. p. 21.

g) de lethal. vulner. renunc. p. 379. seqq. qui de Foresti ac Fallopii observationibus super eurationem vulnerum lienis factissime dubitat.

h) in Ephemerid. Acad. N. C. Dec. II. Ann. VIII. Norimb. 1690.

sanguinem pro conficienda bile, humore tam necessario, requiritur, profecto petinere et rupturam eius, ob lacerationem vasorum et cellularum, nulla ratione posse curari, adeoque inter læsiones absolute lethales referri debere. Adiungam nunc similem casum, ex cuius relatione appareat, hoc vulnus præcipuam causam mortis extitisse.

Nempe vir quidam triginta nouem annorum, cum altero rixans, tandem ab hoc fustibus ac pedibus tam male tractatus erat, vt præterlapſo quinque horarum ſpatio diem ſupremum obiret. Sectionis publicæ inſtituendæ cauſſa ego aduocatus, abdomen quam maxime tumens, imprimis in hypochondrio ſiniſtro inueniebam, qua ex cauſſa id primum diſquirebam. Diſſectis vero integumentis, inteſtina omnia flatibus diſtenta erant, ventriculus cibo ac potu repletus, atque in interſitiis inteſtinorum ſubque omento copia ſanguinis partim reſoluti, partim conſtanti reperiēbatur. Vaſa maiora, truncus arteriæ aortæ ac venæ caviæ ſanguine vacua erant; præterea tamen nulla læſio ſtatim in conſpectum prodibat, quæ cauſſa tam ſubitæ mortis haberi poſſet. Remotis cum cautio-
ne inteſtinis ac ventriculo, detegebam lienem imprimis læſum eſſe, nempe a vi externa ruptum in parte conuexa et concava, Lienis ſcilicet ſubſtantia, non vaſa ſolum, in parte conuexa rupta erat tranſuerſim, longitudine quinque pollicum tranſuerſorum, et in parte concava ruptura tres pollices tranſuerſos longa apparebat. Interior ſubſtan-

N

tia

ria lienis quidem inter ſe ita cohaerebat, vt rupturae ſibi non reſponderent, quanquam laeſiones latis profunde penetrarent, adeo vt ruptis vaſis ſanguis in cauitatem abdominis, pondere ſaltem tres menſuras aequans, efflueret. Ad marginem lienis inferiorem alia ruptura adhuc erat, tres digitos tranſuerſos longa, quae ad interiorem ſubſtantiam penetrabat. Quibus examinatis et animadverſis, ad reliquorum viſcerum diſquiſitionum progreſſus, hepatis integrum ſine vlla laeſione inueni, excepto eo, quod vena portae ſanguine vacua eſſet et veſicula fellea paruaſque copiam bilis in ſe contineret. In cauitate pelvis ſatis luculenta extrauafa et congruati ſanguinis copia deprehendebatur. Aperto thorace, cordis auricula dextra et ventriculus dexter ſanguine repleti erant, in auricula vero ſiniſtra et ventriculo ſiniſtro cochlear fere ſanguinis reperiabatur. Lobi pulmonis, pericardium, pleura ac tota cauitas de reliquo ſana ac integra erat, et parua copia liquoris pericardii aderat. Quod ad laeſiones externas attinet, ſuper palpebram ſuperiorem dextram et ad os temporum eiusdem lateris, contuſiones obſeruabantur, quae vnum et dimidium pollicem longae ac latae erant, in ſiniſtri vero oſſis temporum regione vulnus vnius pollicis, nec non ad maxillam inferiorem eiusdem lateris vulnus cutaneum trium pollicum et dimidii longitudinem habens cernebatur. In vola manus dextrae epidermis omnium digitorum erat abraſa, in brachio ſiniſtro ſub iunctura vlnae cum antibrachio, contuſio duos pollices longa vnumque lata. In inferiori parte ſcroti,

feroti, plane inflammati et sugillationibus notati, tribus in locis diuersis contusiones factae erant, quarum quaelibet longitudine et latitudine digitum transuersum aequabat. Testiculi a pedum tritu inflammati erant, dexterque inprimis plane compressus conspiciebatur. Eadem ratione dorsum a scapulis vsque ad os femoris et tibiae in vtroque latere sugillationis signa gerebat. Quod ad cavitatem capitis attinet, sub integumentis communibus nullus extrauafatus sanguis stagnabat; sed sub ossibus cranii et in basi calvariae serum sanguine mixtum, quod duos fere cochlearia efficiebat, in ventriculis porro anterioribus, ac tertio aliquid feri extrauafati continebatur, plexus choroideus dexter hydatibus pisi minoris magnitudine obfessus et glandula pinealis a sero stagnante expansa erat.

Quanquam, vt ex historia dissectionis modo prolata patet, in hoc vulnerato multae laesiones, atque adeo satis sufficientes causae mortis videntur adesse, vt laesiones capitis, partium genitalium etc, tamen solum vulnus lienis pro causa eius habendum esse, omnes certe mecum communi consensu affirmabunt, qui structuram et officium visceris rite norunt.

PHIL. CONR. FABRICII.

*Diff. de lethalitate vulnerum ventriculi
secundum principia anatomica et me-
dica expensa.*

Helmst. 1751.

resp. Aegid. lungen.

Inter ea lacionum corporis humani genera, quarum lethalitatis vel illethalitatis solida diiudicatio saepe quam maxime dubia et intricata esse solet, vulnera ventriculi vnum e praecipuis locum occupant. De horum enim summi periculi plena conditione licet nemo temere dubitare queat, cui primi huius inter organa chylopoea visceris quam maxime sensibilis Natura neruorumque ac vasorum sanguiferorum, quibus gaudet, abundantia paulo propius perspecta fuit, et qui necessaria remedia balsamica externa ad ipsum locum adfectum commodè hic apponendi, reliquumque auxilium eiusmodi fauciatis idoneum praestandi difficultatem haud ignoret: nihilominus apud praestantissimos quosque et classicos Medicinæ Forensis Auctores vix vllum vulnerationis casum deprehendas, de quo

quo plures observationes sibi e directo fere contrariae adnotatae occurrant, et in cuius lethali tate diiudicanda ad hodiernum vsque diem suffragia versatissimorum de reliquo in hac palaestra Medicorum adeo discrepent, quam quum de ventriculi laesionibus agitur. Alii enim omnino fere convalescendi spem talibus vulneratis denegant, et haec vulnera promiscue ad absolute lethali tatem classem, nisi quid miraculi similis et forquiti plane intercedat, referunt *a)* alii insigniora tantum ad orificia et fundum praesertim ventriculi inflicta vel per utrumque eius latus perducta pro absolute lethali tate declarant, minoribus spem sanationis concedentes *b)* alii denique ne satis

N. 3 magna

a) Primus qui post *Hippocratem* et *Celsum* benigniori sententia reiecta omnes fere ventriculi laesiones, nisi quam maxime exiles sint, et tunicis tantum exterioribus inflictae, eidem mortis absolute et simpliciter insequentis necessitati subiecit, fuit ille *Medicinae* *Forensis* summus *Stator* celeberrimus quondam *Bobnins* qui in aureo libello de renunciatione vulnerum Cap. V. de abdominis vulner. lethal. p. m. 140. et seqq. pererudit de his laesionibus egit. Hunc deinde plures alii sequuti fuerunt v. gr. celeberrim. *Teichmeyer*. Institution. Medic. legal. Cap. XXIII. Quaestion. IV. p. m. 220. et seqq.

b) *Boerhaavius* Aphorism. de cognosc. et curand. morb. §. 170. N. 5. celeberrim. *Alberri* Iurisprud. Medic. Tom. I. Cap. XIV. §. LV. qui simul

magna quidem ventriculi vulnera pro absolute lethalibus habent, dummodo in ſola parte laterali ventriculi haereant ^e). Dignum itaque hoc thema

ſimul tamen intuitu vulnerum ventriculi lateraliſſimum in vniuerſum in mitiorem partem inclinat.

- e) *Valentini* Prax. Chirurg. Sect. III. §. 4. et ſeqq. illuſtr. *Van Swieten* Commentar. in Aphorism. *Boerhaavii* Tom. I. p. m. 275. apud quem ex actis Anglicanis 2. exempla allegata notatu digniſſima occurrunt vulnerum ventriculi maiorum futura inſtituta in patre et filio feliciffime ſanatorum. Et ea propter hic Auctor etiam magna ventriculi vulnera non ſemper absolute lethalia pronunciat, paruis vero ſatis magnam ſpem ſanationis concepit, dum modo cibus vel potu non diſtendatur ventriculus. *Commercium litterar. Norimbergenſe* Ann. 1736. Hebdom. XIX. p. 150. cuius celeberrimi Auctores ibi obſervationes de vulneratis ventriculis iisdemque ſanatis non adeo eſſe raras teſtantur. Celeberr. *Iuncker* Conſpect. Chirurg. Tab. LXI. n. 30. p. m. 401. ubi ſi latus tantum ventriculi laeſum ſit, multas historias illius vulneris reſtitutionem affirmare docet, et praefantiſſimus de iſque Chirurgus Gallus le *Dran* qui Obſervation. Chirurg. 28. vulneris ventriculi grauiſſimi utrumque eius oriſcium cum omento et diaphragmate ſimul laedentis ſanabilem conditionem ſuſtinet. Non vero inter Medicos priuatos tantum ſuper lethaliſſitate vulnerum ſaepe lis exoritur, ſed integra Medicorum collegia haud raro de eiſmodi vulneribus

thema mihi visum fuit, quod grauissimi et verissimi effati a iudiciosissimo Tubingensium quondam Medico ELIA CAMERARIO d) alicubi editi haud immemor, speciminis inauguralis loco praesenti hoc Schediasmate paulo curatius discutendum mihi sumerem. Quod quidem vt idonea et scopo meo conuenienti ratione perficiam. succincta et sufficienti visceris huius descriptione praemissa I. varios modos, quibus illud a causa violenta externo huc vsque laesum obseruatum fuit, indicabo. II. Symptomata eius modi ven-

tribus diuersas longe sententias pronunciasse leguntur. Ita vulneris ventriculi ab ordine Medico Helmitadiensi et Wirtembergensi negata lethalitas a Lipsiensi vero defensa apud Zimmannum Medicin. critic. Centur. I. Caf. LI. occurrit. Aliud satis inigne ventriculi parietis insitum vulnus a Facultate Medica Giesensi pro per accidens lethali a Francofurtana ad Viadrum vero pro absolute lethali habitum apud Valentinum loco citato exhibetur. Prout adhuc Ann. 1732. illustris ordo Medicus Helmitadiensis, vt Praefati huius Dissertationis ex Actis Facultatis constat, cum Dominis Lipsiensibus fundi ventriculi magnum vulnus, omnia contenta ventriculi cum multo cruore in cauum abdominis effundens, et post 18 horas vulneratum consortio mortalium eripiens, merito absolute lethale declarauit, de quo aliis eruditissimis viris, ob relationem de statu laesionis non satis accurate a Medico, defunctum secante, exhibitam, alia opinione placuerat.

n) System. Cautel. Med. p. 572.

triculi læſionibus familiaria tradam, eorumque Aetiologiam exhibebo. III. Medelam in tali caſu neceſſariam breuiter deſcribam. IV. denique euentum vulnerationes has pro diuerſitate regionis ventriculi attractæ, modi læſionis, ipſiusque vulneris conditionis ordinarie inſequentem annotabo, eiusque rei rationibus exhibitis, gradum lethaliſſitatis vniuſcuiuslibet talium læſionis ventriculi generum, Naturæ machinæ humanæ et experientiæ conuenienter, determinare adnitar.

§. II.

Quod itaque ad ventriculum ceu illud viſcus, de cuius læſionibus mihi in ſubſequentibus ſermo erit, refert, eius quidem facies et figura externa, locusque quem illud in abdominis cauo reconditum occupat, nemini non ſolum fere incognitus eſt, ſed et reliqua fabrica et actio eius a Summis æui noſtri Anatomicis ac Phyſiologis e) in ſuis de ſtructure et uſu corporis humani

e) III. *Heiſteri* Compend. Anatom. p. m. 79. illuſtr. *Haller*. Adnotat. ad *Boerhauii* Prælection. in propr. inſtitut. Tom. I. p. 205. 214. 10. 217. nec non Phyſiolog. ſua Cap. XXIV. et ipſe *Boerhauius* Inſtit. Med. p. 35. et ſeqq. *Winſlow* Expoſition. Anatom. Tom. III. p. 308. et ſeqq. *Lieurand* Eſſais Anatomique Artic. V. p. 266. *Berger* de Natur. human. p. 133 et ſeqq. B. *Vérrier* de action. ventricul. in com. minuent. cib. p. 24. et ſeqq.

humani partium doctissimis elucubrationibus tam accurate exposita fuit, ut eis tanquam primis ratiociniorum fundamentis in thematis mei quaestione decidenda tuto uti queam. Ex horum itaque annotatis, aut opus confirmante, constat, primum hoc omnium ore assumptorum et deglutorum ciborum et potus receptaculum ex meris membranis seu tunicis, naturali sua vi tonica instructis, nec non nervis et vasis sanguiferis conflari, quarum tunicarum quaelibet fere suo motu et sensu quam maxime exquisito gaudet, quas inter tamen muscularis tunica motui peristaltico contentorumque ventriculi propulsiui destinata est, nervae autem cum villosa tunica maximam huic visceri sensibilitatem conciliat, adeoque in substantia ventriculi laesa potiore semper prae reliquis tunicis attentionem meretur. De nervis ventriculi vero novimus, quod totum octavum nervorum capitis par, pluribus prius communicationibus cum aliis nervis in collo et thorace factis, secundum ductum oesophagi ad ventriculum delapsum per eum ita distribuatur, ut nullum fere eius punctum existat, cui illud non in ramulos tenerrimos diffusum liquidum nervum a cerebro aduehat, ac sentiendi et movendi vim, quocunque stimulo accedente, largiatur. Ita tamen hos nervos in ventriculo collocatos conspiciamus, ut circa orificium sinistram et in regione ventriculi superiori duobus orificiis inter media speciosioribus longe ac crassioribus ramorum implicationibus decurrant, ac denique ramulis quibusdam ad hepar et mesenterium trans-

III. 2

N 3

trans-

transmiſſis intimam ventriculi cum his quoque viſceribus conſenſionem, praeter eam, quae a membranaceae tunicae cum reliquis viſceribus continuitate et vaſorum ſanguiferorum anastoſiſibus deriuanda eſt, ſtabiliat. Vaſa ſanguifera ventriculo copioſiſſima et ex parte valde inſignia ſunt, arteriis ab arteria coeliaca, venis vero a vena portae originem ducentibus, quae inter tunicas ventriculi membranaceam et muſcularem potiſſimum decurrentia, et multiplici Anastoſiſi juncta, ita diſtribuuntur, vt per curuaturam parua et magna ventriculi ſeu fundum praecipua eorum prorepant et per vtramque faciem lateralem ventriculi ſibi furculos transmittant, donec arteriae in ramulos capillares diuiſae vel cuique ventriculi fibrae materiam nutrimenti adferant, vel liquorem gaſtricum in cauum ventriculi exhalent, vel per poros ventriculi exteriores aliquam partem fluidi ſubtilioris ad cauum abdominis emittant, venae vero ſimili ratione diſtributae vaſcula abſorbentia vel ſanguinem ab arteriis receptum verſus cor reducentia prima conſtituant. Totus ventriculus a cibo vel potu aſſumpto diſtensus, rugis villoſae tunicae euaneſcentibus, ſubſtantia ſua nonnihil tenuatur et fundum verſus regionem abdominis epigaſtricam et anteriorem vertit, altera ſua facie laterali antrorſum et ſuſſum, altera verſus poſteriora et inferiora reſpeciens, euacuatus contra in anguſtius ſpatium ſemper contrahitur, et nonnihil corrugatus a tenſione fibrarum remittente parietes craſſiores acquirit.

§. III.

§. III.

Quodsi iam omnes illos vulnerandi modos, quibus ventriculus a quacunque causa externa affici potest, ob oculos et mentem nobis ponamus et accuratori trutina expendamus, statim manifestum fiet, quod quodvis corpus externum impetu suo solutionem continui vel perfectam vel imperfectam ventriculo minitans, illum eregione praecipue anteriore et laterali abdominis vix alia ratione attingere queat, quam ut vel integumentis communibus, musculis abdominis, peritoneo, aliisque fortasse visceribus ventriculo vicinis, verbi gratia omento, hepate, liene, diaphragmate simul perforatis, per singula tunicarum ventriculi strata penetrans cavum eius punctura, scissura, aut dilaceratione, maiori minoriue hiatu, in proxime adiecto tantum, vel opposito simul latere aperiat; vel aliqua tantum eius strata tunicarum incidat, aut contundat; vel denique partes ventriculum obregentes validissime solum absque vulnere aperto contundendo ventriculum simili ratione plus minus profunde laedat, vel ipsi ruptionem plane inducat. Poterit illud accideri a gladio similique instrumento acuto, globulo Selopetario, a plagis, iactu, lapsu, allissione, calcitatione. f) In qualibet vero eiusmodi laesione

non

f) Occurrit ante aliquot annos Praefidi huius Dissertationis casus tragicus, quo viro cuidam pedum calcitationibus ad abdomen inflictis ven-

ni.

non poſſunt non totidem vaſa ſanguifera et nerui ventriculi ſimul laeſionem continui pati, quor plannum illud ventriculi tranſeunt, a vi externa laedente adtaſtum.

§. IV.

His praemiſſis, reliquisque principiis Phyſiologiſis cognitis in ſubſidium vocatis, effectus eiſmodi laeſionum demonſtratu haud difficilis eſſe poteſt, qui neceſſario illas ex conditione machinae humanae inſequitur. Fibrae nempe ac nerui et vaſa ſanguifera contuſa tantum elaterem amittunt, liquidum contentum vix tranſmittunt, ſed retinent. Fibrae vero penitus diſſectae a ſe inuicem ſecedunt, vulnus ampliatur, diſtorquentur et ſpaſtica contractione criſpantur, adhuc integris eo validius e adruptionem vſque tenſis, et aeque ac illis hunc ſui ſtatum praeternaturalem partibus continuis vicinis communicantibus. Inde irritatio primum moleſta, deinde ob neruos ad ſenſorium commune cerebri hanc oſcillationem ipsis impreſſam, interuenientibus ſpiritibus animalibus, propagantes ſummus

ventriculus vna cum diaphragmate tam amplo hiatu ruptus fuerat, vt ſeſſione poſt mortem inſtituta vltimi prandii fercula aſſumpta in cauitate thoracis magna copia deprehenderentur. vita et reſpiratione in alterum a laeſione perpeſſa diem continuante, integumentis et abdominis muſculis, ſi cuticulam hinc inde in veſicas eleuatam excipias, illaeſis.

ventriculi dolor et cardialgia vehementissima plerumque inducitur. Motus peristalticus regionis ventriculi vicinae, oesophagi et tubi intestinorum turbatur, vel plane peruertitur et cum conulsione peragitur. Totius Systematis nervorum, communi exortu ex medulla cerebri, ac tot aliis anastomosibus cum pari nervorum vago ad eandem sortem subeundam adstricti, ingruit validissima vellecatio. Cavum ventriculi et vasorum sanguiferorum maiorum dissectorum plus minus exinanitur et fluidum contentum ad abdomen emittit, quod partes vicinas premendo irritationem nervorum et sanguinis adfluxum ad partem adfectam auget, praesertim si in putredinem abiens illas rodere incipiat. Chymi e ventriculo ad duodenum propellendi copiae decrescit, vel plane cessat. Vis cordis nativa et omnium reliquarum corporis humani partium a sanguine per vulnus vasorum amisso insigniter debilitatur. Sanguis reliquus per vasa ventriculi minora contusa vel spasmodica constrictione affecta, et a ramis, qui antea continui erant, diuisa, manare nescius recurrit, stagnat, et ob maiorem cordi renixum excitatum, inflammationem, in citam gangraenam et sphacelum, ob partis adfectae insignem sensibilitatem, nisi mox resoluitur, abituram, inchoat, ac febrem acutam cum molestiis et periculis consuetis inducit. Singula haec Symptomata eo celeriori gressu insurgunt et intenduntur, quo plura vel maiora ventriculi vasa sanguifera, nervi et fibrarum fasciculi vulnere tacta fuerunt, et quo grauiore vicinorum viscerum laesiones cum
eo

eo coniunguntur, roburque nativum in eiusmodi laesis minus exsuperat, vel sanguis acrimonia alcalina et diathesi inflammatoria laborans ad putredinem magis inclinat.

§. V.

Signa vero externa *g*) quae de Natura vulneris ventriculi eiusque in laeso praesentia nos certiores reddunt, sunt: assumptorum ventriculi adhuc crudorum vei in chymum ex parte mutatorum per vulnus abdominis effluxus *h*) Lipothymia, quae tam

g) celeberrim. *Iuncker*. Tab. Chirurg. LV. N. XII. IV. *van Swizen* Comment. in Aphorism. *Boerhaavii* Tom. I. p. m. 264. et 251. *Welsch*. Rational. vulner. lethal. iudic. cap. X. p. m. 94. et seqq.

h) Apud nonnullos Auctores inter signa ventriculi laesi chyli ex vulnere abdominis profluuium refertur, quod vero erroneum esse et ad indicia intestinorum tenuium fauciatorum pertinere, ex theoria chylicationis constat, ita ut eiusmodi historiae obinde a suspitione vulneris intestini, cum laesione ventriculi confusi, non omni modo liberae sint. Ex ipsis intestinis fauciatis vero alimenta cruda saepe profluere testibus observationum collectoribus solent, vi concoctionis ventriculi ob consensum et continuationem cum intestinis vulneratis simul debilitata, et Lienteria ingruente. Sic *Praefes* meminit hominis cuiusdam, cui canalis intestinorum et integumenta

tam ab acutissimo dolore excitato, quam a iactura sanguinis perpeſſa ortum trahere poteſt, dum vel totum Syſtema neruorum ſubitaneo ſenſu moleſto ita vellicatur et percellitur, vt influxus fluidi neruei a vehementi tubulorum, per quos fluit, conſtrictione in neruos cardiacos ad tempus intercipiatur, vel magna ſanguinis vi per vaſa gaſtrica reſecta effluente, eius tam ingens in ventriculis cordis defectus naſcitur, vt illud actione Syſtolica ſe contrahere, et circuitum humorum continuare haud valeat. Pulſus arteriarum debilis et celer cum virium corporis lapſu, ſudore frigido et artuum frigore ex eadem cauſa primordia capiens, Vomitus anxius, ſi læſio ventriculi pyloro et inteſtino duodeno propriis inflata, vel ipſum hepar vulnere tactum, et vna cum veſicula fellea ſpaſmo conſtrictum fuerit, bilioſus, ſin vero vaſa ſanguifera ventriculi maiora aperta fuerint, cruentus, cum fluxu alui itidem ſæpe ſanguinolento. Motus corporis conuulſiui cum vacillatione mentis, a neruis ſtomachi inſignioribus circa oriſcium ſiniſtrum compunctis, vel diſſectis, potiori ratione deducendi. Singultus, tum
a con-

ac muſculi abdominis cum peritonæo in dextro abdominis latere ſponte ſuppurata fuerunt, ex quo vulnere præter ingentem puris et excrementorum copiam, aſſumpta ventriculi v. gr. folia lactucae, et herbae chaerefolij integra prodibant, vulnere hoc poſt plura remedia interna incaſſum tentata ſolo ſucco Herbae Cynogloſſae recentis per aliquod tempus indies ei inſtillato feliciffime conſolidato.

a conſenſu octavi paris neruorum cum neruis phrenicis, tum etiam a continuatione membranae exterioris ventriculi cum peritoneo, faciem concavam diaphragma inueſſiente, facile excitandus. Nonnunquam vero vulnerati i) vix de vllis poſt laeſionem perpeſſam moleſtiis conqueruntur, ſed ſatis bene ſe habent, ciborum appetitu vltra modum ſubinde vigente, ita ut feliciter ad conualeſcentiam adſpirare videantur, et ramen poſtea inopinato ſatis cedunt; ſive iam inſolita quaedam ventriculi carnoſioris, vt ita dicam, calloſitas hunc ſtuporem k) eiſmodi vulneratis inducat, ſive ea ventriculi regio forte fortuna tantum ſauſtiationem perpeſſa fuerit, quam pauciores ramuli neruorum perreptant.

§. VI.

Phaenomena notabiliſſima, quae poſt mortem nonnunquam ſubito, interdum vero poſt multum demum temporis ingruentem, in vulnere ventriculi deſunctis, apertura cadaueris inſtituta, occurrunt,

i) *Valentini* et de *Dran* loco ſupra allegato.

k) Dari eiſmodi homines ſtupenda ſaepe ventriculi inſenſibilitate et robore praeditos, tum remedium emeticorum mineralium et vehementiſſimorum quin ipſorum venenorum cauſticorum innoxia ſin nonnullis obſeruata toleratio, tum vitrinorum et caltrinorum notiſſima exempla comprobant, conferatur quoque, ſi placet, *Pechlini* Libr. II, Obſ. LXIX. p. 382.

currunt sunt: in magno vulnere ventriculi flaccida eius et vacua constitutio; in vulneribus minoribus vero cruoris vel puris in illo aliqualis praesentia. Si insigniora ventriculi vasa sanguifera dissecta fuerint, non ipsa tantum vacua deprehenduntur, sed etiam in vicinis visceribus, vasa sua ab iisdem cum ventriculo truncis arteriarum et venarum communibus coeliaca nempe et vena portae, accipientibus, quin etiam in toto saepe reliquo arteriarum ac venarum Systemate et ipsis cordis ventriculis insignis deprehenditur defectus. In abdominis cauo plus minus e contraria parte eius conspicitur, ex vasis dissectis emissis, et viscerum, quae attingit, indolem naturalem corrumpentis. In laesionibus ventriculi absque vulnere aperto per contusionem inflictis, vasa sanguifera multo cruore distenta turgent, visceribus proxime adiectis hepate, liene, pancreate, omento et diaphragmate saepius simul in consensum tractis, et vestigia inflammationis vel sphaceli, liuores scilicet, stigmata, suffugillationes et corruptiones putridas vna cum ventriculo exhibentibus. Interdum quoque ventriculus lauciatus cum visceribus vicinis monstrose concretus obliuatur. 1)

§. VII.

Methodus sanandi eiusmodi laesiones ventriculi

1) *Schaarschmied* Relation. Medic. Chirurgic. Tom. VI. Cas. XXX. vbi vulnus ventriculi cum vulnere hepatis et diaphragmatis coniunctum, et inordinate concretum, die 17. a laesione perpeffa demum mortem intulisse legitur.

O

culi in eo, teſtibus optimis Scriptoribus Medicis et Chirurgicis conſiſtit, vt quod ad interna ſpectat, vulneratiante omnia exactiſſimum regimen obſeruent, quibusvis commotionibus corporis et animi ſumma cum ſollicitudine euitatis. Diaetam vero hic ordinant tenuem et paream, ex iuſculis carnum iuniorum, gelatinis, emulſionibus temperantibus et blande nutrientibus, ouis forbilibus, radicum aperientium et traumaticarum decoctisq; potiſſimum compoſitam, quum omnes cibi ſolidiores vel potus copioſior ventriculum nunquam non diſtendant, et ad propinquationem labiorum vulneris impediunt. Ad inflammationem ventriculi praecauendam, et adfluxum humorum a parte laeſa reuocandum, venae ſectionem in pede, praecipue ſi vulneratus plethora laboret, tempeſtiue inſtituendam praecipiunt, remediaque nitrata et temperantia, leniter diaphoretica ac blande adſtringentia commendant, ac iisdem baſſamica interna v. gr. baſſamum Locatelli vel MEIBOMII frequenter interponunt, clyſmatibus demulcentibus, carminatiuis et nutrientibus, ad ſpaſmum inteſtinorum leniendum, ipſumque ventriculum ex vicinitate arcus inteſtini coli ſouendum, et deſectum chyli reſarciendum, ſimul frequentius iniectis. Curatione externa ante omnia illud, quod ex vulnere ventriculi ad cauum abdominis effluxit, diligenter euacuari curant, eumque in finem vulnerato, vt ſaepeius regioni adſectae incumbat, et hac ratione materiae peregrinae in abdomen emiſſae exitum faciliſſe, ſuadent, vulnus integumentorum

rum addominis casu necessitatis incisione nonni-
hil ampliātes. Si haemorrhagia vulneratum val-
de vrgeat, spiritu vini rectificatissimo alioue stipti-
co liquore vulnere immisso vasa dissecta claudere
tentant, subiunctis deinde aliis iniectionibus abster-
gentibus et traumaticis, calidis, nec non balsamo
decantato illo Arcaei reliquisque remediis balsami-
cis et spirituosis consuetis, et si manibus Chirurgi
accessus pateat, labiis vulneris ventriculi vnica tu-
tura ad se inuicem adductis et coniunctis. Vulnus
abdominis rite obligatum tam diu apertum seruant,
donec nihil amplius ex ventriculo sauciato in ca-
uitatem abdominis effluere comperiatur, et ae-
grum nulla symptomata periculosa affligant,
quo facto illud eadem ratione, ac aliud vulnus inte-
gmentorum abdominis, cum nulla laesione visce-
rum contentorum coniunctum, consolidandum
monent. m)

S. VIII.

His praemissis, ad ipsam lethalityatem horum
vulnorum diiudicandam iam propius accedendum
despiciendumque erit, quantum e praestantissimis
auxiliis, supra commendatis, vnum quoduis eorum
vi Naturae et indolis suae admittat, et quid ratio-
ne prognoscens de illo statuendum sit. Quando nem-
pe ventriculus aliqua tantummodo contusione la-

O 2

m) Instar omnium hic consuli poterunt illustr.
Heisteri Institutiones Chirurg, edit, latin, An,
1750. p. 208. et 115.

borat, ſive illa eius tantum ſubſtantiam, ſive quod grauius eſt, nervos et vaſa ipſius maiora ad orificia et in vtraque eius curvatura occurrentia ſimul aſſigat, requiritur ſtaſeos ſanguinis in vaſculis ſanguiferis conquaſſatis haerentis cita diſcuſſio et mobilitatis reſtitutio; vel ſi haec obtineri haud poteſt, ſi quidem ſphacelum auertere velimus, ſecundum regulas artis conſuetas partis inflammatae ad ſupurationem neceſſaria eſſet perductio. Verum ſi ex Pathologia Medica practica in memoriam nobis reuocemus, quod pauciſſimi eorum, qui febre aliqua inflammatoria ventriculi decumbunt, vel a ſolo remedio quodam rodente incaute aſſumto, vel alia cauſſa interna producta, mortem eſſugiant, quodque hic morbus inter maxime ſonticos a Medicis *n*) referatur, facile hariolari poſſumus, quantum in arte praefidii contra ſuneſtum adeo caſum a cauſſa externa violenta in quam maxime ſenſibili et membranaceo hoc viſcere exortum ſperari queat. Remedia diſcutientia externa, ſi integumenta et muſculi abdominis quidem contuſa, ſed nullo vulnere aperto diſſecta ſint, ad ventriculum vix ſatis penetrant, et ſi vel maxime laeſio ad cauitatem abdominis perueniſſe conſpiciatur, contuſio ventriculi tamen rariſſime ante ſectionem poſt mor-

n) Conf. illuſtr. *Hofmann* Medicin. rational. Syſtematic. Tom. IV. P. I. ſect. II. Cap. III. §. VIII. nec non hitoriae et obſervationes huic Capiti adnexae et pag. 379. et ſeqq. deſcriptae quas inter vnica tantum eſt, quae agrum priſtinae ſanitati reſtitutum exhibet.

mortem institutam certe cognoscitur. Suppuratio-
nem vero tentare, et puris ipsorumque deinde
ventriculi contentorum ad cauum abdominis ef-
fluxum promouere, itidem res quam maxime du-
bia et periculi plena est, quum facultas eiusmodi
vltus iussu fuerit repurgandi et materiae purulen-
tae cum reliquis sordibus tutum et sufficientem
exitum parandi, labiaque vltoris postea glutinan-
di vix concedatur. o) Quicquid itaque arte Me-
dica ex remediis supra laudatis tentare licet, in eo
fere consistit, vt tempestiua et larga sanguinis eve-
na secta emissionem affluxum eius a parte adfecta
reuellamus ac debito regimine et diaeta ordinata
medicamentis aqueis, temperantibus, antispasmo-
dicis, diaphoreticis fixis, ac blande resoluentibus,
cruorem vasculis et fibris conquassatis impactum
diluamus et ad pristinam mobilitatem reuocemus,
totaque massa sanguinis ad regionem corporis ex-
ternam magis inuitata causam illam e medio tolle-
re conemur, quae nervos ventriculi irritando fe-
brem et reliqua symptomata vitae finem minantia
induxerat, vbi simul consueta auxilia externa di-
scutientia et roborantia in subsidium trahere con-
ducat. His obseruatis, in contusionibus ventricu-
li minoribus, solam substantiam eius attingentibus,
quidem sanationis spes omnis laeso minime dene-
ganda erit, in maioribus vero et latiori ac pro-
fundiori plaga ventriculo inflictis contusionibus ego

O 3

vix

o) *Illustr. Heister Compend. Medicin. pract. Cap. VW., p. m. 120.*

vix perſpicio, quomodo impedire queat, quo minus ſecundum conſtanter obſervatum inflammatio-
num decurſum vel ſphacelus partem adfectam cor-
ripiat, vel inflammatione in ſuppurationem tendente
abdomen pure et aſſumptis ventriculi ſenſim replea-
tur, vicina ventriculo viſcera reliqua peſſundanti-
bus, niſi quidem extraordinario quodam Naturae
robore et beneficio, in quo nullae arti Medicae
partes ſunt, peritonaeo, muſculis et reliquis inte-
gumentis abdominis exeſis, haec impuritates ſibi
exitum ipſae mature parent, laeſusque deinde vlce-
re fiſtuloſo adſiſtus, vt factum aliquando fuiſſe Au-
ctores Medici referunt, vitam adhuc per tempus
ſatis miſere ducat. Huius modi euentus tamen, vt-
pote quam maxime dubius et rariffime contin-
gens, quum in uſu artis Medicae forenſi haud atten-
di poſſit, ubi, vt cuique conſtat, ſecundum id, quod
vtriplurimum ſit ratiociniorum momenta ponderan-
tur, facile patet, quod ventriculi contuſio quacuiſ
inſignior et profundior laeſionibus in vniuerſum lo-
quendo vtriplurimum lethalibus nunquam non annu-
meranda ſit, quae ſi in vno vel altero vulnerato
absque erroribus inſignibus ab ipſo, vel illis, qui
eius curam egerunt, commiſſis, morte preſſo pede,
vel poſt non adeo diuturnum tempus inſequentem,
ſtipetur, vel orificia nervosque et vaſa maiora ven-
triculi ſimul vehementer laedat, pro ſimpliciter et
per ſe lethifera deinde merito haberi debet.

§. IX.

Quod ad laesiones ventriculi cum solutione continui perfecta inflictae refert, facile comprehendimus, quod illarum sanatio plenaria vix alia ratione speranda sit, quam si margines fibrarum, valorum et nervorum ipsius dissectorum sibi invicem eo usque rursus accedant, ut succus nutritus ex tubulis arteriosis minimis descissis exsudans ea de novo conglutinet et continua reddat. Sanatione vero minus naturali vel palliativa tantum vitam nihilominus aliquando in eiusmodi vulneratis conservatam fuisse, ipsi satis rigidi alias vulnerum ventriculi censores v. gr. BOHNIVS libr. allegat. p. 143. fatentur, dum vel vulnus ventriculi cum partibus interioribus ipsi vicinis coalescendo clausum fuit, vel labia eius cum vulnere abdominis concreta, aut futura coniuncta, et callo obducta, perpetuo aperta manserunt, et partem quidem ore assumptorum et deglutitorum per vulnus abdominis iterum emiserunt, ventriculo tamen tantum semper chymi ad duodenum transmittente, ut negotium chylicationis adhuc aliquo modo continuaretur. Quando igitur illas ratione lethalityatis mihi nunc examinandas sumo, statim in mentem incurrit, quod in vulnere ventriculi minori, siue illud aliqua tantum tunicarum eius strata incidat, siue integram substantiam eius perforet, dum modo ab utroque ventriculi orificio et a nervis et vasis sanguiferis maioribus remo-

tius haereat, et instrumento acuto absque contusione factum integumenta abdominis simul aperiat, nulla contradictio monstrari queat, quae absolute prohibeat, quo minus illud iterum consolidetur. Certum quidem est, quod cum ex supra demonstratis omnes ventriculi fibrae praecipue carnae tono suo proprio gaudeant, et in statu aliquo modo violento distentionis in homine vivo constitutae sint, illae dissectae a se inuicem quoque magis semper secedant, et difficiliter conglutinatae cohaereant. Praeterea ventriculus perpetuo non solum motu peristaltico exercetur, sed et actioni et pressioni diaphragmatis proxime subiacet, adeoque perfecta partium vulneratarum quies, ad consolidationem tantopere necessaria, hic vix speranda est, dum praesertim omnis alimentorum usus vulnerato haud interdici potest, quorum semper aliqua portio per vulnus egressum molitur. Quum vero maxima fibrarum ventriculi pars in his vulneribus minoribus illaesa maneat, et dum modo nimia eius distensio a ciborum potusque copiosa ingurgitatione insequens prohibeatur, ventriculus, ut ex physiologicis principiis supra allegatis constat, se perpetuo in angustius spatium contrahat *p)* et crassior fiat, labiaque vulneris sibi sponte

p) Ventriculi vacui insignem contractionem praeter reliqua probant exempla hominum diuturna media afflictorum, quibus si alimenta ad satietatem usque statim concedantur, spasmodica ventriculi contractio et syncope lethalis inde

sponte accedant, aequae ac aliae partes vulneratae a lymphâ viscida exsudante iterum conglutinari possunt, temperie praesertim vulnerati bona, et nulla dyscrasia scorbutica aliove vitio laborante. Parua quoque eiusmodi vulnera vix multum ex cauo ventriculi ad abdomen dimittunt, iniectionibus abstergentibus et situ aegroti commodo ex vulnere abdominis facile educendum, nullam haemorrhagiam ominosam excitant, nec ob absentiam nervorum insigniorum laesorum convulsiones temere inducunt, ita ut plerique etiam Medicinae Forensis Auctores, solo praestantissimo caeteroquin BOHNIO excepto, de his vulneribus satis benigne sentiant, licet simul fateantur, quod si plura vulnera minora ventriculum attigerint, vel aliae vicinae nobiliores partes simul graviter laesae fuerint, inde pariter lethalitas quaedam absoluta subinde resultet. Nec obstat, quod talia vulnera mino a in oculos vix incurrant, adeoque nulla sufficiens medela externa eis adhiberi possit. Siue enim a sola Natura, remediis internis traumaticis viscidis et glutinantibus reliquoque regimine et diacta a Medico adiuta sanatio absoluat, siue remedia balsamica externa ad id concurrant, perinde est, dummodo simul a posteriori, scilicet ab experientia confirmetur, quod hae laesiones re-

O 5

ra

inde excitatur; et ipsa interdum autopsia Anatomica, prout hac hyeme adhuc PRAESES huus dissertationis cadaver femineum secuit, cuius ventriculus intestinum duodenum annexum amplitudine vix superabat.

rahucusque frequenter consolidatae fuerint, de quo nemini dubium haerere potest, cui tot vulnere-
 ventriculi etiam insigniorum sanatorum historiae
 lectae fuerunt, et qui simul perpendit, quod in
 aliorum quoque viscerum v. gr. pulmonum vel
 intestinorum crassorum laesionibus sanabilibus au-
 xilium externum eadem difficultate vulnerato prae-
 steretur, quae tamen obinde vulnerum absolute le-
 thalium classi minime adnumerantur. Ut de eo
 iam nihil proferam, quod aliqua vt plurimum pars
 liquorum balsamicorum per vulnus abdominis in-
 iectorum ventriculum laesum attingat, eiusque
 consolidationem promoueat.

§. X.

De ventriculi vulneribus penetrantibus, solam
 quidem substantiam eius afficientibus, sed insigni-
 oribus, paulo aliter sentiendum erit, et de illis
 praecipua lis inter Auctores Medicinae Forensis
 hucusque acta fuit. Contingunt illa vel in anteri-
 ori vel posteriori ventriculi latere, reliquae enim
 eius regiones, verbi gratia fundus aut 2. orificia eius-
 modi laesionem magnam, solam substantiam ven-
 triculi discindentem, haud admittunt, et absque
 neruorum maiorum vasorumque sanguiferorum
 funesta laesione peragi nequeunt, ita vt de abso-
 luta vulnerum has regiones attingentium lethali-
 tenemo fere hucusque dubitauerit. Inter illa ve-
 ro a, quae faciem anteriorem ventriculi laedunt,
 frequentiora occurrunt, quum haec corporis re-
 gio

gio violentiae externae vulnerationem minanti non solum magis exposita sit, sed etiam regio ventriculi posterior ob situm vix absque aliarum nobiliorum partium vulnere tangi queat, et magno hiatu aperiri, et sic de eius absoluta lethaltate statim certo constet, perfecta artis adynamia hic nunquam non concurrente.

[§. XI.]

Operae itaque pretium erit ante omnia illorum argumenta paulo propius considerare, qui haec vulnera e classe laesionum lethalium eximunt, et ipsis, licet interdum satis magna sint, aliquam sanationis spem concedunt, deinde vero quid alii opponant, expendere. Qui scilicet benigniorem sententiam amplectuntur. I. Adducunt plurima exempla, ex optimis Auctoribus, quibus fidem detrahere nefas foret, desumpta, laesionum ventriculi satis insignium vel feliciter sanatorum, vel per plures annos vita superstite in abdomen hiantium, quibus minimum absolutam lethaltatem talium vulnorum, licet maiorum, solide refutasse videri cupiunt, quum illius rei vniuersalis affirmatio, cuius contrarium tot casus singulares probant, cum regulis Logicis consuetis minime simul stare queat. II. Modum ipsum curationis describunt, vt scilicet, si integumenta abdominis reliquaeque eius partes continentes satis magno vulnere aperta sint, cauo abdominis prius satis ab impuritatibus repurgato, labia vulneris ventriculi vel cum se inuicem
vel

vel cum oris vulneris abdominis conſuantur, reli-
 quaque deinde ſecundum regulas artis Medicae et
 Chirurgicae fiant, nec hanc ventriculum ſauciatum
 futura vniendi encheiriſin tanquam temerariam
 obinde reiiciendam eſſe autumant, quum illam ali-
 quoties ex voto ceſſiſſe experientia compertum
 ſit. Quando vero vulnus abdominis nimis paruum
 obſeruetur, illud incifione facta ampliandum prae-
 cipiunt. III. In eiſmodi vulneribus faciei late-
 ralis anterioris ventriculi neceſſaria medicamenta
 baſſamica externa ſatis magna copia parti adſectae
 adhiberi poſſe addunt, eiſque conſolidationem
 inſigniter iuvare. IV. Vulnera inteſtinorum craſ-
 ſorum ſaepeius, et tenuium aliquando, cum vel
 abſque futura inſtituta, ſanata fuiſſe dicunt, ei-
 dem fere manuum chirurgi acceſſus difficultati ob-
 noxia, quum vero ventriculus tunicarum fibris
 craſſioribus, quam canalis inteſtinorum conſtet,
 nullam rationem perſpici, cur ſolius ſubſtantiae
 eiſ vulneribus maior inſanabilitatis gradus quam
 inteſtinis ſauciatis tribui debeat. V. Aliorum ad-
 huc viſcerum membranaceorum laeſiones tota die
 ſanari obſciunt v. gr. veſicae, dum methodo la-
 terali, vel alto, vt vocant, adparatu, aut methodo
 Celſiana, pro calculo extrahendo caute, ſed ſatis
 magno vulnere ſaepe inciditur, cuius vulnera abſ-
 que futura iterum concreſcunt, licet hic eadem
 fere ſanationis impedimenta ſe trudent, vt ſcilicet
 veſica lotio in renibus ſecreto, et per vretheres
 aduecto, continuo repleatur, ipſiusque ſubſtantia
 ex meris tunicarum ſtratis vt in ventriculo conſla-

ta sit. VI. Haud exiguum probabilitatis illetharitati vulnerum ventriculi lateris anterioris praesertim ipsorum iudicio hoc conciliare videtur, quod inter omnes casus ab optimis Medicinae Forensis Auctoribus *Ammanno, Zittmanno, Bohnio, Valentino, Alberti, Hoffmanno, Richtero etc.* collectos vix vnicum tale vulnus ventriculi laterale occurrat, quod absque insignibus in usu 6. rerum non Naturalium reliquoque regimine et medendi methodo commissis erroribus mortem intulisse referatur, quum e contrario tot alii supra a nobis indicati haec vulnera sanata annotauerint. Ex quibus omnibus argumentorum momentis cum aliqua certitudine VII. concludi posse arbitrantur, quod dum in dubio mitior semper sententia amplectenda est, tot vulnerum ventriculi lateralium sanatorum exemplis cognitis, haec vulnera potius ad sanabilia referre praestet, quum quod in vno homine perfecte sano sub iisdem vel maxime similibus tamen rebus circumstantibus fieri potuit, in altero quoque pro factu impossibili secundum dictata rationis haberi haud mereatur.

§. XII.

Verum haud minus graua sunt, quae alii in contrarium adducunt. I. eiusmodi exempla vulnerum ventriculi maiorum sanatorum ad portenta et singulari quodam fortunae beneficio contingentia referunt, a cuiusmodi casibus extraordinariis ad id, quod vtplurimum fit, eo minus argumen-

mentari permiffum fit, quum alias nullum fere reliqui corporis humani vulnus pro absolute et fimpliciter letifero declarari queat, tot aliorum nobiliorum quoque viscerum v. gr. cerebri profundiffimis vulneribus in vno et altero indiuiduo mortem fubinde effugientibus, de quorum lethali- tate alias nemo dubitat. Praeter haec pleraque reliqua vulnera ventriculi infigniora vfu artis quotidiano mortifera obferuari, ita vt de potiori hic quoque perpetuo iudicandum fit. II. ventricul- um vulnere aperto et penetrante laefum collabi, et intra abdomen magis adhuc recondi exifti- mant, ita vt fi vel maxime integumenta et muf- culi abdominis cum peritoneo fatis magna lae- fione diuifa fint, vel incifione per artem facta vulnus eorum adhuc magis dilatetur, ille tamen manibus Chirurgi auxiliatricibus vix vnquam fa- tis obuius occurrat, vt debita medela externa ipfi fuccurri queat, eius extra vulnus abdomi- nis extractione, quae in intestinis fauciatis ali- quando obtinet, ob intumum et arctiorem ipfius cum visceribus et vasis fanguiferis nexum absque fummo vitae periculo et vinculorum ac vasorum dilaceratione nulla cautione et dexteritate perfici- enda. III. Regerunt, quod licet in vulneribus maioribus ventriculi alterutrum latus afficientibus non nimis magni perni et vasa fanguifera difcindan- tur, eo plura tamen eorum femper vulneratio- nem fubeant, adeoque multum non folum fan- guinis fundant, fed etiam tandem Systema-

regenerant ob innumerosa vasa fanguifera
non

ti nervorum irritationem et symptomatum periculiosiorum seriem facile inducant, quam si aliquot insigniores eorum rami dissecantur. IV. Sub actione respirationis ventriculum sauciatus quovis momento a diaphragmate et musculis abdominis vice commutata premi, labia vulneris insignioris eo magis a se invicem distrahi, et consolidationem eorum impediri, monent. Quod vero V. de futura ventriculi adhibenda nonnulli suadent, in thesi quidem satis speciosum esse consentient, in hypothesi et executione vero eo pluribus periculis obnoxium. Vulnus enim abdominis raro tam amplum esse, ut ventriculi pars laesa in oculos satis incurrat, et manibus tractari queat, et licet ampliatio vulneris abdominis a summis Medicis non solum concedatur, sed etiam certo casu suadeatur, illam tamen vix absque omni novo periculo peragi, quia praeter integumenta et musculos ipsum peritoneum sensibilissimum maiori vulnere tum incidendum est. Præterea non posse non vulnerato insignes cruciatus et periculosam nervorum ventriculi irritationem, maioremque adeo sanguinis ad partem adfectam adfluxum excitari, dum ventriculus novis puncturis sub administratione suturae adfigitur. VI. Omnes illos, quorum vulnera ventriculi maiora illethalia ab Auctoribus referuntur, fuisse homines gregarios, rudioris vitae generis et semi-barbaros, quorum corporis nativa constitutio prae aliis plurimum emittit, et a quorum itaque conditione ad reliquos vix tuto concludere liceat. VII. In plerisque eorum, quorum vulne-

ra

ra ventriculi etiam maiora tanquam illethalia allegantur. Naturam propria et peculiari bonitate corpora eiusmodi peregrina v. gr. cultrum deglutitum, succedaneo actu per substantiam ventriculi et peritonaeum, musculos et integumenta abdominis sensim foras protrusisse, cuiusmodi vero laesio ab illis, quas vis externa vno imperu induxit, semper quam maxime differat, nec pro regula vniuersali constituenda sufficere queat. etc.

§. XIII.

Omnibus his argumentis, quae in vtramque partem adducta fuerunt, ponderatis, hoc verissimum esse comperitur, quod quum tot vulnerum ventriculi insigniorum sanatorum vel illethalium saltem exempla apud Auctores fide dignos prostant, ipsis in vniuersum par lethalitys absolutae necessitas minime tribui queat, quam quae v. gr. cor perfossam vel vasa principalia corporis dissecta insequitur, quum illud, quod reuera toties illethale fuit, vt supra dictum, non amplius sub notionem necessario et semper lethalis vulneris cadat. Interea quum summa quaeuis vulnera ventriculi arte Medica sanandi difficultas in antecedentibus, vt mihi quidem videtur, satis superque comprobata fuerit, paulo maiora illorum, dilaceratione praesertim, vel integumentis abdominis integris, inducta, vt plurimum lethalius semper adnumeranda esse res ipsa loquitur, quae si in accommodatione ad casus speciales mortem

mortem abque aliis peregrinis causis acceden-
tibus, v. gr. errore insigni vulnerati vel Medici
et Chirurgi commisso, insequentem nanciscantur,
nullam amplius de absolute lethali sua in hoc ve-
illo indiuiduo conditione dubitationem relinquunt,
pariter ac in contusionibus ventriculi paulo insigni-
rioribus obtinere §. VIII. huius Dissertationis a me
demonstratum fuit. Quodsi vero eiusmodi ven-
triculi vulnus laterale faciei ipsius anteriori insi-
ctum, vtut paulo insignius, nulla periculosa sym-
ptomata non solum exciperent, sed etiam mors ad
plurimum temporis protraheretur, talisque vulne-
ratus omni auxilio Medico et Chirurgico neglecto
vel perperam adhibito vitæ generi inordinato sibi
ipsi fatum accelerasse deprehenderetur, mitiorem
hic sententiam amplectendam esse, vulnusque ipsi
insitum pro per accidens tantum lethifero haberi
posse, mihi quidem ex rationibus supra addu-
ctis tam certum, quam quod certissimum semper
visum fuit, vulnerante tunc vix amplius causa ab-
soluta et vnica exitus funesti insequentis existente,

§. XIV.

Interea ex his omnibus satis superque perspi-
ci existimo, qua circumspeditione iudicium de eius-
modi vulneribus ventriculi Medico coram iudice
criminali proferendum sit, et quanta, sicut in omni-
bus reliquis laesionibus, ita hic quoque praesertim
necessitas sit, ante omnia situm et magnitudinem
figuramque vulneris rite inuestigandi, regionem
P ventricu-

ventriculi laesam accurate nominandi, vasque et nervos conspicuos laesos ratione numeri, magnitudinis, nec non copiae sanguinis in illis adhuc residui, vel ad cauitatem abdominis cum contentis ventriculi emissi, sollicite describendi, quum vix aliud laesionum genus in Medicina Forensi indicari queat, in quo reo eiusque defensoribus plura subterfugia ad totum statum lethalitatis confundendum pateant,

XIII.

PETR. IMMAN. HARTMANNI.

diff. sistens medicam tormentorum aestimationem.

Helmst. 1762. resp. et auct.

Frider. Adolph. Derleffsen.

Π Ρ Ο Ο Ι Μ Ι Ο Ν.

Facturusne operae sim pretium, nescio, si, curriculum academici fines nunc emensus, et ad summos in ea scientia, cui omnem hactenus infummi vitam, honores aspirans, profectumque in eadem acquisitorum solemne iam daturus specimen in eiusmodi argumento, quod tritum satis et medicorum non modo, sed et theologorum atque iure consultorum scriptis quodammodo perulgatum videri potest, in praesenti fuero versatus. Commentabor nimirum proponamque *medicam tormentorum aestimationem*, tormentorum, inquam, quibus legum sacerdotes in reis, crimina sua diffidentibus, ad eruendam utuntur veritatem, et de quorum applicatione infinitae diuersissimaeque fuerunt et etiam nunc sunt passim quaestiones controversaeque. Meum, quippe medici, non est, tantas componere lites, aut, qua iustitia huiusmodi afflictiones inferantur reis, definire. Canete ergo, lectores, hanc operam a me nunc expectetis.

P 2

Sed

Sed piis iustisque iudicibus ipsa naturae lex imperat, imperantiumque, ut aequum erat, consensit voluntas, ut, si quos peruiacioris in negando crimine animi reos torqueri oportet, sanitatis tamen ipsorum tuendae conseruandaeque habeatur ratio; ne forte, ex tormentis dimissi, tantam valetudinis factam sentiant iacturam, quo minus vitae subsidia comparandi supersit facultas. Verum enim vero quodcumque tam irreparabile tamque atrox sanitati reorum ex torturae afflictionibus acciderit detrimentum, illud ipsum vel per tormentorum, siue ipsa inepta atque incommoda species instrumenta, siue incitas imprudentesque eorundem applicatorum rationes, immanitatem atque diritatem, vel per qualemcumque corporis in reis singularem constitutionem, sustinendis huiusmodi cruciatibus inhabilem, euenisse oportet. Proinde, cum de his docte intelligenterque indicare medicorum sit, tanquam sanitatis humanae arbitrorum atque custodum, non solum varii salutaris scientiae doctores de hominibus torturae aptis ineptisque singularibus commentariolis subtilissime eruditissimeque disputarunt *), verum etiam

*) Eo nomine, verbi causa, excitandi sunt Benjamin Ewald in *Dissert. de Torturis*, Regiomont. cloloCCVII. Michael Ernestus Ermüller in *Dissert. de Tormentis et poenis sustinendis*, Lipsiae cloloCCX. Ioannes Philippus Eyselius in *Diss. de morbis, ob quos rei ad torturam inhabiles sunt*, Erfurt. cloloCCXI. et Michael Alberri in *Diss.*

etiam plures iustitiae antistites medicum de va-
leudinario torquendorum reorum statu semper
ante audiendum esse voluerunt*), ut ne partim
iudex in imperanda tormentorum applicatione, par-
tim carnifex, iustitiae minister, in ipsa eorundem
delinqueret executione. At enim vero praeci-
pua omnium harum rerum definiendarum, vi-
riumque in singulis reis ad sustinenda varia tor-
mentorum genera necessariorum recte aestimanda-
rum, argumenta eo imprimis redeunt, ut sciatur
perfecte, quinam generatim singularum istarum ad-
flictionum, quas reis, iubente et praesente iudice,
infert carnifex, sint effectus. Quam materiem
cum hactenus a nemine, nisi me omnia fallunt, ex-
professo deditaque opera tractatam absolutamque

P 3

vide

Diff. de torturae subiectis, aptis ineptisque, Ha-
lae cloloCCXXX, recusa in Iurisprud. med.
Tom. III. pag. 190. seq. in Append. quibus
ex iure consultis commodè addi potest Ioan-
nes Samuel Fridericus Boebmer in Diff. de eo,
quod iustum est circa torturam valetudinariorum.
Halae cloloCCXXIX.

*) Videfis FROELICHII & FROELICHSBURG
Commentar. in C. C. C. Lib. III. Tit. XX. n.
2. pag. 235. edit. Oenip. cloloCCXIX. Hiero-
nymi Christophori Meckbachs Anmerckungen über
Kayser Carls V. P. H. O. ad Artic. LIX. pag.
149. edit. Ienae cloloCCLVI. et Christiani Vl-
rici Grupen Obseruat. iuris criminal. de appli-
catione tormentorum, editio. Hannoueran.
cloloCCLIV, passim plurimis locis,

rem *), gratam fructuosamque rem me institutum
putavi, si potiorum tormentorum, quorum iam in
foro usus est, praesenti commentariolo medicam
susceperem aestimationem. Cuius opusculi *duo*
sunt capita; alterum, quod effectus torturae, in
reorum corpora generatim redundantes, comple-
ctatur; alterum vero, quod eosdem effectus, cum
valetudine reorum quomodoque laesa et aduer-
sa, aut viribus, a natura iusto imbecillioribus, col-
latos, singulariter sistat. Concedat summus omni-
um iudicum iudex arbiterque, et omnis iustitiae
auctor statorque, ut conatus hi nostri in ipsius glo-
riam, aequitatis atque iustitiae adminiculum, alio-
rumque salutem, quae saltem votorum nostrorum
summa est, instituatur.

*) Quae enim cum nostro instituto convenire vi-
deretur, *Guilielmi Zachariae Crameri diss. de*
tortura eiusque usu et effectibus, Lipsiae
chlcCCXLIi. defensa, cum sit iureconfulti
opusculum, a nostro longissime recedit.

CAPVT PRIMVM.

DE

TORMENTORVM IN REORVM CORPORA
EFFECTIBVS GENERATIM.

S. I.

Disputandorum ordo ratioque.

Quam difficillimum disputatu, quam implicatissimum controuersijs, et quam ancipitibus coniecturis perplexum sit illud, quod nunc molior opusculum, ego profecto maxime intelligo, mecumque intelligent omnes, qui nec eandem in omnibus singulisque tam Europae, quam ipsius Germaniae nostrae, regionibus prouinciisque instituendae per tormenta quaestionis esse rationem, nec vbiuis instrumentorum, quibus torquentur rei, stru-cturam fabricamque inter se conuenire, nec demum quoque truculentam lictorum carnificumque artem vbiue locorum aequae deprehendi perfectam exquisitamque, haud ignorant^a); vt nunc maxi-

P 4

maxi

a) Si qui autem haec ignorant, certiores de his fient, si legerint tantummodo, contulerintque Iacobi Doepleri *Schauplatz derer Leibes und Lebensstrafen*. Tom. II. Sondershufae et Lipsiae clod. CXCIII et clod. CXCVII. Christiani Iacobi Heil

nam inter reorum, qui adfligendi sunt, corpora differentiam, altero capite dicendam, silentio praetermittam. At enim vero, si quis in scrupulosa hac re planissime expeditissimeque versari vellet, nae! ille multiplicem tormentorum effectum expensurus atque aestimaturus, singulas illas res, aut, si dicere malueris, circumstantias, quae modo sunt enarratae, simul quoque attento curiosoque animo perpendat conferatque, oportet. Atqui hoc longissimi esset operis, et spissa volumina, non, ut ego instituo, commentariolum academicum, meditati conueniret. Proinde harum rerum delectu opus est, certaue quaestionis huius seuerioris norma definienda, ad quam varii tormentorum effectus in praesenti potissimum exigantur. Seligam ergo huius carnificinae genera, siue instrumenta, siue applicationis modum species, in *Saxonico foro* usitata, tactis tamen ubique et adnotatis iis, quorum in his *terris Brunsvico-Luneburgicis* inualuit usus. Quo in argumento ita versabor, ut, praemissis afflictionum harum forensium definitionibus atque diuisionibus, tum ipsorum instrumentorum formam fabricamque breuissime explicem, eorumque applicandorum porro methodum proponam, tandem qualescunque, qui inde enascuntur, effectus, quoad potero, accurate euoluturus.

§. II.

Heil Iudicem et Defensorem, edit. recent. Lipsiae MDCCCXXXVIII. et ante omnes celeberrimi *Christiani Ulrichi Grupen Libr.* iam antea in Praefatione a nobis citat.

§. II.

Tormentorum notio definita.

Antiquissimum esse tormentorum, ut criminum exprimatur veritas, usum, luculenter disputare, neque nunc vacaret, neque si vacat, mei interest instituti b). Cuius seuerioris quaestionis perpetuam seruationem ad nostra vsque tempora in iudicia transtulit necessitas, plurimumque saepe numero reorum in sceleris diffessione pernicacia, atque recentiori demum aeuo nonnullorum imperantium rupit voluntas. *Quaestio* vero haec (sic enim simplici vocabulo latine dicitur,) sequiori dein latini sermonis aetate *tortura* c) appellata, et nunc quoque a Germanis barbaro nomine *die Tortur* vulgo insignita, saepius etiam *die Marter*, *die Folter*, *die peinliche*

P 5 Frage

b) Praeter iam honorifice nominatum *Christ. Viricum Grupen*, qui modo memorato libro locupletem de tormentis romanorum et Graecorum dissertationem praemisit, hac de re agunt quoque *Michael Henricus Gribner* in *Programmate de usu tormentorum apud Athenienses*, recusa in eiusdem *Opuscul. iuris priuati*, Sect. I. pag. 106. edit. Lips. cl. 1791. et *Iohannes Samuel Fridericus Boechmer* in *Elementis iurisprudentiae criminalis*, Sect. I. cap. XLII §. CCXXIX. pag. 140. edit. Halens. cl. 1791.

c) Est nimirum *Palladii* vox, monente *Olao Borrichio* in *cogitat. de variis L. L. aeratibus*, pag. 253.

Frage, vocata, est *actio forensis*, siue *iudicialis*, qua de crimine quodam grauiori suspectus reus certis tormentorum generibus a carnifice ad veritatis adigitur confessionem. Huic definitioni addunt porro iure consulti sequens ἀξιωμα: certa haec cruciatuum genera inter et criminis atrocitatem atque legitimam, quae in reum cadit, suspicionem omnino iustam et exquisitam interesse oportere proportionem d); ita, vt in leuioribus delictis leuiora, in grauioribus autem acerbiora imperentur tormenta.

§. III.

Eorundem diuisio ab ICTis constituta.

Atqui inde (§. II.) nata est acerbioris quaestionis in foro diuisio, quam etiam nunc suo assensu confirmant iustitiae sacerdotes. Rectissimae enim canente PRUDENTIO e): gradu reorum forma tormentis datur. Proinde quoniam ipse sustinendorum perferendorumque cruciatuum metus, et horribilis instrumentorum, quae ex ipso truen-

d) Confer, si lubet, *Ioannis Rudolphi Engau Elementa iuris criminalis* Libr. II. Tit. XIX. Membr. III. §. CCXXXVI. pag. 434. edit. Icnens. cloloCCLII. et *Ioannis Christophori Kochii institutiones iuris criminalis* Libr. III. Cap. XX. §. DCCCLVI. edit. ibidem cloloCC.VIII.

e) In *Libro ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΩΝ*. Hymn, X. vers. 120,

lento tortoris vultu immaniſſimos dolores minatur, adſpectus reos, ſi qui forte imbecillioris ſunt animi, intimis ſenſibus ita angere, et acerbiffima expectatione adfligere poteſt, vt, nullis veris cruciatibus corpori illatis, ſua ſponte verum profiteantur, iudices hanc quoque eruendae veritatis rationem inter quaſtiones, diffuſiori ſignificatione ſumtas, retulerunt. Quae igitur cruciatus tantummodo minatur, non perfecte inferit, *Quaeſtio terrens*, ſue *territio*; quae autem reorum corpora vere adfligit, *adfligens*, ſue *tortura* proprie ſic dicta, in iure conſultorum ſcholis audit f).

§. IV.

f) Confer verbi cauſſa, ex ICTis Boehmerum in *Libr. citat.* cap. XIII. §. CCXXX. pag. 141. *Chriſt. Frideric. Georg. Meißterum* in *Principiis iuris criminalis* Cap. XIX. et XXI. p. 395. et 413. edit. Goetting. cloloCCLV. *Kochium* in *libr. cit.* L. III. Cap. XX. §. DCCCLIII. ex medicis, qui medicinam forenſem illuſtrant, *Michaelen Alberti* in *Commentatione medica* in C. C. C. Artic. LVIII. pag. 176. ſeq. edit. Halenſ. cloloCCXXXIX. et in *Systemate iuris prudentiae medicae* Tom. I. Part. I. Cap. XII. §. II. pag. 242. edit. Halenſ. cloloCCXXXI. *Ioann. Erneſt. Hebenſtreit* in *Anthropologia forenſi*, ſect. II. Membr. II. Cap. III. §. IV. pag. 592. edit. ſecund. Lipſ. cloloCCLIII. et *Friedericum Roernerum* in *Inſtitutionibus medicinae legalis* §. CCXIII. p. 274. *Vitemberg.* cloloCCLVI.

§. IV.

Alia tormentorum diuisio proposita.

Varum enim vero meditati haec, antequam utrumque hoc quaestionum forensium genus (§. III.), amplius persequar, plura succurrunt argumenta, non inopportuna nostro visa instituto, cur ad haec aliam eamque in foro hactenus non usitatam tormentorum nunc proponam diuisionem. Cuius partitionis duo sunt fundamenta: alterum valetudinis in reis conseruationem, sicuti iam supra praefati sumus, respiciens, alterum vero iudicis in quaestione instituenda voluntati atque proposito conueniens accommodatumque. Hoc nimirum vult exigitque, ut reo, in ipsis tormentis iam comprehenso, is ipse cruciatuum et afflictionum gradus, quem iudices definierunt, a tortore, pro ea, qua instructus esse debet, crudeli arte, exacte inferatur, nec, nisi sanitas rei aliam ineundam suaserit rationem, iusto magis intendatur aut imminuatur g). Illud vero sanitati vitaeque reorum parci iubet

g) Ipsam enim iusto maiorem dolorum exacerbationem, si inprimis humanitatis limites sit supergressa, ipsorum quoque cruciatuum esse lenimentum, dum stupidos reddit reos, adeoque proposito suo excidere iudicem, deinceps ostendemus. Ceterum circa hanc rem confer quoque Kochium in *Libr.* et *loc. citat.* §. DCCCLXXI. et Christ, *Flric. Grupen* in *Libr. citat.* passim pluribus locis, ceterosque, hactenus allegatos scriptores,

iubet: quam adhibendorum tormentorum cautionem iam pridem seuerioris iuris, quod criminale vulgo vocant, doctores inter *αξιώματα* sua constituerunt *h*). Hinc ergo *quaestionem* per tormenta merito distinguendam existimo in *congruam legitimamque*, congruam scilicet, quae binis istis iam commemoratis praeceptis satisfacit; incongruam vero, quae iisdem aduersatur. Cuius distinctionis vsus necessitasque deinde in ipsa effectuum, qui a tormentis proficiscuntur, expositione lectoribus luculentissime constabit.

§. V.

Terrentis quaestionis duo genera apud ICTos.

Sed ex nostro diuerticulo, in quo paullisper substitimus, redeamus, ducibus ICTis, in
viam

b) In hoc quoque ad vnum fere omnes legumatores consenserunt: qua de re euolui merentur partim *Daniel Classenius* in *Commentario in C. C. C.* in *Exegeli* ad *Artic. LVIII.* et *LIX.* pag. 195, seq. edit. Lipsiae clb^oCCXVIII. *Boehmerus* in *Libr. allegat.* Sect. et *Cap. cit.* §. CCXLII. 23. *Engau* in *Libr. et loc. cit.* §. CCXXXVIII. *Meisterus* in *Libr. et Cap. citat.* §. VII. partim *Hebenstreit* in *Anthropol. forens.* loc. allegat. §. 1. 2. 3. et *Alberti* in *Comment. ad C. C. C.* ad *Artic. LVIII.* Vetus iam *Ulpiani* est effatum: *Ita, dicentis, quaestionem habere oportet, ut reus saluus sit vel innocentiae, vel supplicio.* Videtur *Digestor*, *Libr. XLVIII. Tit. XVIII. 7.*

viam satis tritam, dispiciamusque nunc primo de quaestione terrente, siue, vt parum latine dicitur, *territione* (§. III.) Hanc denuo duplici genere distinctam esse voluerunt iuris periti. Alterum genus in ea solum consistit actione iudiciali, qua carnifex truculento vultu, diris verbis, minaci instrumentorum, ad crudele hoc opus pertinentium, expositione, quasi furibundus in reum irruit; qui actus, quod solis verbis absoluitur, *terrutio verbalis* appellatur *i*). Haud adeo dissimilis huic est alterius generis terrens quaestio, quae quoniam prioribus istis minis simul vnus aut plurium instrumentorum, quibus alioquin tortores officium suum exsequuntur, applicationem laxam atque superficiariam, sine omni tamen executione, adiungendum requirit, atque ideo rei cuiusdam peragendae speciem prae se fert, *territionis realis* nomine est signata *k*).

§. VI.

i) Sic verbalem hanc territionem describunt Boeberus, Engau, Meisterus, Kocchius, Grapen, Hebenstreit, Alberti, Boernerus alique hac de re scriptores iam honorifice nominati in citatis libris locisque; quibus, si placet adde Christ. Frider. Gerstlacherum in *Commentatione de quaestione per tormenta*, clbCCLIII, Benedictum Carpzonium in *Practica noua rerum criminalium*, Part. III. Quaest. CXVII. num. 47. pag. 157. edit. Lipsiae clbLXXCV. et Ioannem Ludouicum Wiederholdt in *den christlichen Gedanken von der Folter*, pag. 45. edit. Wetzlar. clbCCXXXIX.

k) Conferantur singuli modo excitati auctores, tam

§. VI.

Territionis verbalis instituendae ratio.

Tametsi vero praecipuum, quod inter utrumque territionis genus interest, iamiam tetigimus discrimen (§. V.): tamen, ut effectus utriusque quaestionis iuste aestimari internoscique possint, singulatim omnia nunc sunt exponenda. Posteaquam igitur *verbalis* haec *terratio* carnifici est imperata, habet omnino hic, in quo ingenium, artem, dexteritatemque singularem excellenter ostendat. Quantum enim saepe numero ad severiorem quaestionem auertendam in prudenti carnificis terrentis machinatione habituque formidoloso sit positum, omnes norunt iudices, huiusmodi quaestionum non inexperti. Proinde reo, verbis minisque ad dicendum veritatem adigendo, artis peritus carnifex suam ipse personam, quoad eius facere potest, velut formidolosissimam barbaraque feritate plenissimam sistit; quicquid inexorabile, quicquid inhumanum, quicquid dirum, quicquid crudele dici fingique potest, id omne in ore vultuque gerit, ut videatur

*Asperior tribulis, foeta truculentior vrsa,
Surdior aequoribus, calcato immitior hydrol):*
produ-

tam iuris consulti, quam medici, in *Libr.* et
los. allegatis.

*D) Ovidius Metamorphoseon Libr. XIII vers. 803.
seq. Hoc vultum exasperandi artificia excel-*

producit porro in conspectum ministros suos, ipso-
met truculentiore asperioresque, et eorundem
diras artes, suspendio necandi, artus rota con-
rundendi suffringendique, capite reos plectendi,
exsecandi cor, linguam, aut alias partes, ampu-
tandi manum, et candente lacerandi forcipe, co-
piose et ad terrorem accommodare recenset; tum
singula tormentorum ante oculos ponit machina-
menta, non usitata solum, sed ea quoque, quo-
rum usus ob inhumanitatem intolerabilesque dolo-
res nunc quidem in foro obsoleuit^{m)}, omniumque
vires efficacitatesque, dum applicantur, sigillatim
exponit, quid? quod ipso effectum acerbiores prae-
dicat: quo nomine praela profert ferrea, com-
primendis pollicibus accommodata, ideoque a
nonnullis barbare polletra dicta, funes siue fidi-
culas asperrimas, tam cannabinas, quam ex iubis
equinis contortas, compedes seu pedicas ferreas
lignasque, intrinsecus crenatas, ocrearum His-
panicarum nomine insignitas, praela duplicata,
compressioni pollicum in manibus pedibusque si-
mul instituendae aptata, quae vulgo instrumen-
tum

lebant imprimis quondam Romani carnifices;
sicuti coniciere licet ex *Seneca philosopho* in
Libr. III. de Ira, Cap. XIX. et *Seneca rheto-
re, in Controuers. II.* notante *Christ. Vricus
Gruppen* in *Libr. citat. pag. 174.*

m) Hoc saltem ex usu fori esse adferit iam ante
dictus *Ioannes Ludouicus Wiederholdt* in *Libr.
et loc. allegat.*

tum Megapolitanum itemque hircus Hispanicus dicuntur, scalam aut lectulum, funibus per trochileam ductis instructum, violentae membrorum uniusque corporis distensionis inferuentem, cum annexo cylindro ligneo, clavis ligneis disposito a similitudine leporis lardo traiectionis nomen adepti, et reliqua, quae attingere nimis longum foret, id genus instrumenta; tandem quoque, si pertinaciter crimen negauerit reus, subito et ex improviso in reum, tanquam nunc apprehensus, subinde irruit, ab ipsa tamen abstinet comprehensione. Atque ita si haec omnia exacte egerit carnifex, verbalis haec territio legitima (§. IV.) quoque erit, siue Saxonici fori instituta species, siue cuiuslibet alius, fori habeas rationem n).

§. VII.

Territionis huius effectus.

Hos ergo animae tantum velut impressos cruciatus, has distorsiones (§. VI.), vix putaueris habere quidquam, quod corpus quoque reorum tanquam tormentis laceret, excruciet, fatigetque. Verum enim vero est hoc in natura terroris, est hoc in indole eorum, qui plerumque, desinientibus

n) Locupletius haec ante omnes persequitur iam honorifice saepius dictus *Gruppen in Libr. citat.* pagin. paullo ante *allegat.*

bus atque iubentibus iudicibus, ad hoc quaestio-
nis genus rapiuntur, situm positumque, quod hac
ratione perterritus atque percussus hominum ani-
mus nunquam solus patiatur, sed quod etiam uni-
uersum simul corpus perhorrescat et velut con-
quassetur. Quod si enim primo terroris genera-
tim spectati naturam effectusque secundum Patho-
logorum o) demonstrata curiosius expendamus,
primo statim intuitu euidenter deprehendimus, il-
lato a terrore protinus vniuersam corporis humani
corticem maxime constringi, (quem statum Grae-
ci *σπασμὸν* vocant,) et concussis conuulsisque
neruis effici, vt rigor tremorque
pallentes occupet artus,

Et notet informis pallida membra color.

Vnde qui proficiscuntur, effectus abunde sa-
tis graues atque insidiosi partim protinus ingruunt,
partim interposito quodam temporis intervallo
subse-

- *) Explicatius hac de re egerunt Georgius Wolf-
gangus Wedelius in *Dissertat. de terrore*, le-
nae clbōCXC VII. Leonbardus Stocke in *Dissertat.*
de terrore eiusque effectis in corpus humanum,
Traiecti ad Rhenum, clbōCCXXXIII. et Otto
Barckhuysen in *Consideratione terroris pathologi-*
co-therapeutica, Lugd. Batav. clbōCCXXXVIII.
quibuscum ad hoc conferri merentur Friederi-
cus Hoffmannus in *Pathologiae generalis* Sect. II.
Cap. I. §. XIX. seqq. pag. 118. edit. Bücheri-
an. Halaq. clbōCCXLVI. emillae et Samuel
Schaarschmidt in *Medicinisches und Chirurgisches*
Nachrichten, Th. VI, pag. 227. sq. edit. Bo-
rolin, clbōCCXLVIII.

subsequuntur. Atque isti quidem sunt subitus va-
forum, quae cutem et externas fabricae humanae
partes perreptant, collapsus, suppressae aut sal-
tem imminutae turbataeque quaelibet naturales
corporis nostri purgationes, verbi causa, insensi-
lis per cutem exhalatio, haemorrhoides, menses
et haud raro urinae fecumque alunarum emissio,
porro virium insignes iacturae, nervorumque tre-
mores et convulsiones, iunctique his praecordio-
rum angores, palpitationes cordis, saepiusque
numero defectiones animi, morbi comitialis ac-
cessionis repentinae, sopores profundi, apople-
xiae, et ipsa demum

- - vis improvisa leti p).

Haec autem tardius reis perterrefactis saepe su-
pervenientia damna, sanitatem eversura, caue,
existimes istis prioribus, quae iam adnotavimus,
longe esse mitiora: quippe sanguine post supera-
tum *σπασμὸν* rursus vehementius impetuosiusque
ad exteriora conuerso, haud infrequenter, teste
crebriori experientia, terrorem subsecutae sunt

Q 2

im-

- p) Complura mortis a terrore subito illatae ex-
empla recensent *die Breslauer Sammlungen*, A.
clbCCXXI. Vers. XVI. Mens. April. pag.
362. et 364. *Commercium litterarium physico-
medico-technicum Noribergense*, A. clbCCXXXIII.
Hebd. XXIII. et A. clbCCX XVI. Hebd.
XXXIII. et *Ephemerides Acad. Caes. nat. cur.*
plurimis locis, quae collecta et sigillatim ad-
notata deprehenduntur in *Wilhelmi Andreae Kell-
neri Indice Ephemeridum* pag. 1134. seq. edit.
Noriberg. clbCCXXIX.

immodicae sanguis per nares, per pulmones, per ventriculi vasa per sanguiferos intestini recti canales, per vteri vaginaeque uterinae vascula, perque alia interdum, licet insolita, corporis humani loca q), profusiones, in grauidis abortiones et enormes in istas conspirantes haemorrhagiae, porro interdum amentia, coecitas, surditas, loquelae iactura, febres varii generis, dolores rheumatici atque arthritici, et quid non malorum r)? Ad haec autem secundo, si terroris damna, in reorum corpus redundantia consideres, rationem quoque haberi oportet eius indolis, quae plerumque in

q) Vidimus ante hos circiter octo annos virginem, subito, dum per menstrua purgaretur, vehementissime perterritam, ut etiam animus horae fere spatio deficeret; in qua, uterino sanguine protinus superiora versus conuerso, suppressisque adeo catameniis, paullo post singulis mensibus, inter maximos praecordiorum angores, sanguis largissimo stillicidio ex disruptis singulorum digitorum apicibus per tres plerumque quatuorue dies promanabat. A quo insolito itinere nec prius destitit menstruus sanguis, quam idoneis remediis catameniorum naturalis fluxus esset restitutus.

r) Singulorum horum malorum luculentissima exstant exempla in *Wilhelmi Andreae Kellneri Indice paullo ante citato*, et in *Michaelis Alberzi Lexico reali*, Part. alter. pag. 1029. seq. edit. Halensis cloloCCXXXI. nec non *Georgii Henrici Behrii Lexico reali*, pag. 791. seq. edit. Argentorat. cloloCCXXXVIII. ut alia plura eiusdem plane generis exempla non tangamus.

in reis, in quos verbali hac territione animaduer-
titur est conspicua. Mittimus in praesenti mere
forensia imperandae huiusmodi territionis argumen-
ta, exempli gratia, delicta leuiora et insufficientia
scelerum perpetratorum indicia, de quibus fusc
praecipiunt iure consulti: eos autem quoque ter-
reri tantum, non torqueri, qui vel ob aetatem,
vel ob valetudinem, vel ob animi infirmitatem im-
becilles sunt habendi ^s), hoc ipsum nostrae interest
attentionis. Quippe iis ipsis infirmioris naturae
hominibus prae ceteris maxime irritabile neruorum
genus, demonstrantibus Pathologis, inest; unde
fieri non potest, quin, quae ante recensuimus,
varia sanitatis vitaeque detrimenta eo grauius cer-
tiusque vel sola haec verbis absoluenta territio sit
allatura.

§. VIII.

Territio realis quatenam?

At enim vero circa *realis*, quam vulgo vocant,
territionis (§. V.) administrationem non constans
est fori usus, neque sub hac voce vnā eandemque
sententiam quondam iuris periti subiecerunt ^t); vt

Q 3

adeo

^s) Videtis singulos *iuris criminalis scriptores*, a no-
bis saepius iam excitatos, locis itidem iam com-
memoratis.

^t) Conferatur *Christ. Perneri Dissert. de territio-
ne*, Gissae clod. CLXIX. emissā, et viri clarif-
simi

adeo mirum nemini esse debeat, de hoc ipso argumento inter capitalium rerum doctores saepenumero subtiles aequae, ac litigiosas fuisse disputationes. Si *Saxonici iuris* scriptores audias, ad realem requiritur territionem, ut carnifex reo, de dicenda veritate quaerendo, non minis solum vehementius instet, verum etiam ut pollicibus praela applicet, et circumactio vertibulo efficaciter satis, non tamen absolute, constringat, deinceps etiam fiduculas inferiori brachio circumiciat, et aliquoties circa hanc partem rotando adducat u). Aliarum vero plerarumque regionum iura atque instituta domestica ab actuosius acerbisque huius generis terroribus, reo admouendis, quoad verum terrorum nomen adhuc seruari oportet, et praedictum territionis genus ipsi tormentorum classi inferunt x). Quibuscum nunc quoque maximus sapientissimorum iure consultorum, nec exceptis Saxonis, numerus consentiunt, aequissime iudicantes; reales reorum terrores, simulac vera tormentorum executione excitantur, non territionis, sed ipsius,

quam
 simi *Christ. Vlric. Gruppen Libr. citat. pag. 120. 146 et 167. seq.*

u) Amplissime haec exposuerunt, praeter ceteros iuris criminalis scriptores, modo laudatus *Christianus Vlricus Gruppen in Libr. citat. Cap. VIII. pag. 167. seq.* *Ioannes Ludouicus Wiederholdt in Libr. citat. Cap. I. §. 24. pag. 45. seq.* et *Caspar Ziegler in Dissert. de Torturis, Cap. I. Vitembergae cl. 1709 CXXIX. edit.*

x) Recensente clarissimo *Gruppen in Libr. et Cap. citat. legat.*

quam dicunt, torturae mereri cognomen y). Proinde hodie ubiuis fere locorum, in Germania saltem, siquidem tortura principis voluntate non penitus est prohibita, reali territioni sequens praescripta est methodus, sequentesque constituti sunt fines,

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Praeter eos nimirum, in quos carnifex verbis minisque pro ingenio suo, quantum maxime potest, reum iniicit terrores, antea a nobis explicare descriptos (§. VI.), quaerendus, in quo facti sceleris suspicio residet, ad haec a carnifice, velut in furorem actus, comprehenditur, spoliatur vestibus atque denudatur, singulari denuo quibusdam in locis aniculo tormentorum applicationi apto z),

Q 4

cir-

y) Ni taedet, euolue recentissimos iuris criminalis commentatores, verbi gratia, *Boehmerum* in *Libr. cit.* Sect. I. Cap. XIII. §. CCXXX. *Engau* in *Libr. citat.* Libr. II. Tit. XIX. Membr. II. §. CCXLIX. *Meisterum* in *Libr. citat.* Cap. XXI. §. III. *Kochium* in *Libr. allegat.* Libr. III. Cap. XXII. §. DCCCLXXXVI. et *Gruppen* in *Libr. citat.* Cap. VIII. pag. 170.

z) Vulgo hoc illecebile vestimenti genus *der Markkittel* appellatur, et in viris lumbari tantum regioni circumiicitur, in feminis vero vniuersum corporis truncum inuoluit, ne pudori feminino nimis quidquam detrahatur, mammaeque spectatorum oculis nuda exponantur. Conferatur *Wiedeholde* in *Libr. et Loc.* paullo ante citat. pag. 46.

circumdatur, adducitur ad scalam leculumue, cruciatibus inferendis accommodatum, praelis ferreis circa pollicem et crura laxissime et in tantum, in quantum, ne decident, opus est, instruitur, tandemque etiam funibus brachio circumiectis moderate ligatur; adeo ut ex vehementi carnificis insultu minacique vultu praesentissimos cruciatus expectet reus, non vere experiatur a).

§. IX.

Huius quaestionis in reos effecta.

Atqui huius quaestionis (§. VIII.) in reorum corpora effectus cur subtilius disputem, non video. Sunt meri terrores, sunt verba, sunt minae, et praeterea verorum dolorum nihil inferunt, nisi forte reos

vultus instantis tyranni

Mente quatit solida.

Ergo quidquid inde in valetudinem vitamque reorum efficacitatis metui expectarique poterit, id omne per antehac a nobis disputata, dum de verbalis territionis viribus discipiebamus (§. VII.), luculentissime apertissimeque constabit. Eos autem lectores, qui adhuc secundum antiqua Saxonici fori iustituta (§. VIII.) realem aestimant territionem,

a) Hanc methodum imprimis exquisitissime exponit saepius iam laudatus *Gruppen in Libr. allegat* pag. 178. seq.

nem, et exsequenda tormentorum praeludia postulant, ad sequentes ablegatos volumus paginas, quas peculiari iustaeque de praelorum ferreorum, pollicibus applicandorum, funiumque brachio circumiiciendorum viribus effectisque disputationi destinamus.

§. X.

Ipsius torturae diuersa genera.

Accedimus nunc ad alterum, illudque seuerius, quaestionum capitalium genus, quod *adfligens* siue *tortura* proprio veroque nomine appellatur (§. III), atque multiplici modo reis, de scelere suspectis, veri confessionem extorquet. Commodissime vero haec tormenta, quotquot eorum sunt, distinxeris, si vel varios adflictionis violentiaeque, qua in reorum corpora saeuatur, consideres gradus, vel ipsa longe diuersae fabricae indolisque machinamenta, quibus tortor ad crudele suum officium exsequendum utitur, intuearis. Vtraque haec definiendorum distinguendorumque tormentorum ratio ex usu fori est, et in sententiis, de quaestione reis adhibenda per iuris peritos dicendis obseruari solet *b)*; licet negari non possit hodie, eo quod

Q 5

di-

- b)* Exemplis haec illustrabimus. Si ad gradus violentiae, quam in quaestionibus habendis requirunt, respexerint Icti, has adhibent dictiones: *gelinder, oder menschlicher Weise, ziemliches Maßen, mit der*

distinctior est sententia, plerumque apud iuris doctores, de quaerendis statuentes, ipsorum instrumentorum disertis verbis determinandorum, quibus quaestionem peragi oportet, haberi rationem c)

§. XI.

Tormentorum diuersitas a violentiae gradu desumpta.

Tametsi vero in ipsis sententiis dicendis ad instrumenta tormentorum magis, quam violentiae quibus haec inferuntur, gradus hodie attendant iure consulti (§. X.); quandoquidem in ipsius cuiuslibet hoc ex genere instrumenti natura singularis

der Schaerfe, etc.; si vero, vt nunc instituti morisque est, ipsorum instrumentorum habuerint rationem, sic enuntiare solent: *die Daumenstöcke anlegen und damit zuzuschrauben, mit den Schnüren den Anfang machen, oder damit scharf anzugreifen, auf die Leiter zu ziehen, etc.* De quibus omnibus singulisque sententiis dicendi modis conferatur saepe iam laudatus *Gruppen* in *Libr. cit.* Cap. IX. p. 181. seqq. *Wiederholdt* in *Libr. cit.* pag. 45. seq. et *Georgius Keyserus* in *Praxi criminali*, Cap. IX. pag. 598. seq. edit. Altenburg. cloloCXCIII.

c) Praeter *Gruppen* in *Libr.* et *loc. cit.* videatur quoque *Engau* in *Libr. allegat.* Libr. II. Tit. XIX. Membr. I. §. CCXXXIX. et *Kochius* in *Libr. citat.* Libr. III. Cap. XXI. §. DCCCXLV. vt plures omittamus.

ris quoque potissimum afflictionum, quae inde enascuntur, positus est gradus: ceterum tamen frequens est atque vñitata in iuris doctorum scholis ea tormentorum distinctio atque diuisio, quae violentiae dolorumque magnitudinis gradibus definitur. At enim vero hac in re maximus inter iustitiae sacerdotes est dissensus; quis enim recte cruciatuum dolorumque magnitudinem aestimauerit, atque per gradus distinxerit, nisi si ipse quaelibet huius classis tormenta sustinuit? Interim per diuersos miserorum, qui torti sunt, reorum eiulatus, questus, gemitus, fremitusque tristitia haec facta sunt experimenta, atque ad haec aestimati tormentorum gradus. *Saxonico foro* sollemnis est torturae in tres gradus distinctio: quorum *primus* est, si, praemissa, quam realem vocant isti, teritione, per pollëtrorum perfectam, et inchoatam tantum fidicularum applicationem instituenda (§. VIII.), hi funes denique fortissime circumacti effectus suos absoluunt; *secundus*, quando reus, in scala pendens, extenditur, praelisque quibus ocrearum Hispanicarum nomen est inditum, circa iuras arctissime constringitur; *tertius* denique, quando sic vexato reo hinc inde iniicitur ignis, verbi causae guttulae sulphuris picisue ardentes, aut aliae adduntur vexae d) Lites controuersiasque circa

d) De his torturae gradibus euolui legique posunt cum omnes ad annotation. n) iam honoris causae excitati scriptores in *Libris locisque allegatis*

circa hos Saxonici fori gradus passim motas hic recensere, non nostrum est, sed iure consultorum e). Eandem quoque ob causam hic annotasse tantummodo sit satis, secundum aliorum fororum instituta, aliorumque iuris peritorum, qui reliquarum Germaniae provinciarum iura sequuntur, sententias, mox duo tantum tormentorum gradus, mox tres, a Saxoniciis tamen diuersos, mox quinque esse definitos; de quibus, cuius curiosius inquirere interest, conferendi sunt, qui hanc rem consulto peculiaribus commentariis exposuerunt, auctores f).

§. XII.

allegatis, tum *Benedictus Carpzouius in Libr. citat. Part. III. Quaest. CXVII. num. 60. seq. Georgius Keyserus in Libr. ex Cap. citat. §. VII. seq. Ioannes Zangerus de quaestionibus et torturis reorum, Cap. IV. num. X. edit. Vitemberg. clbCLXV. et Hieronymus Christianus Meckbach in Libr. citat. Annotat. ad Articul. LIIX. pag. 144. seq.*

e) Ex multis vnum, qui subtilissime de his controversiis tormentorumque dubiis apud ICTos gradibus egit, laudasse sufficiat, nimirum faepe iam laudatum *Christ. Vric. Gruben in Libr. cit. pag. 74. 81. 115. 176. seq. et 185. seq.* quocum tamen, si lubet, conferri quoque possunt *Christianus Iacobus Heil in Libr. citat. Cap. VI. §. VII. seq. et Iacobus Fridericus Ludonici in der Einleitung zum Peinlichen Proceß, Cap. IX. §. XXVIII. pag. 85. seq. edit. Halle clbCCXVI.*

f) Verbi gratia, ii, quos paullo ante ad not. d) confc-

§. XII.

Tormentorum discrimen ab instrumentis deductum.

Prout autem singulis istis machinamentis, quibus ad explenda sua truculenta officia tortores car-nificesque vtuntur, singularis est structura et pe-culiaris applicandi methodus, ita quoque fieri non potest, quin et inde in eorum, in quos seuera quaestione animaduertitur, corpora et sin-gula, quae tormenta sustinent, membra singularis plane atque definita efficacia dolorque velut pro-prius redundet (§. X.). Hoc autem dum subtri-lius nunc porro disputare animus est, attende-re nos omnino maximopere oportet ad ea tor-mentorum instrumenta, quae partim in foro sunt v'sitata, partim vero a consuetudine institutisque fori abhorrent g). *Inusitatorum* potior pars, eo quod crudelissimae fuerunt immanitatis, omnem supergressae humanitatem, adeoque, etiam con-grua atque legitima dici haud potuerunt (§. IV.) cum nunquam apud Germanos sunt introducta in forum, tum denuo iam pridem usu excide-runt. Cuius sunt generis suspensio reorum ex mammis aut pudendis, immissio in taurum aene-um

conferendos induximus, scriptores in *Libr.* at-que *locis allegaris.*

- g) Iuri addiscendo operam dantes de hoc singu-los conferre possunt scriptores, quos ad §. Vll. not. u) et §. XI. not. d) commendauimus curiosius euoluerendos.

um, lento igne excalefactum, extortae per continuam quassationem vigiliae, infusio aquae foetidissimae aut liquoris acerrimi in os naresque, linctus caprae ad plantas pedum, sale illitas, lenta plantarum pedis vltio, arrosio acromphali per murem, vitro inclusum et subiecto igne irritatum; et cetera id genus tormenta, quorum, quibus instituuntur, machinas ipsis tantummodo barbaris nominibus designasse liceat, nempe der *Pommerischen Mütze*, der *Lüneburgische Stuhl*, der *Halskra-gen*, die *Braunschweigische Stiefeln*, der *Sprenger*, die *Englische Jungfer*, die *Spanische Kappe*, die *Danischen Mantel*, item *stachlichte Sessel*, *stachlichte Wiegen*, *stachlichte Schuhe*, *stachlichte Binden*, *brennende Eisen*, *brennende Pulver*, *brennende Eyer*, et id genus innumera alia h). Contra ea vero *usitati* hodie in foro sunt generis *septem* potissimum machinamenta, quae supra (§. VI.) iam velut in transcurso attingimus, nempe *praela pollicum* (*Daumenstöcke*), funes siue *fidiculae* (*die Schnüre die Leinen*), *compedes* seu *praela furarum* (*die Spanische Stiefeln*), *scala* (*die Leiter*), vel *scamnum lectulusue* (*die Folterbank*), *vna* cum funibus ductis per *trochleam* (*Kloben*)

COR-

h) Barbara haec tormentorum genera explicatus tradita videas a *Wilhelmo Zacharia Cramero* in *Differt. citat.* Cap. I. et II. et *Ioanne Ludouico Wiederholdt* in *Libr. cit.* Cap. I. pag. 31. seq.

corrupte saepius *Kolben i*) dictam), cylinder ligneus, clavis ligneis instructus, tergo rei, in scala expansi, subiiciendus (*der gespikte Hase*), praela pollicum, in manibus pedibusque simul applicanda (*das Meklenburgische Instrument, der Spanische Bock*), et scamnum denique singulare, reo ad fustigationem deligando accommodatum (*das Bambergische Instrument, der Bambergische Bock*)

§. XIII.

Scholion.

Quamvis autem haec, quae iam commemoravimus (§. XII.) tortorum instrumenta ex usu fori sint, eoque nomine merito etiam legitima aestimari haberique debeant (§. IV.) tamen, si super his medicum iudex interrogaverit, sanitatine reorum haec tormenta nocitura sint, nec ne? affirmaturum habebit eundem, nisi ipsa quaestionum adfligentium exsecutio summa cum circumspectione exquisitaque tortoris prudentia institu-

i) Verbi causa, a celeberrimis ceteroque viris, *Engau, Meistero, Kochio*, aliisque, qui etiam male singulare hoc tormentorum constituunt genus, cum tamen pars tantummodo sit scalae aut scamni, ad tormenta destinati. Legendus quoque hac de re est saepius iam laudatus *Gruppen in Libr. cit.*, pag. 199. seq.

k) De usu horum tormentorum hodierno in foris confer. si placet, *scriptores*, modo ad annot. g) *allegatos*.

instituitur. Tantum enim abest, ut haec, licet ceteroqui legitima, tormenta, si imprudenter officio suo defungatur carnifex, et crudelitati plus tribuat, quam humanae severitati, idem nomen amplius sibi vindicare possint, ut potius tum demum inconuenientium illegitimarumque numero iure meritoque sint inferenda. Sed, dum haec scribo, subnaſci mihi video, praeter opinionem institutique rationem, non commentariolum, sed iustae magnitudinis libellum quendam, ni praecidatur nonnihil scribendi materies, academicae dissertationis limites longissime transgressurum. Proinde, speciminis gratia, ex tam insigni instrumentorum, carnificinae huic forensi interuentium, numero binorum tantummodo priorum, *polletrorum* scilicet *funiumque* in praesenti medica instituitur aestimatio; ut post nos in eodem argumento allaboraturis supersit quidquam, in quo virium suarum quaecunque periculum facere, medicaeque iuris prudentiae aliquod adferre possint stipendium. In inusitatorum autem tormentorum rationibus ad principia medica reducendis (§. XII.) si quis operam locare vellet, nae! is, quod manifestissimae sunt inhumanitatis certissimique detrimenti, in reorum valetudinem redundaturi, ne quidem operae pretium esset facturus!)

§. XIV.

- 1) Si quis tamen hanc operam sibi dari putaret, eundem ante omnia de his tormentis scriptores,

§. XIV.

Tormenti primi, polletrorum, descriptio.

Quod ergo ex plerarumque in Germania provinciis institutis primo loco reis, de scelere quaerendis, applicari solet, genus sunt *polletra*, (*Daumenstöcke, Daumenschrauben, Daumeneisen*.) siue praela forcipesque pollicis (§. XII. XIII.), quas nonnulli quoque, licet nostro iudicio incongrue, *manicas* vocant *m*): cuius instrumenti quoniam nonnihil diuersa passim esse solet structura, sequitur exinde aperte, vt effectuum quoque ab eodem productorum aliqua diuersitas sit statuenda. Simplicissimae fabricae polletra duabus laminis ferreis, quinque circiter pollices (*Zoll*) longis, vnum latis, quartamque pollicis partem crassis *n*), constant, quae tribus trabibus ferreis erectis, inferiori-

res, qui a nobis not. *b*) laudati sunt, attente legere oportet.

m) Varia haec nomina attigit clarissimus Grupen in *Libr. cit.* pag. 190. seq. Polletrorum autem vox, licet a pollicum compressione videatur deducta, cuius proprie sit originis, nescio cum ignarissimis. Latinam vocem vix dixeris, cum et in omnibus optimae notae Glossariis et in locupletissimis Lexicis frustra requiratur.

n) Inferior tamen lamina plerumque nonnihil crassior solet esse superiori, vt eo melius trabes infixas firmet.

R

ori laminae infixis, per superiorem vero mobilem traiecit, inter se connectuntur. Mediae trabi cochlea est applicata, quae circumactio vertibulo aut clauē superiorem laminam ad inferiorem fortissime adigit. Praeter haec ea superficie, quae binae laminae se contingunt, superior plana laevisque, inferior vero plerumque, in modum limae, leuiter est aculeata o). Reperiuntur porro eisdem structurae polletra, quae media trabe carent, duasque tantum vtrinque erectas, et cochlea atque clauē instructas, habent p). Quaedam porro huius generis forcipes vtramque, aut saltem alterutram, laminam, quibus pollices intericiuntur, laeuem, quaedam vero, limae instar, asperam crenatamque ostendunt. Sunt, quae magis compositae sunt machinae, tribusque laminis dictae antea longitudinis, latitudinis, crassitieque constant, mediaque trabe cochleam cum clauē sua habent annexam. Polletrorum denique huius notae quaedam ex laminis, tres octauas pollicis partes crassae, ceteroqui vero cum prioribus plane conueni-

enti-

o) Cuiusmodi polletri icona exhibuit Engau in *Libr. citar.* pag. 432. edit. citat. Tab. I. Fig. I.

p) Huius generis exemplar vidimus apud carnicem Schoeningensem, dum ex voluntate Praefidis nostri, nuper academicis praelectionibus medicinam forensē explicantis, singula tormentorum instrumenta, quae hoc loco ex usu sunt fori, ostenderet, eorundemque applicandorum rationes enarraret,

entibus, sunt constructa, quorum superiores binae laminae, inferiori sua superficie bis in semicircularem formam, cui pollices interponendi quomodocunque respondeant, sunt excisae ibidemque simul sulcatae q)

§. XV.

Polletrorum applicandorum ratio legitima

Atqui nunc porro plurimum interest nostri propositi, referre paullo accuratius, quatenam in foro applicandorum reis huiusmodi polletrorum (§. XIV.) methodus sit legitima atque usitata. Ante omnia autem considerata est duplex iure consultorum in imperando hoc tormentorum genere sententia, quae aut inchoari tantummodo hanc per polletra afflictionem iubet, aut penitus absolui r). Vtrius applicationis modo subiiciendus reus, vestimentis detractis vel nudus, vel amiculo, torminibus apto, circumdatus s), aut ad scalam

R 2 lam

q) Explicatius haec composita polletra, quae tormento quoque Megapolitano (§. XII.) inferuire possunt, descripsit, iconibusque adiectis illustravit saepius iam honorifice nominatus Gruben in *Libr. cit.* pag. 232. seq.

r) Ecce formulam utriusque huius sententiae; prioris nempe: *die Daumenstöcke anlegen*; posterioris vero: *mit den Daumenstöcken vollends zuschrauben.*

s) Confer supra a nobis hanc in rem disputata §. VIII, et in subiecta annotatione z),

lam (§. XII.) adducitur, graduque scalari imponitur, aut in scamno, sella, lectulone; ad hanc carnificinam destinato (§. cit.), sedere iubetur, manibusque ad tergum vel ligatis, vel iterum a vinculo relaxatis t), sustinendo huic exponitur tormento. Tum, si inchoandae tantum huius torturae dicta est sententia u), media utriusque pollicis phalanx cuilibet polletrorum loculamento, siue plano, siue in semicirculum exciso, quod media discernitur trabe (XIV.), interponitur, adductoque sensim vertibulo per vices comprimitur, vicissimque relaxatur. Si vero seuerissime absolui hoc tormentum sententia iubet, circumactis cochleis polletrum, vt artissime pollicem constringat, adduci oportet; ita tamen, vt et summus hic afflictionis huius gradus alterna sua habeat laxamenta, certumque, quo vexetur reus, tempus. Quod absolute definiri non potest, sed prudentis iudicis, qui tormenta dirigit, et praesens rei

t) Hac in re non omnino diuersi fori consentiunt instituta: in *Saxonico* enim passim ligatis adhuc manibus polletra iniciuntur, in terris contra *Brunonico-Luneburgicis* plerumque laxantur iterum manus, et sic pone tergum pollices forcipe hac constringuntur.

u) Est haec antiquitus institutae fori *Saxonici* territionis realis pars; vti supra iam exposuimus §. VIII. et huc conferendos citauimus scriptores ad not. u),

rei vires optime aestimare valet, arbitrio est relinquendum x).

§. XVI.

Applicatio polletrorum illegitima.

Fieri autem omnino potest, vt in iniiciendis his polletris (§. XIV. XV.) aliquid erroris committat tortor, vnde hoc, quicquid est tormenti, illegitimum, dictaeque in reum sententiae aduersum (§. IV.) euadit. At enim vero varii horum errorum sunt fontes. Primo loco inducere liceat incongruam ipsorum polletrorum fabricam (§. XIV.), quae passim occurrit: si nimirum profundius sunt excisae eorundem laminae, adeoque iusto maiores eminentioresque habent aculeos, facillime, ni cautissime a carnifice tractentur polletra, interiores pollicum partes irreparabili saepe damno laesuros. Neque ego, si quid recte sentio, facile commendauerim polletra, quae vtrin-

R 3

que

- x) Plerumque tamen ad summum horae spatio defini hoc tempus, ex omnibus iuris criminalis commentariis abunde satis constat. Videlicet *Engau* in *Libr. cit.* §. CCXLIV. (14), *Kochium* in *Libr. cit.* §. DCCCLXXI. b), *Ludouici* in *Libr. cit.* Cap. IX. §. XXV. et ceteros fere omnes iurisprudentiae criminalis scriptores. Maximam ramen horum pars primi huius tormenti durationem quadrantis tantummodo horae spatio circumscribit, nisi peruicax rei animus aliaeque res circumstantes longius suaserint protrahiusque.

que tantum, media deficiente, erectas cum cochleis habent trabes (§. cit.). Vix enim satis circumspice cauere sibi potest carnifex, quin, cum duplex sit circumagenda cochlea, inaequali vi constringantur pollices, eaque de causa illa, quae insunt, eorundem ossicula subito et praeter expectationem corrumpantur. Porro vero, si vel optimae fabricae hoc sit instrumentum, in ipsa applicationis methodo a recta legitimaque via temere deflectere potest carnifex, si caret arte. Ad hoc aberrationis genus merito referimus, si non secundae siue mediae pollicum phalangi, sicuti ipsis criminalibus, quas vocant, legibus cautum est y), sed primae, cui ungues simul insident, applicatur hoc praelum; prout hac in re nonnullorum carnificum esse solet crudelitas atque incondemantia z): tum si iusto intemperantius et supra partis adstrictae vires renitendique potentiam polletra adducuntur constringunturque: tandemque si constrictae hae polli-

y) Ni taedet, perlege regulas hanc circa rem traditas a Iacobo Doeplero in *Libr. citat.* pag. 313. Christiano Iacobo Heil in *Libr. allegat.* pag. 255. Christ. Ulrico Gruben in *Libr. cit.* pag. 191. Ioanne Ludouico Wiederholdt in *Libr. cit.* pag. 46. et ceteris fere omnibus iam honorifice excitatis autoribus.

z) Vicini cuiusdam oppidi carnifex, qui anteriori pollicum phalangi applicari a se polletra adferebat, Praefidi nostro, de noxis hinc facile oriundis monenti, temerarie satis respondit: *Es schadet nichts, denn solch Vnkraut verdirbt nicht.*

pollicum forcipes, alternis vicibus non laxantur atque remittuntur, sed sic coactae atque adductae iusto diutius relinquuntur a). Accedit etiam saepenumero vituperabile plurimorum carnificum institutum, qui, ut dolores reo illatos intendant, polletra iam arctissime constricta insuper clauē percutiunt, et hoc tremore immanissimos excitant cruciatus. Lubentius tamen eiusmodi concussionem polletrorum concesserim, si sub medioeri adhuc eorundem fieret constrictione.

§. XVII.

Partium a polletris adflictarum conditio.

Quotusque autem est lectorum, qui ex haecenus disputatis (XIV. XV. XVI.) nunc non intelligat, manus pollicem illud ipsum corporis esse membrum, in quod praela haec vim suam efficacitatemque exercent? Tantorum ergo cruciatuum causas inuestigaturi non possumus non, quin ipsius pollicis fabricam nexumque, quo cum aliis corporis humani partibus iungitur, curiosius examinemus. Pollicis anteriores binas

R 4

pha-

- a) Praeterquam enim quod hinc irreparabile pollicis inferri potest detrimentum, vti suo demonstrabimus loco; iudicis quoque voluntati hac methodo illegitima non satisfat, dum protractiori eiusmodi compressione pollices demum torpescunt, et dolorum amittunt sensum. Conferantur quoque, quae iam supra monuimus in annotat. g) ad §. IV.

phalanges, medianam legitime (§. XV.) illegitime extremam (XVI.), polletrorum vexis exponi iam dictum est. Vtriusque autem huius articuli commune integumentum est cutis, epidermide cincta; pars extensilis contractilisque, et ob vberimas propagines nervosas, a cutaneo externo, mediano, cubitali, radialique nervo deductas, varietque sibi mutuo implicatas haud mediocris sensationis et, quam nunc vulgo vocant, irritabilitatis^{b)}. Hanc autem longe maiorem exquisitioremque in vitima, quae antrorsum est, pollicis phalange reddunt neruuli innumerabiles, partim inferne in spirales plicas singulariter dispositi, atque in infinitas satisque euidentes papillulas exporrecti, partim superne, in dorso huius articuli, in similes nonnihil molliores papillas, vngue corneo tectas, distincti^{c)}. Huic inuolucro

b) Videantur illustris *Albertus de Haller* in der *Abhandlung von den empfindlichen und reizbaren Theilen des menschlichen Leibes*, pag. 4. edit. germanic. Krautian. Lips. cl^oCCCLVI. in *Praelecti nibus Boerhaavianis in proprias Institutiones medicas*, Vol. III, not. a) pag. 519. edit. Götting. cl^oCCXLI et in *Primis lineis Physiologiae*, §. CCCCXXIK. pag. 264. edit. Götting. cl^oCCLI atque *Christianus Ebernfried Eschenbach* in der *anatomischen Beschreibung des menschlichen Körpers*, §. 1371. 1372. 1373. et 1375. pag. 1019. edit. Rostoch. cl^oCCCL.

c) Confer, si placet, *Albertum de Haller* in *Praelect. Boerhaavian.* Vol. IV, not. a) pag. 6. edit. cit.

lucro subiacent in vtraque phalange cum in dorso tendines extensorum musculorum, longo itinere inde ab ipso cubiti osse accedentium, tum in ea, quae volam respicit, parte flexorum musculorum tendinei fasciculi, varia origine ab ossibus carpi, metacarpi, radiique deductorum d). Hos inter vtrinque filamenta decurrunt nervorum, paullo ante nominatorum, cubitalis potissimum atque radialis, quae fibrillis suis a latere super vtramque ossium pollicis superficiem concurrunt, et inter se coeundo uniuntur e). Vasorum quoque, has partes perreptantium, haud exigua vis est, quae ex cubitalibus radialibusque truncis potissimum accedunt f). Interiorem denique locum occupant ossa vtriusque praedictae phalangis: e quibus alte-

R 5 rum

cit. et in *Prim. lineis Physiolog.* §. CCCCXXXI. pag. 269. seq. edir. cit. itemque *Eschenbach in Libr.* et loc. cit.

d) Explicite hos musculos descripserunt illustris *Bernhard Siegfried Albinus* in *Historia musculorum hominis*, Cap. CLIV. seq. pag. 460. seq. edit. *Lugd. Bat.* clb^oCCXXXIV. *Eschenbach* in *Libr.* §. 995. seq. pag. 731. seq. et *Iacobus Doulglaff* in *Descriptione comparata musculorum*, Cap. XXXVII. pag. 133. edit. latin. *Lugd. Batav.* clb^oCCXXXIX.

e) Conferri hic merentur iam citata loca auctorum paullo ante not c) commendatorum.

f) Videtis, verbi causa, *Eschenbachium* in *Libr.* cit. §. 1134. seq. et 1236. sq.

rum siue medium os vtrinque, vbi articulatio fit, laeui sed paullo inaequali cartilagine est incrustatum, cetera vero parte superne conuexum, inferne vero planum aut potius leuiter concauum, et hic in vtroque latere inaequalibus lineis distinctum deprehenditur; alterius vero os, quod tertiam siue extremam phalangem constituit, praeter crustam cartilagineam, circa articulum inductam, priori planiorem latiori que superficiem conuexam habet, atque in apicem definit semicircularem g). Vtrumque hoc os, vt ossium structura esse solet, periostium inuoluit.

§. XVIII.

Polletrorum effectus in partes adfectas.

Sed instituti nostri nunc plurimum interest, expedire porro, quosnam effectus adacta in dictas, partes (§. XVII.) a tortore polletra singulariter edant? Duplicem autem huius argumenti disputationem ipsa duplex, quam antea descripsimus (§. XV. XVI.), applicandorum huiusmodi praeflorum ratio requirit. Si legitima fuerit applicatio, sola media pollicis phalanx, eaeque, quibus

com-

g) Amplius descripta haec ossa videas ab illustribus viris, *Bernhardo Siegfried Albino* in *Libr. de ossibus* C. H. §. 326. seq. pag. 281. edit. Vindobon. clb5CCXLVI et *Philippo Adolpho Böhmer* in *Institutionibus Osteologicis*, §. DLXXIII. pag. 316. edit. Halae, clb5CCLI.

componitur, partes, per intervalla, et gradu, ad-
flictae partis robori accommodato, comprimen-
tium polletrorum efficacitatem experiuntur (§.
XV.). Acutissimum inde oriri dolorem, gemitus
eiulatusque reorum, dum hunc in modum tor-
quentur, locupletissime testantur. Qui vnde ac-
cidat, et quatenam potissimum partes, in pollice
reperiundae, huius acerbissimae adflictionis sint
fontes, nunc porro inuestigari oportet. Illustris
Ioannes Ernestus Hebenstreit h) horum cruciatuum
sedem in subiacentium musculorum tendines et pe-
riostium vnice deferre videtur. Verum enim ve-
ro in hac sententia quo minus acquiescamus, plu-
rimae concurrunt causae, pluresque hic subsunt
partes, acutissimo dolori obnoxiae, illatam a tor-
mento vim iniuriamque exquisitissime profecto sen-
surae. Hoc nomine primo nunc inducimus ipsam
cutim, partem, vti iam supra indicauimus (§.

XVII.

*b) In Anthropolog. forens. Sect. II. Membr. II. Cap.
III. §. 4. et §. 5. pag. 592. seq. edit. cit. Prae-
lo, inquit, ferreo pollices ad mediam phalangem
comprimuntur. qui locus ob tendinum extenso-
rum et periostii his immediate substrati, exqui-
sitam sanandi vim, dolores recipit acutissimos;
et paullo infra: Acutissimus sane, qui ex com-
pressa media pollicis phalange consequitur, adflic-
tionis sensus est, subiacent enim cuti tendines
extensoris pollicis, qui bicornis dicitur, qua rer-
gum huius digiti; ast ventri pollicis tendines fle-
xorum, tam longi, quam breuis, subsunt. Ten-
dines enim minimam quantis iniuriam sibi illa-
tam acriter percipiunt.*

XVII.), haud mediocri sensatione praedicam, dolorisque concipiendi capacissimam; quam eo gravius ad afflictum iri, certum est, si duro cuidam corpori, quod subiaceret, verbi causa, in praesenti exemplo pollicis ossiculo, violentius apprimatur. Admodum vero sensilem esse cutim plura demonstrant phaenomena, quotidie fere obuia, exempli gratia hic adducenda: horripilatio scilicet a frigore, exquisitissimusque dolor ab vitione, punctione, constrictione atque compressione, si sola cutis eleuatur atque complicatur, aliisque id genus iniuriis ortus. Subiacentibus eidem tendinibus (§. cit.) parum tribuerim causae, in dolore excitando efficacis; saltem longe hebetior iisdem inest sensus, quam vulgo aestimatur 1). Eo plus autem lubenter

- 1) Hac in re consentire nos iubet cum illustri Hallero, tendinibus omnem sensationem, omnemque irritabilitatem prorsus denegante in *der Abhandlung von den empfindlichen* etc. pag. 5. seq. et pag. 23. seq. edit. cit. sequens experimentum, a Praefide quondam Halae institutum. Scriniarius quidam, triginta circiter annorum, cultro concisorio maiori forte sibi vniuersam, quae ipsius huius mediae phalangis dorsum tegit, defecuerat cutim, ita ut tendines extensorum musculorum prorsus essent denudati: tum, primo vulneris recentis dolore sedato, Praefes variis irritamentis, verbi causa, oleo vitrioli, spiritu nitri salisque fumante, lapide, quem dicunt, infernali, acupunctura, et id genus ceteris, nudos hos tendines aliquoties satis efficaciter vexauit irritauitque, seriniario

ter concesserim efficaciae in doloris excitatione nervis vasisque, coniunctim in pollice distributis, et in huius tergo inprimis super convexa rephantibus superficie (§. cit.), quae grauiori eorundem compressioni maxime fauet. Tamen enim nervi, docente illustri Hallero k), irritabiles ipsi non sunt, sensationis tamen, dum quomodocunque tenduntur, sunt foecundissimae, doloremque ad connexos secum transferunt musculos l). Proinde quoniam a polletris non solum ipsimet pollicis nervi per ipsam compressionem vtrinque adstringuntur, verum etiam impeditus inde sanguinis humorumque per canales suos transitus efficit, ut ad incendium usque vasa, adeoque etiam coniuncti cum iisdem nervi, celerrime efficacissimeque expendantur: fieri omnino nequit, quin his quoque ex partibus dolor, ab hoc tormenti genere concitatus, originem suam deducat. Tandem quoque ab illata per hanc carnificinam vi suam ad cruciatus sensationem conferre symbolam ossium inuolucrum mem-

ario inde nihil doloris sentiente; quam primum vero iidem tendines, foreipe minori anatomica comprehensi, paullulum eleuantur atque adducerentur, de insignibus hic homo questus est doloribus, non in laesa tamen parte conspicuis, sed paullo supra in carpo, metacarpo, proximisque locis suam exferentibus efficacitatem.

k) In *Libro paulo ante excitato*, pag. 19,

l) Idem in *eodem Libro*, pag. cit.

membranaceum, quod periostium Anatomici vocant, haud absolum a vero videtur nobis, proprio hanc rem edoctis experimento *m*); licet cetero-
qui subtilissimis illustris *Halleri* demonstrationibus haec sententia aduerfetur. Quocunque ergo intuitu legitime applicatorum polletrorum effectus species, in sola dolorum acutissimorum consistet excitatione.

§. XIX.

Huius argumenti continuatio.

Verum enim vero longe alia effectuum, qui ab illegitime iniectis polletris (§. XVI.) expectari

m) Conferatur illustris *Halleri Liber. allegat.* pag. 9. et 23. et adnotatio *Krausiana* pag. 62. Dignum existimamus memoratu exemplum, olim a Praefide in puella, ex spina ventrosa, quam Pathologi vocant, graviter laborante, observatum. Haec inter alia plura ulcera sordidissima, hunc morbum consecretantia, maius quoque quoddam in femore dextro habebat, in ipsum hoc os profunde penetrans: in quod si exploratorius immitteretur stilus, ipsumque os attingeret, alia parte maximus exinde ortus est dolor, alia vero omnino nullus. Paulo post mortua puella, ipsius cadauer dissecuit Praefes, deprehenditque ea parte, quae a stilo immisso non indoluerat, hoc femoris os periostio suo, per ulcerosam ichoris putridi materiem prorsus exeso, esse orbatum; ea vero, quae stili attadum gravissime tulerat, hoc adhuc cingi inuolucro. Exemtum ex cadauere os etiamnunc Praefes adferat, alibi-
bique curatius describet,

ri possunt, est conditio. In quibus exponendis eundem sequemur ordinem, quo ipsi huius applicationis errores supra a nobis sunt recensiti. Primo ergo si vitiosa est polletrorum fabrica (§. cit.), aculeique interioris in laminis superficiei iusto magis eminent, sub incauta constrictione non solum cutem perpungunt, sed subiectas quoque reliquas partes, praecipue tendinum vaginam, vasa hinc inde dispersa, nervos, ipsumque periostium (§. XVII.) vnde, effuso extra canales suos sanguine aut oleo, tendines inungente, pessimi generis oritur vlcer, os ipsum saepenumero exedens doloresque atrocissimos, motus epilepticos convulsivosque, acutissimam febrem, deliria, animi defectiones, tandemque gangraenam sphacelumque vniuersi brachii haud raro inducens. Quod malum, quando singulariter extremam occupauit phalangem, vngues simul corrumpit, et inde quoque *παραύχια*, latine reduuia, vulgoque panaritium appellatur n). Eo certius autem grauiusque hoc damnum illatum iri, si a polletrorum aculeis ipsum cuius-

- n) Varia omnino horum vlcerum sunt genera: sed eorum disputatio instituto nostro foret longior, et ad chirurgicos scriptores pertinet; e quibus hic tantummodo excitasse sufficiat illustre quondam nostrae Iuliae Carolinae ornamentum, *Laurentium Heisterum in Institutionibus Chirurgiae*, Cap. GLXX. pag. 1076. edit. lat. Amstelodamens. clbōCCL et Ioannem Zachariam Plainerum in *Institutionibus Chirurgiae*, §. 140. seq. pag. 75. seq. edit. Lipsiens. clbōCCXLV.

cupiusuis phalangis ossiculum punctum aut collisum fuerit, haud difficile est intellectu. Eiusdem porro mali orituri metum esse oportet ab usu huiusmodi forcipum, inaequali cochlearum adductione inaequaliter quoque constrictarum (§. XVI.): quippe, sicubi os exinde fissum aut collisum est, vna cum grauissima huiusce carie paulo ante expositum vlcus genus, illudque ex reliquis pessimum, mox est subsecuturum o). Quod si vero non ab instrumenti vitio, sed ab ipsius carnificis imprudentia inscitiaeque dependerit illegitima huius tormenti applicatio, plures omnino sunt noxae, in sanitatem vitamque reorum hinc efficacissime redundaturae. Primo enim temeraria aequae, ac crudelissima polletrorum ad extremam pollicum phalangem applicatio, praeterquam quod iam descriptam *παρωύχιν* certissime adfert, cum, a violenta hac compressione quin unguis findatur, vix fieri possit, ad haec, ob maximam vim singularemque concursum neruulorum in papillas hic collectorum, unguiumque interiori fabricae implicatorum (§. XVII.), reos saepenumero tantis adficit cruciatibus, ut in illis vniuersum neruorum systema conuellatur p). Quarum conuulsionum accessiones

o) Confer *auctores* praecedente annotatione allegatos Libr. et loc. citat. et *Hebenstreitium* in Libr. et loc. supra allegat.

p) Videatur *Hebenstreit* in Libr. cit. Sect. II. Membr. II. Cap. III. §. 5. pag. 593.

ones eo vehementiores grauiioresque sunt futurae, si tortor insuper incongrue constructis polletris, quae antea attrigimus, utatur. Idem expectandus est euentus, eademque reos manet perniciēs, si compressio polletrorum fuerit intemperantior, aut concussiones huius instrumenti sub ipsa fortissima constrictione adhibuerit carnifex; quippe vnde non solum facillime conuelluntur nerui, sed colliso quoque saepius osse miser reus nobili hoc membro mutilus ex quaestione enadit *q*). Fac denique, carnificem nulla huic tormento adhibere laxamenta, compressis diutius vasculis atrocissima et gangraenam sphacelumque productura incendia fiant, per Pathologorum necesse est demonstrationes.

§. XX.

Fidiculae, alterum tormentorum, descriptae.

Ad quod nunc porro nostra se confert oratio, alterum tormentorum genus (§. XIII.), *funes siue r*) *fidiculae* (*die Schnüre, die Leinen, die Bände,*) admodum simplicissime sunt constructae. Funiculi enim sunt, ex nouem decemue circiter canabinis filis, vbiuis aequalibus et enodibus, contexti,

q) Conferri omnino prae aliis meretur *Idem* in *Libr.* et *loc. cit.*

r) Magno critico apparatu in haec nomina inuasiuit *Græfen* in *Libr. allegat.* in *Dissertat. praefamiliar.* §. 7. pag. 31. seq.

texti, et calamum anserinum crassi, utroque in fineligno transuerso, manubrii instar, annexo instructi. Longitudinis sunt diuersae, prout nempe ipsa, quae his funibus sit, diuersa esse solet quaestio: rarissime tamen tribus vlnis sunt minores, aut quinque maiores s). Ex seta equina constructas adserit fidiculas vir ceteroqui celeberrimus, *Ioannes Adolphus Engau t)*: sed lapsus est per errorem, testantibus omnibus iuris criminalis commentatoribus, et in hac descriptione ab usu fori longissime recessit. Supremi enim inter tormenta gradus pars hi funes, ex equinis iubis contorti, fuerunt, qui in summa animi reorum pervicacia interdum non modo brachio, sed femoribus quoque, circumdati hinc inde fortiter adducebantur. Sed nunc vbiq̃ue fere horum funium vsus propter summam dolorum crudelitatem, inhumanitatemque obsoleuit u).

§. XXI.

 Applicatio fidicularum legitima.

Dici autem vix potest, quantum vel inter ipsos legitimos applicandorum horum funium (§. XX.) modos

- s) Testantibus tam scriptoribus, ad hoc argumentum pertinentibus, quam ipsis carnificibus, apud *Gruppen in Libr. cit. pag. 93. seq.*
- t) In *Elementis iuris criminalis Libr. II. Tit. XIX. Membr. I. §. CCXXII. (2)*
- u) Videbis *Wiederholdts Libr. allegat. Cap. I. p. 54.*

modos secundum diuersarum regionum vrbiūque instituta intercedat discrimen; adeo, vt in crudeli hoc artificio exsequendo ipsi carnifices adhuc inter se maxime deprehendantur dissentientes. Longissimi esset operis, tot tantosque expedire dissensus, licet hoc ob inde in reorum corpora redundantes effectus quodammodo diuersos medicae omnino esset aestimationis. Sed hac in re laboris compendium otiumque nobis fecit vir clarissimus et saepius iam honoris causa nominatus *Christianus Vlricus Grupen*, qui maximo exemplorum, ad omnia fora accommodatorum, apparatu hoc absoluit argumentum x). Nobis, quippe medicis, satis est, ad duas quasdam praecipuas funium legitime applicandorum attendere rationes. Scilicet alia in superiori Saxonia, alia in ceteris Germaniae regionibus, praesertim borealibus, verbi causa, nostris Brunouico Luneburgicis, huius tormenti agitando est ratio. Ex *Saxonici fori* vsu hoc cruciatuum genus accommodatissime meram vellicationem succussionemque (*Rücken, Schlagen und Prellen*) dixeris. Rei nimirum, ad scalam deducti, manibus in tergum deligatis, et quidem binis simul, duos circiter digitos latos supra carpum, non in ipso carpo y), diuersis plicis circularibus,

S 2

simpli-

x) In *Libr. cit.* Cap. II, seqq. Maxima enim eximii huius opusculi pars de fidicularum tormento singulariter agit.

y) Hac enim re fallitur illustris *Hebenstreit* in *Libr.* et *loc.* paullo ante *citaz.* pag. 594.

simplici nempe et vna, si tantum tormenti huius initium (*Schnüreenanfang*) imperatur, quinque vero vel sex complicationibus, dum eiusdem absolutio (*volle Schnüre oder Bande*) est dicta, iniiciuntur atque circumuoluntur. Tum duo carnificis ministri, comprehensis funium manubriis (§. XX,), vtrunque per alternas vices laxant remittuntque plicas, protinusque iterum summa, qua possunt, vi vehementissime attrahunt, tanquam alter alterum vna cum ipso reo ad terram rapere, et violentissimo tractu subuertere vellet. Inter haec ter quaterque, post triplicem quadruplicemque succussionem cuiuslibet loci adfligti, plicae sursum versus olecrantum in recentem promouentur locum, donec huius tormenti absolutio plerumque duodecim praedictis concussionibus, singulo brachio illatis, est facta; duabus autem tantummodo tribusue, si inchoandae solum huius tormentum sententia est lata^z). Contra ea vero, quae extra terras Saxonicas in vlu fori est, funium applicandorum methodus, licet itidem passim nonnihil differat, generatim tamen rotationis, ferraturae, aut limationis (*Sägen, Feilen und Fetscheln*) nomen rectissime meretur. Scilicet apparato iisdem modis, quos Saxonicum forum requirit, ad hoc tormentum reo funes, supra olecrantum in superiori brachio plerumque, nonnunquam vero, vti priori methodo, proxime supra carpum, a carnifice iniiciuntur, semel-

^z) Fusius distinctiusque haec disputata conferas apud *Gruppen in Libr. allegar.* Cap. II, et sqq.

melque tantum, vbi fidicularum exordium est imperatum, bis vero in ipso absolutiori hoc tormento circumplicantur: quo facto tortoris ministri, comprehensis funium manubriis, hos ipsos huc illuc, tanquam ferraturi, laxe pluribus, ad summum tamen viginti quatuor, vicibus trahunt retrahuntque, et subinde locum, in quo circumuolutae sunt fidiculae, mutant, vt in circulos cuticula tantum secetur atque abradatur, neque cutis aut vlla alia, quae subest, pars exinde laedatur exedaturque a). Ex quo apparet, summam hic a carnifice adhiberi oportere circumspectionem iudiciumque in aestimandis torquendorum corporibus exquisitum.

§. XXII.

Illegitimae funium applicandorum rationes.

Verum enim vero in huius tormenti applicatione, siue ex Saxonice, siue ex aliis fiat institutis (§. XXI.), infiniti carnificum in foris occurrunt errores,

S 3

a le-

- a) De hac quoque funium iniiciendorum methodo itidem amplissime egit saepe iam laudatus *Gruppen* in *Libr. cir.* Cap. III. et. seq. Aliquid circa hanc rem erroris admisit illustris *Hebenstreit* in *Libr. et loc. cir.* adfirmans: Aliquando funes supra olecranium atque vlnae flexuram duci, moris fuisse, sed auersari istam carnificinam nunc, qui sententias ferunt. Hoc enim de Saxonici tantum fori, nequaquam vero de aliorum fororum more institutisque valebit.

a legitima via (§. IV.) seducetes. Saepenumero vitium quoddam, vnde inopportuna huius tormenti euadit exsecutio ipsi, licet ceteroqui simplicissimo, instrumento inhaeret; si nimirum funes male sunt contexti, et ob inaequalia fila nodis distincti (§. XX), inaequalem quoque, dum adducuntur, effectum edituri, et tam in succussatione, quam in rotatione (§. XXI.) insigniter nocituri. Ex equinis iubis confectas fidiculas, si forte contra fori usum adhiberentur, iam supra (§. XX.) atro notauimus calculo. Porro autem ipsi carnifices, dum de inferendo hoc torturae genere latam exsequuntur sententiam, saepenumero sua culpa variis peccant modis. En! portiora huius generis errata! In *succussatione Saxonica* (§. cit.) primo erroribus adnumeramus, si ipsi carpo aut saltem articulo, quocum vlnae radioque cohaeret, fidiculae circumpleantur; si constrictio brachii cum concussionem modum excedit, ut ipsum radii aut vlnae os findatur; si constrictio post succussationem nimis diu durat, necessariisque caret laxamentis *b*); tandemque si diffusa forte cuticula funes non in recentem locum transponuntur. In altera vero *extra Saxonicum forum* usitata methodo longe grauiores miseroque reo perniciosiores occurrere solent errores, a quibus plerumque non satis sibi cauent carnifices, vel ipsa nonnullorum iure consultorum, de tormentorum rationibus parum intelligentium *c*), auctoritate nonnunquam seducti.

b) Confer iam notata ad §. XVI. not. a)

c) Exemplo mox fidem huic adserto faciemus, ne iniurio-

¶i. His ex vitiis primo omnia ea huc quoque quaedrant, quae de praecedente funium tractandorum genere monuimus: collidendorum tamen ossium rarior hic esse potest metus, praecipue si supra vnam fidiculae iniciantur. Tum vero porro erronea et plane illegitima funium est applicatio, si non solum exesa iam cute fidiculae in eodem semper loco circumaguntur, sed subiecti quoque tendines, vasa, neruique, immo, vt nonnullis ICris placet d), ipsa ossa, omnibus partibus interiectis, resectis et velut adustis, denudantur. Item si sub rotatione funes non laxae, sed magna cum adstrictione adducuntur e), tortori oportet vitio verti. Tandem quoque incongrua haec est tortura, si fidiculae, sanguine forte per cutim elapso madefactae, non cum recentibus funibus permutantur f).

§. XXIII.

Partium, huic tormento subiectarum, recensio.

Quo clarius autem appareat lectoribus, quatenam
S 4 potissi-

iniuriosi contumeliosique in quosdam ICtos videamur.

d) Verbi causa, celeberrimo ceteroquin *Carpzuo*, omnibusque eiusdem aetate, notante *Gruppenio*, in *Libr. cit.* pag. 131. seq.

e) Partim enim exinde rotatio difficilior impediturque redditur; partim etiam ex tanta constrictione doloris perit sensus, reusque ad eiusmodi cruciatus occalescit.

f) Vide, quae hac quoque de re monuit *Gruppen* in *Libr. et loc. allegat.*

potissimum partes in reo, ad hoc tormentum raptō, affligantur, quid? quod saepenumero grauissime laedantur, recensēbimus nunc easdem sigillatim. Vniuersam illam regionem, quae ossa carpi, radii, ulnae, inferioremque ossis humeri partem completur, variis seuerae huius quaestionis modis in foro exponi, ex haecenus disputatis (§. XXI. XXII.) nemini esse potest obscurum ignotumque. Atque hic etiam ante omnia commemorari oportet commune singularum harum partium inuoluerum, cutim; quippe quae, si omnia legitime in seueriori hac actione fiant (§. XXI.), propria quasi huius torturae sedes est. Cui integumento infinitam furculorum vim iidem, quos supra (§. XVII.) diximus, dant nervi, socios a cutaneo interno deductos pacti: vnde interior imprimis circa carpum, cubitique, ulnae, radiique articulum superficies exquisitam acquirit sensationem. Quam circa partem in flexura cubiti satis prominentem habent situm tendines plurium musculorum, partim ad humerum, partim ad inferius pertinentiam brachium, ramique maiores arteriae brachialis, venarumque cephalicae, basilicae atque medianae, nec non ipsorum nervorum, mediani atque cutanei; singuli in nouos furculos, quos iam attingimus (§. cit.), circa radium, ulnam, carpumque distributi. Multa his omnibus partibus circumiecta est cellulosa tela, articulationibus vaginisque tendinum hic praecipue prospiciens. Tandem quoque memoranda sunt ipsa, suis periostiis inuestita, ossa humeri, cubiti, radii, carpique; cuius postremae partis multiformia praesertim, parua, mirifice inter se

se iuncti, facillimeque laedenda ossicula deprehenduntur g).

§. XXIV.

Funium in partes tortas vires.

Postremo igitur nunc superest, ut, quid funes hi hactenus descripti, et tam legitimo, quam illegitimo modo, applicati (§. XXI. XXII.) in reorum corporibus efficere possint, brevissime disparemus. Iam vero huius quaestionis legitime institutae (§. XI.) maxima, insons tamen atque innoxia, in inurendis doloribus vis est atque efficacitas, non nihil tantummodo diuersa, si more Saxonico aut quolibet alio rei ad hoc rapiantur tormentum. Succussationem Saxonice (§. cit.) insequitur non solum intolerabilis paene in ipsa adflata parte dolor, sed etiam singularis plane vniuersi corporis tremebunda confusio et quasi conuulsio. Quod compositi doloris genus vix, ac ne vix quidem, accurate definire potest, cum ab acerbissimo hoc irritamento rei omnes illos coniunctim et simul persentiscant cruciatus, qui alioqui verberum, ictus, vltionis, contu-

S 5

fionis

- g) Praeter iam supra ad §. XVII. in annotat. b) ad f) commemoratos scriptores, *Libr. et loc. citat.* hic quoque conferendos, plurimum quoque lucis huius materiae illustrandae dabit illustris *Christophorus Iacobus Trew* in *Historia aneurysmatis spurii*, inserta *Appendici Actor. physico medicor. Acad. Caes. naz. cur.* vol. X. pag. 354. seq. qui elegantissimas naturaeque conuenientissimas harum partium icones, viuus coloribus distinctas, ibidem adiecit.

sionis atque vellicationis singulatim perpeſſae ſunt effectus. Rotatio vero, extra Saxoniam in fori v- ſum introducta (§. *cit.*), ſolam hanc habet efficaci- am, vt is exciteſtur dolor, qui alias percipitur, ſi in- ciditur, ſecatur, atque aduritur cutis. Ex quo li- quido apparet, in Saxonica funium applicatione plu- res ſimul, in alia vero vnicam aut ſaltem pauciores corporis reorum adſci irritariſque partes. Hae ergo nunc porro ſtridim ſunt inueſtigandae. Cutis, ex- quiſito ſenſu praedita illa machinae humanae portio (§. XVII. XVIII.), in hoc tormento quoque, vtrum applicationis eligas genus, praecipua et communis illatorum dolorum eſt ſedes, immo fere vnica, ſi ro- tando haec quaefſtio abſoluatur *h*). Quo autem te- nerior, delicatior, et neruulis foecundior his in lo- cis, vbi ſidiculae applicantur, eſt cutis, vt eſt pro- ſecto (§. XXIII.), eo aſperioſiorem acerbioſioremque et- iam doloris eſſe oportet ſenſationem. Reliquas vero, quae hic ſubſunt, quaſlibet partes, ſi recte legitime- que funium inſtituatur rotatio (§. XXI.), parum vel nihil omnino pati doloris, haud obſcurum cuidam eſſe poteſt, ſiue ad ipſam tantummodo rotandorum funium methodum, ſupra a nobis deſcriptam (§. *cit.*), curate attenderit, ſiue illam ipſam, quae cu- tim a funibus inciſam et obruſam inde neruulorum minimorum hic copioſiſſime diſperſorum aciem pro- tinus

- b*) Quod exinde apparere arbitramur, quoniam, ex- cula per funes cuticula (§. XXI.), vix nudi et a ſidi- culis tacti vltimi neruulorum cutaneorum ſurculi protinus obtunduntur, et tum agitatiſdem lo- cus nullum amplius doloris habet ſenſum.

tinus insequitur, indolentiam attento iudicio aestimarit. Contra ea vero in Saxonica per funes succussatione cum validissimo impetu, ad numeros quasi verberentur, constringantur, et quarescant omnes simul cuti subiectae partes (§. cit.), vix saepe ipsa cuti laesa aut incisa i), doloris quoque sedem in his poni oportet. Quo nomine, praeter cutim, ceteras etiam singulas illas partes k) sensiles irritabilesque, quippe his in locis quoque praesentes, quae a polletris in dolorem aguntur (§. XV II.), huc, tanquam communes cruciatuum, Saxonica hac methodo excitatorum, fontes, reuocasse sit satis, ne longiori sermone lectores defatigemus. Hoc tamen silentio praetermitti non potest, quod ad istas alternas subsultim illatas succussationes nervi inprimis brachiales (§. XXIII.), et his parariis, ope plexus brachialis, vniuersa medulla spinalis ceterique corporis nervi vehementissime contremiscunt, et per totum corpus dolorem diffundunt.

§. XXV.

i) Conferatur *Gruppen* in *Libr. citat.* Cap. VI. pag. 160.

k) Quam potentissimum huius tormenti, hac ratione iniectionis, in vasa sit imperium, ex eo patet, quod sub ipso funium tractu interdum ex ipsis vasculorum exhalantium osculis, inter atrocissimos dolores, rubella quaedam lymphæ, liquoris pericardii haud dissimilis, transsudasse est visa; testantibus carnificibus Dresdensibus apud *Gruppen* in *Libr. cit.* pag. 160.

§. XXV.

Idem argumentum continuatum.

Verum enim vero longe magis sollicitum esse oportet iudicem de grauiſſimis atrocissimisque noxis, quae, tanquam illaetabilia conſectaria, ab improvida *illegitimaque* fidicularum per carnificem tractatione (§. XX. l.) certissime poſſunt expectari. Primo enim, quando fidiculae non ſunt enodes (§. cit.), vtraque methodo generatim promiſſime cutem penetrabunt, mox interiores partes acerbissimis illis laeſionibus, quas ſtatim luculentius exponemus, adſicturae. Nominatim vero in Saxonica ſuccuſſatione grauiſſimum imminet periculum, ſi carpo iniciantur funes (§. cit.), quoniam ipſius oſſicula tenera ſunt, ſpongioſa, et inaequalia, varia articulatione inter ſe vnita, et plurimis ueruis, vaſculisque circumpoſita atque annexa, et a tanta vi atque iniuria, quantam fidiculae ſuccutiendo adductae inferunt, facillime diſiunguntur, colliduntur, ipſos adeo vicinos interiectosque vaſorum neruorumque ramos in laeſionis conſenſum coniunctionemque pertractura. In idem veniunt diſcrimen rei, ſi ab extrema funium adſtrictorum vi, vlnae radiique os findatur (§. cit.). Binis enim his modis cauſa praebetur atrocissimo incendio, difficulter ſanando, et plerumque in gangraenam, et hinc, niſi in ipſam mortem, ſaltem brachii iacturam, deſinenti. Quod ſi vero vel in ſolum abierit abſceſſum, metus tamen hic eſſe debet, ob tendinum ligamentorumque in his articulis confluxum, grauiſſimi mali, *μελίκερας*, barba-

re synouiae dictae *l*), malo euentu accessurae. Quantum denique constrictio diuturnior sine laxamentis efficere possit, alio loco (§. XIX.) iam disputauimus. Nisi tandem discissa forte epidermide in alium transponantur locum funes (§. XXII.), promississimus eorundem in interiores partes erit ingressus, qui quantum noceat vitae sanitatique reorum, statim dicemus. Scilicet ab altera, quae extra Saxoniam valet, funium tractatione, nisi legitima sit (§. cit.), haud minora atque leuiora reos manent damna. Taceo nunc incendia, taceo gangraenam sphacelumque, taceo vlcera, propter *μελίμησαν* difficillime sanabilia: quae omnia et hos funes insequuntur, si modo commemoratis vitiis haec quoque rotando peragenda applicatio laborarit (§. cit.). Periculosissimae vero est methodi, protracta in eodem loco funium circumactione tendines, vasa, nervos, et ossa prorsus denudare velle (§. cit.) quippe quod exinde partim vehementissimi motus conuulsui, nervorumque adfectorum resolutiones, cum deperdito brachii vsu coniunctae, partim profusissimae haemorrhagiae, a laesa arteria brachiali (§. XXIII.) interdum in subitaneam mortem desinentes, partim quoque paullo antea commemorata mala oriuntur *m*).

CAPVT

l) Vide *Platnerum* in *Libr. citar.* §. 357. pag. 220.

m) Paulo minus tamen periculi subest, si in inferiori brachio, circa vnam radiumque haec denudatio fiat; sicut ex principiis anatomicis demonstravit clarissimus *M. Euerr* apud *Grupen* in *Libr. allegar.* p. 242. sq. Atque hic, appendicis loco, emendationem adlicere liceat erroris cuiusdam, forte a nobis

CAPVT ALTERVM.

De Tormentorum effectibus, reorum valetudini imbecilli aut laesae collatis, speciatim.

§. XXVI.

Hoc capite dicendorum dispositio.

Quo amplior autem superior commentarioli huius fuit particula, quippe quae potissimum nostri intererat instituti, eo magis nunc circumcidendum est, quod restat, opusculum, nominatimque tantum enarrandae omnes reorem infirmitates corporis, animique aegritudines, quae, quo minus ad tormenta rapi possint, plurimum omnino in foro habent excusationis. Cauete tamen, lectores, arbitremini, concisa sic opera vobis fieri damnum, nec absolui adeo institutum. Absoluetur profecto; quandoquidem nunquam crambem his coctam recoquere aliorumque celeberrimorum virorum, qui hac in re summam adhibuerunt perfeceruntque operam ⁿ⁾ commentaria expilare institui: sed nudis tantummodo simplicibusque nominibus singulas commemorabo imbecillitates, quae reos a quaestionibus defendunt, et

nobis supra pag. 20. statim ab initio commissi; vbi haec verba; *non tamen absolute in simul tamen absolute* mutari oportet. Confer quoque §. XI.

- ⁿ⁾ Excitavi iam praecipuos huius generis scriptores in Praefatione ad annotat. *); quibus subiungi potest *Benedictus Carpzovius in Libr. cit. Part. III. Quaest. CXVIII.*

et tunc cum effectibus tormentorum, generatim antea consideratis, comparabo, sic adeo huius opusculi usum demonstraturus. Recensebo ergo primo ea, quae vel ipsam territionem prohibent; tum, quae a polletorum iniectione liberant; tandem funium applicandorum impedimenta expositurus.

§. XXVII.

Reorum status, a territionibus vindicans.

Si qui ergo sunt, qui vel a natura, vel a morbo, maxime irritabile neruum genus, motum sanguinis humorumque inordinatum atque turbatum, viresque animi et corporis possident, ii omnes, siue verbali (§. VII.), siue reali in ipsos animaduertatur territione (§. IX.) de exacerbatione eorum malorum, quae, tanquam terroris effectus, supra (§. cit.) descripsimus, merito metuere debent. Proinde a medicis eorum classi, qui ne *terreri* quidem legitime possunt, adscribuntur stupidi, amentes, impuberes, mulieres grauidae, puerperae, lactantes, menstrua habentes, nec non febribus qualibuscunque laborantes, ictERICI, ex nimis sanguinis profusionibus aut aliis copiosis profluuiis debilitati frequentioribus epilepsiis aut ceteris motibus spasmodicis, hypochondriacis, hysterisque grauioribus obnoxii in animi defectiones aut neruorum resolutiones prони, haemoptyci, in vertiginem caducam et apoplexiam proclives, continuis fere cordis palpitationibus afflicti, ac generatim omnes, qui graui quodam morbo derinentur o).

§. XXVIII.

o) Confer iis, quos paullo ante ad not. n) euoluendo

§. XXVIII.

Polletra ob valetudinis rationem non adhibenda.

Qui ne territionem quidem sine noxa ferunt (§. XXVII.), tantum abest, ut quodlibet aliud ipsius verae seuerioris quaestionis genus sustineant, ut potius nulla huius generis animaduersio in ipsos statui possit. Hac de causa polletra (§. XIV.), licet in paruum tantummodo quoddam corporis humani membrum agant (§. XVII.), neutiquam tamen singulis praedictis hominibus applicari possunt. Verum enim vero etiam si per istas sanitatis in reis condiciones omnino praelis pollices adfligere liceret; tamen aliquis reorum esse potest status, a quo in nobilissimum pollicis membrum omnia illa mala, quae alias ab incongrua polletrorum applicatione eueniunt (§. XIX.), ab harum forcipum, licet ceteroquin a carnifice recte adhibitarum (§. XV.), usu sunt redundatura. Hinc a polletrorum tormento liberi sunt aestimandi, qui aetate adhuc minores sunt, nec ossa iam penitus indurata habent, qui maxime cachectici, scorbutici, lue venerea aut spina ventosa infecti adeoque ossum cariei praecipue sunt expositi, et qui ex chiragra nodosi, aut a *παρανόχια*. frequenter occupati deprehenduntur p).

§. XXIX.

Funium tormentum ob valetudinem prohibitum.

Postremo denique iisdem de causis, quas modo attigi-

dos commendauimus, etiam *Hebenstreitium* in *Libr. cit.* Sect. II. Membr. II. Cap. III. §. 7.

p) Et huc referendi sunt, qui amplius euoluantur, *auctores*. §. XXVII. *commendari*.

attigimus (§. XXVIII.), quaestio etiam per fidiculas, licet cum ex Saxonici fori, tum ex aliorum institutis legitimo ceteroqui modo fiat (§. XXI.), non in omnibus reis valebit, nisi ob singularem corporis statum de noxis inde certissime oriundis parum sollicitus esse velit iudex. Hoc ergo nomine, nulla prorsus fidicularum applicandarum methodo tractandos aestimamus primo omnes, in quibus nondum corporis incrementum perfecte est absolutum ossiumque epiphyses penitus firmatae; tum qui generatim iis morbis, in quibus facillima ossium est caries (§. XXVIII.), vexantur, aut arthritide laborant; singulatim autem, qui horum artuum tunc aut calendario, quod medici barbaro dicunt nomine, adficiuntur, quibus plurimi varices his in locis sunt enati *q*), aut aneurysmata forte subsunt, aut diffracta quondam hac parte fuerunt ossa. Huc quoque demum referre liceat aetate confectos, si saltem fori Saxonici legibus conuenienter iniiciuntur fidiculae (§. VXL.) quippe quorum ossa admodum rigida atque fragilia validissimam hanc vix latura sunt succussionem *r*).

§. XXX.

q) Nouit, verbi causa, Praeses feminam Halensem, circiter sexagenariam, quae in utroque brachio sex septemue varices circa brachii articulationem cum vna radioque gerit.

r) De his quoque huic tormento ineptis reis videndi sunt singuli scriptores hoc capite citari.

§. XXX.

P e r a r a t i o .

Tu, liber, interea doctos inquire bonosque,
 Qui pauci sunt; sed paucis potes esse beatus.
 Hos reuerenter adi, et merces his exferre nostras:
 Quas si laudant, satis est; quid cetera dicat
 Turba, parum cura, et vulgi conuicia ride!

MARCELLYS PALINGENIVS.

C O N S P E C T V S

T O T I V S O P V S C V L I

CAP. I.

I. Disputandorum ordo ratioque; §. I.

II. Tormentorum

a notio definita; §. II.

b, diuisio instituta

aa, generatim

XXX. α. ab ICTis; §. III.

β. a nobis; §. IV.

bb. speciatim in

α. torritionem, §. V. eamque

aa, verbalem; cuius recensetur

aaa, instituendae ratio; §. VI.

bbb, effectus; §. VII.

ββ. realem; ubi ostenditur,

aaa, quatenus sit? §. VIII.

bbb.

hbb. quid efficiat? §. IX.

β. ipsam torturam; cuius

aa. in genere exponuntur class-
ses, §. X. desumptae

aaa. a violentiae gradu; §. XI.

bbb. ab instrumentorum di-
uersitate; §. XII.

*) interiecto Scholio; XIII.

ββ. in specie tractantur

aaa. primum genus, polletra;
eorundemque

α. descriptio; §. XIV.

β. applicatio

a. legitima; §. XV.

b. illegitima; §. XVI.

γ. effectus: ubi porro ex-
ponitur.

a. quatenam sint partes
adstrictae; §. XVII.

b. quales sint effectus;
§. XVIII. XIX.

bbb. alterum genus, fidicu-
lae; quarum exhibetur

α. descriptio; §. XX.

β. applicandi methodus

a. legitima; §. XXI.

b. illegitima; §. XXII.

γ. ratio actionis:

a. in quasnam partes, §.
XXIII. et

b. quomodo agant? §. XXIV.
XXV.

CAP. II,

384 *Medicam tormentorum aestimationem.*

XI. 2. *Cap. II.*

III. *Dicendorum dispositio; S. XXVI.*

IV. *Rei eximendi a*

IVa. territione; S. XXVII.

IVb. tormento

aa. polletrorum; S. XXVIII.

bb. funium; S. XXIX.

V. *Peroratio; S. XXX.*

XIX. 2. *Cap. II.*

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

XVI. 2. *Cap. II.*

XVII. 2. *Cap. II.*

XVIII. 2. *Cap. II.*

XIX. 2. *Cap. II.*

XX. 2. *Cap. II.*

XXI. 2. *Cap. II.*

XXII. 2. *Cap. II.*

XXIII. 2. *Cap. II.*

XXIV. 2. *Cap. II.*

XXV. 2. *Cap. II.*

XXVI. 2. *Cap. II.*

XXVII. 2. *Cap. II.*

XXVIII. 2. *Cap. II.*

XXIX. 2. *Cap. II.*

XXX. 2. *Cap. II.*

XXXI. 2. *Cap. II.*

XXXII. 2. *Cap. II.*

XXXIII. 2. *Cap. II.*

XXXIV. 2. *Cap. II.*

XXXV. 2. *Cap. II.*

XXXVI. 2. *Cap. II.*

XXXVII. 2. *Cap. II.*

XXXVIII. 2. *Cap. II.*

XXXIX. 2. *Cap. II.*

XL. 2. *Cap. II.*

Zm 406

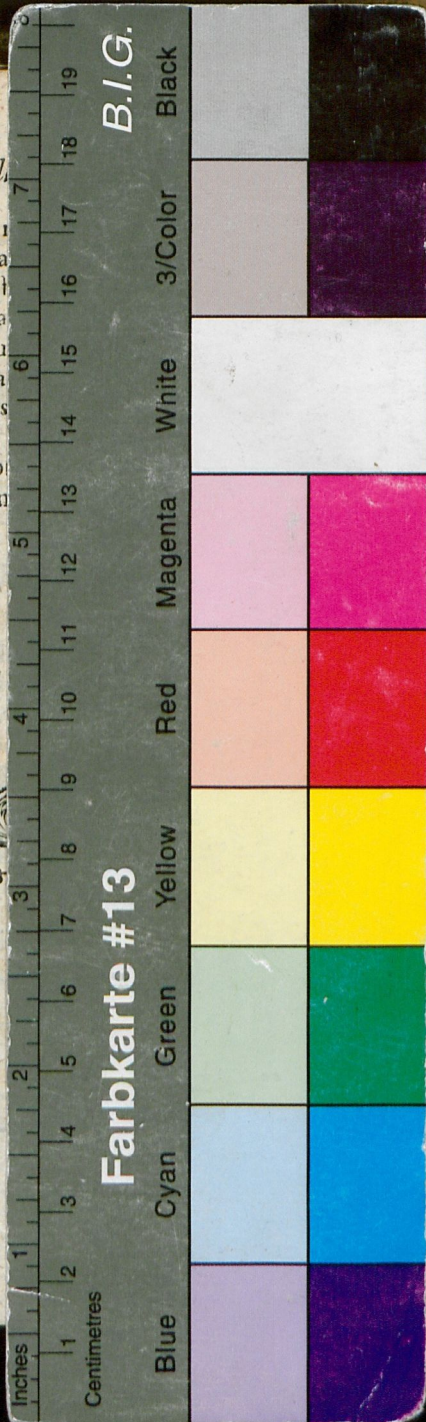
136

ULB Halle
007 416 121

3

11

COLLECTIO
OPVSCVLORVM
SELECTORVM

AD
MEDICINAM FORENSEM
SPECTANTIVM.

CVRANTE

DR. IOAN. CHRIST. TRAVGOTT,
SCHLEGEL

MEDICO APVD LONGO-SALISSENSSES.

VOL. II.

LIPSIÆ,
IMPENSIS CAR. FRIEDER. SCHNEIDER,

1787.